

**KUNGL
KRIGSVETENSKAPS-
AKADEMIENS
Handlingar och Tidskrift
NR 4/2015**

Publicerad sedan 1797

**THE ROYAL
SWEDISH ACADEMY
OF WAR SCIENCES
Proceedings and Journal
NR 4/2015**

Published since 1797

Europe Needs a Closer Union to Survive
by Constanze Stelzenmüller

Myten om de omoraliska drönarna
av David Bergman

A theoretical framework of Maritime
Air Power
by Gjert Lage Dyndal

Ur Svenska Krigsmanna Sällskapets Handlingar
1797 Carl Deléns Tryckeri Stockholm

VI GUSTAF ADOLPH med Guds nåde, Sveriges,
Götes och Vendes Konung, m m. Arfving till
Danmark och Norrige, Hertig till Schleswig,
Holstein, m m.

Göre veterligt: att såsom Vi med mycket nöje
inhämtat den berömliga omsorg, som det inrät-
tade Svenska Krigsmanna Sällskapet föresatt sig
att hafva ospard, till förbättrande och utvid-
gande af de till Krigs Vettenskapen hörande
delar, hvarigenom så väl Krigsmän, hvilka
dels grånat under vapnen, dels jemte dessa på
stridens bana af ära och mandom sig utmärkt,
som ock andre Embets- och Tjenstemän, kände
för deras grundliga insigter, nu beflita sig, att
under fredens lugn bidraga till allmänt väl;
Alltså, och emedan Vi anse Oss böra ett så
nyttigt och hedrande företag uppmuntra; ty
vele Vi härmadelst icke allenast för Sällskapet
betyga det nådiga välbefog, hvarmed Vi sådant
upptagit, utan ock försäkra Sällskapet, att
såsom dess Höge beskyddare, detsamma med
Vårt nådiga hägn städse omfatta. Det alla som
vederbör hafva sig hörsammeligen att efterrädda.
Till yttermera visso hafve Vi detta med egen
hand underskrifvit och med Vårt Kongl. Sigill
bekräfta låtit. Stockholms slott den 23 Novem-
ber 1796.

KKRVAS HANDLINGAR OCH TIDSKRIFT NR 4 2015

REDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE
(MATERIAL TILL TIDSKRIFTEN)

Överstelöjtnant Tommy Jeppsson
Bodångsvägen 23, 761 13 Riala
KKRVA TFN: 076-760 96 45
E-POST: tommy.jeppsson@kkrva.se

PRENUMERATIONSÄRENDE
OCH ADRESSÄNDRINGAR
Marie Brunnberg
MOBIL: 073-656 09 03
E-POST: admin@kkrva.se

KKrVAHT utges fyra gånger per år och
prenumeration kan påbörjas när som
helst under året. Prenumerationspriset per
helår är 400 kronor (Sverige), 500 kronor
(Europa), 600 kronor (övriga länder)

Lösnummer kostar 105 kronor, äldre
nummer kostar 70 kronor och kan i mån
av tillgång beställas från redaktionen.
Avgift för porto tillkommer.

Bankgirokonto (pren): 760-1487

Kungl Krigsvetenskapsakademien
Teatergatan 3, 1 tr. 111 48 Stockholm
TFN: se resp person
FAX: 08-667 22 53
E-POST: info@kkrva.se
HEMSIDA: www.kkrva.se

AKADEMIENS VERKSAMHET,
HEMSIDA, LEDAMOTSÄRENDE
Björn Anderson (för kontaktuppgifter se
t h under rubrik ständig sek)

LOKALBOKNINGAR, EKONOMI,
BELÖNINGAR, BIDRAG M M
Gunnar Magnusson (för kontaktuppgifter
se t h under rubrik andre sek)

AKADEMIENS ÄMBETSMÄN

Styresman
Generaldirektör Mikael Odenberg
Skeppargatan 56, 114 59 Stockholm
MOBIL: 070-206 14 75
E-POST: mikael@odenberg.se

Andre styresman
Generalmajor Bo Waldemarsson
Skogsmyragatan 4, 749 45 Enköping
TFN: 0171-44 17 23
MOBIL: 073-546 72 47
E-POST: bowald@telia.com

Ständig sekreterare
Generalmajor Björn Anderson
Västra Finnbadvägen 7B 1 tr,
131 71 Nacka
TFN: 076-760 96 40
E-POST: bjorn.anderson@kkrva.se
Skrivelse adresseras till sekreteraren

Andre sekreterare
Överstelöjtnant Gunnar Magnusson
Lugnets allé 69, 120 67 Stockholm
TFN: 076-760 96 41
E-POST: gunnar.magnusson@kkrva.se

Skattmästare
Direktör Sven-Christer Nilsson
Utsiktsvägen 2, 266 54 Vejbystrand
TFN: 0431-45 29 00
MOBIL: 0708-99 66 11
E-POST: christer@nilsson.eu

AVDELNINGARNA

AVD I (LANTKRIGSVETENSKAP)

Ordförande:

Överste Jan Mörtberg
Östermalmsgatan 78, 114 50 Stockholm
TFN: 08-660 06 37
MOBIL: 070-556 56 45
E-POST: jan.mortberg@fhs.se

Sekreterare:

Överstelöjtnant Henrik Sjövall
Övre Slottsgatan 8 A, 753 10 Uppsala
TFN A: 0171-15 71 16, B: 018-12 72 82
MOBIL: 073-329 34 56
E-POST: henrik.sjovall@glocalnet.net

AVD II (SJÖKRIGSVETENSKAP)

Ordförande:

Kommendör Bengt Lundgren
Starrängsringen 60, 115 50 Stockholm
TFN: 08-788 77 44
MOBIL: 076-626 02 80
E-POST: bengt.e.lundgren@hotmail.com

Sekreterare:

Brigadgeneral Lars-Olof Corneliusson
Enstavägen 5, 187 35 Täby
TFN: 08-122 077 66
E-POST: larsolof.corneliusson@gmail.com

AVD III (LUFTKRIGSVETENSKAP)

Ordförande:

Generalmajor Jan Andersson
Tilskogsvägen 13, 193 40 Sigtuna
MOBIL: 070-887 00 00
E-POST: jan.andersson@fxm.se

Sekreterare:

Överstelöjtnant Claes Bergström
Tallflyvägen 9, 313 50 Åled
TFN: 035-398 93
MOBIL: 070-818 83 93
E-POST: claes.bergstrom@hotmail.com

AVD IV (MILITÄRTEKNISK VETENSKAP)

Ordförande:

Överste Jan-Erik Lövgren
Starrängsringen 10, 115 50 Stockholm
MOBIL: 070-676 31 27
E-POST: familjen.lovgren@comhem.se

Sekreterare:

Tekn dr Magnus Ruding
Styrmansgatan 19, 114 54 Stockholm
TFN: 08-782 41 17
MOBIL: 070-682 41 17
E-POST: magnus.ruding@fmv.se

AVD V (ANNAN VETENSKAP AV BETYDELSE FÖR RIKETS SÄKERHET OCH FÖRSVAR)

Ordförande:

Generaldirektör Marie Hafström
Gårdsvägen 9, 182 75 Stocksund
MOBIL: 0708-553 441
E-POST: marie.hafstrom@hotmail.com

Sekreterare:

Fil dr Thomas Hörberg
Sköndalsbrovägen 41, 128 69 Sköndal
TFN: 08-604 93 91
MOBIL: 070-343 95 06
E-POST: th.horberg@gmail.com

AVD VI (SÄKERHETSPOLITISK VETENSKAP)

Ordförande:

Ambassadör Mats Bergquist
Bergsgatan 16, 4 tr, 112 23 Stockholm
TFN: 08-651 60 64
MOBIL: 073-339 33 60
E-POST: mats.bergquist@lnu.se

Sekreterare:

Forskningsledare Niklas Granholm
FOI Förvarsanalys, 164 90 Stockholm
TFN: 08-555 038 36
MOBIL: 0709-27 73 70
E-POST: niklas.granholm@foi.se

Innehåll

Handlingar

Minnesord över bortgångna ledamöter 2015	6
av Bo Waldemarsson	
En nära turbulens.....	13
<i>Styresmannens tal vid högtidsdagen den 11 november 2015</i>	
<i>av Mikael Odenberg</i>	
Kungl Krigsvetenskapsakademiens årsberättelse för 2015	16
– <i>Ett år i orons tecken</i>	
<i>av Björn Anderson</i>	
Europe Needs a Closer Union to Survive.....	36
<i>Commemoration Speech at the 219th Annual Meeting of the Royal Swedish Academy of War Sciences, 11 November 2015 by Constanze Stelzenmüller</i>	
Myten om de omoraliska drönarna	43
<i>Hur autonoma vapensystem kan leda till högre moral i krigföring</i>	
<i>Belönad tävlingsskrift av David Bergman</i>	
EU som försvarsunion	58
<i>Säkerhetsgarantier i en förändrad omgivning</i>	
<i>Inträdesanförande i KKVA Avd VI den 9 september 2015 av Teija Tuilikainen</i>	
The Crisis over Ukraine	70
<i>A Conceptual Watershed in Western Defence Policy</i>	
<i>Inaugural speech to the Royal Swedish Academy of War Sciences on 20 May 2015 by Jyri Raitasalo</i>	
Fredsteknik	82
<i>Årlig redovisning från KKVA avd IV den 11 mars 2014 av Bo Janzon, Lennart Axelsson och Jan-Erik Lövgren</i>	
Har Sveriges geopolitiska läge förändrats?	106
<i>Årlig redovisning från avd VI den 7 oktober 2015 av Mats Bergquist och Tomas Bertelman</i>	

Tidskrift

A theoretical framework of Maritime Air Power	109
<i>by Gjert Lage Dyndal</i>	

Samtliga artiklar som publiceras under Tidskrift har granskats enligt Peer review-förfarandet och publiceras i samarbete mellan Kungl Krigsvetenskapsakademien och Försvarshögskolan.

Analys & perspektiv

”Fingret i magen”	I 29
<i>Ryska utmaningar för svensk-finskt försvars politiskt tänkande av Lars Nicander och Linnéa Arnevall</i>	
On the future of conventional warfare	I 36
<i>From closed minds to open systems by Dennis Gyllensporre</i>	
Sea Power and Air Power. Some thoughts about the future	I 47
<i>by Lars Wedin</i>	
The Normality of Asymmetric Warfare	I 54
<i>av Tormod Heier</i>	
Technology and Warfare – the Implications of Change, Especially for Small States.....	I 62
<i>by Tor Bukkvoll</i>	

Litteratur

Sverige före den 9 april	I 66
<i>av Olof Santesson</i>	
Avgörande slag	I 69
<i>av Bo G Hall</i>	
EU och den svåra säkerheten.....	I 72
<i>av Olof Santesson</i>	
En framgångsrik ämbetsman minns.....	I 75
<i>av Olof Santesson</i>	
Sverige – det extrema	I 77
<i>av Olof Santesson</i>	
Hur vi rustade hemma – så länge vi hade råd	I 79
<i>av Olof Santesson</i>	
En fallen reformman	I 82
<i>av Olof Santesson</i>	
Giljotin och säkerhetspolitik m/1794	I 84
<i>av Olof Santesson</i>	
Ihålig svensk säkerhetspolitik	I 86
<i>av Magnus Petersson</i>	
Litteraturöversikt	I 89

Tibellska fonden

Kungl Krigsvetenskapsakademien grundades 1796 av generallöjtnanten, friherre Gustaf Wilhelm af Tibell. Akademien ska, enligt sina stadgar, främja vetenskaper av betydelse för fäderneslandets försvar samt följa och bevaka forskning och utveckling av betydelse för rikets säkerhet och försvar. Akademien vilja är att, som en oberoende institution, bidra till och delta i försvars- och säkerhetsdebatten.

Den 12 november 2012 har Akademien antagit föreskrifter för en nyinrättad fond, Tibellska fonden. Ändamålet med fonden är att stödja Akademien verksamhet som ett vetenskapligt instrument inom säkerhets- och försvarsmrådet.

Kungl Krigsvetenskapsakademien tar tacksamt emot bidrag till den Tibellska fonden. Gåvor kan ges i form av kontanta medel, värdepapper m m från enskilda och juridiska personer.

För detta ändamål ska fondens bankgiro användas:

Akademien grundare Gustaf Wilhelm af Tibell.

III-3075

*För välvilligt bidrag tackar
Kungl Krigsvetenskapsakademien särskilt;*

*Björn Anderson
Carl Björeman
Kerstin Fredga
Marie Hafström
Inge Jonsson
Sven-Christer Nilsson*

*Militärlitteraturföreningen
Jan Mörtberg
Erik Norberg
Björn von Sydow
Bengt Gustafsson*

Minnesord över bortgångna ledamöter 2015

av Bo Waldemarsson

SEDAN FÖRRA HÖGTIDSAGEN har nio ledamöter avlidit. Här följer en kort resumé över deras gärningar.

Avdelningen för lantkrigsvetenskap

Översten av 1. graden CURT HELMFRIÐ avled den 20 november 2013. Han sörjs närmast av barnen Christina, Jan och Torbjörn med familjer.

Curt Helmfrid föddes 1916 i Stockholm, son till droskägare Hartvig Helmfrid och hans hustru Greta. Efter studentexamen i Norra Real 1939 genomgick han Krigsskolan och blev officer vid Upplands regemente I 18 1942. Därefter följde ett antal år som elev vid olika skolor, stabs- och trupptjänstgöring. Han utnämndes till kapten vid Generalstabens 1956 med tjänstgöring vid Arméstaben och Artilleri- och Ingenjörshögskolan. Därefter följde tjänstgöring vid Dalregementet I 13 och Militärhögskolan. Curt Helmfrid utnämndes till överstelöjtnant 1964 och blev 1965 bataljonschef vid Hallands regemente I 16 och därefter chef för Militärhögskolans allmänna kurs. Utnämningarna till högre befattningar följe. 1969 blev han överste och befälhavare för Uppsala och Västerås försvarsområden. Curt Helmfrid krönte sin karriär med utnämningen 1974 till överste av

1. graden och chef för Upplands Regemente S1 tillika befälhavare Fo 47/48.

Curt Helmfrid var delaktig i och ansvarig för ett stort antal reglementen och anvisningar. Hans litterära intresse tog sig även mindre formella uttryck då han var sekreterare i Militärlitteraturföreningen under 60-talet och huvudredaktör för boken *Polacksbacken – En gammal lägerplats*. På sin fritid läste han mycket där deckare var särskilt uppskattade. Han var flitigt engagerad i en rad föreningar med anknytning till försvaret och hade framträdande befattningar i en lång rad av dessa, exempelvis Föreningen Upplandsofficerare, Uppsala läns skytteförbund, Allmänna Försvarsföreningen i Uppsala län och ledamot av Upplands regementes historiekommitté. Han var även president i Uppsala Rotaryklub och ordförande för Societas Intellectualis Senorium Upsaliensis.

Curt Helmfrid kännetecknades av en utvecklad analytisk förmåga och var det aktiva lugnet personifierad både i sin tjänsteövning och i det privata. Inom familjen var han den klassiskt trygga fadersgestalten.

Curt Helmfrid invaldes i avdelning I år 1981.

Överstelöjtnanten STELLAN BOJERUD avled den 19 juli 2015. Han sörjs närmast av hustrun Manora och barnen Fredrik och Rita.

Stellan Bojerud föddes 1944 i Danderyd, son till stadsrevisor Rolf Bojerud och hans hustru Magda. Efter officersexamen 1966 anställdes han vid Göta Signalregemente S 2 i Karlsborg. Endast ett år efter examen övergick han till civil tjänst men återkom tio år senare som kapten vid Svea Livgarde I 1 1977. Han befordrades till major 1983 och tjänstgjorde 1985 till 1993 som forskare vid Militärhistoriska avdelningen vid Militärhögskolan, senare Försvarshögskolan. År 1990 befordrades han till överstelöjtnant, och 1993 blev han chef för territorialförsvarssektionen vid Stockholms försvarsområde Fo 44. Från 1999 till 2002 var han huvudlärare i militärhistoria vid Försvarshögskolan och stannade där till sin pensionering 2003.

Stellan Bojerud var rikt begåvad och en originell och framstående militärhistoriker. Han besatt en ofta häpnadsväckande lärdom, ett närmast encyklopediskt vetande om militärhistoria och visade en unik förmåga att se sammanhang mellan kriget i stort, de operativa förloppen och detaljerna. Hans insikter var också djupt rotade i trupptjänstgöringens praktik. Han tillförde Militärhistoriska avdelningen värdefull kompetens med en ovanlig förståelse för krigets problem, strategi och operationer och skrev flera lysande studier på dessa områden. Här kan bland annat nämnas hans analyser av Polenkärtatget 1939 och Norgefältskärtatget 1940 i MHA-serien om andra världskriget. Han hade även en styrka i att porträttera militära ledare i krig som i boken *Ivor Thord-Gray – Soldat under 13 fanor* och i essäerna om kustartilleriets förste chef generalmajor Fredrik Centervall och om kommendörkapten Torsten Hagman med Italienjagarnas hemfärd till Sverige under brinnande krig 1940 i boken *Svenska officersprofiler under 1900-talet*.

Flera av hans studier är briljanta och redan klassiker. Stellan var även en skicklig kållkritisk forskare, vilket han visade i boken om 1950-talsspionen Frithiof Enbom, *Livstidslögnen* och i boken *Nazismen i Sverige 1924–1945*. Han var också medförfattare under pseudonymen Harry Winter i den skönlitterära bokserien *Operation Garbo*

Stellan Bojerud var en engagerad person med mycket god allmänbildning och ett stort intresse för omvärlden. Därför var det naturligt för honom att engagera sig inom politiken. I mer än 20 år var han engagerad i lokalpolitiken på olika förtroendeposter och som nämndeman. Han blev också riksdagsman under förra mandatperioden.

Stellan Bojerud var ledamot av Kungliga Örlogsmannasällskapet och United States Naval Institute. Dessutom var han Officier dans l'Ordre des Palmes Académiques (Frankrike).

Stellan Bojerud invaldes i avdelning I år 1991 och var Akademiens redaktör 1992–1993.

Avdelningen för sjökrigsvetenskap

Översten av 1. graden PER-ERIK BERGSTRAND avled den 30 november 2014. Han sörjs närmast av barnen Karin, Håkan och Carl med familjer.

Per-Erik Bergstrand föddes i Skara 1925, son till bankrevisor Ragnar Bergstrand och hans hustru Anne-Maj. Efter studentexamen i Borås följde han sin brors exempel med officersexamen vid Kungl. Sjökrigsskolan 1947. Han började vid KA 4 i Göteborg men kom senare att tjänstgöra vid flertalet av kustartilleriets garnisoner och skolor. Han var stabschef vid Gotlands kustartillerikår KA 3 1964 till 1966 och chef för Kustjägarskolan och ställföreträdande chef för Vaxholms kustartilleriregemente KA 1

1968 till 1970. Han utnämndes till överste och sektionschef vid marinstabens 1974 med ansvar för bland annat övergripande personal- och idrottsfrågor. Efter utnämning till överste av 1. graden 1977 var han en uppskattad chef för Norrlands kustartilleriförsvar och Härnösands kustartilleriregemente KA 5 fram till 1981. Han avslutade sin militära karriär som kustartilleriets vapenlagsinspektör och personalchef till han gick i pension 1985. Per-Erik Bergstrand utbildades också till flygspanare i flygvapnet och genomgick arméns högre stabsutbildning.

Under hela livet var han engagerad i idrottens där också familjen involverades, och han tillhörde i sin ungdom eliten av Sveriges tiokampare och kom att bli Stor Grabb inom friidrotten. Ända in i hög ålder behöll han sin spänst och engagerade sig livfullt i marina pensionärers motionsverksamhet. Under åren som kadettofficer och lärare vid Sjökrigsskolan grundlade han sitt livslånga och varmt uppskattade intresse för särskilt de unga officerarnas utveckling. Han värvade under hela sin tid i försvaret mycket om sammanhållningen inom officerskåren och var, med sin hustru Elisabeths hjälp, angelägen om att också involvera familjerna i kamratskapet. Han spred i marinen glädje och trivsel omkring sig.

Per-Erik Bergstrand var medlem i Svenska livräddningssällskapet och Frimurarna vars generalsekreterare respektive Sigillbevarare och kansler han senare blev. Han lämnade ingenting halvgjort.

Per-Erik Bergstrand invaldes i avdelning II år 1981.

Översten av 1. graden SVANTE KRISTENSSON avled den 23 maj 2015. Han sörjs närmast av hustrun May, barnen Ulf och Lena med familjer samt en syster.

Svante Kristensson föddes i Stockholm 1935, son till poliskommissarie John Kristens-

son och hans hustru Signe. Efter uppväxt i Helsingborg påbörjade han sin militärtjänst vid Karlskrona kustartilleriregemente KA 2 1955. Efter officersexamen 1958 anställdes han vid regementet. Därefter följde befattningar bland annat vid KA 3 i Fårösund, vid Norrlands Kustartilleriförsvar i Härnösand och vid Gotlands militärkommando i Visby. Han utnämndes 1981 till överste och chef för Älvborgs Kustartilleriregemente KA 4 i Göteborg vilket följdes av utnämningen 1984 till Överste av 1. graden och chef för Västkustens Marinkommando. 1990 blev han stabschef för Västra Militärområdet och därefter vikarierande militärbefälhavare 1992–93. Han gick i pension 1995.

Svante Kristensson var en av få officerare i kustartilleriet som tjänstgjort i en stridszon, nämligen som chef för svenska FN-bataljonen på Cypern 1974. Han besatt också en gedigen analytisk förmåga samt en saklig och grannlaga argumentationsförmåga parad med fin stilistisk känsla. Det gjorde honom lämpad bland annat som lärare på Militärhögskolan. Han värvade i sina befattningar – i både debatt och verksamhet – särskilt om Västsveriges försvar.

Svante var hedersmedlem i Sjöofficerssällskapet i Göteborg och dessutom i många år uppskattad ordförande i organisationen Munskänkarna i Göteborg. Fritiden ägnade han åt bridge, golf, konsert- och operabesök samt resor. Sedan barnen flugit ut bilade han och hustru May under semestrarna och hann besöka de flesta länder i Europa. Från det han gick i pension vistades han och May årligen från januari till mars i Sydafrikas sol och värme. Svante var mycket intresserad av landets utveckling och de inhemska vinerna kunde han tala om i timmar. Det är därför inte förvånande att han blev en efterfrågad och uppskattad föredragshållare om landet och dess viner och även som arrangör av vin- och golfresor.

Svante Kristensson invaldes i avdelning II år 1985.

Avdelningen för militärteknisk vetenskap

Civilingenjör BJÖRN ANDERSSON avled den 13 januari 2015. Han sörjs närmast av hustrun Laila och barnen Per, Agneta och Kristina med familjer.

Björn Andersson föddes i Bollnäs 1934, son till skogsförvaltare Arne Andersson och hans hustru Maria. Studenten tog han i Gävle 1954. Sin militärtjänst gjorde han i Boden på Ing 3 där han också vidareutbildade sig till reservofficer. Därifrån tog han steget till vidare studier på Kungliga Tekniska högskolan, maskintekniska linjen i Stockholm och avlade civilingenjörsexamen 1964. Samma år anställdes han på då familjeägda Hägglund & Söner AB i Örnsköldsvik, företaget som han blev trogen under hela sitt yrkesliv.

Ett av de första uppdragene Björn kom att arbeta med var att delta i utvecklingen av ett nytt tunnelbanevagnskoncept för att slå sig in som leverantör till SL i Stockholm. Hägglunds fick inte huvudordern den gången, men blev tunnelbanevagnsleverantör tillsammans med ASEA 1972 och cirka 20 år framåt i tiden.

Hägglunds första egenutvecklade militärfordon var Pansarbandvagn 302, som gick i serietillverkning 1965. Björn Andersson var med och utvecklade denna liksom Infanterikanonvagn 91. Ett för Hägglunds framtid viktigt kontrakt var det på bandvagn 206, som var ett opansrat transportfordon. Det gällde en order på 3 500 bandvagnar till svenska armén. Inför offereringen fick han ta sig an utmaningen att utforma ett fordonskoncept som skulle kunna klara de tekniska kraven. Konceptet blev så bra att Hägglunds fick en utvecklingsbeställning på fordonet 1974. Ett mycket gott betyg

på hans skapelse gav chefen för Hærrens Forsyningskommando i Norge vid ceremonin då den 10 000:e bandvagnen levererades. Han sa: "Beltevogn 206 er et glitrende kjøretøy". Björn Andersson deltog även i utvecklingen av en motorcykel. Den blev ingen framgångssaga för Hägglunds, men samtidigt är det nog den enskilda Hägglundsprodukt som väckt störst intresse i medierna. Det skrevs spaltmetervis om den. Motorcykeln var unik och i den var Björn verkligen djupt engagerad. Ett tjugotal av dem tillverkades och de ägs i dag av ett antal entusiaster. En ägde han själv och med den deltog han i endurotävlingen Gotland Grand National vid 70 års ålder, bland annat tillsammans med barnbarnet Hanna. Det om något visar väl vilket engagemang han hade.

Han var en glad och omtänksam person som älskade motion och friluftsliv, inte minst skidåkning.

Björn Andersson invaldes i avdelning IV år 1982.

Direktör ÅKE TIDLUND avled den 16 juli 2013. Han sörjs närmast av barnen Sören och Anna med familjer.

Åke Tidlund föddes 1929 i Gamla Uppsala, son till bilmontör Karl Tidlund och hans hustru Anna. Då hans mor avled när Åke bara var något år gammal, skedde hans hela uppväxt i fosterhem i Värmland. Han tog vid 16 års ålder värvning i flottan och efter studier på Försvarsets läroverk i Uppsala tog han civilingenjörsexamen på KTH 1957 och anställdes samma år som mariningenjör i marineringenjörkåren. Han utnämndes till mariningenjör av 1. graden 1961 och till marindirektör och chef för materielkontrollen vid Centrala Torpedverkstaden i Motala 1962. Han blev chef för Maskinutvecklingen vid Torpedverkstaden 1963 och konstruktionschef 1965.

Åke Tidlund anställdes därefter som direktör och var enhetschef vid Förenade Fabriksverkstaden och Chef Torpedverkstaden under åren 1969–1987. Han var även medlem i FFV ledningsgrupp för försvarsmateriel.

Åke Tidlund kännetecknades hela sitt liv av en målinriktad, stark, energisk och drivande personlighet som tog honom från starten som fosterbarn till höga och viktiga befattningar inom försvarssektorn. Hans energi och drivkraft låg till stor del bakom det lyckade nordiska samarbetet med utveckling av tung och lätt torped som med stor framgång såldes till såväl Norge som Danmark.

Den fritid som blev över ägnade Åke bland annat åt arbete på sitt sommarställe i Stockholms skärgård samt fiske vid stugan vid Vättern, där rikliga fångster av abborre kom till glädje även för övriga i familjen.

Åke Tidlund invaldes i avdelning IV år 1983.

Avdelningen för annan vetenskap av betydelse för rikets säkerhet och försvar

Översten av 1. graden BÖRJE WALLBERG avled den 19 december 2014. Han sörjs närmast av hustrun Evabrittta och barnen Maitilda och Magnus med familjer.

Börje Wallberg föddes 1923 i Södertälje, son till kontorschef John Wallberg och hans hustru Eugenia. Börje Wallberg genomgick officersutbildning vid Karlberg och blev officer vid Livregementets husarer K 3 i Skövde 1946. Efter sedvanlig trupptjänstgöring och fortsatt utbildning vid dåvarande Krigshögskolan blev han generalstabsofficer 1965 och tjänstgjorde då som militärassistent vid Överstyrelsen för Civil Beredskap. Han tjänstgjorde vid staber på såväl central som regional nivå samt vid Militärhögskolan, där han var förste lärare i strategi och från

1970 överste i generalstabskåren och linjechef. Han utnämndes 1972 till chef för Norrlands Trängregemente T 3 i Sollefteå och 1974 till överste av 1. graden och Tränginspektör, en befattning som han innehade till sin pension 1983. I nära ett decennium satte han sin prägel på trängtrupperna. Ökad mekanisering och motorisering inom armén ställde nya krav på organisation, utrustning och utbildning av personal och förband för underhållstjänst. Inte minst gällde det inom sjukvårdssektorn. Här kom Börjes breda kunskaper och förmåga att argumentera för truppslagets rätmärtiga behov inom en väl balanserad armé till stor nytta. En inte helt lätt uppgift under en tid av totalt sett krympande ekonomiska ramar. Börje engagerade sig också i trafiksäkerhetsarbetet och värvnärligtgas medinflytande.

Börjes Wallbergs breda kunskaper och stora intresse för människor, historia, strategi och pedagogik gjorde att han var mycket uppskattad av såväl kolleger som elever. Hans ledarskap var omvälvat vidsynt och lyhört. Hans enskilda samtal med elever genomfördes med stor respekt för individen och var ett stöd för unga officerares fortsettta karriär och verksamhet.

Utöver sin ordinarie verksamhet var Börje mycket intresserad av folkrättsfrågor, mänskliga rättigheter och krigets lagar. Han tjänstgjorde som lärare såväl inom det svenska försvaret som internationellt. Han var expert i 1978 års folkrättskommitté och vidare ordförande i Svenska Röda korset och Rikskårchef i Frivilliga Automobilråren.

Hans stora fritidsintresse var filateli där han räknades bland landets största genom tiderna. Han var hedersmedlem i Sveriges Filatelist-förbund.

Börje Wallberg invaldes i avdelning V år 1976.

Avdelningen för säkerhetspolitisk vetenskap.

Ambassadören LEIF LEIFLAND avled den 3 april 2015. Han sörjs närmast av barnen Karl, Cristina och Eva med familjer.

Leif Leifland föddes 1925 i Stockholm, son till revisor Sigfrid Leifland och hans hustru Elna. Han avlade en jur kand vid Lunds universitet 1950 och anställdes där efter vid Utrikesdepartementet. Efter ett antal befattningar inom utrikesförvaltningen, både i Sverige och utomlands i Aten, Bonn och Washington, blev han departementssekreterare 1965 och därefter ambassadörens närmaste man som minister vid ambassaden i Washington 1970. Denna befattning skulle under Leiflands tid bli särskilt krävande. Den svenska synen på Vietnamkriget och Olof Palmes skarpa kritik mot de så kallade julbombningarna 1972 ledde till att den nyutnämnde svenska ambassadören Yngve Möller inte var välkommen i den amerikanska huvudstaden. Leif kom därför under halvtannat år att i ett mycket kyligt svensk-amerikanskt klimat leda ambassaden. Leifs karriär ledde 1974 till utnämningen till utrikesråd och chef för UD:s politiska avdelning och 1977 till befattningen som kabinettssekreterare under åren 1977–1982. Han kom att tjänstgöra under tre utrikesministrar. Karin Söder, Hans Blix och Ola Ullsten. Leiflands lugn, snabba uppfattningsförmåga, säkra utrikespolitiska kompass och beslutskapacitet prövades under U-137 krisen. Dåvarande statsministern Thorbjörn Fälldin har vittnat om vilken trygghet han kände i att ha Leifland som rådgivare i dena den efter Catalinaaffären 1952 svåraste svensk-sovjetiska konflikten under det kalla kriget. Leif Leifland blev 1982 ambassadör i London, en post han lämnade 1991. Som pensionär var han bland annat ordförande i Utrikespolitiska Institutets styrelse

och Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning.

Han skrev flera böcker, bland annat om den kontroversiella svenska industrimannen Axel Wenner-Gren och om tyska fredstrevare mot krigets slutskede, *General Böhmes val*. Leif var en klassisk svensk ämbetsman som förvaltade sina uppdrag med allvar och integritet, samtidigt med en klar blick för tillvarons absurditeter. Han läste mycket, både skönlitteratur och fackböcker. Men framför allt läste han noggrant inhemska och utländska tidningar och tidskrifter. Hans kunskaper om svensk och internationell politik var encyklopediska, och hans minne anmärkningsvärt.

Leif Leifland invaldes i avdelning VI är 1981.

Professor BO HULDAT avled den 26 maj 2015. Han sörjs närmast av döttrarna Camilla och Susanna med familjer.

Bo Huldt föddes i Stockholm, son till direktör Bo Huldt och hans hustru Märta. Han avlade en Bachelor of Arts i USA och blev efter fullgjord militärtjänstgöring reservofficer 1962 vid Norra Skånska regementet I 6 (1963 P 6) i Kristianstad och kapten vid pansartruppernas reserv 1972. Han genomförde sina universitetsstudier i Lund, där han disputerade i historia 1974. Därefter knöts han som forskare till Sekretariatet för framtidsstudier och till Statsrådsberedningen 1975–78. Efter anställning vid Utrikespolitiska Institutet utsågs han till direktör där 1988. Bos tid som chef för UI präglades av de stora förändringarna i vårt närområde och Europa. Samarbetet i Norden och runt Östersjön låg honom varmt om hjärtat, men han förde också framgångsrikt ut UI i europeiska och globala sammanhang.

Bo Huldt flyttade till London 1992 som chef för den prestigefyllda organisationen The International Institute for Strategic Studies.

Han återvände 1994 till Stockholm och Militärhögskolan, nu Försvarshögskolan, där han 1996 blev professor i säkerhetspolitik och strategi. Som chef för den Strategiska Institutionen vid FHS bidrog han i hög grad till akademiseringen av officersutbildningen och han ledde sin institution föredömligt.

Ett nära samarbete med den finländska systerinstitutionen fick sitt erkännande när han tilldelades Kommendörstecknet av Finlands Lejons Orden. Han tilldelades också H.M. Konungens medalj av 12:e storleken i Serafimerordens band för framstående insatser inom säkerhetspolitik och krigsvetenskapens område.

Bo Huldt var en mycket intresserad och engagerad reservofficer vid Norra Skånska pansarregementet och flitigt anlitad expert i militärstrategiska frågor i radio, TV och i andra sammanhang, där hans militära och säkerhetspolitiska kunskaper kom väl till sin rätt. Hans träffsäkra blick – att kunna se förändringar och förklara hur dessa hänger

ihop med den historiska bakgrunden – är få förunnad. Hans enastående förmåga att i tal och skrift på svenska och engelska beskriva och förklara komplicerade säkerhetspolitiska förhållanden var unik. Han var en mästare i konsten att sammanfatta de mest snåriga diskussioner i briljanta synteser. Bo Huldt var en mycket social person med gott humör och ett smittande skratt. Han var ledamot av Kungliga Örlogsmannasällskapet.

Bo Huldt invaldes i avdelning VI år 1985. Han var Akademiens styresman 2006–2010.

Nio goda kamrater och framstående ledamöter har lämnat vår krets. Vi saknar dem och tänker på deras anhöriga. Genom sina gärningar har de i hög grad levt upp till Krigsvetenskapsakademiens motto: Fäderlandets försvar – Mod och kunskaper

Författaren är generalmajor och andre styresman i KKVA.

En nära turbulens

Styresmannens tal vid högtidsdagen den 11 november 2015

av Mikael Odenberg

NÄR KUNGL KRIGSVETENSKAPSAKADEMIEN för ett år sedan samlades till sin 218:e högtidssammankomst gjorde jag en återblick. Jag konstaterade då att ingen – ytterligare ett år tidigare – hade kunnat ana att Ryssland snart skulle välja att bryta mot folkrätten, FN-stadgan och ingångna mellanstatliga avtal och kränka ett fredligt grannlands territoriella integritet och politiska oberoende.

Men så skedde. Krim-halvön bröts loss från Ukraina och införlivades med Ryssland. Därtill gick Ryssland vidare och hotade också östra Ukraina. Sedan dess har vi levt med ett lågintensivt krig som utspelar sig inte mer än 180 mil från Börssalen i Stockholm.

Det ligger en stor, tillsynningens fara i detta. Det lågintensiva kriget blir i mänskors och politikers medvetande till ett normaltillstånd. Men det kan och får aldrig uppfattas som ett normaltillstånd när en stormakt med sitt agerande i grunden rubbar hela den europeiska säkerhetsordningen. På den punkten har regeringen i allmänhet och försvarsministern i synnerhet varit mycket tydliga.

Det är bra – och det är viktigt. Vladimir Putin kommer att gå precis så långt som han tillåts att gå. Därför är det avgörande viktigt att EU tillsammans med USA uppträder enat och gemensamt.

När nu ytterligare ett år har gått – och vi skriver Akademien 219:e högtidsdag – kan vi konstatera att omvärldsförändringarna sannerligen inte gjort halt.

Många länder – inte minst USA – har anledning att betänka att en krigsplan har ett väldigt begränsat värde om man inte också har en plan för fred. Kriget i Syrien har vidgats, intensifierats och spritts till Irak. IS har inträtt på scenen. Libyen har fallit samman som fungerande statsbildning. Oroligheterna blossom återigen upp i Afghanistan.

En stor del av Mellersta Östern står idag i brand och flyktingströmmarna når nu ni-våer som de europeiska länderna uppenbartigen inte mäktar med att hantera.

När Ryssland åter söker markera sin stormaktsroll genom att intervenera i Syrien har många iakttagare noterat att det snarare är Bashar al-Assads fiender än IS som utgör den främsta måltavlans för de ryska flygangreppen.

Ryssland har egna intressen att försvara i området, bl a sin enda flottbas i Medelhavet. Och jag ska inte dra några långtgående växlar på detta men låt mig uttrycka saken på följande vis; Jag är inte övertygad om att Kreml ser det som ett stort problem om ryska krigshandlingar i Syrien adderar till ökade flyktingströmmar som bidrar till problem i Europa och ökad splittring mellan EU:s medlemsstater.

Den kaotiska situationen i Mellersta Öster har också andra implikationer. Det sekulära Turkiets utveckling mot ökad demokrati och medlemskap i EU har avstannat. President Erdogan har öppnat en krigisk front mot PKK, som endast hjälpligt förmår dölja agendan att vilja genomdriva grundlagsförändringar som säkrar hans egen maktställning. Risken är nu överhängande att de maktanspråken kommer att underlättas av ett EU som är beroende av Turkiets stöd för att dämpa de ökade flyktingströmmarna mot Europa.

Också i vårt närområde har spänningararna tilltagit. Utöver undervattenskränkningar av okänt ursprung har vi fått uppleva ett mer aggressivt uppträdande av ryska styrkor till havs och i luften.

Dessa provokationer må vara motiverade av ett ryskt behov att ånyo manifestera stormaktens suveräna ställning men de är samtidigt djupt problematiska och kontraproduktiva. De försämrar det säkerhetspolitiska klimatet i Östersjö-området och bidrar till att Nato vidtar just de dispositioner som Ryssland säger sig vilja undvika.

I den miljön har Sverige att upprätthålla en försvarsförmåga som medger att vi kan bidra till säkerhet och stabilitet i vårt närområde. Idag är det si och så med den saken.

Jag har ofta framhållit att den svenska försvarsmakten har förband som håller en mycket hög klass. Men vår numerär är för liten, uthålligheten alltför begränsad och förmågebredden otillräcklig. Därför befinner vi oss idag i en situation där vi inte har fullt tillräckliga möjligheter att hävda vår territoriella integritet. Det minskar i sin tur våra möjligheter att spela den stabilisande roll i Östersjöområdet, som detta innan havs största strandstat rimligen har ett ansvar för att fylla.

Mot den här bakgrunden är det positivt att en fyrtiuppgörelse kunnat träffas om

försvaret och försvarsekonomin. En totalförsvarsplanering har återupptagits och fokus riktas också mot vår förmåga att motstå olika former av subversiv verksamhet – det vi förr kallade psykologiskt försvar. Men vi ska inte göra oss några illusioner, mycket slängdes ut med badvattnet och det är en mycket lång återtagandesträcka som vi har framför oss innan fullt nöjaktiga försvarsförmågor har kunnat återskapas.

Vårt land har lämnat alliansfriheten bakom sig. Det gjorde vi med inträdet i den politiska union som kallas EU. Frågan är nu om vi också borde ingå i den politiska allians med vittgående militärt samarbete som omfattar snart sagt hela Europa – Nato – och som är den enda effektiva krishanterare som finns och som har global räckvidd.

Den svenska opinionen i den frågan har förskjutits successivt, närmast illustrerat av hur två tidigare starkt Nato-skeptiska partier – Centern och Kristdemokraterna – bytt fot. Inom socialdemokratin finns alltjämt ett djupt rotat och traditionellt motstånd mot tanken. I allt högre grad kommer inställningen till Nato också att bli en generationsfråga. Många i den äldre generationen har levt större delen av sitt liv i en bipolär värld och präglats av 1970-talets säkerhetspolitiska liturgi.

Samtidigt har Sverige skrivit under solidaritetsförklaringen i artikel 42.7 i Lissabonfördraget. Den förpliktar oss att stödja EU-stater som utsätts för väpnat angrepp med *alla till buds stående medel*. Därtill har Sveriges riksdag lagt en nationell solidaritetsförklaring. Den innebär att vi inte kommer att förhålla oss passiva om ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land och att vi dessutom förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas.

Sverige kommer så småningom att bli medlem i Nato. Det kommer att ta ytterligare ett

antal år men det kommer att ske. Det följer nämligen som den obevekliga konsekvensen av vårt grundläggande val att Sverige ska söka sin säkerhet tillsammans med andra.

Dagens lätt upphetsade Natodebatt främjar dock inte denna utveckling. Det känns inte särskilt seriöst när politiker som under åtta år aktivt har sökt lägga locket på all debatt om ett svenska Natointräde nu plötsligt kräver en omedelbar sådan.

Låt oss i stället notera att Alliansregeringen fördjupade samarbetet med Nato och att den nuvarande regeringen har fördjupat det ytterligare. Sverige är idag en betydligt mer lojal Natospelare än flertalet av orga-

nisationens medlemsländer – låt vara utan att vi omfattas av de ömsesidiga försvarsförpliktelserna.

När regeringen nu fördjupar det militära samarbetet med Finland borde ett mer konstruktivt förhållningssätt i frågan vara att Sverige och Finland tillsammans värderar de fördelar och nackdelar som följer av ett inträde i Atlantpakten. Denna viktiga fråga kan därmed ges den seriositet och dignitet som den förtjänar.

Författaren är generaldirektör, f d försvarsminister och KKVA:s Styresman

Kungl Krigsvetenskapsakademiens årsberättelse för 2015

– Ett år i orons tecken

av Björn Anderson

KUNGL KRIGSVETENSKAPSAKADEMIENS verksamhet 2015 ska ses i skenet av ökad säkerhetspolitisk oro.

Konflikten i Ukraina fortgår, trots att vapenvila ingåtts. Den ryska militära inblandningen i konflikten är uppenbar, även om den kategoriskt förnekas i Kreml. Kriget i Syrien och norra Irak har eskalerat. Fortfarande synes ingen få hejd på den terror som utövas av den Islamiska staten. Spänningen mellan Israel och Palestina har inte minskat utan snarare ökat. Vägen till fredssamtal mellan parterna synes stängd. I denna konflikt liksom i Syrienkonflikten är FN förlamat, inte minst på grund av att stormakterna blockerar resolutioner i säkerhetsrådet.

Europa har under året fått motta en flyktingsström från Syrien och flera andra regioner på miljontals människor som flyr krig och armod. EU har svårt att finna gemensamma lösningar och tendenser till splittring inom unionen synes bli allt vanligare.

Inom ramen för denna oro som kryper allt närmare vårt närområde har regeringen lotsat ett flerårigt försvarsbeslut genom riksdagen i syfte att stärka vårt försvar. Positivt är att det skett med en blocköverskridande överenskommelse. Negativt är en ekonomisk njugghet som gör att den organisation riksdagen beslutade redan 2009, och som inte är byggd för att försvara vårt territorium, sannolikt inte kommer att kunna

intas. En anledning är personalförsörjningen av armén. Negativt är också regeringens blockering av Natofrågan som, oavsett vad man tycker i sak, bör kunna hanteras på ett bättre sätt.

I skenet av denna inramning arbetar Akademien för närvarande i två spår. Ett som behandlar försvars- och säkerhetspolitiken i nuet, genom föredrag under akademisammankomster, särskilda seminarier samt i Handlingar och Tidskrift och på vår debattblogg. Ett annat längs vilket vi studerar och forskar kring viktiga framtidsfrågor för såväl vårt civila som militära försvar genom det fleråriga projektet KV 21. Ett projekt som spänner över hela Akademiens kompetensbredd och därmed mer eller mindre berör alla ledamöter.

Projektet KV 21

I januari startade forsknings- och studieprojektet *Det framtida slagfältet – Krigsvetenskap i 21. århundradet (KV 21)* sin verksamhet på full bredd. Bakgrunden till projektet är dels paradigmskifte i sättet att föra krig, där nya metoder att betvinga nationer och samhällsbindningar föreligger och där gränsen mellan militära och civila betvingelsemetoder är diffus, dels 2015 års försvarsbeslut som konfirmerar ett försvar, civilt och militärt, som synes vara otillräck-

ligt vid militära konflikter som berör vårt land.

Studieperspektivet är kring 2030, en tidpunkt som valts för att dels vara intressant som underlag för kommande försvarsbeslut, dels kunna använda kompetensen hos ledamöter i aktiv tjänst. De bör därmed inte vara alltför låsta av ställningstaganden som deras arbetsgivare gjort.

Projektet är uppdelat i följande delprojekt:

- Omvärldens militära tänkande.
- Icke-militära hot.
- Militärteknisk utveckling.
- Samhällets sårbarhet.
- Olika militära angreppsmetoder.
- Taktiskt och operativt nyttjande av förband.

Projektet är flerårigt och planerat att avslutas med en syntes 2017/18.

En bas för projektet utgör boken *Military Thinking in the 21st Century* som publicerades i våras och som innehåller uppsatser av ett antal framstående internationella militärteoretiker. En annan bas är det strategiska/operativa spel som KV21 projektledning genomförde med Akademien ledamöter under septembersammankomsten. Spelet utgick från ett exempel där Sverige år 2016 utsätts för en militär aggression på Gotland. Syftet var att visa på vad svenska försvar förmår i en dylik situation under första året i försvarsbeslutsperioden. Genom spelet ska man kunna identifiera åtgärder som Sverige bör vidta innan landet hamnar i motsvarande situation samt strukturfrågor som bör övervägas i ett längre perspektiv. För den intresserade finns spelet upplagt på Akademien hemsida.

Några konstateranden kunde göras efter att spelet genomförts. Bland annat att det

kommer att vara stora brister under hela försvarsbeslutsperioden vad gäller mekanisera de förband, ytstridssystem, flygbaser och civilt försvar. Dessa brister får konsekvenser för den operativa effekten och uthålligheten, inte minst inom personalområdet. Sist men inte minst viktigt, det operativa konceptet för Gotland synes inte hänga ihop. För framtiden finns ett antal frågeställningar som projektet har att hantera:

- Hur allvarliga angrepp ska Sverige organisera/utrusta sig för?
- Är den långsiktiga utvecklingen av försvaret ekonomiskt viktigare, än det kortare perspektivet?
- Ska landet fortsatt nedprioritera stödsystem, exv. logistik?
- Bör en high/low mix prövas m h t att landet är stort och har begränsade resurser?
- Hur viktigt är samhällets robusthet för Försvarsmaktens effekt? Bör det ske en omprioritering av resurser?
- Bör civila samhället planera för stöd till Försvarsmakten? Ska Försvarsmakten i högre grad än idag klara sig själv i en krigssituation?

Projektet Försvarsforum

Under året har projektet Försvarsforum avslutats. Det hade syftat till att informera allmänheten om det säkerhetspolitiska läget och det svenska försvarets tillstånd in för försvarsbeslutet 2015. Det påbörjades under 2013 och var ett samprojekt mellan Allmänna försvarsföreningen, Försvarsutbildarna och Kungliga Krigsvetenskapsakademien.

I slutfasen inriktades projektet på att engagera ungdomar varför de två sista seminarierna arrangerades tillsammans med politiska

ungdomsförbund. Temat var svensk anslutning till Nato. Liksom tidigare år var uppslutningen god. Sammantaget har Försvarsforum varit uppskattat som försvarssupplyningsprojekt samtidigt som det möjliggjort för Akademien att verka med kompetenta ledamöter över hela landet.

Remissyttranden

I oktober yttrade sig presidiet över regeringens utredning om vapenexport, den så kallade KEX-utredningen. Även om den frågan har en politisk innehörd ansågs ett yttrande var befogat, med den vikt svensk försvarsindustri har för vårt försvar och ytterst vår säkerhet. Utredningens förslag om ett lagstiftat demokratikriterium kom att avvisas av presidiet, eftersom i varje givet ögonblick utrikespolitiska, försvarspolitiske och säkerhetspolitiska skäl måste vägas samman, och ytterst är det endast regeringen som kan göra det.

Sammankomster, symposier och seminarier¹

Vintersymposiet den 19 februari

Vintersymposiet handlade om Arktis' strategiska betydelse. Avdelning för säkerhetspolitisk vetenskap, med ledamoten Granholm som sammanhållande, var ansvarigt för dess genomförande.

UD:s Arktisambassadör, ledamoten Krister Bringéus inledde med miljöaspekternas betydelse inom regionen. Han betonade bland annat vikten av dialog med Ryssland och menade att mycket i Arktis ännu är okänt och att vikten av långsiktigt tänkande hålls i minne. Professorn vid "Institutet for Forsvarsstudier" i Oslo, ledamoten Rolf Tamnes påtalade att mycket har ändrats som följd av Ukrainakonflikten och den nya energibilden, som för närvarande verkar göra oljan och gasen i regionen mindre intres-

Krister Bringéus, Rolf Tamnes, Sam Gardiner och Nils Wang.

santa. Området förblir enligt honom fortsatt en fredlig region.

Pensionerade översten i USA:s flygvapen Sam Gardiner uppehöll sig vid Ryssland och betonade att Moskva ”is militarizing in the Arctic, but not the Arctic”. Den ryska upprustningen i Arktis bör enligt Gardiner ses som att Ryssland vill svara på en ännu inte inledd amerikansk upprustning i norr samt för att skydda en kommande farbar strategisk farled – Nordostpassagen.

Chefen för danska försvarshögskolan, konteramiral Nils Wang, betonade att förhållandena i Arktis är mycket varierande och varnade för att se regionen som en helhet. Konfliktområdena förblir desamma som under det kalla kriget, nämligen vägen ut från Kola genom GIUK-gapet (Grönland-Island-United Kingdom). Samtidigt har området stor betydelse för rysk exploatering av naturresurser. Wang underströk att Moskva förhandlar från en styrkeposition, men att området i sig ändå inte är konfliktskapande och att Ryssland säkert vill skilja Arktis från andra områden och frågor. Wang underströk också det nya i Kinas uppenbara intresse för Nordostpassagen längs Sibiriens kust.

Akademisammankomsten den 11 mars

Hemlig gäst vid sammankomsten var generaldirektör Lena Erixon som delade med sig av sina ”Tankar för dagen”, från hennes mycket aktuella myndighet FMV. Hon redovisade hur FMV är under stor förändring som innebär en fördubbling av verkets personella numerär när logistikansvar tas över från Försvarsmakten, samtidigt som krav finns på reducerade kostnader. Till det ska föras ett antal stora projekt att hantera som utveckling och marknadsföring av Gripen E och ny ubåt.

Bo Janzon och Katarina Engberg.

Ledamoten Bo Janzon presenterade Avdelning för militärteknisk vetenskaps studie *Fredsteknik*, som omfattar civila (tekniska) åtgärder som kan bidra till att undanröja hinder för återgång till (eller upprättande av) ett fungerande samhälle. Studien är inriktad mot krigs- och konfliktdrabbade nationer, i ett läge där storskaliga stridigheter har upphört och samhället borde kunna inriktas mot en normalisering.

Ledamoten Katarina Engberg, departementsråd vid Försvarsdepartementet, presenterade slutsatser från sin bok *Varför multilateral intervention*. Under sina år inom försvarets verksamhetsområde och under tjänstgöringen vid EU och Sveriges Nato-delegation har hon upplevt de trendkantningar som skett med försvaret och hur nödvändig försvarsförmåga försunnit onödigt. Av hennes presentation framkom förtjänstfullt bakgrunden till ett antal ställningstagande i det internationella samfundet – från Afghanistan till Mali.

Katarina Engberg har i sitt arbete använt en metod från försvarsplanering, där hon studerat inverkan av olika påverkansfaktorer.

Slående var upptäckten att dessa inte var statiska utan ändrats över tiden – en faktor som verkade negativt under en fas kunde verka positivt under nästa och vice versa.

Akademisammankomsten den 15 april

Programmet inleddes av dagens hemlige gäst, försvarsdebattören och bloggaren Skipper (örlögskapten Niklas Wiklund) som gav sin syn på läget inom Försvarsmakten inför stundande försvarsbeslut. Temat för hans framställning var ”I otakt med tiden”. Wiklund tog i anförandet utgångspunkt från Försvarsbeslutet 2000 och pekade på den oerhörda minskning av försvarsförmåga som gjorts genom ekonomiska neddragningar och ominriktning av Försvarsmakten.

Andra programpunkt var inträdesanförande av ledamoten Jan-Erik Nilsson. Hans tema var svensk sjöfartsnäring, dess sårbarhet och skyddsbehov. Han pekade på hur sjöfartens villkor kraftigt förändrats under senare år. De ekonomiska förutsättningarna, globaliseringen och konceptet ”Just-in-time” inom logistiken är tre viktiga faktorer som tvingat sjöfarten till nytänkande. Enligt Nilsson hänger den svenska sjöfartspolitiken inte alls med, trots att 90 % av svensk handel går på köl. För att visa på hur beroende försörjningen av folket är av sjötransporter använde han Gotland som exempel. Även om det finns samverkansforum för att lösa problem efterlyste han den gamla typen av långsiktig totalförsvarsplanering där alla intressenter sitter ner och gör en gemensam plan. Nilssons konklusion är att det är billigare, effektivare och bättre att planera för att möta eventuella problem än att tvingas till panikartade lösningar när problemen uppstår. Återinför totalförsvarsplanning var hans slutord.

Avdelningen för sjökrigsvetenskap valde i år som sin årliga redovisning att lyfta fram ledamoten Nils-Ove Janssons förträffliga bok om ubåtskränkningarna mot Sverige under 1970-, 80- och 90-talen. Genom en metodisk genomgång av de kränkningar som skett från 70-talet och fram till idag och jämförelser med tekniska system och förband som funnits kring Östersjön påvisar Jansson inte bara förekomsten av kränkningar utan också vad som kränkts och i kräktarens syfte och målsättning. Han nöjer sig inte med detta utan pekar också på direkta kopplingar till strategi och säkerhetspolitik och den teknikutveckling som ägde rum under samma period. Efter genomgång av boken jämförde Jansson indikationerna från Utö-incidenten 1984 med de från underrättelseoperationen hösten 2014 och kunde redovisa en nästan kuslig överensstämmelse mellan de observationer som gjorts med 30 års mellanrum.

Fokus för den slutna delen av sammankomsten var KV 21, där ledamoten Jan Mörtsberg redovisade upplägget för delprojekten ”Omvärldsutvecklingen”. Efter honom belyste ledamoten Tomas Ries i mycket korta ordalag de globala trender man kan se i dagsläget. Ries mälade en ganska dyster bild där utvecklingen snarare går mot ökad osäkerhet inom en rad områden än tvärtem. Den globaliserade världen gör att händelser långt utanför våra gränser och vårt närområde kommer att påverka vår tillvaro.

KV21 seminarium den 27 april

Seminariet arrangerades av delprojektet *Icke-militära hot*. Cirka 130 deltagare fick inledningsvis åhöra en beskrivning av ”hotbilden” och därefter en mer problemorienterad diskussion om hur IT-säkerheten fungerar och hur problemen bör hanteras.

Mikael Wedlin, IT-säkerhetsforskare vid FOI, visade på dystopiska exempel på vad som går att göra med avancerad datateknik för att skada en motståndare eller ställa till problem i samhället. Efter en effektfull demonstration hur hackning via internet kan gå till framhöll han att inte bara stater utan även terroristorganisationer och andra grupper nu förfogar över denna avancerade teknik.

Därefter talade Chuck Esposito, Assistant Legal Attaché vid FBI i Köpenhamn om "Identify, Pursue, Defeat. The FBI's view of – and Approach to – Cyber Threatscape". Han framhöll bland annat att cyberhotet idag är ett hot mot *intellectual property* och kan orsaka stora ekonomiska förluster för företag och banker. Det svåraste är att komma åt hackning från insidan av en organisation. Som samhällsproblem överträffas terrorismen nu av cyberhotet. Bland annat bedrivs förbekämpning (battlefield preparation) via cyberaktiviteter.

Christian Squalli vid finanspolisen redogjorde för de nya betalningssystemen och nationell säkerhet. Han gav åhörarna en överblick av det nya finansiella landskapet och beskrev detta under två rubriker. Det ena var "Elektroniska pengar" och det andra "Virtuella valutor, t ex Bitcoin". Bägge områdena är på snabb frammarsch, och det är svårt att överblicka vad konsekvenserna kan bli för de finansiella systemen. Transaktionerna går ofta inte att spåra, och kriminella nätverk och aktörer har stora möjligheter att dölja sin verksamhet.

Den andra delen av seminariet inleddes av riksrevisor Claes Norgren som redovisade sin rapport *Informationssäkerheten i den civila statsförvaltningen*. Han beskrev en palett av problem, ofullkomligheter och utmaningar inom förvaltningen. Hit hör att regeringen saknar en samlad bild, myndigheternas sårbarhetsanalyser hänger inte med,

följsamheten gentemot givna föreskrifter är låg, det finns bristande kompetens på många håll, incidentrapporteringen är inte obligatorisk etc. Resultatet är bland annat att det är lätt att bryta sig in i samhällsviktiga system och ställa till stor skada.

Christina Goede, programansvarig vid MSB, beskrev översiktligt rapporten *Trender i informationssäkerhet 2015* och redogjorde för de viktigaste slutsatserna. Hon framhöll, föredömligt, att de civila aktörernas bristande IT-säkerhet också har en säkerhetspolitisk dimension. Om denna säkerhet inte håller måttet kommer inte heller det civila stödet till Försvarsmakten att fungera i krig.

Som avslutning på andra delen av seminariet före debatten redovisade generaldirektören och regeringens särskilda utredare Erik Wennerström sin rapport *Strategi för cybersäkerhet* som han tagit fram på regeringens uppdrag. I denna utredning finns flera förslag som tillsammans skulle kunna utgöra en nationell strategi för cybersäkerhet. Också Wennerström framhöll att bristande resurser och förmåga på civil sida har en säkerhetspolitisk dimension. Han framhöll också det viktiga att bevara förtroendet hos medborgarna för statliga myndigheter. En stor och spretig orkester fungerar inte utan en dirigent. Regeringen måste därför leda IT-säkerhetsarbetet, ansåg han.

Den avslutande diskussionen leddes av ledamoten Sven Christer Nilsson. Han framhöll att de tidigare presentationerna tydligt visat att det finns ett gap mellan den nivå som IT-säkerheten har idag och den som krävs för att vi skall ha tillförlitliga IT-system inom såväl den offentliga sektorn som det privata näringslivet. Frågan som riktades till panelen var hur detta gap ska kunna minskas? Flera paneldeltagare hänvisade till de rekommendationer man tidigare formulerat. Även åhörare i publiken ställde frågor.

Michael Wedin, Erik Wennerström, Christina Goede och Claes Norgren.

I sin avslutande kommentar lyfte inrikesminister Anders Ygeman fram de rapporter som regeringen fått in och sade att dessa utgör ett mycket bra underlag för den proposition som förbereds inom området. Det finns åtminstone tre områden som regeringen tänker ta itu med:

- Ansvarsfördelningen mellan de myndigheter som har ansvar för IT-säkerhetsfrågor kommer att tydliggöras.
- En obligatorisk incidentrapportering kommer att införas.
- MSB, SÄPO och MUST kommer att få ett ökat tillsynsansvar och rollerna dem emellan kommer att klargöras.

Akademisammankomsten den 20 maj

Chefen för högvärterets produktionsledning, ledamoten, generallöjtnant Anders Silwer, berättade som gästtalare om sina tankar i vardagen. Hans föredrag inleddes med en genomgång av insatsorganisationen och hur principerna för den legat fast sedan försvarsbeslutet 2004, om man undantar det nya personalförsörjningssystemet som är byggt på frivillighet. Han beskrev vidare hur Försvarsmakten arbetar

med att bygga upp olika förband till den förmåga och beredskap som efterfrågas. Bland annat kommer den negativa utvecklingen i närområdet att mötas med ökad övningsverksamhet. Avslutningsvis pekade han på att kommande försvarsbeslut är ett trendbrott med tillskott av ekonomiska medel. Silwer underströk dock överbefälhavarens budskap om att trots avisering avslagshöjning föreligger en operativ risk i den närmaste framtiden.

Kallade ledamoten, överstelöjtnant Jyri Raitasalo, höll inträdesanförande under rubriken "The Crisis over Ukraine as a Conceptual Watershed in Western Defence Policy". Sammantaget hävdade han att tre trender lett till att Västeuropa strategiskt fullkomligt överraskades av den ryska interventionen i Ukraina, vilket kommer att leda till en omprövning av västeuropeiska ställningstaganden inom det internationella systemet och säkerhetspolitiken. Den första trenden är preventiv militär intervention utomlands, långt från det egna närområdet i syfte att bygga säkerhet. Exempel på detta är Afghanistan och Irak. Den andra är tron på ett i grunden förändrat och mindre militariserat internationellt system, vilket lett till Västeuropas militära reduktion. Den västeuropeiska försvarsförmågan har följaktligen urholkats alltmer vilket gör att möjligheterna att möta en rysk aggression i Ukraina är liten. Den tredje är avsaknaden av en samlad europeisk säkerhetspolitik vilket gör att det inte finns en europeisk samsyn på hur Ukraina och Ryssland ska hanteras, som han uttryckte: "militärt sett finns inget Europa".

Avdelningen för luftkrigsvetenskap valde att organisera 2015 års årsberättelse runt temat "Tröskeleffekt och luftstridskrafter". Ledamoten Magnus Liljegren föredrog årsberättelsen, som bygger vidare på två FOI-

rapporter, och började med att definiera tröskleffekt som bestående av tre delar:

En vilja till kamp och att när det så behövs nyttja militära medel.

En militär förmåga som på egen hand eller tillsammans med andra är stor nog att få motståndaren övertygad om att ett militärt angrepp kostar mer än det smakar.

En tydlig kommunikation mot omvälden avseende både viljan och den militära förmågan.

Liljegren redovisade att militär tröskleffekt kan byggas antingen genom att slå mot angriparens tät eller på djupet mot dennes svaga punkter. Möjligheten att slå på djupet kan möjligen också ses som den svagare statens möjlighet att eskalera en konflikt till en nivå att andra, större länder kommer till dess hjälp. Liljegren argumenterade för balanserad förmåga i båda strategierna.

Under sammankomstens slutna del skedde inval av nya ledamöter och val av vissa funktionärer samt beslutades årsredovisningar för Akademien och Lars och Astrid Albergers stiftelse. Efter att sammankomsten avslutats bjöds ledamöterna till vårbuffé i FHS mäss.

KV21 seminarium den 28 maj

Delprojektet ”Samhällets sårbarhet” arrangerade seminariet ”Ett modernt psykologiskt försvar” i Ingenjörsvetenskapsakademins lokaler på Grev Turegatan. Seminariet leddes av ledamoten Björn Körlof, tidigare generaldirektör för Styrelsen för psykologiskt försvar, Seminariet i vilket cirka 60 personer deltog, öppnades av huvudprojektläraren Frank Rosenius, som bland annat ifrågasatte allmänhetens kunskap om vårt försvar vilket ger öppningar för många diskussioner, t ex om behovet av ett modernt psykologiskt försvar. Ledamoten Peter Lagerblad konstaterade i

sin inledning att det är viktigt att analysera vilka hot som finns, såväl militära som icke militära. Hur ser samhällsutvecklingen ut i ett längre perspektiv när det gäller den nationella säkerheten?

Ledamoten Sven Hirdman, tidigare ambassadör i Moskva, inleddes sitt anförande med att dagens ryska beteende kan sökas i landets historiska erfarenhet och den slutsats landet dragit: aldrig mera krig på ryskt territorium. Efter att gått igenom hur Ryssland idag propagerar i olika sammanhang konstaterade han att det som är skrämmande är hur ryssarna idag utnyttjar sin militära makt för att visa musklerna gentemot opinionen i väst. Risken för allvarliga incidenter har därmed ökat. Propagandamässigt ansåg han denna verksamhet som kontraproduktiv. Opinionsundersökningar visar också att inställningen till Ryssland är mest negativ i Sverige av alla västländer, vilket torde göra oss i stort sett immuna mot rysk propaganda. Sammanfattningsvis, menade Hirdman, att effekten av den ryska propagandan och den s k hybridkrigsföringen är minimal vad avser västländerna, men allvarligare gentemot länder som Ukraina, Georgien och Moldavien samt de baltiska staterna. Här behöver olika motåtgärder övervägas. Den långsiktiga ambitionen måste vara att verka för bättre stormakts- och grannskapsrelationer i världen och mer avspänning. Då får vi mindre av de problem vi ser idag, sluttade Hirdman.

Olle Wästberg, ordförande i Demokratitredningen, konstaterade i sitt anförande att det ingick i alliansregeringens nedrustningspolitik 2008 att stänga ner det svenska civila psykologiska försvaret liksom flera av de institutioner som förmedlade en Sverigebild och byggde nätverk. En del av psykförsvarets uppgifter övertogs av MSB,

Olle Wästberg.

som inte haft så stor möjlighet att prioritera dessa uppgifter. I sin genomgång av hur propaganda fungerar citerade han bland annat Clausewitz: "Kriget som en fortsättning på politiken fast med andra medel".

Det kan handla om PR och information. Den slutna diplomatin, med direkta kontakter med ett annat lands regering, får alltmer ge vika för att man försöker påverka allmänheten inom ett land. I öppna demokratier betyder väljarnas bild mycket för den utrikespolitik en regering kan föra. Vi ska vara medvetna om att vi dagligen utsätts för desinformations- och propagandakampanjer. Vi vet att i en ren krigssituation kommer det att finnas intresse av att öka misstron mot myndigheterna, sprida falska rykten, störa kommunikationer och varuförsörjning åstadkomma valutautflöde och kaos i ekonomin. Men i dagens läge handlar det också om makt över sinnena. Här är beredskapen betydligt mindre. Vi har svårt att se avsikten med budskapen och vet inte hur vi ska hantera dem. Källkritik och sund skepsis mot medieuppgifter är därför

en viktig uppgift för skolan att lära ut enligt Wästberg. Dåvarande Skolöverstyrelsen gav 1957 ut en skrift om *Propagandakritik och samhällssolidaritet i skolundervisningen*. Mycket i skriften handlar om källkritik, något som skulle behövas i långt högre grad idag då t ex sökning på Google om ”förintelsen” kan hamna på historieförfalskarnas skickligt uppbyggda hemsidor.

Anders Lindberg, ledarskribent på *Aftonbladet*, talade om svenska medier och påverkanskampanjer. Han menade bland annat att det behövs ett kunskapslyft hos allmänheten inom det säkerhetspolitiska området. Kunskaperna är alldeles för dåliga idag. Tidigare förmedlades kunskaper inte minst genom att den allmänna värnplikten fanns och att olika frivilligorganisationer i högre grad bidrog till att skapa medvetenhet och sprida kunskap. Han nämnde också värdet av att det utförs forskning inom det säkerhetspolitiska området och att resultaten från den sprids ut i samhället och nämnde i sammanhanget den roll som FOI spelar. Han tyckte också att det är viktigt att återupprätta kontaktytor och även att skapa nya, men detta måste anpassas till en ny tid. Dagens offentliga kommunikation behöver anpassa sig bättre till det nuvarande samhället med krav på ökad öppenhet i kommunikationen. Det är väldigt viktigt att hålla en tydlig rågång mellan medier och myndigheterna. Fria medier är helt avgörande för trovärdigheten och det bästa sättet för att avslöja och bemöta propaganda.

Ingrid Thörnqvist, chef för utlandsnyheterna på SVT, talade om hur public service uppfattar och hanterar påverkanskampanjer. Det handlar om inte bara förmedla själva nyheterna, utan också ta fram de syften som finns bakom händelserna. Alla parter ska kunna komma till tals. Inför nättroll, sociala medier, bluffintervjuer och ”köpta” journalister måste strikt källkritik tillämpas,

även om det kan vara svårt. Publiceringen måste gå snabbt, och tiden för kontroll finns inte alltid. Bilder måste analyseras med hänsyn till vilket syfte de kan tänkas ha. Detta gäller också syftet med uttalanden, liksom språk och dialekter för att på så sätt kunna bedöma och värdera sagesmännen personerna. Grunden är naturligtvis att Public service måste värna om sin trovärdighet. Journalisterna behöver också bättre kunskap om säkerhetspolitiska frågor och hur sociala medier fungerar. Det är viktigt att inse att den digitala världen gör att nyheter måste ut än snabbare än tidigare.

Försvarsbloggaren Wiseman, majoren Carl Bergquist, konstaterade att informationsväpnets spelar en viktig roll i det moderna hybridkriget. Informationskriget pågår oavbrutet hela tiden, vilket det militära inte gör. Så kallade ”falska fronter” finns både i sociala medier och på övriga nätet, allt för att vilseleda. Användningen av sociala medier är både ett problem och en tillgång. Dessa är helt enkelt det sätt på vilket vi delar information idag. Så kallade ”trollfabriker” påverkar det som skrivs i sociala medier. Genom att bland annat länka till annan information vill man skapa tvivel och utså osäkerhet. De sociala medierna går ”rakt in” och sprids lätt och snabbt. I auktoritära stater ser man ofta till att dessa kanaler stängs ned, men detta är ett trubbigt vapen som det finns genvägar att ta sig förbi. Inte minst bilder utgör ett tillförlitlighetsproblem. Det finns många exempel på att samma person agerar i olika situationer och förmedlar olika budskap på olika TV-kanaler. Bergquist pekade på vikten av att den enskilda informationsmottagaren tar ansvar för källkritiken. Har man bara en enda källa så är risken stor att man hamnar fel. Det är otvivelaktigt så att många, inte minst ur allmänheten, men även bland politiker och journalister är alltför okunniga om säkerhetspoli-

tiska frågor. För att skapa ett bra psykologiskt försvar krävs att samhället agerar för att stärka individens kunskap och därmed förmåga att värdera.

KV21 miniseminarium den 4 juni

I en mindre krets genomfördes seminariet *Alliera sig eller inte?* med förre finske statssekreteraren Pertti Torstila. Efter en inledning av Torstila fördes sedan ett samtal mellan honom och ett femtontal akademiledamöter. Diskussionen behandlade det försvarspolitiska dilemma som både Sverige och Finland befinner sig i när det gäller en anslutning till Nato.

Akademisammankomsten den 9 september

Huvudinslaget i denna sammankomst öppna del var inträdesanförandet av kallade ledamoten Teija Tiilikainen, verksam som chef för Utrikespolitiska institutet i Finland. Titeln på anförandet var ”EU som försvarsunion, säkerhetsgarantierna i dag”, ett i vår tid synnerligen aktuellt ämne där Tiilikainens omfattande kunskaper på området delgavs en relativt talrik åhörarskara.

Teija Tiilikainen.

I sitt anförande använde Tiilikainen föreläsningsmetoden att ställa ett antal högst relevanta frågor. En var varför EU fick sin femte artikel? Denna solidaritetsartikel hänger enligt henne intimt samman med grundandet av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, vilken uppmuntrade till en sammanslagning av EU och WEU. Bestämmelsen om ömsesidigt bistånd i händelse av ett militärt angrepp tog därmed formen av en mellanstatlig förpliktelse utan övernationella särdrag. På frågan om vad denna artikel innebär tryckte hon på att den förpliktar alla EU-medlemmar att ge stöd och bistånd till den EU-medlem som råkar ut för ett väpnat angrepp och den förpliktar direkt till att ge stöd – inte via konsultationer som Natos motsvarande artikel. En stor svaghet ansåg hon är att artikeln som fundament saknar ett beredskapsystem/gemensam försvarsplanering av unionens medlemsländer. En annan påtaglig svaghet är avsaknaden av bestämmelser för hur beslutsfattandet ska ske i en dylik situation.

Avslutningsvis behandlade hon frågan om Finland och EU:s femte artikel. Här framkom att ändringar till lagstiftningen förbereds som möjliggör för den finska försvarsmakten att delta i internationellt bistånd med militära medel. I den finländska politiska diskussionen uppmuntras till stöd och fördjupning av EU:s försvarssamarbete samtidigt som detta inte längre är ett alternativ till medlemskap i Nato.

I övrigt under denna sammankomst utgjorde den årliga redovisningen av Avdelningen för annan vetenskap av betydelse för ri-kets säkerhet och försvar en lägesrapport från delprojektet *Icke-militära hot* i KV21. Föredragande var ledamöterna Lars Nylén och Björn Körlof vilkas innehåll i stort är redovisade i ovanstående text.

Akademisammankomsten den 7 oktober

En sen flyttning av sammankomsten till Skeppsholmen och Östasiatiska museets hörsal gjorde att den missades av några ledamöter. Mötet blev i alla fall välbesökt. Förutom Akademiens egna göromål och en fortsättning på KV21:s strategiska/operativa spel som redovisas på annan plats i denna redogörelse ägnades sammankomsten åt två inslag.

Först hade förre ambassadören i Turkiet, ledamoten Michael Sahlin ett anförande om situationen i Turkiet. På ett insiktsfullt sätt visade han på den kaotiska situationen i landet med stora flyktingströmmar och inre spänningar som bland annat kurdfrågan utgör samt landets strategiska läge som fått Europas statschefer åter att närra sig Turkiet för att hitta lösningar, inte minst i flyktingfrågan. Anförandet följdes av en lång rad frågor och kommentarer.

Därefter földe den årliga redovisningen från Avdelningen för säkerhetspolitisk vetenskap med två inlägg i Natofrågan. Först framträdde ledamoten Mats Bergquist som pekade på att Sveriges geostrategiska och geopolitiska läge aldrig har förändrats och att Sverige historiskt har klarat sig väl genom attstå utanför allianser. Av den anledningen och hur svenska folket ser på frågan såg han heller inte någon anledning till att söka medlemskap i Nato. Ledamoten Tomas Bertelman företrädde en annan syn. Han ansåg att det finns inbyggt en viss reduktionism och determinism i denna fokusering. Geostrategiskt läge är inte detsamma som säkerhetspolitiskt läge. Det senare påverkas av den egna politiken. Norges geostrategiska läge är väl i den snävare bemärkelsen detsamma som 1818. Men knappast dess säkerhetspolitiska läge. Efter att exemplifierat hur Sveriges strategiska läge föränd-

rats konstaterade Bertelman att ett medlemskap i Nato gör Sveriges position klarare och tryggare och landet mer motståndskraftigt på de nivåer där konflikten utkämpas, vilket också skulle göra våra grannländer tryggarare och mer motståndskraftiga.

Höstsymposiet den 22 oktober

I år arrangerades höstsymposiet av delprojektet *Teknisk utveckling* inom KV21, som avsatt det för en lägesredovisning. Rubriken var ”Morgondagens teknik – hur påverkar den vår förmåga?”. Efter en inledning av huvudprojektledaren för KV21, ledamoten Frank Rosenius, beskrevs syftet med dagen av den ansvarige delprojektledaren, ledamoten Mats Olofsson. Han betonade att avsikten var att beskriva möjliga och sannolika trender inom teknologier med påverkan på militär och/eller samhällets förmåga, men också att man måste begränsa sig till ett axplock av sådana. Därefter gav projektgruppen en exposé över några utvalda teknikområden och deras militära och civila applikationer. Hela seminariet är inspelat och återfinns på Akademiens hemsida.

Ledamoten Lennart Axelsson, som belyste markarenan, koncentrerade sin redovisning till robotik. Han beskrev ett antal utvecklingsgrenar och visade med korta filmer exempel på befintliga, men inte desto mindre fascinerande tillämpningar, av fyrbenta ”lastmulor, tvåbenta humanoider samt exoskelett”. Det kändes plötsligt relevant att tro att robotar och autonoma farkoster av olika slag kan komma att införas relativt snart i militära förband.

Evorn Mårtensson beskrev den teknikutveckling som pågår hos stormakterna avseende luft- och sjöstriden utgående från en doktrinutveckling benämnd AirSea Battle Concept. Utgångspunkten är att man räk-

nar med att rymdsystem kan bli utstördar/utslagna i motståndarens kontrollområden. För att hantera detta tillförs obemannade system (främst UAS/UCAS) som opererar framskjutet, passivt och med smygteknik. Därtill samverkar långräckviddiga sensorsystem (flygburen radar, fartyg) som genom datafusion med precision kan inmäta rörliga och stationära mål inom hela slagfältet. Detta ger möjlighet till avsevärt utökade räckvidder vid bekämpning. Åhörarna fick också se exempel på scenarier där dessa vapen används i samordnade (nätverkskopplade) stora system av system.

Ledamoten Sven-Christer Nilsson gav så en presentation av utmaningar inom cyberområdet. Han koncentrerade sitt tankeväckande budskap till begreppet informationssäkerhet och pekade på de stora risken det innebär att exponera sig och sin in-

formation på nät och i molnet, utan vett-kap om var servrar eller system för back-up finns placerade.

Projektgruppen hade också bjudit in två externa presentatörer. Tidigare forskningschefen vid Ericsson, Ulf Wahlberg, beskrev den pågående utvecklingen av 5G, som bedöms vara moget för driftsättning runt 2020. Han konstaterade att allt som går att ansluta kommer att anslutas och visade i siffror hur det redan har skett en explosion av uppkopplade enheter. Det militära behovet kan inte hanteras vid sidan av den civila utvecklingen, men krav på integritet, säkerhet och robusthet kommer att behöva prioriteras.

Magnus Brege, VD för Vricon, visade hur företaget genom att utgå från högupplösta satellitbilder kan bygga 3D-kartor med en noggrannhet av tre meter – med global täckning! Med sådana kartor kan man, genom

successiv jämförelse med vad man ser med realtidskameror ombord, precisionsnavigera och precisionsinmäta, även vid utstörda GPS-signaler. Åhörarna fick exempel på högupplösta flygningar över såväl välkända geografiska områden som inne i Nordkorea. De militära tillämpningarna är naturligtvis enorma, t ex målutpekning, jämförelser av terrängbilder över tid för att se förändringar och simulering av dolda framryckningsmöjligheter, men även civilt ger denna teknik en uppsjö av möjligheter som inte tidigare varit tillgängliga.

Ledamoten Martin Rantzer gjorde en rundresa i forskningslandskapet, med nedslag i flera av de områden som kan bedömas vara särskilt relevanta för krigföring – men också för det civila samhället. Ett övergripande budskap i flera av presentationerna var att nätverksförsvaret, som i Sverige ”lades i frysbox” för ett antal år sedan, är en grund för flertalet utvecklingsområden för det framtida slagfältet.

Projektledaren Mats Olofsson framförde några funderingar kring risker och möjligheter som de nya teknologierna för med sig, t ex användning av små ”quadcoptar” som kan köpas i hobbyaffärer men utrustas med sensorer och vapen. Han presenterade också ett antal slutsatser från gruppens hittillsvarande arbete. Den tydligaste var kanske behovet att fortsatt upprätthålla spetskompetens inom relevanta områden, för att svenska myndigheter ska kunna förstå utvecklingen och vara intressanta som samarbetspartners. De resurser som idag avsätts för omvärldsanalyser och framåtblickande forskning är små och minskande, samtidigt som risken att ny teknik och nya tillämpningar ska förändra förutsättningarna bara ökar. Med dagens system med tioåriga materielplaner riskerar man samtidigt att fastna i äldre teknologier och förmår inte att ut-

nyttja resultaten från aktuell forskning och teknikutveckling.

Programmet avrundades med en frågestund. En slutsats som framfördes är att projektets information och slutsatser är högst relevanta för beslutsfattare inom såväl försvarsmyndigheterna som den politiska nivån.

KV21 miniseminarium den 6 november

Delprojekterna *Samhällets sårbarhet* genomförde ett seminarium om det civila samhällets ledning i en gråzon till krig och under en krigsliknande situation. Det leddes av delpunktledaren Peter Lagerblad som hade ett tjugotal särskilt inbjudna gäster med stor erfarenhet från tidigare ledningsförhållanden och dagens.

Ansatsen för seminariet var att dagens ledningsförhållanden som utgår från närvärtsprincipen, ansvarsprincipen och likhetsprincipen inte kommer att fungera i beskrivna situationer. Om detta var de församlade i stort eniga. Några hävdade att dagens lagar och förordningar är tillfyllest. Andra deltagare ifrågasatte detta då regelverket inte är prövat, och då samhället ser annorlunda ut i förhållande till tid då regelverket kom till. Bl a har medielandskaps utveckling skapat helt ny villkor för ledning. Många pekade på att ledarskapets viktiga roll. Ledare och ledningar måste utbildas och övas för att få tillräcklig förmåga att leda i svåra situationer.

Högtidssammankomsten den 11 november

Årets sammankomst var flyttad till den 11 november med anledning av att Börshuset var upptaget av Svenska Akademien.

Programmet var traditionenligt med tal av styresmannen, minnesord av andre sty-

resmannen och årsberättelse av ständige sekreteraren. Högtidstalare var den kallade ledamoten, Constanze Stelzenmüller från Tyskland. Hennes tal, som liksom övriga tal går att läsa i denna skrift, var i många stycken brilliant, vilket också bekräftades med en lång och varm applåd.

Constanze Stelzenmüller. Foto: Exray.se/Cecilia Österberg.

Högtidsmiddag intogs på Karlbergs slott i vilken ett 120-tal gäster deltog. Hedersgäst var den ny tillträdde överbefälhavaren, general Micael Bydén. Ledamoten Patrik Ahlgren passade på att inför alla gäster framföra yngste förbandschefs gratulation till Bydén, en återupptagen tradition enligt honom, sannolikt en ny enligt andra. De belönades tacktal svarade ledamoten Lars Nicander för. Överbefälhavaren överraskade sedan gästerna med en bejublad sång som tack för maten.

KV21 seminarium den 19 november

Delprojektet "Icke-militära hot" i KV21 arrangerade ett seminarium på Försvarshög-

skolan med tema *Hot mot försörjnings-säkerheten*. Det leddes av projektledaren Lars Nylén och samlade ett fyrtiotal deltagare.

Tre omfattande försörjningsområden av vital samhällsbetydelse hade valts ut: Olja/drivmedel, livsmedel och elektricitet. Tio sakkunniga hade engagerats som talare. De övergripande frågorna var: Kan vital försörjning strypas? Hur går det till? Vad blir konsekvenserna för samhället och invånarna? Kan vi vidta åtgärder för att hindra eller minska skadorna? Vilka åtgärder är möjliga?

Efter ett antal presentationer fördes en engagerad paneldiskussion där också auditoriet deltog. En sammanfattande slutsats är att Sverige gjort sig av med stora delar av den tidigare beredskapsförmågan och blivit ett "just in time beroende" samhälle med stort importberoende och med svag redundans. I dag finns många nälösögon i det svenska samhället. Allvarlig störning i godsförlödet kan få allvarliga konsekvenser. Därför måste vi åter igen börja tänka på och bygga upp en försörjningsberedskap. Ett bättre samarbete mellan regering, myndigheter och näringsliv måste komma till, påpekades det flera gånger under seminariet. Många ansåg att Finland är ett föredöme inom detta område.

Publikationer

Akademiens *Handlingar och Tidskrift* har i år utkommit med fyra nummer. Tack vare stöd från Försvarshögskolan har skriften i år kunnat ges ut med fullt sidantal. Samarbetet med skolan har bland annat lett till att fler artiklar med så kallat "peer review-förfarade" har kunnat publiceras.

Imaj publicerades boken *Military Thinking in the 21st Century* som innehåller anföranden från deltagare i 2014 års internationella konferens. Boken är recenserad i nummer tre av årets *Handlingar och tidskrift*

och får där ett högt betyg av recensenten Tormod Heier. Bland skribenterna kan nämnas högt stående internationella militärteoretiker som Christopher Coker, Martin von Creveld, Beatrice Heuser, Ouyang Wei, John Mackinley, Emile Simpson, Nils Naastad och Bettina Renz.

Priser, belöningar och avtackningar

Efter granskningsutskottets genomgång och rekommendation beslutade Akademien presidium att som vinnare till 2014 års tävlingsskrift utse kapten David Bergman för uppsatsen ”Myten om de omoraliska drönarna”. Bidraget är ett seriöst arbete som är välskrivet och bygger på en god faktagrund med relevanta referenser. Uppsatsen är analytiskt problematiserande kring en central och aktuell frågeställning i gränslandet mel-

David Bergman med hustru Viveca. Foto: Exray.
se/Cecilia Österberg.

lan krigföring, politik, folkrätt och etik. Författaren sätter in denna drönarproblematis i ett historiskt sammanhang och noterar förekomster av tidigare, snarlika debatter kring andra då innovativa vapensystem. Pristagaren erhöll vid årets högtidsdag Akademiens belöningsmedalj i silver, 8 storleken och 15 000 kronor ur Lars och Astrid Albergers stiftelse.

Granskningsutskottet hade detta år enbart fyra skrifter att bedöma.

2015 har fem personer belönats av Akademien och Lars och Astrid Albergers stiftelse. Det är förré forskningsledaren vid FOA, Vilhelm Sjölin, örlogskaptenen i flottan, Gunnar Möller, utredningschefen vid FHS, Lars Nicander samt ledamöterna Gudrun Persson och Carolina Vendil Pallin. Ledamoten Karlis Neretnieks har avtackats efter fyra år som ordförande för avdelningen för lantkrigsvetenskap.

GUNNAR MÖLLER tilldelades Akademiens belöningsmedalj i silver, 8 storleken och 20 000 kronor ur Lars och Astrid Albergers stiftelse för utvecklingen av en Marinbiologisk kalender. I avsaknad av ett liknande verktyg har han, på eget initiativ och vid sidan av sina ordinarie arbetsuppgifter samt till stor del på sin fritid, samlat och sammanställt tillgänglig marinbiologisk information. Kalendern möjliggör, på ett enkelt sätt, erforderliga risk- och sårbarhetsanalyser i planering av verksamhet kopplad till prov, försök, övningar och insatser i havsmiljö.

Gunnar Möller

Användning av den Marinbiologiska kalendern kommer utgöra en förutsättning för att Försvarsmakten fortsättningsvis ska kunna planera och genomföra verksamhet i marin miljö.

Lars Nicander

LARS NICANDER tilldelades Akademiens belöningsmedalj i silver, 8.storleken och 20 000 kronor ur Lars och Astrid Albergers stiftelse för att under en lång följd av år och med ett starkt personligt engagemang fungerat som motor i uppbyggnaden av statsförvaltningens kunskap inom området informations- och cybersäkerhet. Framsynt och med ett helhetsperspektiv har han arbetat inom ett område under snabb utveckling, och på ett sätt långt utöver vad tjänsten kräver.

VILHELM SJÖLIN tilldelades Akademiens belöningsmedalj i silver, 8.storleken och 20 000 kronor ur Lars och Astrid Albergers

stiftelse för sin livsgärning inom civilförsvaret i allmänhet och brand- och räddningstjänsten i synnerhet, områden inom vilka han gjort brytande insatser för att Sverige kunnat utveckla civilförsvaret på vetenskaplig grund. Hans insatser vid tillkomsten av Styrelsen för svensk brandforskning har i hög grad bidragit till att höja samhällets brandsäkerhet. Hans arbete har i många fall representerat ett nyttigt.

Ledamöterna GUDRUN PERSSON och CAROLINA VENDIL PALLIN tilldelades Akademiens belöningsmedalj i silver, 8.storleken för att ha initierat, planerat, genomfört och följt

Vilhelm Sjölin

Styresmannen Mikael Odenberg, Carolina Vendil Pallin och Gudrun Persson. Foto: Exray.se/Cecilia Österberg

upp Akademiens internationella konferens ”Military Thinking” 2014. Genom sitt personliga engagemang och genom att engagera ett stort antal internationella experter av hög klass, på stor bredd inom militärteorin, har de bidragit till att stärka Akademien ur ett vetenskapligt perspektiv. För yngre ledamöter utgör de ett eftersträvansvärt exempel.

Ledamoten KARLIS NERETNIEKS tilldelades Akademiens belöningsmedalj i guld, 8.storleken. Han har under åren 2010 till 2015 varit ordförande för avdelning I (lantkrigsvetenskap).

Karlis Neretnieks

Ekonomi

Avslutningsvis går det i år inte att komma ifrån att nämna Akademiens ekonomiska situation. Som alla förhoppningsvis förstår bedriver Akademien en omfattande verksamhet, som baseras på ett oberoende från stat och myndigheter och utgår från den kompetens ledamöterna besitter. Verksamhetens omfattning, bredd och djup har hittills varit möjlig tack vare det enga-

gemang ledamöterna visar genom att helt ideellt ställa upp i alla sammanhang samt ett litet kansli, utan anställd personal, och inte minst på de bidrag Akademien får från olika stiftelser.

Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse har under alla år alltid varit generös och är nu garanten för att KV21 kan genomföra seminarier, bjuda in internationella experter och möjliggöra studieresor och rapporter flera år framåt. Akademiens egen stiftelse, Lars och Astrid Albergers stiftelse är garanten för utgivningen av *Handlingar och tidskrift* och Patriotiska sällskapet har i år bidragit till utgivningen av boken *Military Thinking*.

Sist ska sägas, om Akademien fortsättningsvis ska fungera på nuvarande nivå, krävs det att Akademiens administrativa stöd förstärks. Det kan alla hjälpa till med, både genom personliga insatser men också genom välvilliga bidrag till Akademiens Tibellska fond. Bidrag på 5 000 kronor eller mer kommer att synliggöras, bland annat i *Handlingar* och *Tidskrift*.

Författaren är generalmajor och Akademiens ständige sekreterare.

Noter

1. Sammanfattningar av gjorda referat publicerade på Akademiens hemsida.
2. Inkl. fem hedersledamöter. (Tabellen s 34)

Ur presidiet: fr vr Bo Waldemarsson, Mikael Odenberg, Björn Anderson. Foto: Exray.se/Cecilia Österberg

Ledamöter invalda 2015, fr vr Peter Thunholm, Martin Norsell, Lena Barholdson, John Rydqvist. Foto: Exray.se/C. Österberg

Ledning och ledamöter

Akademiens ämbetsmän

<i>Styresman</i>	Generaldirektör Mikael Odenberg
<i>Andre styresman</i>	Generalmajor Bo Waldemarsson
<i>Ständig sekreterare</i>	Generalmajor Björn Anderson
<i>Skattmästare</i>	Direktör Sven Christer Nilsson
<i>Andre sekreterare</i>	Överstelöjtnant Gunnar Magnusson
<i>Redaktör</i>	Överstelöjtnant Tommy Jeppsson

Akademiens presidium

Styresmannen (ordförande)
Andre styresmannen
Ständige sekreteraren
Skattmästaren
Överste Jan Mörtberg (ordförande avd I)
Kommendör Bengt Lundgren (ordförande avd II)
Generalmajor Jan Andersson (ordförande avd III)
Överste Jan-Erik Lövgren (ordförande avd IV)
Generaldirektör Marie Hafström (avdelning V)
Ambassadör Mats Bergquist (avdelning VI)

Avlidna sedan högtidssammankomsten 2014

Direktör Åke Tidlund (avliden 2013)
Överste 1.gr Curt Helmfrid (avliden 2013)
Överste 1.gr Per-Erik Bergstrand
Överingenjör Björn Andersson
Överste 1.gr Börje Wallberg
Ambassadör Leif Leifland
Överste 1.gr Svante Kristensson
Professor Bo Huldt
Överstelöjtnant Stellan Bojerud

Invalda ledamöter 20 maj 2015

Professor Peter Thunholm
Professor Martin Norsell
Generalsekreterare Lena Bartholdson
1.forskare John Rydqvist

Antal ledamöter 11 november 2015

Ledamöter	Antal	Varav under 70 år
INVALDA ²	393	181
Kallade	31	19
Totalt	424	200

Europe Needs a Closer Union to Survive^E

*Commemoration Speech at the 219th Annual Meeting of the Royal Swedish Academy of War Sciences, 11 November 2015
by Constanze Stelzenmüller*

IT WAS AN extraordinary honor for me last year to be called as a fellow of this venerable Academy. The fact that it has been meeting since 1796 is a testament to the resilience of Swedish institutions. It is an even greater privilege for me as a newcomer and as a German to be asked to give the annual Commemoration Speech today.

Of course, this is a bit like taking the exam after being told you've passed. So I have been trying to decide what test of courage might help prove to you that you didn't make the wrong choice. In a fleeting moment of delusion, I considered learning Swedish, so that I might speak to you in the language of this Academy tonight. But that would have guaranteed failure. So I have decided instead to exercise courage in my choice of topic, and to talk to you about why we need deeper European integration – at a time when many people, including in your and my country, seem to be clamoring for the opposite.

I speak to you as a member of the postwar generation of Europeans. A liberal international order made and upheld by the West after 1945 let us be born into a life of seemingly endless peace, prosperity, and progress. That order is in danger today as never before, and this is what I want to speak about to you tonight.

The most dangerous moment since 1962

Not much was expected of us, the children of the post-war baby boom. The message conveyed – sometimes kindly, sometimes with a distinct note of concern – by our elders was: you are inheriting the order we forged in the glowing embers of World War II. Don't break it! But, never mind, they added: All you need to do is to operate the system the way it was designed, and nothing really bad can happen.

So we in our generation were brought up to be managers, not creators. Nowhere was this feeling stronger than in West Germany, where we lived for forty-four years on the front line of the Cold War, but under benign occupation, with limited sovereignty, and increasing material comfort.

Even the first seismic shock to that post-war order, the fall of the Berlin Wall, the end of the Warsaw Pact, and the dissolution of the Soviet Union, had happier consequences for Germany than for any other country in Europe. West and East Germany were reunited, but that was not all: the enlargement of the EU and NATO surrounded us with a cocoon of peacable, friendly trading partners on all sides. Few of us realized that this had merely pushed our security problems out to our neighbors. For 1989 was supposed to

be the „end of history“ and of ideological competition, after which everybody else in the world would want to be like us, so there would be no more conflict anyway.

Things did not turn out in quite that way. Genocide in Rwanda and the Balkans, the 9-11 attack on America by Al-Qaida, the wars in Afghanistan and Iraq: these were all massive shocks to the system.

Now, the crises come in ever shorter intervals. And they don't go away; they pile up and stay there. The financial crisis which hit the world in late 2008 continues to linger, particularly in Europe. Then came Russia's illegal annexation of Crimea. Its continued aggression in Ukraine and its campaign of hybrid warfare are destabilizing not just Europe's eastern neighborhood, but Europe itself. War is devastating Iraq and Syria, the Palestinian-Israeli conflict has reignited. The Middle East and Northern Africa are seething with tension. To quote Carl Bildt, we are „surrounded by a ring of fire.“

That is, rather uncharacteristically for your former Foreign and Prime Minister, something of an understatement. We may be living in the most dangerous moment since 1962 – the year that saw the building of the Wall, as well as the Cuban Missile Crisis, when America and the Soviet Union very nearly went to actual war with each other.

Faced with an inflow of hundreds of thousands, perhaps millions of refugees, walls and barbed wire fences are going up all over Europe – and even *within* Europe. Western nations and Russia are engaged in a proxy war in Syria. And Vladimir Putin's government is not just prodding and probing the weaknesses of the transatlantic alliance and the European Union, but – in a flagrant breach of the ultimate Cold War taboo – has dangled the possibility of using substrategic nuclear weapons in Europe.

So last year's commemoration of the 100th anniversary of what was once called the Great War felt disturbingly relevant for the present day. We were reminded that there are two lessons to be learned from 1914. The first is that war can spring from the tiniest of sparks. If the conditions are right, one assassin's bullet can engulf a continent in flames. The second is that we are bad at learning lessons from war. For after the Great War, with its 20 million deaths, came another, even greater war. It claimed 60 million lives.

1962 added two more lessons. The first is that it takes extraordinary leadership – by which I mean foresight, strong nerves, and the ability to be firm and at the same time stretch out a hand over a seemingly unbridgeable gulf – to prevent catastrophic accidents based on errors of judgment. The other lesson 1962 teaches us is strategic patience. Sometimes you just have to be able to wait, and play a long game. This particular one lasted twenty-seven years.

With those sobering reminders, I am going to discuss two questions tonight:

- How did we get here?
- Where do we go from here?

I will continue with a brief reflection on the role Germany should play – and what I would like to see from Sweden. Finally I will suggest a lesson or two that a later generation might hope to learn from us.

Europe's unique globalization problem

On my first question – how we got to where we are today – it is important to understand first what *didn't* get us there. Some of its critics say that the West is to blame for the current fragility of the international liberal order. Military interventions, or

so they contend, destroyed effective statehood and regional stability. The doctrine of human rights raised false expectations, say the critics; and the enlargement of the European Union and NATO encircled Russia, forcing it to break out and protect its interests abroad. Some even argue that membership in the EU and NATO constrains the nation-state, undermines its sovereignty, and prevents trade with states that may be authoritarian, but offer far higher returns on investment. The only escape, they argue, is for us to build walls, pull up the drawbridges, and disentangle ourselves from rules and alliances. Then, and only then, will we be safe, free, and sovereign once more.

True, the West's record on military intervention is mixed at best. There are wars we should have fought, and didn't (Rwanda). There are wars we fought too late, but for the right reasons, and got right in the end (Bosnia). Then there are wars which we undertook for the right reasons, and managed to screw up all the same (Afghanistan, Libya). And there are some wars which we should never have fought at all (Iraq). Double Standards? Check. Short attention span? What? Oh, yes. Check.

But human rights, international norms, the prosecution of war crimes, rule of law: all these are landmark achievements in the civilization of mankind. Limiting might through right: that is the very essence of Western democracy. We must be proud of these values, and defend them.

Yet we did make one key mistake in 1989: it was to assume that globalization—open borders, trade with the world, and the democratization of mobility and communication through technological innovation – would spread peace and prosperity throughout the world. In other words, that everybody else would want to be like us.

Of course, globalization has immeasurably increased our freedom and our prosperity, and empowered individuals as never before. Solidarnosc, the Velvet Revolution, the candlelight demonstrations in Leipzig, the students in Belgrade, the Euromaidan: these were civil societies standing up for their rights. Leaders (some enlightened, some not so much) understood that they needed to accept this, and did. The EU and NATO did not admit the new members because of some nefarious imperial plan, but because civil societies in Eastern Europe feared Russia, and wanted to be part of a Europe that was whole, free, and at peace.

But globalization has also undermined state power, and sovereignty. States once possessed monopolistic control over populations, territory, and the use of force. Openness and interdependence ended this monopoly; gone with it, mostly, is the possibility of control. That makes states and societies more vulnerable; vulnerability generates fear, competition, and friction. It is food for populist ratcatchers and ideological extremists everywhere.

So the single most important challenge of this age for the nation-state is to adapt to interdependence. By that I mean to preserve or to recover the effectiveness, legitimacy, and flexibility necessary to respond to an environment that will be uncertain and volatile for the foreseeable future.

All states are struggling to make the necessary adaptations to interdependence. This is true even of the sole remaining superpower, the United States, which is lucky to occupy much of a continent, and to possess most of the resources it needs. Moreover, it has two oceans as natural borders, and only one neighbor that it really doesn't trust: Canada.

Europe, in contrast, must trade with the rest of the world to survive. Its borders and

coastlines are so extenuated that they are impossible to seal off, or to defend against a sustained onslaught. The EU and NATO enable a remarkable degree of cohesion, unity of purpose, and sharing of capabilities. But they do not change the existential fact that our continent is deeply fragmented and divided in terms of size, wealth, resources, capital, historical experience, and threat perceptions. Last but not least, Europe's population is not renewing itself fast enough to sustain its economy and its welfare states without substantial immigration in the coming decades.

In short, Europe's globalization problem is unique – and uniquely urgent.

A new rationale for European integration

That brings me to my second question: where do we go from here? The critics' answer is clear: it's the European Union itself that is the problem. If you can't dissolve it, leave it. Do so, and all your problems will be over.

But that is a delusion, because no state can check out of globalization. Small states are particularly vulnerable to the fragmenting forces exercised by globalization—and, as we become more interdependent, we all become smaller and less powerful. Not to understand this is the tragic mistake made by the advocates of a Brexit, or of separatist movements in Scotland and Catalonia. Leaving the EU will lead them to lose sovereignty, not to regain it. On the contrary, Europe's route to sovereignty, control, freedom of action, and leverage lies in deeper integration.

Let me be clear: I am not advocating for a European superstate. European unity is not an ideological postulate, but a pragmatic necessity. Why? The European Union's first two

founding rationales—to stop us from going to war against each other again, and to enable us to maximize prosperity by reducing barriers to trade—have been achieved. So has the EU's third historic rationale: after 1989, it enabled the peaceful democratic transformation of thirteen ex-Communist states, and the reunification of Europe (well, almost all of it). These three things—peace, prosperity, and transformative enlargement—are magnificent accomplishments. For these alone, the EU deserved its Nobel Peace Prize.

So if all this is true, why more integration now? Of course the nation-state remains the essential unit of governance and democratic accountability. But after the rationales of peace, prosperity, and enlargement, there is a new, fourth rationale for European union today: it is protecting our nation-states against the forces of globalization. The EU is the enabler of our sovereignty—not its destroyer.

The choice we face is stark: either we fail to act, and risk not just the collapse of the European Union project, but a failure of statehood in Europe. Or we adapt, integrate, and survive.

It is not popular these days to advocate further European integration, or more common institutions and rules. But institutions and rules create predictable, transparent processes for solving problems which affect us all. They promote effectiveness, solidarity, legitimacy, and trust. They also save a key resource—political energy—, because they let our leaders concentrate on the truly big decisions, and on planning ahead.

Consider the alternative: Politics, and civil society, in permanent crisis management mode. Nowhere is this more glaringly on view right now than in the refugee crisis. The efforts we see, particularly in Sweden and in my own country, Germany, are hugely im-

pressive. Yet we cannot expect politicians and ordinary citizens to be heroic forever.

There are three main areas in which Europe's nation-states need to achieve deeper integration in order to resolve common European problems: economics and finance; managing immigration; and foreign, defense, and security policy. It is this last point that I want to home in on.

Needed: a real European foreign & security policy

Europe is strongest when it is united, and working with like-minded partners. The Iran deal and the handling of the Ukraine crisis are good (if not ideal) examples: there, Europe and the U.S. have been working together extremely closely, and it is safe to say that major war was averted in both cases. When we cooperate like this, we give each other leverage, and legitimacy. Unfortunately, these two cases of successful European and transatlantic diplomacy are the exception.

Republican and Democratic candidates for the U.S. Presidential election in 2016 like to promise that America will „come back to“ or „lead more“ in Europe. But the next President will discover – just as Barack Obama has – that while the United States continues to have global responsibilities and concerns, its options and resources have shrunk as a consequence of globalization. So it will continue to expect us to do more. Not just that: it will also expect us to be able do more *alone*, if necessary. And it is quite right: we need to expect more of ourselves.

So if we want to become more effective on our own, and be better partners, we must (to take a phrase from the President of the European Central Bank, Mario Draghi), „do what it takes.“ *If we want to shape our world,*

and our surroundings—rather than be shaped by them—we need to reshape ourselves.

This effort begins at home, with strengthening human and civil rights, separation of powers, pluralist democracy, a vibrant social contract, and decent immigration policies. Only if we can be absolutely certain that these conditions are fulfilled can we safely attend to improving our strategic planning and foresight, our intelligence, our police, and the resilience of our societies. And only then can we, as Western liberal democracies, lay claim to legitimacy in our external relations. (That is why Viktor Orbán's re-molding of Hungary into an authoritarian state, which openly flouts Europe's democratic values, is a danger not just to Hungarians, but to Europe.)

In the arena of foreign policy, we see even the most powerful states in the West engulfed by the demands of crisis management, and seduced by the short-term gains of geo-economics. Overcome by the realization of their limited resources, they promise their anxious citizens that they will do everything to protect the garden at home, even if that means that the world beyond our borders becomes a jungle.

Syria proves that this is a terrible fallacy. If we withdraw from the world and let it become a jungle, the world will come to us; the jungle will come to the garden. The truth is that promoting the stability and transformation of our neighborhoods, and supporting their civil societies' right to choose, is not just in line with our most deeply held values—it is also an investment in our own security and stability. That is why we must support Ukraine, and other states in our neighborhood that seek our help.

Yet state failure, war, and chaos is not the only challenge we face. The Western order is being tested by a growing number of challengers and spoilers—with a surging China

and an assertive, aggressive Russia first and most dangerous among them. Both Beijing and Moscow are experts in unpicking transatlantic and European unity, and in applying pressure to the most vulnerable links in the chain.

Obviously, this challenge requires a response that runs the gamut from diplomacy to deterrence and defense. It will unquestionably require more spending on defense. Still, we have to have the courage to face up to a grim truth:

Most (probably all, if we are honest) of Europe's nation states are unable to afford full spectrum forces. So if we want to strike the right balance between deterrence and defense, and between the threats in Europe's East and the threats in Europe's South; if we want to be effective without free-riding on American capabilities, except in case of direst need, if we want to be able to make good on our promise of solidarity towards our fellow member states, then there is no way around common forces. The only intelligent way to go about this is by treating the EU's Common Security and Defense Policy and NATO as complementary—perhaps even by making them converge.

I would sympathize if some of this strikes you as fanciful. But I say to you: we cannot go on as we are now; nor can we turn back. The way forward is all we have. Greater institutional unity will help reduce our vulnerability, husband our resources and redirect our political and social energies. It is the only route towards regaining freedom of action.

Germany & Sweden: at the frontline again

A word on *Germany and Sweden*. We may be more alike than we are accustomed to thinking. Germany was buffered in its comfortable checkbook pacifism for the last

quarter-century by a protective cordon of neighbors and allies. Sweden, although often pursuing a very active and wide-ranging foreign policy, has been somewhat insulated by its location on the periphery of European geopolitics.

This has changed radically for both of our countries. Arguably, globalization makes us all frontline states in a highly volatile security environment. The Russia-Ukraine conflict has brought geopolitics back to our neighborhood with a vengeance; and the Syrian refugees have brought the Middle East to our doorstep. We are now even connected by our own bilateral security and solidarity conundrum, as Syrian refugees land in the German Baltic port city of Rostock, trying to get to Sweden.

Germany has, to its own surprise, become the leader of Europe – the *Economist* calls Chancellor Merkel the „indispensable European“ – even if this is mostly by default rather than by choice. It has responded by making a very deliberate effort to design a more forward-leaning foreign and security policy (including a defense budget increase). But its record on brokering consensus and leading by example is very mixed: successful and pretty good (so far) on Ukraine, successful and deeply unpopular on Greece, and unsuccessful *and* unpopular on Syrian refugees. And we, like you, are grappling with a deeply worrying upsurge in populism, led by politicians who fundamentally question the values our postwar orders were built on.

Meanwhile, Sweden's internal debate about whether to join NATO is being keenly observed by others – and not just by its friends.

It is not for me to make recommendations on this point. I will note, however: whatever reinforces unity and integration, whatever lets us focus precious political energy where it is truly needed, is good for you, for

us, and for Europe. And who knows how much time we have? Can you, can we afford to wait until choices are forced on us?

Still, let me say this much: We in the rest of Europe know that greater Swedish engagement would benefit us. Specifically, Stockholm (together with Warsaw) played a very significant role in getting Berlin to pay more attention to Eastern Europe. Perhaps now you could step in to help us negotiate a more lasting security consensus in Europe overall. That would fit in with the best Swedish tradition, and it can certainly not be done by Germany alone.

But perhaps there are also ways in which we, and Europe, can be of assistance for you? Alyson Bailes, in many ways the doyenne of Nordic security studies (and a mentor for many of us here, including me), puts it with her usual dry tact and precision in

FOI's just-published „Strategic Outlook“: „It is wise to be open to the thought that something good might come to Sweden from the world, as well as vice versa.“

So what is the lesson from 2015 that I would like one day to be able to say my generation learned in time to avert catastrophe – as an earlier generation did in 1962, and still earlier ones failed to do in 1914 and 1933? I think it is very simple:

We European democracies were wise enough to recognize our best hope in each other. And our leaders had the courage, the nerves, and the patience, to act accordingly.

The Author is a Doctor, a Robert Bosch Senior Fellow at the Brookings Institution, Washington, DC, and a fellow of the Royal Swedish Academy of War Sciences.

Note

1. This is an edited version of the speech given on November 11

Myten om de omoraliska drönarna

Hur autonoma vapensystem kan leda till högre moral i krigföring

Belönad tävlingsskrift av David Bergman

Résumé

During the last few years the use of military armed remotely piloted aircraft, most often referred to as "Drones" has caused extensive debate of morality and legality in warfare. This article will present a slightly dissenting view from the mainstream debate, arguing that drones (although autonomous) are still dead things, and that a discussion of morality must be based on the human decision to use such systems. It is further argued that drones have been humanized (attributed both intent and purpose) by being labeled e.g. as "killer-drones" while the pilot is portrayed as a victim. Furthermore, it is emphasized that it is humans, not machines that make mistakes such as atrocities and war crimes and that autonomous systems are in that sense actually able to function better than humans on the battlefield. In conclusion, several problems concerning the use of autonomous systems are presented, but it is predicted that a military unit that uses autonomous systems naturally integrated will perform better on the battlefield from a moral perspective.

UNDER DE SENASTE 20 åren har fjärrstyrda flygfarkoster, vanligen kallade drönare, blivit allt vanligare i militära operationer. Från Bosnien och Kosovo till Irak och Afghanistan har de spelat en allt större roll och utvecklats från att ha tjänat huvudsakligen som sensorplattformar till att även genomföra fysiska bekämpningar. Deras räckvidd och uthållighet samt att de reducerar risktagandet av mänskolvil har gjort dem till ett naturligt verktyg i den militära befälhavarens verktygslåda.

Men deras nyttjande har av många kritiserats som både omoraliskt och stridande mot krigets lagar, och i den omfattande debatten har bland annat mänskrorättsorganisationen Human Rights Watch propagerat för ett totalförbud. Drönare har sagts orsaka civila dödsoffer, anklagats för krigsförbrytelser och ofta benämnts med attribut som attackdrönare eller mördarplan¹ (*killer-drones*). Att man tillskrivit ett dött ting

mänskliga och moraliska attribut och kritiserat själva vapenplattformen – inte det mänskliga beslutet att nyttja dem och till vad – är något som varit unikt för just denna debatt. De många emotionella argument som hörts i debatten har indikerat att den tekniska utvecklingen av drönare sannolikt sprungit ifrån den mänskliga förmågan att förstå och acceptera vad dessa tekniska framsteg inneburit.

För att förstå varför vi har kommit dit vi är idag och framförallt vart utvecklingen är på väg måste vi först titta närmare på de moraliska och juridiska aspekterna, samt inte minst den mänskliga psykologin av att döda på distans. Denna artikel kommer att kritiskt granska hur dessa aspekter påverkat den aktuella debatten men även presentera ett alternativt, mer vetenskapligt grundat synsätt på de autonoma vapensystemens fortsatta utveckling och nyttjande på stridsfältet.

Gammal teknik – ny debatt

Drönare är i sig ingen ny företeelse. Farkosterna har funnits länge i många varianter och för ännu fler syften, och en enhetlig benämning saknas. Ett vanligt fel är att benämna dem som förarlösa vilket är missvisande, då de inte på något sätt saknar flygförare och fjärrstyrda flygplan är en mer rättvisande beskrivning. Under Vietnamkriget benämndes de ursprungligen för Remotely Piloted Vechicles (RPV). Utvecklingen skulle komma att döpa om dem till Unmanned Aerial Vehicles (UAV) och Unmanned Aerial Systems (UAS) och efter att vapenbärande versioner tagits i drift har Combat lagts till i akronymerna UCAV/UCAS. Det är föga förvånande att ingen del av denna alfabetssoppa blivit accepterad i vardagligt tal. Begreppet ”drönare” som syftar på manliga arbetsbin är idag det mest accepterade och tros komma från femtioåret när ett brittiskt skolflygplan av typen De Havilland DH 82 Tiger Moth byggdes om till fjärrstyrт målflygplan. Det fick namnet DH82B ”Queen Bee” som sedan förkortades till bara ”The Drone”. Begreppet drönare var fött.

Drönare benämns ibland för ”det ultimata mordvapnet”, men sanningen är att de är långt från optimala. För att man ska kunna fjärrstyrta en avancerad flygfarkost krävs en stor bandbredd för dataöverföring vilket gör dem sårbara för störning samt att en fördröjning i kommandon (s k ”laggning”) gör dem relativt långsamma att använda. Deras långa uthållighet i flygtid har kommit till priset av hastighet vilket gör dem till uppenbara måltavlor i luftstrid, något som reducerat deras nyttjande till områden där egna förband kan garantera luftherravälde. Att de skulle vara billiga stämmer förvisso på mindre, taktiska system, medan en vapenbärande

de MQ9 Reaper kostar drygt 16,9 miljoner dollar exklusive sin vapenlast.²

Den huvudsakliga kritiken runt nyttjandet av drönare i moderna konflikter har varit att insatserna är omoraliska och tre vanliga anledningar som angetts för detta har varit 1) att drönare som autonomt vapensystem i sig är omoraliskt, 2) att det är omoraliskt att döda på distans utan att befina sig i det faktiska konfliktområdet eller 3) det orättvisa/osportsliga i att piloten ifråga inte själv utsätter sig för någon fysisk risk att bli skadad eller dödad. Lås oss granska dessa argument närmare.

Den första frågan är kanske den mest centrala, men också den som tydligast saknar rationellt argument. Ibland kan man nästan tolka kritikernas beskrivning som att drönarna skulle stiga upp på morgonen, ta en kopp kaffe och därefter bestämma sig för att planlöst åka ut och kallblodigt mörda civila. Men moral är en egenhet i en mänsklig handling, och drönare är döda ting – 14 ton av högst ointelligent kompositmaterial och elektronik – som inte kan uppberära moral. Drönare är vad man kallar ett autonomt vapensystem vilket betyder att det efterliknar mänskliga beteenden och är kapabelt att arbeta en längre tid utan mänsklig inblandning, när piloten väljer detta. Men autonom betyder inte mänsklig, precis som ett ”vanligt” stridsflygplan flyger en drönare (om än autonomt) enligt en rut och angriper ett mål som dess pilot valt ut. Att drönare nått gränsen för när de kan fatta begränsade beslut inom det ramverk som piloten gett dem och även ”lära” sig genom att justera uppträdande efter en föränderlig miljö är sannolikt en av anledningarna att debatten försökt tillskriva dem moral. Men detta förändrar inte att en moralisk debatt måste börja utifrån den operationsofficer som väljer ut mål för bekämpning eller piloten som flyger drönaren, och

inte det tekniska systemet i sig. Då drönare inte kan tillskrivas moral kan de heller inte anses omoraliska.

Det finns en omfattande forskning runt begreppen artificiell intelligens samt teknologisk singularitet, när maskiner får förmågan att utveckla sig själva oberoende av människor. Men inget av detta är ännu realitet och nutida nyttjande kan inte fördömas med framtida aspekter som grund.

Detta är inte första gången som ett vapensystem stämplas som omoraliskt av orationella anledningar. Påve Urban II bannlyste redan 1097 armborstet som vapen mot kristna eftersom det ansågs för kraftfullt och dödligt. Med deras stora räckvidd och höga hastighet ansåg man att pilarna oräffärdigt kunde trängas igenom en ridders rustning innan denne kommit inom avstånd för närrist, vilket inte ansågs passande på slagfältet. Förbudet fastställdes av påve Innocentius II 1139, även om Vatikanen förtydligade (moraliskt nog?) att muslimer och icke-kristna självfallet var undantagna och fick dödas med vapnet. Dock ansågs vapensystemet så effektivt bland militära befälhavare att bannlysningen ignorerades.

Om en operation med drönare stämplas som omoralisk är en relevant fråga om exakt samma operation hade ansetts moraliskt räffärdigad om bekämpningen skett med exempelvis artilleri, flygbombning eller kryssningsrobotar? Sannolikt kommer svaret bli att det mänskliga beslutet att nyttja vapenmakt mot ett specifikt mål har samma grad av moral – eller omoral – oaktat vilket vapensystem som används.

Ett grundläggande antagande angående autonoma vapensystem är att det alltid, oavsett hur stor autonomitet vi ger dem, alltid kommer att finnas en mänskliga kvar någonstans i beslutsprocessen, om så bara för att programmera de autonoma vapensystemen och ge dem ordern om att gå i krig mot

en specifik aktör. Så länge de är ett verktyg för människors beslut att gå i krig kan vi inte förskjuta den mänskliga moralen, eller bristen på densamma, till de tekniska vapensystemen.

De ytterligare skälen som ofta framförts som argument emot drönare är att det är omoraliskt att döda på distans och utan att utsätta egna soldater för risk. Men varför skulle det vara det? Tvärtom vad vissa lekmän påstår har dödande på distans alltid varit en naturlig del av krigföringen. De romerska legionerna nyttjade artilleri redan vid slaget vid Syracuse 399 f Kr, och det finns få konflikter i krigshistorien som har avgjorts *utan* artilleri, flyg, kryssningsrobotar eller annan form av indirekt bekämpning. Krigets lagar anger inte heller någon minimi-nivå av risk som en soldat måste utsätta sig för i strid. Tvärtom mäts framgång i militära konfliker ofta huvudsakligen utifrån om målet uppnåddes och hur få egna förluster som krävdes.

I en av sina artiklar ställer sociologen Amitai Etzioni en liknande relevant fråga angående nyttjandet av drönare mot terroristgrupperingar i Pakistan: Hade det varit moraliskt bättre om terroristerna istället för av drönare blev dödade av soldiers bajonetter och soldaterna tog stora risker för att uppnå samma mål? Krigföring är inte en gentlemanmässig duell mellan adelsmän utan handlar om att vinna striden och skydda sina egna underställda.³ Man kan möjligen klassa insatser med drönare som ”osportsliga”, men strid och sport är inte samma sak. Snarare så måste målet med den militära operationen beaktas. När väl ett politiskt beslut att nyttja militär vapenmakt har fattats finns en skyldighet hos de militära befälhavarna att vinna konflikten så snabbt och effektivt som möjligt, inte sportsligt eller gentlemanmässigt.

Ett argument mot drönare har varit att de ger ett ”orättvist övertag”. Men den pensionerade generalen John Riggs ställdes i ett anförande en relevant motfråga. ”Jag *vill* ha orättvist övertag, jag vill ha massor av orättvist övertag, varför skulle jag inte vilja ha det?”⁴ (förf översättning). Mänskligt lidande uppstår oftast som en effekt av utdragna konflikter och om fjärrstyrda drönare, särskilt vapenbärande sådana, kan erbjuda ett militärt övertag som antingen förhindrar att konflikter uppstår eller avslutar dem snabbare finns snarare en moralisk skyldighet *att* nyttja dem.

Ett av de mer rationellt riktiga argumenten runt det moraliska nyttjandet av drönare är att ”de gör det för enkelt att döda”. Om en politisk ledning kan beordra militära aktioner utan att utsätta egna trupper för risk att skadas kan det leda till en sänkning av den politiska beslutströskeln för när våld ska nyttjas. Ett vapensystem som gör det för lätt att döda kan därmed leda till att politiska ledares villighet att använda militärt våld i konflikter ökar. Det finns dock inga belägg för att så skulle vara fallet, i själva verket finns det heller ingenting som säger att detta nödvändigtvis skulle vara något negativt. ”De krig som stater inte utkämpar är de som de borde”, menar Zack Beauchamp and Julian Savulescu och syftar på att många fall av övergrepp och brott mot de mänskliga rättigheterna hade kunnat undvikas med en tidigare militär intervention.⁵ Skälen att avstå från en militär insats är ofta en ovilighet till eget risktagande, den presumtiva förlusten av egna soldater som i förlängningen kan medföra ett minskat politiskt stöd. Om drönare gör det lättare att gå i krig eftersom de minimerar risken för egna soldater betyder detta även att interventioner som tidigare ansetts för riskfyllda i proportion till ändamålet blir enklare att genomföra. I ett sådant fall skulle det kunna medföra att

drönare och andra autonoma vapensystem i själva verket bidrar till att rädda liv och förhindra civilt lidande.

Juridiska frågor

Vid sidan av de moraliska diskussionerna har den juridiska aspekten varit central i kritiken mot drönare. Det har ifrågasatts om insatser med drönare är lagliga, främst efter insatser där de nyttjats i gränländer till konfliktområden, som i exemplet Afghanistan och Pakistan. Kritiken har ofta menat att sådana insatser bryter mot suveränitetsprincipen då drönarna kränker andra länders luftrum samt att med anledning av skador som de vållat hos civilbefolkningen är ett bevis deras oförmåga att göra distinktion mellan civila och kombattanter.

Tolkningen varierar mellan aktörer och faller ofta tillbaka på frågan om en väpnad konflikt råder och krigets lagar, *Jus in bello*, är tillämpliga. Alla länder innehåller en territoriell suveränitet vilken andra har en skyldighet att respektera. Om inte krigstillstånd råder eller FN:s säkerhetsråd bedömt att situationen i landet utgör ett allvarligt hot mot internationell fred och säkerhet äger ingen annan stat rätt att kränka territoriet. Men den territoriella integriteten är inte unik för drönare. Principen är universell och gäller inte bara autonoma vapensystem, ändå har ofta drönare kritiseras specifikt för att bryta mot en universell juridisk princip.

Ett än mer omdiskuterat argument mot nyttjandet av drönare har varit att drönare dödar kvinnor och barn. Att göra distinktion mellan militära mål och civil befolkning och att alla militära insatser ska vara proportionerliga med hänsyn till ändamålet är grundstenar i krigets lagar och internationell rätt. I en av de mer grundliga sammanställningarna går Medea Benjamin i sin bok igenom fall där insatser med drönare orsakat civila

dödsoffer.⁶ Trots Benjamins något ensidiga kritik mot drönare går hennes detaljerade sammanställningar inte att ta miste på och att insatser med drönare även orsakat skador på icke-kombattanter är otvetydig.

Men återigen måste vi ställa frågan: hade detta förhållande varit annorlunda om de aktuella bekämpningarna genomförts med en annan vapenplattform som t ex stridsflyg? I en jämförelse mellan militära operationer i de religiöst kontrollerade så kallade FATA-områdena⁷ i gränslandet mellan Afghanistan och Pakistan granskar Avery Plaw dessa uppgifter.⁸ Ur fyra databaser med öppna data jämför han operationer där drönare används och ställer dessa i jämförelse med insatser med specialförband eller långräckviddigt artilleri. Han fann att drönare hade en större effektivitet att eliminera målen, framförallt så kallade High Value Targets (HVT), men han fann även att drönar-operationerna i själva verket orsakade *mindre* skada på civilbefolkningen än andra vapensystem. Därför, argumenterar han, kan frågan om proportionalitet inte utgöra en grund för att drönar-angrepp i allmänhet varken är oetiska eller olagliga.⁹

Begreppen suveränitet, proportionalitet och distinktion är inte på något sätt nya i krigets lagar och liknande juridiska dilemmor är inte svåra att hitta i historien. Ett av dem är nyttjandet av B52-bombare under Vietnamkonflikten. Planens enorma räckvidd på mer än 20 000 kilometer gjorde, och gör än idag, att de kunde operera från baser i kontinentala USA eller Guam halvvägs runt jordklotet och piloterna satte aldrig sin fot inom konfliktområdet. De bekämpade mål inte bara inom Vietnams gränser utan ofta inne i Laos eller Kambodja, vilket födde diskussioner om brott mot suveränitetsprincipen. På grund av svårigheterna att identifiera motståndarens exakta gruppering nyttjades bombplanen taktiskt i celler om 3 som

kunde lägga en matta med 30 ton högexplosiva bomber vilket täckte otroliga 2 gånger 10 kilometer. Denna taktik var förödande för fientliga formationer, men självklart även för civila som råkade befina sig i samma område, vilket utifrån distinktions- och proportionalitetsprinciperna gjorde taktiken högst tveksam.¹⁰ Att planen fälldes sina bomblaster från så hög höjd att målen på marken inte hade möjlighet att se eller höra faran innan det var för sent gjorde sannolikt även att motståndaren uppfattade dem som orättvisa eller osportsliga.

Insatserna med B52:or blev precis som insatserna med dagens drönare kraftigt kritisrade, inte minst på grund av civila dödsoffer och det överdrivna nyttjandet av bomblaster. *Time Magazine* liknade det vid att ”Döda knott med slägga”, en analogi som sedan dess blivit populär i beskrivningar av insatsen.¹¹ Men vad som skiljer är att det var de ansvarigas beslut och vad de nyttjades till – inte flygplanen i sig – som kritiserades och ifrågasattes. Den enkla sanningen även här är att det är det mänskliga beslutet att nyttja vapensystemet samt det taktiska sättet de användes på som måste kritiseras.

De juridiska frågor som diskuterats ovan är generiska, inte specifika för drönare, och den lagliga grunden – eller frånvaron av en sådan – är relevant för samtliga delar av en militär konflikt.

Detta betyder dock inte att det saknas juridiska frågetecken runt nyttjandet av autonoma vapensystem, tvärtom! Om det juridiska ramverket varit solklart hade drönare sannolikt inte orsakat sådan debatt. I grunden är såväl kritiker som förespråkare fullt eniga om är det att teknikutvecklingen inte kommer att gå bakåt. Den ideella organisationen Human Rights Watch har länge förespråkat ett förebyggande förbud och menar att även om utvecklingen ännu inte är där, så kommer fullt autonoma vapenplatt-

formar inte att kunna följa och göra bedömningar om internationella humanitära lagar och standarder som principerna om distinktion, proportionalitet samt militär nödvändighet.¹² Ett exempel på en juridisk aspekt som ännu inte är utklarad är ansvarsfrågan i en situation där en komplex beslutsprocess med flera befattningshavare nyttjar ett antal vapensystem av hög autonomitet för att lösa en uppgift. Men andra menar att det är alltför drastiskt att förbjuda något som ännu inte finns och manar till försiktighet.

Linda Johansson framför i sin doktorsavhandling en god poäng rörande drönare och krigets lagar och menar att en anledning att olika experter kommer fram till olika svar rörande drönares moralitet och legalitet är sannolikt att ingen av de nuvarande delarna av krigets lagar skrevs för att reglera nyttjandet av dessa. Hon förespråkar att det istället för att tolka framtida krigföring med föråldrade lagar vore bättre att revidera eller utöka dessa för att även omfatta och reglera nyttjandet av autonoma vapensystem i krigföring.¹³ Om vi är överens om att drönare är här för att stanna, är det då inte bättre att förespråka tydligare riktslinjer hur vi vill att de ska kunna användas istället för att förespråka ett förhastat förbud?

Är det inte möjligt att ett entydigt svar på de juridiska frågorna för närvarande inte går att nå eftersom krigets lagar är föråldrade, och att en naturlig lösning för detta vore att revidera dem för att även omfatta nyttjandet av autonoma vapensystem?

Men det finns en ytterligare aspekt i förlängningen av det juridiska resonemanget som sällan belyses. Krigets lagar syftar till att reglera krigföringen mellan två juridiskt likvärdiga parter, inte en parts ensidiga bekämpning av en annan part. Om vi kommer fram till att *jus in bello* gäller, och att bekämpningar från andra sidan jordklotet är tillåtna, borde argumentet inte då naturligt

även innefatta det omvänta scenariot och en acceptans av bekämpningar från motståndaren mot det land varifrån de fjärrstyrda planen styrs? Om vi har moraliskt och juridiskt rättfärdigat att piloter från sitt hemland kan bekämpa en motståndare på andra sidan jordklotet, har vi då inte också i förlängningen moraliskt och juridiskt rättfärdigat att vår motståndare kan göra detsamma mot mål i vårt hemland?

Framtiden för autonoma vapensystem

Det saknas idag definition för exakt när en vapenplattform är autonom. I sin grundläggande form betyder begreppet ”självständig” eller ”oberoende”. Men det är en betydande skillnad på att flyga utan mänsklig inblandning och att fatta självständiga beslut om när vapen ska avfyras, vilket medför att vi måste diskutera nyttjandet av drönare utifrån *graden* av autonomitet vi ger dem.

Än så länge har inga drönare förmågan att själva fungera helt fristående utan mänsklig befattningshavare och däribland fatta komplexa beslut om när vapen ska användas. Men om – och detta är ett stort om – den tekniska utvecklingen kan skapa artificiella intelligenser som ersätter mänsklig kognition till den grad att de är kapabla att fatta beslut utifrån en egen etik och moral, varför antar vi då att den skulle vara *sämre* än en människas? Möjligen kommer denna uppfattning från populärkulturens dystopiska filmer som *Terminator* och *I, Robot* där självmedvetna robotar med artificiell intelligens vänder sig mot människorna som skapat dem. Men det är människan – inte vapensystemen – som på grund av exempelvis stridsutmattnings och känslomässig avtrubbing begår misstag som övergrepp och krigsbrott. Vi måste rimligtvis ifrågasätta var-

för vi sätter mänskligt beslutsfattande som gyllene standard för en maskin? Robotar är idag snabbare än människor, uthålligare än människor, intelligentare än människor (exempelvis i schack-spel) och kan processa en större mängd information. Finns det något argument till varför de inte också skulle kunna följa krigets lagar och fatta moraliskt riktiga beslut om när de får och inte får öppna eld?

Ronald Arkin går ett steg ytterligare då han menar att robotar och drönare i själva verket vore *mer* etiska än människor i krigföring. Drönare har inget personligt egenintresse, de saknar anlag för överdriven grymhett mot sina motståndare och blir aldrig utmattade eller får psykiska problem. Arkin understryker att begreppet ”mänskighet” även har en negativ sida och att det är emotioner som ilska, rädsla och frustration som gör att soldater begår krigsbrott. Han argumenterar att eftersom drönare saknar dessa skulle de fullt autonoma vara bättre på att följa krigets lagar och därigenom mer etiska än mänskliga soldater på stridsfältet.¹⁴ ”Jag kommer aldrig, aldrig hävda att dessa system kommer att bli perfekta”, menar han, ”men jag hävdar ändå att dessa system kan prestera bättre än människor på stridsfältet ur ett etiskt perspektiv.”¹⁵ Värt att notera är att hans resonemang utgår från att autonoma vapensystem kan anses bättre eftersom de *inte* är mänskliga, och därmed saknar humana attribut.

Psykologin att döda på distans

Hur kommer det sig då att drönare av alla vapensystem vållar en sådan debatt? En stor del av förklaringen ligger sannolikt i den mänskliga perceptionen av vad det innebär att döda på distans samt vilket grad

av mänskligitet vi tillskriver maskiner och människor.

Att ta en annan persons liv är en extrem handling som inte lämnar någon oberörd. Militära förband förvaltar det statliga våldsmonopolet vilket gör att en soldat i sin yrkesroll kommer att verkställa handlingar som under normala förutsättningar skulle strida mot lagar och normer i det civila samhället.

Den franske militärteoretikern Ardant du Picq, en klassisk tänkare inom militär psykologi, menade att det alltid varit instinktivt hos människan att strida på så stor distans som möjligt och han förutspådde innan sin död 1870 att förmågan att strida på distans sannolikt skulle fortsätta öka. Distansen, menade han, bidrar inte bara med en känsla av säkerhet utan reducerar även det psykologiska motståndet att döda andra människor.¹⁶

Stressen att döda kan förenklat beskrivas med en distanslag där påfrestningen ökar ju närmare ens motståndare är – att döda en motståndare med ett prickskyttegevär på långt avstånd är generellt inte lika påfrestande som att göra det med kniv i nätkamp. Ju närmare vi kommer desto mänskligare framstår vår motståndare. Genom ett kikarsikte ser vi endast en identitetslös kropp i uniform medan vi under nätkamp genom samtliga våra sinnen upplever att denna motståndare är en person. Att ta steget över den psykologiska tröskeln att ta dennes liv blir då mer påfrestande. Distanslagen är självklart en förenkling och inte en absolut regel, individer reagerar olika på stridens påfrestningar, men det är en central del för att förstå de psykologiska aspekterna av att döda.

Men de moderna distansvapnen är nu på väg att ändra denna distanslag. Artilleri, kryssningsrobotar och drönare gör att soldaten som avfystrar vapnet finns på en plats och effekten den får finns på en annan sektor

av stridsfältet, i ett annat land eller till och med en annan världsdel. Enligt distanslagen skulle dessa bekämpningar utgöra de minst påfrestande. Men vi måste skilja på den geografiska distansen och den mänskliga distansen som anger hur nära individen upplever sig. Den geografiska distansen som kan uppnås mellan en soldat och dennes mål har nu uppnåtts (på denna jord i alla fall) men den ständiga förbättringen av sensorsystem gör samtidigt att den mänskliga distansen kontinuerligt minskar då soldaten upplever sitt mål som närmare.

Att den mänskliga distansen kontinuerligt minskar mellan piloten och dennes mål trots att den geografiska distansen ökar leder inte till att den s k distanslagen reverseras, oaktat hur bra sensorsystemen blir kommer de aldrig att leda till en intensivare upplevelse än att fysiskt befina sig nära sin motståndare. Men det kan innebära att nyttjandet av drönare kommer att påverka en människa mer än att använda andra distansvapen, även om de båda skulle nyttjas från samma fysiska distans. Det är dessutom också möjligt, till och med troligt, att en individ ur den civila allmänheten som på TV ser en bildupptagning från drönarens vapenkamera precis innan detonation i målet kan uppleva den bekämpningen som mer omoraliskt än att betrakta en kryssningsrobot som avfyras från ett fordon eller ett fartyg, även om de rationellt kan förstå att båda nyttjades mot samma mål och uppnådde liknande verkan.

Det är den mänskliga, upplevda närheten till målet som avgör påfrestningen att döda – inte den geografiska distansen eller vilket vapensystem vi använder för att göra det.

Ett vanligt argument har varit att drönare skulle distansera piloter från striden eller reducera krigföring till ett tv-spel. Men tvärtom gör förbättrade sensorsystem att den mänskliga distansen blir allt bättre även om

den fysiska distansen ökar, vilket kommer att föra krigföringen närmare både piloten och den civila publiken i tv-soffan.

Dehumanisering och humanisering

En annan central men ofta förbisedd del av psykologin att döda är begreppet dehumanisering, att förvägra en individ mänskliga attribut, som ofta är centralt i kontexter som aggression och våldsanvändning.¹⁷ Fenomenet kan ske mellan hela grupper av människor eller som en intrapersonell process hos den enskilde individen. Genom denna process förvandlas en individ till ett objekt; fienden.

Dehumaniseringen fyller en ego-defensiv funktion. Genom att man ser en motståndare som ett objekt och inte som en individ så förenklas det moraliska rättfärdigandet samtidigt som det generaliseras att gälla en specifik grupp. Detta förenklar de enskilda beslutsfattandena i striden och minskar en mental påfrestning som annars hade kunnat vara individen övermäktig.

Denna process är inte något som existerat endast i striden, den grundläggs utan att många tänker på det redan under den militära grundutbildningen. På skjutbanan utgörs måltavlorna huvudsakligen av siluetter med grova, elaka ansikten och fienden ges inte sällan öknamn. Den unge rekryten lär sig att skjuta på en fiende, inte en mänsklig. Dehumanisering kan även ske i efterhand hos en individ efter en oväntad stridskontakt för att rationalisera det egna agerandet och normalisera ett icke-normativt beteende i syfte att undkomma moraliska skuldkänslor.

Dehumanisering kan ske på många sätt exempelvis genom animalistisk dehumanisering där fienden utmålas som blodtörstande vildar jämställda med rovdjur. Ett annat sätt

är genom en mekanisk dehumanisering, vilket betyder att individer fråntas mänskliga attribut som mänskliga känslor, rationalitet och förmåga till eget beslutsfattande. Istället beskrivs fienden då som rigida, automatiska objekt som styrs av ytter faktorer och saknar egen vilja eller förmåga till rationell beslutsfattande. Individen dehumaniseras då genom att likställas med en maskin.

Istället för den mekaniska dehumanisering som normalt förekommer ser vi i debatten om drönare den exakta motsasen: En mekanisk humanisering där ett vapensystem tillskrivs mänskliga attribut.

När fjärrstylda flygfarkoster inte bara benämns som ”drönare” utan med attribut som Dödsplan,¹⁸ Mördarplan¹⁹ eller Attackdrönare²⁰ så humaniseras de; de tillskrivs humana attribut som mänsklig avsikt, uppsåt och självbestämmande vilket förvandlar dem från objekt till individer. Följden blir att debatten ofta behandlar drönaren som ett mänskligt system som själv bestämmer sina mål, och helt bortser från den kedja av mänsklig betslutsfattande som styr den.

Humaniseringen kan även ses i sättet på vilket vapensystemet beskrivs. I texter är det vanligare att drönare står som subjektet i en mening istället för objektet. Istället för ”Land X dödade... med drönare” skrivas meningen oftast ”Drönare dödade...”. Många skulle sannolikt inte reagera över denna formulering, men om vi byter ut vapensystemet till automatkarbiner ”Automatkarbiner dödade X antal motståndsmän” blir problemet tydligare. Att skriva om ett objekt till subjekt leder till en missledande humanisering som utesluter det egentliga subjektet, mänskan som styr vapensystemet.

Det är dock inte enbart i medie-debatten som tecken på humaniseringen kan ses. Även om drönare varit en vital del av krigföringen i mer än 20 år så anger även piloterna som flyger dem att det inte alltid är de

själva som suttit bakom spakarna utan ofta den maskin de flugit, som fått beröm vid framgångsrika operationer. Detta har även identifierats som en möjlig anledning till de aktuella rekryteringsproblemen av drönarpiloter.²¹ Även inom den egna organisationen finns tendenser att se planen som mänskliga och bortse från pilotens roll och arbete.

Denna humanisering har i viss mån vuxit fram via andra vapensystem. Ett tidigare exempel är guidade bomber och kryssningsrobotar som ofta beskrivs som ”smart” vapen. Vad som skiljer guidade vapen från gravitationsvapen eller ”dumma” vapen är deras förmåga att själva korrigera sin egen flygbana med större precision mot ett givet mål. Men även om de beskrivs som ”smart” är det självklart inte möjligt för soldaterna att föra några djupare existentiella diskussioner med dem. Inte heller de besitter något självmedvetande eller mänskligitet. Men genom att benämna dem som smarta har vi humaniserat dem, vi har tillskrivit dem mänsklig intelligens när det i själva verket är deras styrsystem som fått en högre precision.

En rationell förklaring skulle kunna vara att humanisering är en naturlig följd av en högre grad av autonomitet och att vapensystemen designats att utföra uppgifter som tidigare styrdes av en mänsk. Men samtidigt finns flera autonoma vapensystem operativa idag som inte humaniseras i debatten. Några exempel är det amerikanska fartygsbaserade Phalanx-systemet, israeliska luftförsvarssystemet Iron Dome eller det tyska NBS Mantis som nyttjats för att skydda baser i Afghanistan. De är alla autonoma vapensystem, av vilka ingen varit föremål för någon mer omfattande moralisk debatt. Förvissa har alla dessa system defensiva syften men samtidigt har de även ofta en högre grad av autonomitet och själva möjligheten att öppna eld utan eller med väldigt liten mänsklig inblandning vilket rim-

ligtvis borde göra dem till ett större föremål för moralisk kritik (och möjligens även humanisering). Så har dock inte skett.

Det har även tidigare funnits goda skäl att ifrågasätta autonoma vapensystem. Ett exempel är nedskjutningen av Iran Air Flight 655 den 3 juli 1988 där det autonoma AEGIS-systemet på *USS Vincennes* misstog det civila passagerarplanet för ett fientligt stridsflygplan med 290 civila dödsfall som följd. Luftförsvarssystemet AEGIS har en justerbar grad av autonomitet och var under dena händelse ställd på den högsta av fyra och avfyrade själv en luftförsvarsrobot mot ett uppfattat hot. Det fanns tydliga varningssignaler att målet var felaktigt, men av de inblandade 18 sjömännen och officerarna var det ingen som försökte avbryta avfyrningen eller vänta för att bekräfta målet trots att mänsklig kontroll gjorde det möjligt att när som helst bryta in.²² Incidenten orsakade en massiv kritik av den amerikanska flottans agerande. Den efterföljande debatten underströk dock (förhoppningsvis helt korrekt) att det var mänskligt misslyckande som orsakat incidenten, och ingen moralisering eller humanisering av det tekniska AEGIS-systemet har kunnat återfinnas från debatten.

Drönare ha en unik inverkan på människors reaktioner och det råder ingen tvekan att det kommer vara dessa som i framtiden utgör måttstocken i diskussioner om moral och autonoma vapensystem.

Offerbeläggande av människan

Som tidigare påpekats har den ökade stresspåverkan hos drönarpiloter varit föremål för en frekvent diskussion och även föremål för ett antal vetenskapliga studier.²³ Även om stressen på en drönarpilot är större än på någon som avfyrar en

kryssningsrobot visar dock studierna relativt samstämmigt att den huvudsakliga orsaken till stress är mer relaterad till arbetsmiljö (exempelvis låg bemanning, långa och oregelbundna arbetstider samt tilläggsuppgifter och ökad administration) än de rent operationella aspekterna av pilotjästen. Även om enstaka fall av drönaroperatörer med utvecklad PTSD uppårksammats i medierna finns det tvärtom goda belägg för att de traumatologiska effekterna av själva dödandet med drönare (trots minskad mänsklig distans på grund av förbättrade sensorsystem) i själva verket fortfarande är signifikant lägre än hos direkt stridande förband.²⁴

En nyligt publicerad studie i *Military Medicine* visade att punktprevalensen för stridsrelaterad (*combat related*) PTSD var så låg som 1,57 % medan så många som 10,72 % visade tecken på yrkesrelaterad stress (*occupational stress*) över den generella arbets situationen.²⁵ Sammantaget finns indikationer som visar att de stressrelaterade problemen i större utsträckning beror på en organisorisk oförmåga att integrera drönare som autonoma vapensystem än den psykologiska effekten som nyttjandet av dem har på individen.

Trots detta har debatten huvudsakligen kretsat kring effekterna som ”drönar-kriget” haft på de individuella piloterna.²⁶ Även om stressrelaterade symptom är en fullt naturlig effekt av dödande och en PTSD-prevalens av endast 1,57 % är en låg siffra så kan vi aldrig bortse från att bakom statistiken finns verkliga människor vilka som en följd av sitt arbete upplever psykiska problem. Detta ska aldrig undanskaffas. Men debatten runt orsaken till individernas psykiska ohälsa innehåller även ett ologiskt offerbeläggande av operatörerna där dessutom för orsaken för psykisk ohälsa inte diskuteras utifrån själva handlingen att döda utan istället skul-

den projiceras på det humaniserade mekaniska systemet.

En av de mest frekvent intervjuade personerna är den före detta flygvapenpiloten Brandon Bryant som i flera världsmedier som NBC News,²⁷ *Der Spiegel*,²⁸ *Huffington Post*²⁹ och *Daily Mail*³⁰ beskrivits som en ”avhoppad” drönarpilot. Under sina år av tjänstgöring i flygvapnet mellan 2006 till 2011 var han stationerad på baser i Nevada, New Mexico och Irak och flög ett stort antal uppdrag där vapenlast fälldes mot mål på marken. Även svenska medier som Kalla Fakta³¹ (”Sverige och drönarkriget”) och SVT:s Dokument Utifrån³² (”Död på distans”) har intervjuat honom om hans upplevelser. I dessa beskriver han att han verkställt bekämpningar av mål där han såg att kvinnor och barn fanns närvarande, samt att han under sina år av tjänstgöring nådde ett rekord bland drönarpiloterna genom att ha dödat 1 626 mäniskor. Med detta som grund ifrågasätts drönarna som vapensystem, och flygvapnet kritiseras för att inte ta piloternas psykiska hälsa på allvar.

Jag har all sympati med piloten och tvekar inte om att han mår psykiskt dåligt, men det finns två relevanta frågor som aldrig blev ställda i någon av intervjuerna. För det första, finns det någon som inte skulle må dåligt av att ha dödat 1 626 mäniskor? Pilotens psykiska ohälsa är sannolikt en effekt av det fysiska dödandet och inte beroende av vapenplattformen med vilken han gjorde det. Etzionis tidigare moraliska resonemang är även här: Hade Bryant haft en annan psykisk hälsa idag om han dödat de 1 626 mäniskorna med bajonett istället för med en drönare? Sannolikt inte. Ändå fortsätter debatten att attribuera psykisk ohälsa till det humaniserade mekaniska systemet framför den mänskliga handlingen att döda.

Den andra frågan är med vilken grund han beviljats moralisk och juridisk ansvars-

frihet? Bryant beskriver själv hur han observerat kvinnor och barn vid ett mål men ändå valt att verkställa bekämpningen. I intervjuerna med honom och andra kollegor till honom bortses tyvärr helt från pilotens ansvar och aktiva roll. En soldat är alltid ansvarig för sina beslut och sitt agerande på stridsfältet och om han upplevde några av dem som obefogade eller stridande mot krigets lagar, hur kommer det sig då att han fullföljer? Beslutsfattandet hos en ”vanlig” stridspilot som släppt motsvarande vapenlast och nått motsvarande effekt skulle sannolikt blivit grundligt synat. Men med drönarpiloterna är förhållandet det omvänta. De ges inte bara ansvarsfrihet inför sina eventuella fel utan de tillåts ta en offer-roll där det humaniserade mekaniska systemet dessutom skuldbeläggs för att ha orsakat deras psykiska ohälsa.

Orsaker till humaniseringen

Ur ett psykologiskt perspektiv har debatten om drönare hittills varit smått absurd: Vi humanisrar ett vapensystem och skuldbelägger det för mord medan piloterna som flugit det inte bara ges ansvarsfrihet utan till och med tillåts ta en offer-roll där även deras psykiska ohälsa skylls på det mekaniska systemet.

Vad är då anledningen till denna humanisering och hur kommer det sig då att drönare humaniseras och får utstå moralisk kritik istället för sin pilot?

En del av förklaringen kan vara att autonoma vapensystem är designade att överta uppgifter som tidigare genomfördes av mäniskor. Med en ökad teknisk komplexitet höjs även kravet på den kognitiva förmågan att styra dem vilket leder till att tekniska system designas för att förenkla för mänskiskan som styr. Då vi designar tekniska system att ersätta, komplettera eller för-

enkla människans kognitiva processer är det i viss mån förståeligt att dessas förehavanden kan tolkas som mänskliga. Men detta är inte hela sanningen. Forskningen och framsteg med autonoma robotar sker inom många områden, inte bara inom militären. Som ett exempel presenterade Toyota under 2013 sin prototyp på en självkörande bil med målet att förbättra trafiksäkerheten.³³ Även om en autonom, självkörande bil inte har förmågan att döda i krig kommer den att ansvara för sina passagerares liv. Det är dock människan – inte bilen – som bryter mot högerregeln eller överstiger hastighetsbegränsningen, och vi borde rationellt lita på att en autonom bil skulle följa trafikbestämmelserna så som den blivit programmerad. Detta föder en relevant fråga. Om vi litar på att en fullt autonom bil följer trafikbestämmelser bättre än en människa, borde vi inte då också lita på att en fullt autonom drönare bättre än en människa skulle följa krigets lagar?

En annan aspekt av frågan är även att det förutom en *förmåga* för ett autonomt system att fatta så pass komplexa beslut krävs en mänsklig *vilja* att överläta dessa beslut till dem. Människan fungerar bäst – särskilt i extrema situationer – när hon/han upplever sin egen situation som begriplig, hanterbar och meningsfull.³⁴ Människan vill i så stor utsträckning som möjligt uppleva en känsla av kontroll, överblicka men framförallt påverka situationen runt omkring. I en konflikt med stora inslag av friktion och osäkerhet blir detta behov endast större. Att den tekniska utvecklingen *kan* göra det möjligt för människan att helt lämna över kontrollen är absolut inte samma sak som att en befälhavare *vill* lämna ifrån sig kontrollen till autonoma vapensystem.

Kritiker som varnar att människan kommer ersättas av robotarméer har gravt undeskattat det mänskliga behovet av över-

blick och kontroll. Snarare så förespråkar både politiska och militära ledare med bestämdhet att den s k Man in the loop-principen, att även delvis automatiserade system alltid har en mänsklig i beslutscykeln, kommer att gälla.³⁵ Att autonoma vapensystem även har utmärkta sensorer är ytterligare en anledning att befälhavare sannolikt vill ha dem som *en* naturlig del av sin militära verktygslåda, men aldrig helt lämna ifrån sig kontrollen över dem. Så länge det är ett mänskligt val att gå i krig och så länge mänsiskor kommer att påverkas av dess effekter är det högst sannolikt att mänsiskor kommer att vilja fortsätta kontrollera beslut om liv och död på stridsfältet.

Sammanfattande slutsatser och framtid

Drönare har på ett unikt sätt fått en särställning inom modern krigföring. Både utifrån omfatningen av den debatt de orsakat under de senaste åren och ur aspekten att vi har valt att humanisera en mekanisk plattform – tillskrivit det avsikt och uppsåt – men i debatten endast undantagsvis granskat de mänskliga beslut som legat bakom. Även om deras förmåga till självständigt uppträdande kommer att öka så är drönare fortfarande döda ting. Etik och moral är egenskaper i en mänsklig handling och diskussioner om graden av moralitet i insatser med drönare måste utgå från det mänskliga beslutet att nyttja dem och till vilka uppdrag de används, inte den mekaniska vapenplattformen i sig.

Samma förhållningssätt gäller de juridiska aspekterna. De flesta juridiska dilemmata som rör nyttjandet av drönare är inte specifika för detta vapensystem utan tvärtom generiska för krigföringen i allmänhet. Det finns juridiska aspekter runt autonoma vapensystem som är specifika endast för dem.

Ett exempel är den befälsmässiga ansvarsfrågan i komplexa beslutsfattningsmiljöer. Men där kan det juridiska läget faktiskt vara så enkelt som att krigets lagar inte kan ge ett bra svar på grund av att dessa dokument är föråldrade, de skrevs inte för att reglera autonoma vapensystem, och att en naturlig lösning vore att revidera dem för att även omfatta nyttjandet av dessa?

En bidragande anledning till den missvisande debatten är sannolikt att den tekniska utvecklingen sprungit ifrån den mänskliga psykologiska förmågan att fullt förstå dess innehörd eller den organisoriska förmågan att integrera autonoma system. Framtida samtal bör sträva efter en att skapa moraliska och juridiska ramverk för hur vi vill nyttja drönare på slagfältet istället för att protestera mot en teknisk utveckling som funnits länge och är här för att stanna.

Det saknas dock inte frågetecken runt nyttjandet av autonoma vapensystem i militära förband, tvärtom. En stor fråga rör strukturen och ledningen inom den egna organisationen. Militära förband verkar i extrema situationer, och sammanhållningen mellan soldater samt tilliten till ledarskapet är ofta helt avgörande för att man ska hålla samman gruppen och fortsätta att lösa uppgiften. Hur kommer en succesivt införande av mer autonoma vapensystem inom de militära förbanden att påverka sammanhållningen och ledarskapet? Denna fråga har dock mindre med moral och juridik att göra men desto mer med psykologiska begrepp som gruppprocesser och tillit.

Ett annat frågetecken rör relationen till externa målgrupper. Många konflikter är idag lågintensiva och multinationella till sin natur vilket kräver att tillit byggs mellan olika koalitionsförband samt lokal befolkning. Är det inte möjligt, eller till och med troligt, att ett ökat nyttjande av autonoma vapensystem kommer att försvaga sammahållningen med

allierade förband samt riskera att alienera lokalbefolkningen i de insatsområden där vi verkar? Dessa frågor är viktiga att besvara. Men åter är frågeställningarna varken huvudsakligen varken moraliska eller juridiska utan här militärt doktrinära.

En relevant aspekt som inte förekommit någonstans i debatten är den personliga integriteten. Endast en liten del av dagens militära drönare är beväpnade, snarare så nyttjas den absoluta huvuddelen till informationsinhämtning. Hittills har svenska UAV:er nyttjats uteslutande i internationella insatser, men vad är det som säger att de i kontexten nationellt försvar inte skulle kunna nyttjas i Sverige för luftrumsövervakning och för att identifiera kränningar av svenska territorium? Som en parallell fick Rikspolisstyrelsen i maj 2014 ett uppdrag att utreda hur drönare kan användas inom den polisiära organisationen.³⁶ Hur lång tid kommer det att dröja innan även polisen systematiskt nyttjar autonoma luftburna system för att exempelvis övervaka demonstrationer eller detektera brott i vilalakvarter? När något av detta sker kommer frågan om effektiviteten hos de autonoma systemens sensorer att ställas mot individens rätt till personlig integritet.

Frågetecknen runt nyttjandet av autonoma vapensystem kräver att vi definierar hur vi vill att militära förband ska integrera och nyttja dem och hur de faktiska problemen bör lösas med detta som utgångspunkt. Som påvisats finns belägg för att autonoma vapensystem har förutsättningar för att tvärtemot den vardagliga uppfattningen uppträda mer moraliskt på stridsfältet än en människa (det är människan som begår misstag och övergrepp, inte vapensystemen). Det finns även belägg för att en reducerad risktagning av mänskligt liv skulle kunna sänka den politiska beslutströskeln för att nyttja militära insatser och därmed öka staters

villighet att intervenera tidigare i konfliktforebyggande insatser.

Jag kommer inte att påstå att autonoma vapensystem ska ersätta människan på stridsfältet. Så länge det är ett mänskligt val att gå i krig kommer människan att vilja fortsätta kontrollera beslut om liv och död på stridsfältet. Men jag menar att autonoma vapensystem har kapaciteten att prestera bättre än

människan på stridsfältet ur ett moraliskt perspektiv, och jag hävdar att förhållandet att ett militärt förband som nyttjar autonoma system integrerat som ett naturligt verktyg i den befälhavarens verktygslåda kan leda till en högre moral i krigföring.

Författaren är kapten och doktorand i psykologi.

Noter

1. I engelska är begreppet Killer Drones det mest frekvent förekommande och i Sverige har Dödsplan, Mördarplan och Attackdrönare förekommit. Referenser till källor när respektive begrepp återfinns vid diskussionen om desamma senare i texten.
2. US Air Force, *President's Budget Submission, Fiscal Year (FY) 2013*, volym 1, februari 2012.
3. Etzioni, Amitai: "Everything Libertarians and Liberals Get Wrong About Drones", *The Atlantic*, 2013-04-30.
4. Kommentar av generallöjtnant John Riggs vid Association for Unmanned Vehicle Systems International (AUVSI) panel-diskussion om "The Emerging Role of Armed Unmanned Systems", 2011-08-16, Washington DC.
5. Beauchamp, Zack och Savulescu, Julian: "Robot Guardians: Teleoperated Combat Vehicles in Humanitarian Military Intervention" i Strawser, Bradley J (red): *Source Killing by Remote Control: the Ethics of an Unmanned Military*, Oxford University Press, 2013.
6. Benjamin, Medea: *Drone Warfare – Killing by Remote Control*, Verso, London 2013.
7. Federally Administered Tribal Areas (FATA) är en semi-autonom region i gränslandet mellan Afghanistan och Pakistan.
8. Plaw, Avery: "Counting the Dead: The Proportionality of Predation in Pakistan" i Strawser, Bradley Jay (red): *Killing by Remote Control*, Oxford University Press, 2013.
9. Ibid.
10. Correll, John T: "Arc Light", *Air Force Magazine*, vol 92, nr 1, januari 2009.
11. Se exempelvis: Wendt, Diego M: "Using a sledgehammer to kill a gnat", *Airpower Journal*, sommar 90, vol 4 utgåva 2, sid 52 eller *The USAF in Limited War*, 1, Special Collections, United States Air Force Academy Library, 1958-03-20.
12. "Between a Drone and Al-Qaeda – The Civilian Cost of US Targeted Killings in Yemen", *Human Rights Watch*, 2013.
13. Johansson, Linda: *Autonomous Systems in Society and War: Philosophical Inquiries*, Kungliga Tekniska Högskolan, Stockholm 2013.
14. Arkin, Ronald: *Governing Lethal Behavior in Autonomous Robots*, Chapman and Hall/CRC, 2009.
15. Arkin, Ronald: Citerad under intervju till *Al Jazeera*, "Fault Lines – Robot Wars", 2013.
16. du Picq, Ardant: *Battle Studies*, Military Service Publishing Co, Harrisburg, PA 1946.
17. För en bra översikt av dehumaniseringssprocesser se exempelvis: Haslam, Nick: "Dehumanization: An Integrative Review", *Personality and Social Psychology Review*, vol 10, nr 3, 2006, s 252–264.
18. Östman, Karin: "Här är Saabs nya dödsplan", *Aftonbladet*, 2013-04-16.
19. Leander Per: "Det gränslösa skrivbordsdödandet", *Internationalen*, 2013-02-24.
20. "Europas Attackdrönare i luften", *Tidningarnas Telegrambyrå*, 2012-12-02.
21. Siminski, Jacek: "Nobody wants to fly drones", *The Aviationist*, 2013-09-06.

22. Singer, Peter W: *Wired for war – The Robotics Revolution and the 21st Century Conflict*, Penguin Press, New York 2009.
23. Tvaryanas, Anthony P: "The development of empirically-based medical standards for large and weaponized unmanned aircraft system pilots", *USAF 311th Human Systems Wing Technical Report HSW-PE-BR-TR-2006-0004*, Air Force Research Laboratory Brooks City-Base, TX 2006; Chappelle, Wayne; McDonald, Kent och King, Raymond E: "Psychological attributes critical to the performance of MQ-1 predator and MQ-9 reaper US air force sensor operators", *Air Force Research Labs Technical Report AFRL-SA-BR-TR-2010-0007*. Air Force Research Laboratory Brooks City-Base, TX 2010; Ouma, Joseph A; Chappelle, Wayne och Salinas, Amber: "Facets of occupational burnout among US Air Force Active Duty and National Guard/Reserve MQ-1 Predator and MQ-9 Reaper Operators", *Air Force Research Labs Technical Report AFRL-SA-WP-TR-2011-0003*, Air Force Research Laboratory Brooks City-Base, TX 2011.
24. Chappelle, Wayne; McDonald, Kent; Thompson, Billy och Swearengen, Julie: *Prevalence of High Emotional Distress and Symptoms of Post-Traumatic Stress Disorder in U.S. Air Force Active Duty Remotely Piloted Aircraft Operators*, Technical Report AFRL-SA-WP-TR-2013-0002, Wright-Patterson AFB, Ih U.S. Air Force School of Aerospace Medicine, 2012.
25. Chappelle, Wayne; McDonald, Kent; Prince, Lillian; Goodman, Tanya; Ray-Sannerud, Bobbie och Thompson, William: "Symptoms of Psychological Distress and Post-Traumatic Stress Disorder in United States Air Force "Drone" Operators", *Military Medicine*, 179, 8:63, 2014.
26. Stern, Jessica: "PTSD: Policy issues", *Psychoanalytic Psychology*, vol 31(2), april 2014, s 255-26.
27. Peterson, Hayley: "Former drone operator says he's haunted by his part in more than 1,600 deaths", *NBC News*, 2013-06-06.
28. Abé, Nicola: "Dreams in Infrared – The Woes of an American Drone Operator", *Spiegel Online*, 2012-12-14.
29. Wing, Nick: "Brandon Bryant, Former Drone Operator, Recalls What It's Like To Watch Target 'Bleed Out' On Screen", *Huffington Post*, 2013-06-06.
30. Peterson, Hayley: "Ex-drone-operator-says-hes-haunted-carnage-caused-cover-screen", *Daily Mail*, 2013-06-06.
31. Sundström, Lena: "Sverige och drönarkriget", *Kalla Fakta*, 2013-06-22.
32. Schei, Tonje: "Död på distans", *Dokument Utifrån*, 2014-05-11.
33. "Toyota sneak previews self-drive car ahead of tech show", *BBC News, Technology*, 2013-01-04.
34. Antonovsky, Aaron: *Unraveling The Mystery of Health – How People Manage Stress and Stay Well*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco 1987.
35. Munoz, Carlo: "Army Wants 'Man In The Loop' On Armed UAS Ops", *Breaking Defense*, 2011-08-16.
36. "Polisen vill använda drönare", *Tidningarnas Telegrambyrå*, 2014-05-18.

EU som försvarsunion

Säkerhetsgarantier i en förändrad omgivning

Inträdesanförande i KKVA Avd VI den 9 september 2015 av Teija Tiilikainen

Résumé

The mutual defence clause was included in the Lisbon treaty which entered into force in December 2009. The wording of the mutual defence clause originates in the old Brussels treaty and refers to an ‘armed attack’, which can be understood in a narrow sense referring to a traditional armed conflict between states. However, when taking into account the context of the obligation in the EU Treaty, it cannot be entirely excluded that it could also be applied on the basis of a common understanding between the member states to other types of serious threats. This assumption proved to be correct as the mutual defence clause was, for the first time ever, activated in the aftermath of the Paris terrorist attacks in November 2015. Similar flexibility seems to apply as regards the specific character of aid and assistance provided. The political context for the application of the provision, as well as the threat that led to its implementation, essentially affects the character of assistance expected from the member states. The mutual assistance clause emphasises solidarity among the EU members, and in the long run it might form an incentive for the further deepening of the common defence policy, in particular when it comes to joint preparedness and defence planning.

LISSABONFÖRDRAGET TOG FÖR första gången i EU:s historia in en bestämmelse om ömsesidigt bistånd mellan medlemsländerna i en angreppssituation – d v s den s k klausulen om säkerhetsgarantier – i unionens grundförfdrag.¹ Skyldigheten förpliktar medlemsstaterna till ömsesidigt bistånd. EU eller dess organ ges inga befogenheter i detta sammanhang. För unionen inträttas inte heller några gemensamma militära system för att fullfölja skyldigheten. Den hotbild som säkerhetsgarantierna gäller, d v s ett militärt angrepp mot någon av unionens medlemsstater, var rätt avlägsen i Europa under den tid då Lissabonfördraget förbereddes i början på 2000-talet. Som följd därav fästes inte mycken uppmärksamhet vid bestämmelsen om ömsesidigt bistånd i den dåtida politiska debatten.

Bestämmelsen fick även en särskilt allmän ordalydelse i förfdragstexten och har hittills saknat någon som helst precisering beträffande dess eventuella tillämpningspraxis.

I dagens mera spända säkerhetspolitiska omgivning har även EU:s säkerhetsgarantier börjat figurera i medlemsländernas säkerhetspolitiska debatt. I detta inträdesanförande analyseras garantiernas roll och betydelse i EU sammanhanget. Dock först en inledning om hur denna för många EU-medlemmar ursprungligen rätt så kontroversiella bestämmelse fann sin väg till EU fördraget.

Den historiska bakgrund

Genom Lissabonfördraget inskrevs i artikel 42.7 i unionsförfdraget en skyldighet som lyder

Om en medlemsstat skulle utsättas för ett väpnat angrepp på sitt territorium, är de övriga medlemsstaterna skyldiga att ge den medlemsstaten stöd och bistånd med alla till buds stående medel i enlighet med artikel 51 i Förenta nationernas stadga. Detta ska inte påverka den särskilda karaktären hos vissa medlemsstaters säkerhets- och försvars politik.

Åtagandena och samarbetet på detta område ska vara förenliga med åtagandena inom Nordatlantiska födragsorganisationen, som för de stater som är medlemmar i denna också i fortsättningen ska utgöra grunden för deras kollektiva försvar och den instans som genomför det.

Denna avtalsbestämmelse, som i artikeln kallad *biståndsskyldighet*, kan anses ha sin centrala bakgrund i förhållandet mellan den Europeiska unionen och den 1954 grundade Västeuropeiska unionen (VEU). Fem västeuropeiska stater slöt redan 1948 det s k Bryssel födraget, som förutom ekonomiskt, socialt och kulturellt samarbete också omfattade en militär biståndsskyldighet². För genomförandet av biståndsskyldigheten skapades ett militärt ledningssystem och en försvarsstrategi. Dessa införlivades i den transatlantiska militärralliansen Nato, som bildades ett år senare och till vilken förutom Förenta staterna och Kanada även andra västeuropeiska länder anslöt sig. Grundandet av VEU som ett institutionellt system år 1954 erbjöd möjlighet för Tyskland och Italien, som dittills stått utanför organisationerna, att ansluta sig till de gemensamma förpliktelserna. För att leda VEU:s verksamhet inrättades ett råd bestående av representanter för medlemsstaterna jämte beredningsorgan samt en parlamentarisk församling. Under det kalla kriget spelade VEU inte någon betydande militär roll, utan fungerade

i första hand som politiskt forum mellan medlemsländerna.

De Natoländer som senare anslöt sig till EU anslöt sig i allmänhet också till VEU. Så gjorde t ex Spanien, Portugal och Grekland. Danmark är det enda Natoland i EU som endast haft observatörsställning i VEU. Samma ställning fick också Finland, Sverige, Irland och Österrike när de anslöt sig till EU. Slutet på det kalla kriget och utvidgningen av integrationssamarbetet till säkerhets- och försvars politiska frågor ledde till att VEU:s roll måste omvärderas. VEU började så småningom uppfattas som EG:s militära arm, och flera EG-länder föreslog redan i slutet av 1980-talet att VEU och dess uppgifter skulle införlivas med EG. Projektet drevs kraftigt av EG:s ursprungliga medlemsländer i samband med bågge regeringskonferenserna på 1990-talet, men det förverkligades inte på grund av motståndet från Storbritannien och de medlemsländer som stödde Storbritannien i denna sak.³

Dessa länder ansåg att EU inte borde ges militär kapacitet i en situation där Nato fungerar som militärt samarbetssforum för sina europeiska medlemsländer. När Storbritannien från 1998 började inta en mera positiv standpunkt till försvarssamarbete inom ramen för EU demonterades emellertid VEU:s institutionella struktur och för EU skapades det beslutssystem för de försvars politiska befogenheter som inrättats genom Amsterdam födraget. VEU-födragets militära biståndsskyldighet överfördes emellertid inte då heller till unionens grundfödrag, trots att saken togs upp på nytt under regeringskonferensen år 2000. Bryssel födraget förblev i kraft, om än till stor del bara som en symbol.

Tillfogandet av en militär biståndsskyldighet till EU:s grundfödrag togs följande gång upp i framtidskonventet i samband med beredningen av unionens konstitutio-

nella fördrag år 2002–03.⁴ I konventet fram-skred saken så att man beslöt att i det konstitutionella fördraget föreslå att alla intres-serade medlemsländer erbjuds möjlighet till en ömsesidig biståndsskyldighet. Konventets förslag innehöll ingen uttrycklig koppling till VEU:s biståndsskyldighet, men dess till-komsthistoria gjorde VEU-kopplingen rätt uppenbar.

Under den regeringskonferens som höst-en 2003 följde på konventet inträdde en mycket väsentlig ändring i skyldigheten till militärt bistånd. Rådets dåvarande ordför-andeland, Italien, föreslog att den ömsesidi-ga biståndsskyldigheten skulle ändras till en för alla medlemsländer gemensam skyl-dighet. Samtidigt föreslog man att formu-leringarna gällande Nato skulle preciseras och att de preciserade bestämmelser (artikel III-214) som fogats till biståndsskyldigheten skulle slopas. Finland, Sverige, Irland och Österrike föreslog att bestämmelsen skul-le ändras så att i stället för en biståndsskyl-dighet skulle man stärka rätten att i första hand enligt FN:s stadga begära bistånd vid ett militärt angrepp. Slutresultatet var att i det konstitutionella fördraget inskrevs i en-lighet med Italiens förslag en för alla EU:s medlemsländer förpliktande biståndsklausul, som kompletterades med en hänvisning till vissa medlemsländers säkerhetspolitiska särställning.⁵

Sedan det konstitutionella fördraget stött på motstånd i synnerhet i Frankrike och Nederländerna började man ändra detta utgående från kritiken. Denna kritik rik-tades dock inte på något sätt mot bestämmelserna om säkerhets- och försvars-politik, och de överfördes som sådana till det ”re-formfördrag” som förhandlades fram höst-en 2007. Skyldigheten till militärt bistånd i artikel I-41.7 i det konstitutionella fördra-get blev i detta sammanhang artikel 42.7

i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget, FEU).

Biståndsskyldigheten i EU-fördraget

Biståndsskyldigheten återfinns i Lissabon-fördraget som artikel 42.7 (EUF) i det ka-pitel som gäller EU:s säkerhets- och för-svars-politik, Skyldigheten måste hållas isär från å ena sidan den bestämmelse om ett gemensamt försvar som ända sedan 1993 (Maastrichtfördraget) har hört till de mest centrala fördragsbestämmelserna om en ge-mensam säkerhets- och försvars-politik och å andra sidan från den solidaritetsklausul som ingår i artikel 222 i Lissabonfördragets EUF-fördrag. Det gemensamma försvaret hänvisar till ett mera integrerat europeiskt försvarssystem, beträffande vilket fördraget inte innehåller några mera detaljerade bestämmelser, även om övergång-en till det har underlättats med upprepade fördragsändringar.⁶

Solidaritetsklausulen omfattar åter be-stämmelser om unionens gemensamma hand-lande i händelse av en terroristattack, en naturkatastrof eller en katastrof som orsa-kas av människor. Unionens gemensamma handlande enligt klausulen sträcker sig läng-re än den gemensamma säkerhets- och för-svars-politiken och omfattar även andra in-strument än den.

Biståndsskyldigheten avviker från EU-fördragens sedvanliga logik på så sätt att det, i stället för befogenhet som överförs till uni-onen om skyldighet uteslutande mellan med-lemssaterna. Unionen eller dess organ, inte ges någon uttrycklig roll i anslutning till ge-nomförandet av skyldigheten. Då konventet i sitt slutförslag bestämde att medlemssta-terna vid en begäran om bistånd enligt skyl-digheten skulle samlas på ministernivå, bi-trädde av sina företrädare i Kommittén för

utrikes- och säkerhetspolitik och i Militära kommittén, hade dessa bestämmelser strukits i det konstitutionella fördragets text. I rättslig mening kan biståndsklausulen anses ha rätt svag koppling till själva EU och dess gemensamma resurser, och i detta avseende skiljer sig klausulen också från solidaritetsklausulen i artikel 222 i EUF-fördraget. Den solidaritetsklausul som skapats för terroristattacker och naturkatastrofer samt katastrofer som orsakas av människor befullmächtigar EU uttryckligen att mobilisera alla instrument som står till dess förfogande – inklusive unionens militära krishanteringsresurser – om hotbilderna i fråga förverkligas.

Biståndsskyldighetens form av en utfästelse mellan regeringar och dess knapphändiga koppling till EU:s institutionssystem eller resurser avspeglar dess ursprung i Brysselfördraget. På samma sätt har unionens säkerhetspolitiska tyngdpunkter och skillnaderna i syn på inskrivningen av biståndsskyldigheten fungerat som en broms för utarbetandet av bestämmelser som skulle precisera genomförandet av skyldigheten eller procedurbestämmelser. Det finns alltså rätt knapphändigt med rättsligt och politiskt material rörande tolkningen av biståndsskyldigheten.

Biståndsskyldighetens utformning följer de traditionella försvarsalliansförpliktelserna i det avseendet att den förpliktar till bistånd uttryckligen i en situation där någon medlemsstat blir utsatt för ett territoriellt angrepp. Ifrågavarande kollektiva rätt till självförsvar baserar sig på artikel 51 i FN-stadgan, som det också hänvisas till i fördraget. Det har förts en omfattande folkrättslig diskussion om tolkningen av rätten till självförsvar i FN-stadgan, särskilt vad gäller rätten till förebyggande självförsvar och självförsvarsåtgärdernas dimensioner.⁷ Den tolkningspraxis som utvecklats

kring FN-stadgan är av central betydelse även för tolkningen av unionens biståndsklausul, och artikel 51 i stadgan sätter också gränser för handlande med stöd av unionens biståndsklausul.

Med beaktande av EU:s långtgående inbördes beroende accentueras ändå frågan om hur flexibelt biståndsskyldigheten kan tolkas med avseende på den hotbild den inbegriper, och i vilket avseende den kunde erbjuda en mera allmän grund för krav på solidaritet mellan medlemsländerna i sammanhang som avviker från en egentlig angrepssituation. Allt handlande mellan medlemsländerna skall naturligtvis vara i harmoni med de folkrättsliga bestämmelserna om bruk av våld och i synnerhet med artikel 51 i FN-stadgan. Biståndsklausulen är inte den enda fördragspunkten om solidaritet och gemensam säkerhet mellan medlemsländerna, så i princip kunde bistånd mellan medlemsländerna också förverkligas utan den. Den skyldighet som den medför för medlemsländerna är emellertid så pass konkret att det på denna grund är motiverat att bedöma hur extensivt den eventuellt kan tolkas.⁸ Genom skyldigheten skapas också en koppling till medlemsländernas lagstiftning, så de blir tvungna att på sitt håll överväga tolkningsfrågan ur den egna lagstiftningens synvinkel.

Inom ramen för såväl Nato som FN finns det exempel på hur organisationernas medlemsländer har anpassat sin verksamhet i förhållande till hur hotbilderna utvecklats utan att grundfördraget har ändrats. Utvidgningen av FN:s fredsbevarande verksamhet till mångsidig krishantering är ett exempel på detta. Likaså sker Natos hela krishanteringspolitik och förskjutningen av organisationens tyngdpunkt till genomförandet av operationer utanför det egna territoriet fortfarande med stöd av utfästelserna i det ursprungliga Washingtonfördraget. I

Natosammanhang finns det också exempel på hur motsvarande biståndsskyldighet (artikel 5) i Washingtonfördraget, som fungerar som grund för Nato, de senaste åren har tolkats mera extensivt än sin ursprungliga innehörd. Skyldigheten tillämpades första gången i samband med terroristattackerna mot USA 2001 och övervakningsoperatören i Medelhavet, som fortfarande fortgår, stöder sig på den.

När det gäller EU:s biståndsskyldighet tycks skyldighetens politiska kontext ge anledning till liknande extension vid tolkningen av den. I en sådan politisk union och valutaunion som EU skulle hursomhelst aggression ha direkta effekter på såväl unionens gemensamma politik som medlemsländernas ekonomiska och sociala stabilitet på ett vidare plan. Just via den gemensamma politiken och dess mekanismer kopplas ett EU-land å ena sidan också till allvarliga säkerhetspolitiska problem i de andra medlemsländerna. Detta skulle sannolikt leda till att även det gemensamma handlande som biståndsskyldigheten omfattar skulle bedömas mycket pragmatisch. Å andra sidan bör man lägga märke till att den allmänna sensibilitet med vilken vissa medlemsländer reagerar på biståndsklausulens existens kan inverka negativt på deras vilja att gå med på flexibilitet när det gäller tolkningarna av hur den ska tillämpas. Det tillvägagångssätt man tillägnar sig påverkas naturligtvis också av den militära samarbetsberedskapen.

EU:s biståndsskyldighet lämmar på samma sätt som Natos artikel 5 öppet på vilket sätt de andra avtalsparterna ska stödja en allierad som blivit utsatt för ett angrepp. Lissabonfördragets formulering, enligt vilken medlemsstaterna är skyldiga att ge stöd och bistånd *med alla till buds stående medel*, baserar sig här starkt på Brysselserdragets ordalydelse (Brysselserdragets formulering *medlemsstaterna är skyldiga att ge stöd och*

bistånd med alla till buds stående militära och andra medel). Det är klart att de traditionella försvarsalliansernas ”anda” (ett angrepp mot ett medlemsland är ett angrepp mot alla) förutsätter att de allierade erbjuds uttryckligen militärt bistånd.

Inte heller på denna punkt är tolkningen av EU:s biståndsskyldighet nödvändigtvis helt entydig i en tid då de säkerhetspolitiska förhållandena och hotbilderna förändras. På samma sätt som det i dagens förhållanden kunde anses motiverat att åberopा biståndsskyldigheten i samband med ett hot som avviker från en ursprunglig angreppssituation, borde också det erbjudna biståndets eventuella karaktär ses vidare än militära instrument. Även i detta avseende påverkar den politiska och militära kontexten på ett avgörande sätt tolkningen av skyldigheten. EU skiljer sig alltså inte från Nato när det gäller själva biståndsskyldigheten omfattning. Den avgörande skillnaden mellan systemen i detta avseende uppstår emellertid när man ser till formerna för de militära beredskapsystemen och den gemensamma militära planeringen. Natos strategi och gemensamma planering stöder sig för egen del alltid just på tolkningen av Washingtonfördragets centrala skyldigheter och ger dem på så sätt deras närmare innehåll. Det faktum att EU inte har något motsvarande gemensamt militärt system lämnar större utrymme åt tolkningen av skyldigheten.

Biståndsskyldigheten i dagens politiska omgivning

Biståndsklausulen härför sig vad den exakta ordalydelsen beträffar till en sådan säkerhetspolitisk situation som med stöd av såväl den europeiska säkerhetsstrategin som de flesta EU-ländernas nationella försvarsstrategier betraktas som osannolik. Enligt skyldigheten ska de andra medlemsstaterna

komma till hjälp, om en medlemsstat *skulle utsättas för ett väpnat angrepp på sitt territorium*. Eftersom hotet om ett angrepp i nuvarande säkerhetspolitiska förhållanden fortfarande är mera avlägset än under det kalla krigets förhållanden och eftersom Nato för en bred majoritet av medlemsländerna fungerar som grund för deras gemensamma försvar, är det motiverat att bedöma i vilken mån unionens biståndsskyldighet kunde få sin betydelse av andra sammanhang än de som skyldighetens bokstav anger. Kunde biståndsmekanismen som en del av EU:s andra eventuella gemensamma åtgärder utlösas även i andra sammanhang än angreppssituationer? Folkrättens regler om bruket av militära medel och i synnerhet artikel 51 i FN-stadgan anger gränserna för även EU:s verksamhet.

Pågrund av biståndsskyldighetenstillkomst-historia (införlivandet av Bryssel-fördraget i EU-fördragen) och det länge rådande goda säkerhetspolitiska läget har skyldigheten inte tills vidare lett till någon sådan diskussion mellan medlemsländerna, av vilken man kunde dra centrala slutsatser om tolkningen av densamma. Hela GUSPs existens och de mål som satts för den, liksom andan i de ändringar i Lissabonfördraget som betonar den säkerhetspolitiska solidariteten mellan medlemsstaterna, talar för att medlemsländernas beredskap till ömsesidigt bistånd inte nödvändigtvis begränsar sig endast till väpnade angreppssituationer enligt biståndsklausulens bokstav. För att skydda EU:s och dess medlemsländers gemensamma intressen har det skapats ett brett urval instrument, en dimension bestående av unionens möjligheter till gemensamt diplomatiskt och ekonomiskt handlande. EU:s relationer till sina grannländer och andra aktörer sköts i allt högre grad inom ramen för GUSP, och inom denna ram eftersträvas också en gemensam ståndpunktsbildning i en situa-

tion där unionens intressen eller avtal som den ingått överträds. I denna situation kan EU för det första besluta om diplomatiska åtgärder, t ex gemensamma ståndpunkter och deklarationer, som förmedlas till målländerna av unionens utrikespolitiska ledning och som varje medlemsland i unionen är skyldigt att stöda med egna åtgärder. När relationerna tillspetsas kan EU besluta att begränsa eller bryta de diplomatiska kontakterna och om olika handels- och ekonomiska sanktioner. De nuvarande sanktionerna i förhållande till Ryssland är ett aktuellt exempel på denna politik som tidigare riktats till många i huvudsak utomeuropeiska länder.

Om EU, ett enskilt medlemsland, dess gränser eller territorium mera allmänt blir utsatta för ett allvarligt politiskt eller militärt hot som orsakas av en utomstående stat eller någon annan aktör, är unionens och dess medlemsstaters handlingsmodell beroende av hotets närmare karaktär. Konflikter utanför EU, men i omedelbar närhet av dess gränser, nämns som ett viktigt hot mot unionen även i dess egen säkerhetsstrategi. Om det är fråga om sådana konflikter inom stater som de på Balkan erbjuder det övergripande krishanteringsinstrument unionen en möjlighet att främja en lösning på konflikten och förhindra att oroligheterna sprids och får följer som avspeglar sig på unionens territorium. EU:s agerande i anslutning till Kosovos självständighetsprocess kan ses som ett exempel på detta. För det andra, den militära krishanteringsberedskap för snabbinsats som unionen har haft sedan året 2007 kan tas i bruk vid småskaliga oroligheter som bryter ut i närheten av unionens gränser, varvid dess roll just skulle vara att förebygga konfliktspridning. Sålunda skulle EU sköta om stabiliteten vid sina egna gränser innan situationen ställs under mera omfattande internationell kontroll t ex via FN.

Om oroligheter som fått sin början utanför EU skulle sprida sig till unionens territorium, blir möjligheten att använda unionens gemensamma instrument mer begränsad. Detsamma gäller också en situation där en militär spänning riktar sig mot EU:s territorium eller ett medlemsland på grund av en annan stats åtgärder. Enligt grundfördra- gen står EU:s krishanteringskapacitet inte till förfogande för unionens ledning i en sådan situation, så i detta fall måste ett eventuellt militärt samarbete grunda sig på samarbete mellan medlemsländerna. Unionens gemensamma kapacitet kan tas i bruk på dess territorium endast om det är fråga om hotbilder enligt solidaritetsklausulen, d v s terrorism, naturkatastrofer och katastrofer som orsakats av människor. Även i dessa situationer kan medlemsländerna dessutom begära hjälp av varandra vid sidan av unionens gemensamma handlande.

EU-länderna skulle sannolikt bedöma möjligheten att ta i bruk militärt samarbete mycket pragmatiskt i en situation där spridningen av oroligheter eller militär spänning till unionens territorium skulle ha direkta effekter även på unionens politiska och ekonomiska trygghet och stabilitet i allmänhet. Alternativet till att genomföra unionens biståndsklausul vore i en sådan situation – om vi utgår från att konfliktens dimensioner inte når över tröskeln för Natos gemensamma försvar – att två eller flera EU-länder samarbetar för att snabbt lugna ner situationen. Genomförandet av biståndsklausulen skulle bedömas inte bara mot bakgrunden av oroligheternas volym och allvarlighetsgrad utan också mot den politiska betydelsen av hela EU:s engagemang.

Påtryckningsåtgärder mot någon av unionens medlemsstater eller t ex inverkan på strategiska transportrutter kunde likaså leda till ömsesidiga stödåtgärder medlemsländer emellan med stöd av antingen biståndsklau-

sulen eller andra avtalsförpliktelser. Hot mot EU:s och dess medlemsländers strategiska informationssystem rör ett sådant säkerhetspolitiskt fält som EU redan på grund av sina långtgående samarbetssystem har inkluderat som föremål för den gemensamma politiken. EU:s gemensamma strategi för cybersäkerheten kom till år 2013 med avsikt att skapa ramarna för unionens roll i förstärkandet av medlemsländernas cybersäkerhet.

Biståndsskyldigheten och EU-ländernas försvarsopolitik

Biståndsskyldigheten i Lissabonfördraget medför skyldighet för unionens medlemsstater att försvara varandra ifall ett väpnat angrepp riktas mot någon av dem. När man granskar de militära utgångspunkterna för genomförandet av biståndsskyldigheten måste man först beakta medlemsländernas existerande försvarspolitiska lösningar samt unionens biståndsskyldighets roll i denna helhet. Den andra frågan som måste granskas är biståndsskyldigheten förhållande till EU:s gemensamma militära beredskap.

När man bedömer EU-länders försvarsopolitiska lösningar måste man först beakta att av unionens 28 medlemsländer är 22 också medlemmar i Nordatlantiska födragsorganisationen, d v s Nato. Det samarbete som bedrivs inom ramen för Nato är centralt för deras försvarsopolitik. I sista hand grundar sig även Natoländernas försvarsopolitik nästan utan undantag på ett nationellt system där Nato i hög grad är med och stöder och utvecklar.

För Natoländerna betyder Natos försvarsopolitiska roll att de deltar i organisationens gemensamma försvarssystem. Det gemensamma försvarssystemet omfattar politiska och militära ledningssystem samt en gemensam försvarsplanering. De strategiska

riktlinjerna för detta försvars- system läggs fast i Natos strategiska koncept, som sedan millennieskiftet har betonat hotbilder enligt ett brett säkerhetsbegrepp, medan hotet om ett omfattande angrepp har fått träda tillbaka. På grund av den försämrade säkerhetspolitiska situationen i Europa har uppgifterna kring det kollektiva försvaret dock återigen fått en större betydelse i Natos politik och denna trend kan tänkas ha konsekvenser även för organisationens kommando- och ledningssystem och dess operativa planering.

I centrum för Natos militärstrukturer finns den strategiska operationsstaben som leds av befälhavaren över Natos Europastyrkor (SACEUR), som ansvarar för alliansens alla operationer. SACEUR ansvarar för den militära planeringen inklusive bestämmandet av den kapacitet som behövs för alliansens alla uppgifter (upprätthållande av stabilitet, krishanteringsuppdrag och gemensamt försvar) och för begäran om att medlemsstaterna ska ställa resurser till alliansens förfogande. Varje Natolands beväpnade styrkor är i princip med i alliansens militära planering. Medlemsländerna delar emellertid in sina förband i sådana som man anser behöva för att försvara det egna territoriet och dess omedelbara närområden och sådana som kan skickas till operationer utanför det egna territoriet. På denna grund samlar man med hjälp av en särskild konsultationsprocess ihop de trupper och de resurser som Nato behöver från medlemsländerna för de strategiska behov som man slagit fast tillsammans. Förutom styrkeplanering omfattar planeringssystemet också planering av försvarsmateriel, resurser, lednings- och signalsystem, underhåll, civilberedskapsfrågor och kärnvapen.

De europeiska Natoländerna bedriver också i viss mån militärt samarbete oberoende av Nato. Som exempel på detta kan

nämñas Frankrikes, Italiens, Spaniens och Portugals multinationella snabbinsatsmarktrupp (EUROFOR) och multinationella marinstryka (EUROMARFOR). Vardera är avsedd för internationella krishanteringsuppdrag och de har överlätts till bl a EU:s kapacitetsförteckning. Den äldsta multinationella kapaciteten utgörs ändå av EUROCORPS, som består av örönmärkta arméstryrkor från Frankrike, Tyskland, Belgien, Spanien och Luxemburg och som redan har använts i stor utsträckning även för Natoledda krishanteringsoperationer.

Av EU:s medlemsländer står Finland, Sverige, Österrike, Irland, Cypern och Malta utanför Nato. För Finlands, Sveriges och Irlands del vilar lösningen uteslutande på politisk grund. Österrikes neutralitet har också en rättslig grund. Bestämmelser om Österrikes neutralitet skrevs in i landets grundlag 1955. Finland, Sverige, Irland och Österrike har utvecklat sitt samarbete med Nato genom Natos system med partnerskap för fred och de har alla också deltagit i Natoledda krishanteringsoperationer.

När man ska bedöma EU-biståndsskyldighetens försvarspolitiska betydelse för medlemsländerna, måste man utgå från det faktum att skyldighetens ikrafträdande inte medförde några direkta förändringar i unionens nuvarande militära strukturer. Det militära samarbete som bedrivs inom ramen för EU är betydligt småskaligare än Natosamarbetet, även om vissa gemensamma särdrag kan skönjas i och med Natos transformation. Då Natos gemensamma försvarssystem skapades uttryckligen med tanke på hotbilder som riktades mot medlemsstaternas territorier, har den konkreta utgångspunkten för EU:s militära system varit att genomföra unionens gemensamma krishanteringsoperationer. För närvarande syftar unionens gemensamma militära system – liksom nivån på dess gemensamma resurser

– till att stöda dessa funktioner, fast man på nivån för de politiska diskussionerna redan länge har framhållit även någon slags mera allmän utveckling av unionens gemensamma kapacitet.⁹

EU har inte något sådant försvarsplaneringssystem som Nato utan en kapacitetsprocess som är avsedd att skapa och utveckla EU:s krishanteringsresurser. Målet för kapacitetsprocessen är att skapa krishanteringsresurser som överensstämmer med den nivå och karaktär som medlemsstaterna satt som politiskt mål utgående från medlemsstaternas erbjudanden. I princip kan medlemsländerna ställa samma militära resurser till såväl EU:s som Natos förfogande, så skillnaden mellan systemen uppkommer på nivån för den totala volymen och planerings- och stabssystemen snarare än på nivån för enskilda förband.

En central roll i Natos gemensamma försvarssystem spelar vid sidan av försvarsplaneringen även dess militära kommando- och ledningssystem. Det omfattar två ledningsinstanser på strategisk nivå (operation och transformation), tre gemensamma staber för försvarsgrenar på operativ nivå och ett flertal taktiska land-, sjö- och luftstridskraftsstaber. Dessutom har Nato landstridskraftsstaber i hög beredskap som medlemsländerna ställt till alliansens förfogande.

EU har inte något kommando- och ledningssystem som kan jämföras med Nato. Som stöd för EU:s beslutsfattande i anslutning till krishantering har det inrättats en 200 personer stark militär stab, vars uppgifter omfattar strategisk planering, men inte ledningen av operationer. För ledningen av EU:s krishanteringsoperationer skapades det s k Berlin plus-systemet, som grundar sig på unionens möjlighet att använda Natos resurser. I praktiken har detta betytt att som operationsstab för de två krishanteringsoperationer som överförts från Nato på EU:s

ledningsansvar har fungerat operationsstaben vid Natos Europastyrkors högkvarter SHAPE. Det har dock visat sig att systemet inte är helt problemfritt på grund av avvikelser mellan unionen och Natos, och vid sidan av det har unionens autonoma kapacitet utvecklats med hjälp av de multinationella operationsstaber som unionens stora medlemsländer har erbjudit. För närvarande har unionen erbjudits fem operationsstaber, som görs multinationella i samband med att de tas i bruk. Dessutom har det vid unionens militära stab inrättats en s k civil-militär cell för planering och ledning av operationer som förutsätter användning av övergripande civila och militära instrument. Sedan 2007 har det också funnits en särskild operationscentral i beredskap vid den militära staben, som aktiverades för första gången år 2012 i samband med unionens operation på Afrikas horn.

Om den försvarspolitiska betydelsen av EU:s biståndsskyldighet granskas utifrån dagens förhållanden, är det lätt att konstatera att dess effekter på utvecklingen av medlemsländernas militära samarbete eller gemensamma beredskap inte är lika konkreta som Natos. Även om Natos verksamhet länge tog sikte snarare på krishantering än ömsesidigt militärt bistånd mellan medlemsstaterna, har Nato redan tack vare sin historia och medlemsbas fortfarande hög beredskap att genomföra också ett gemensamt försvar. Förenta staternas insats har naturligtvis också en stor betydelse. På denna grund verkar det uppenbart att de flesta av de Natomedlemmar som hör till EU inte har politisk beredskap att utveckla ett långtgående, från Nato separat system för genomförandet av unionens biståndsklausul.

Om det trots alla förväntningar skulle bli aktuellt att genomföra EU:s biståndsklausul i dess bokstavliga betydelse inom den närmaste framtiden, vore de militära bistånds-

mekanismerna för det första beroende av om den stat som blivit utsatt för angrepp hör till Nato eller inte. När det gäller Natos medlemsländer bör det anses att Natos gemensamma försvarssystem tas i bruk i första hand, och EU samt dess medlemsländer som inte hör till Nato har som roll att stödja detta. Det är klart att när en kris av denna allvarsgrad drabbar något av EU:s medlemsländer, har unionens gemensamma ekonomiska och politiska åtgärder redan tagits i bruk och när situationen tillspetsats eventuellt också militära stödåtgärder mellan medlemsstaterna. På detta sätt bör det anses att de säkerhetspolitiska systemet som fungerar inom ramen för EU och Nato i stor utsträckning kompletterar varandra.

Militärt bistånd utanför Natos strukturer – antingen med EU:s alliansfria medlemsstater som biståndsgivare eller biståndstagare eller så att Natos gemensamma försvar inte genomförs – måste grunda sig på bilaterala avtal mellan mottagaren och biståndsgivarna. Krishanteringsberedskap som skapats inom ramen för EU eller andra gemensam militära resurser för EU-länder kan spela en egen roll för det ömsesidiga biståndet. Ibruktagandet av dem måste dock i avsaknad av en gemensam försvarsplanering grunda sig på ad hoc-arrangemang.

EU:s biståndsklausuls försvarspolitiska betydelse kommer att konkretiseras på längre sikt, varvid den bör granskas som en bit i utvecklingen av EU:s oberoende säkerhetspolitiska kapacitet. Denna process tog sin början med unionens krishanteringsverksamhet, för vilken nämnda oberoende först nu så småningom håller på att skapas. På motsvarande sätt kan man anse att först de senaste åren har unionens egen territoriella säkerhet i högre grad börjat visa sig som en gemensam utmaning för medlemsländerna i och med de gemensamma yttergränserna, den gemensamma valutan och unions-

utvidgningen. De hotbilder som riktar sig mot det gemensamma territoriet är dock i huvudsak andra än sådana som härför sig till ett traditionellt militärt angrepp eller annan aggression. Också de gemensamma instrumentet som utvecklats till stöd för säkerheten är andra än militära.

Med beaktande av EU:s allmänna utveckling verkar det motiverat att bedöma att unionens biståndsskyldighet på längre sikt också inverkar på utvecklingen av det militära samarbetet mellan medlemsländerna och deras gemensamma beredskap. Volymen och tidsperspektivet är i hög grad beroende av hur Nato utvecklas likaväl som av hur den europeiska säkerhetspolitiska omvärlden utvecklas generellt. Utvecklingen av unionens militära instrument måste granskas i detta ljus. Även om det militära samarbete som bedrivs inom ramen för unionen i sin nuvarande form erbjuder instrument i första hand för krishantering, innehåller det också ämnen till ett djupare samarbete. Sådana är t ex Europeiska försvarsbyrån (EDA) och hela det försvarsindustriella samarbetet som under de senaste åren har fått politiskt stöd från högsta politiska nivån i unionen, d v s Europeiska rådets möten (2013 och 2015). Det är dock klart att man inte med ett enda kliv övergår till den samarbetsberedskap som genomförandet av unionens biståndsklausul förutsätter. Klausulens existens kan dock på längre sikt sätta fart på en fördjupning av det allmänna försvarspolitiska samarbetet som bedrivs inom ramen för unionen mot skötseln av mera mångsidiga försvarspolitiska uppdrag.

Konklusioner

Under de sex åren som gått sedan Lissabonfördragets ikraftträdande har EU:s säkerhetspolitiska omgivning ändrats markant. EU har för det första blivit indragen i en

djup konfrontation mellan Ryssland och väst som dels har förstärkt Natos traditionella roll i Europa, dels också betonat EU:s betydelse när det gäller att ta vara på medlemsländernas totalsäkerhet. Samtidigt har först en långvarig ekonomisk och finansiell kris och sedan en flyktingkris som saknar motstycke i unionens historia utmanat solidariteten mellan medlemsländerna. Under dessa svåra år har man även försökt dra framåt det försvars politiska samarbetet inom unionens ramar närmast genom att skapa bättre politiska förutsättningar för försvarsmaterialsamarbetet. Detta projekt kommer utan tvekan sätta fart även på försvars politiskt samarbete och bättre koordinering mellan regeringarna.

Än så länge har tiden inte varit mogen för en närmare debatt av Lissabonfördragets bi-

ständsskyldighet. De ovannämnda problemen kan för sin del ha förhalat att man går tillbaka till denna fråga som kan förväntas väcka kontroverser mellan medlemsländerna. Å andra sidan, är det otänkbart att man inte skulle öppna diskussion om biståndsskyldigheten inom ramen för förberedandet av unionens utrikes- och säkerhetspolitiska strategi som pågår år 2015. Det gäller i synnerhet den påföljande vitboken om unionens säkerhets- och försvars politik – som troligtvis bereds strax efter att säkerhetsstrategin godtagits.

Författaren är fil dr, direktör för Finlands utrikespolitiska institut och kallad ledamot av KKVA.

Noter

1. I diskussionen på finska används vanligtvis det allmänna begreppet 'turvatakuu' (säkerhetsskyldigheter) för att hänvisa till EU:s och Natos biståndsskyldigheter'. På motsvarande sätt används på svenska i Finland ofta 'säkerhetsskyldighet', medan man i Sverige också använder 'kollektivt försvar'. Biståndsskyldigheten sammanfattar mera exakt bestämmelsens karaktär och i den juridiska begreppsapparaten är det är den allmänna termen i detta sammanhang. På engelska används i allmänhet termen 'mutual defence' och på franska 'une clause de défense mutuelle' för att hänvisa till skyldigheten.
2. De stater som var med och bildade VEU var Belgien, Frankrike, Luxemburg, Holland och Storbritannien. Innehållet i biståndsskyldigheten lyder (art. IV): "If any of the High Contracting Parties should be the object of an armed attack in Europe, the other High Contracting Parties will, in accordance with the provisions of Article 51 of the Charter of the United Nations, afford the Party so attacked all the military and other aid and assistance in their power".
3. Under regeringskonferensen 1996-97 fördes EU och VEU närmare varandra, men målet var fortfarande att unionens krishanteringsuppdrag skulle skötas via VEU. Under regeringskonferensen 2000 skapades ett eget försvars politiskt beredningssystem inom ramen för EU.
4. Se WD 036 – WG VIII, Franco-German comments on the preliminary draft final report of Working Group VIII "Defence".
5. Samma år antogs EU:s första säkerhetsstrategi som utgick ifrån att de traditionella hotbilderna var mindre aktuella i ett dåtida Europa. Ett säkert Europa i en bättre värld. En europeisk säkerhetsstrategi 13.12.2003.
6. Hänvisningarna till det gemensamma försvaret har utvecklats som följer: i Maastrichtfördraget (art. J.4. i EU-draget) lydde formuleringen "– inklusive utformningen på sikt av en gemensam försvars politik som *med tiden skulle kunna* (kurs. här) leda till ett gemensamt försvar". Genom Amsterdamfördraget ändrades detta till förmen (art. 17) "– som skulle kunna leda till ett gemensamt försvar, om *Europeiska rådet beslutar det*". Enligt Lissabonfördraget (art. 28a) "– den kommer att leda till ett gemensamt försvar, när *Europeiska rådet med enhällighet har beslutat detta*. *Europeiska rådet ska i så fall rekommendera medlemsstaterna att anta ett sådant beslut i enlighet med sina respektive konstitutionella bestämmelser*".
7. Se t.ex. Ulkoasiainministeriön julkaisuja: Voimankäytön oikeutus. Selvitys eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle 5/2002. Helsinki: Ulkoasiainministeriö.
8. Artikel 11. 2 i EU-fördraget säger "Unionen ska, inom ramen för principerna och målen för sina ytter åtgärder, föra, utforma och genomföra en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik som grundas på en utveckling av medlemsstaterna ömsesidiga politiska solidaritet, på en identifiering av frågor av allmänt intresse och på förverkligandet av en ständigtökande grad av samstämmighet i medlemsstaternas åtgärder."; Artikel 16 i EU-fördraget säger "Medlemsstaterna ska genom ett konvergent uppträdande säkerställa att unionen kan hävda sina intressen och värderingar i internationella sammanhang. Medlemsstaterna ska vara solidariska sinsemellan".
9. Genom Lissabonfördraget företogs ändringar som framhäver detta i EU-fördraget. Exempelvis art. 28a.3 enligt vilken "Medlemsstaterna förbinder sig att gradvis förbättra sin militära kapacitet. Byrån för utveckling av försvarskapacitet och för forskning, anskaffning och försvarsmateriel (nedan kallad Europeiska försvarsbyrån) ska identifiera de operativa behoven, främja åtgärder för att tillgodose dessa, bidra till att identifiera och i förekommande fall genomföra varje åtgärd som behövs för att stärka försvarssektorns industriella och tekniska bas, delta i utformningen av en europeisk politik för kapacitet och försvarsmateriel samt hjälpa rådet att utvärdera den militära kapaciteten har förbättrats".

The Crisis over Ukraine

A Conceptual Watershed in Western Defence Policy

Inaugural speech to the Royal Swedish Academy of War Sciences on 20 May 2015 by Jyri Raitasalo

Résumé

Krisen i Ukraina som pågått sedan sent under 2013 har överraskat flera analytiker i säkerhets- och försvarsfrågor och likaså flera statsmän i Europa och på andra håll. Förhoppningarna om ett positivt facit efter det kalla kriget av en värld med färre globaliserade konflikter har inte förverkligats. Snarare är det så att vi bevitnat ”återkomsten” av stormakternas sätt att hantera internationell säkerhet och det därmed tillhörande krisläget mellan Ryssland och väst. På samma sätt som slutet på det kalla kriget blev en begreppsmässig vattendelare som ”tvingade” alla internationella aktörer att omdefiniera sina tillvägagångssätt avseende internationell säkerhet, så är den pågående krisen i Ukraina med sina stormaktsrivaliter och tussentals offer en liknande vattendelare. Den belyser de traditionella statsbaserade militära hoten i Europa som många stater i väst har ”försummat” under de senaste tjugo åren.

THE ONGOING CRISIS in Ukraine ever since late 2013 has been a surprise to many analysts of security and defence policy as well as to statesmen in Europe and elsewhere. This article will probe what could be called the ”root causes” concerning this strategic surprise that particularly Russian actions have caused within the West. As a backdrop – or a starting point – this article looks at the clear *conceptual watershed* related to the end of the Cold War. It was this abrupt change of the international security system some 25 years ago that ushered Western states and others into the still ongoing and evolving process of redefining security, security and defence policy and the very principles according to which the West uses military force within the international system.

The above-mentioned theme will be approached from two perspectives – or layers – of international security. First, on the lev-

el of what has happened in the international security environment during the last 25 years of the post-Cold War era. This is the level of ”events” or ”incidents”, so to speak. Also, the article concludes that from the perspective of Western states – or Northern Europe for that matter – we have witnessed many positive developments during the last 25 years. In many ways, we are safer today than we were during the threat-penetrated years of the Cold War.¹ Second, this article will examine the way that Western states – European states with the United States as the lead agent – have changed their perspective on international security and defence matters during the post-Cold War era.

This second layer reveals the dynamics and processes which have guided a change in the way that the West conceptualizes security, namely: 1) whose security are we talking about when we say ”international security”, and 2) how do we define the bound-

aries or contours of international security? And this relates directly to the formulation of defence policy within the West and ultimately to the decision on when, where and how Western states develop and use their military forces in the world around us.

It is argued that the politically expedient and politically useful definitions of the post-Cold War era Western security and defence policy have not been based on a sober and sound analysis of the international security landscape. Rather, there have been politically motivated attempts to redefine the rules of the international security architecture based on Western standards, which seem to have become contested in Ukraine – mostly by the actions of Russia. Thus it will be argued that just as the end of the Cold War was a conceptual watershed event "forcing" all international actors to redefine their approach to international security, the ongoing military crisis in Ukraine – with its great-power rivalries and thousands of casualties – is a similar kind of conceptual watershed moment, bringing to the fore the traditional state-based military threats in Europe that the West has been "neglecting" for the last two decades.

In short, the argument in this article posits that there has been a strategic myopia or short-sightedness in the West concerning the conceptualization of international security during the last 20 years.

It is noteworthy that even before the military crisis in Ukraine began to escalate, calls to re-examine the foundations of the post-Cold War era Western strategic thinking were voiced. This mostly occurred with the ending of the ISAF-operation – a decade-long Western military operation which has so far not produced too many positive outcomes in the post-Cold War or post-9/11 international security system. After all, Western states have been engaged in state-building,

stabilization operations and crisis management for two decades. And for almost ten years, ISAF was NATO's main effort. Now this operation is over and Afghanistan remains a failed state.

It is argued that in tandem the limited utility of the Western expeditionary military operations during the last 20 years and the "surprise" that Western statesmen have witnessed in Ukraine provide ample material for Western strategic analysts and statesmen to rethink security, security-policy and defence policy. Thus the Western strategic community could be approaching a conceptual watershed in its shared understandings of what threatens the security of Western states and how they should respond to these threats.

The end of the cold war as a strategic problem

The end of the Cold War was much celebrated. For most observers of international politics, it was a positive outcome in world affairs. The West literally won the Cold War. At the same time, Russia – the successor state of the Soviet Union – was deemed into a decade of internal problems, including a military crisis in the Caucasus region.

With the abrupt and unexpected end of the Cold War during the late 1980s and early 1990s, the cohesive power of the Soviet threat that had been there for decades faded quickly. At least Western states acted as if the existential threat was over and new rules of the international security needed to be defined.² When leaving the Cold War behind in the early 1990s, the West needed a new strategic narrative about the new security logic of the emerging international system. There were no ready-made easy alternatives to the pre-existing strategic narrative of the threat-penetrated Cold War that had

for decades guided how international security was conceptualized and how states responded to the security threats that needed no interpretation.

Thus the end of the Cold War was highly problematic for the West. The old system of confrontation was over. No-one knew what the future rules of the game would be. These rules had to be envisioned and imagined – and most importantly – executed. In other words, they needed to be put into practice. And this needed to be done rather quickly, as states were spending billions of dollars on security and defence every month. Thus, what we witnessed during the 1990s – after the Cold War was over – was a process of states creating these new rules of international security and military matters with their concrete and rhetorical actions. But this was not done under the conditions of the Western states' own choosing.

The new strategic narrative of the systemic logic of the international security game accepted widely in the West during the 1990s was that of globalization. It depicted a world system of interconnectedness, cooperation and interdependence. As we are all in this world together, and as our connections have been increasing by the advances of technology and by political decisions, the proponents of globalization advanced a position that the new security architecture of the post-Cold War era is based on positive-sum outcomes and cooperative solutions to common security threats. Interdependence was – and still is – the force behind this logic.³

Embracing globalization and a policy of engagement and cooperation, the West started to muddle through the first decade of the post-Cold War era. With the superpower confrontation gone and with the demise of the Soviet threat, non-state armed conflicts were raised to depict the new reality of conflicts. These were also said to challenge the

stability of the global system. These “New Wars”,⁴ “Low Intensity Conflicts”⁵, or however one wishes to describe them, were raised to the focus of Western security and defence policy. This happened despite the fact that the number of these conflicts started to decline in 1991, and the same happened also to the number of casualties in these conflicts. When the West began to underscore the importance of armed conflicts within states, the number of them and their deadliness started to decline. As the Human Security Report 2009/2010 noted:

In the new millennium, the average international conflict killed some 90 percent fewer people a year than the average conflict in the 1950s. In the 1950s, the average international conflict killed some 20,000 people a year on the battlefield. In the post-Cold War 1990s, the average annual battle-death toll was less than 6,000; in the new millennium that figure has halved.⁶

The same report also noted that ”nation-wide mortality rates actually fall during most wars...today’s armed conflicts rarely generate enough fatalities to reverse the long-term downward trend in peace-time mortality that has become the norm for most of the developing world”.⁷ And the language of the 2012 Human security report is even more blunt. As the report notes, ”in 2009 the number of deadly campaigns against civilians was the lowest recorded since 1989 – the earliest year for which the UCDP (*the Uppsala Conflict Data Program*) has data. The conventional wisdom that civilians are increasingly being targeted in today’s wars is simply incorrect.”⁸

At the same time as the West was trying to engage Russia and expanded the membership-base of the EU and NATO in accordance with the new vision of coopera-

tive security, it also started to manage some emerging new wars with military force: in Iraq after Operation Desert Storm, Somalia, Haiti, Rwanda, Burundi, Bosnia, Kosovo, and East-Timor.⁹

New conflicts to be dealt with were there, although none of them had direct security-related effects to the West, and the West was willing to deal with them. Many states in the West needed a new framework – any framework – for defence policy and military operations as deterring the Soviet Union – or Russia – had lost its significance. Also, there was no shortage of candidates for describing the "new" rules of the post-Cold War era international security reality: "The New World Order",¹⁰ "the End of History",¹¹ "an Agenda For Peace"¹² and "the Clash of Civilizations"¹³ are all examples of the proposed post-Cold War era new reality that statesmen or academics presented in attempting to change or to describe the post-Cold War era international security situation.

Thus, during the 1990s the new broad and comprehensive framework of security in a globalizing world was accepted and simultaneously a military framework of going out-of-area was embraced.¹⁴ The following examples demonstrate the pace of Western security and defence policy redefinition after the end of the Cold War.

In 1988 NATO member states stated that:

The Soviet Union's military presence in Europe, being far in excess of its needs for self-defence, directly challenges our security as well as our hopes for change in the political situation in Europe.¹⁵

In 1990 NATO member states declared in London that:

Europe has entered a new, promising era. ... The Soviet Union has embarked on the long journey towards a free society. ...

The Atlantic Community must reach out to the countries of the East which were our adversaries in the Cold War, and extend to them the hand of friendship.¹⁶

The 1991 Strategic Concept of NATO noted that:

The Alliance is purely defensive in purpose: none of its weapons will ever be used except in self-defence.¹⁷

And in 1996 – the new role of NATO was presented in a different fashion:

The new NATO has become an integral part of the emerging, broadly based, cooperative European security structure....We have... reconfigured our forces to make them better able to carry out the new missions of crisis management, while preserving the capability for collective defence.¹⁸

The gradually emerging new Western security framework broadened the sectors and the referring objects of security from state-based military security towards environmental, economic and societal questions touching upon human security and the stability of the international system as well. This new framework did not for long favour the military security of states, as had been the case throughout the Cold War and, arguably, centuries before that.¹⁹

Stability of the global system, terrorism, climate change, cyber threats and others have been included in the new security-political framework within the West. Western security perspective – one could argue – expanded quickly, and so did the Western security-political perspective, i.e. the view of what threatens the interests of the West and what kind of crises all over the world that really are security questions for the West. As for this security:" political expansion has led to

the active use of military force in the post-Cold War world. I call this the “Western expeditionary frenzy”.²⁰ Participating in military operations out of national or alliance territory has become associated with the new and what could be called the post-modern Western security-political identity. Participating in different operations has become important – more important in many cases than the actual results that these operations produce. Within the West, solidarity in participation has become important.

Obviously, there were processes that facilitated this shift in Western defence and security-political focus. States need some framework to guide their policies of how to maintain or develop their militaries. NATO also needed a *raison d'être*.²¹ In addition, the increase in the ability of the mass communications media to report from locations all over the world with graphic pictures and live footage also provided momentum for the articulation of the Western humanitarian military agenda. The 24/7 media thus put pressure on statesmen to do something to alleviate humanitarian suffering and the media also defined the agenda of what needed to be addressed in the security-political framework in Western states of the post-Cold War era. In later years, the exponential growth of Internet communications and social media has increased the possibilities of international security agenda-setting to many new actors. As Strobel noted already in 1996:

Virtually every official interviewed agrees that the rise of Cable News Network has radically altered the way U.S. foreign policy is conducted. Information is everywhere, not just because of CNN, but through other developments, such as the increasingly sophisticated media systems in developing nations and the explosive growth of the Internet. "It's part and parcel of governing."²²

Thus, throughout the 1990s, Western statesmen were in a reactive mode, taking incremental steps in redefining their national and alliance-wide perspective to international security and the use of military force. Throughout the 1990s Western states reconstructed – intentionally and in many cases unintentionally by reacting to world events – new rules of when and where to use their armed forces and how to develop them.²³ And they did so based on the crises that we understood to depict the new realities of the globalizing world order: small interstate or non-state armed conflicts.

And as the United States enjoyed its “unipolar moment”,²⁴ the rest of the West was appreciating its ability to almost free-ride in solving the new security problems of the globalizing world. It was enough for many Western states to participate minimally in expeditionary military operations – to show political support – when the US was the only actor harnessing credible offensive military capabilities ready to be used all around the world. The United States was, then, the only superpower with a great power tradition for the use of military force. European states were – and still are – small or medium-sized states with either no tradition to use force outside their territory, or in the case of some states, they have the tradition to use force, but not really enough military capability to operate on their own.²⁵

Forwarding a globalization-based and positive-sum cooperative view to security, Western states were thus in the 1990s redefining international security architecture on their own terms. These Western terms, I argue, almost ignored the more traditional expressions of state security and military affairs and focused instead on new expressions of comprehensive security framework.

Western defence policy in the post-cold war era

Taking what could be called a great-power perspective to military affairs – based on US lead and the emerging Western expeditionary mindset – many European states have had problems in articulating a coherent and credible logic for developing national militaries and participating in multinational military operations.

Firstly: a US-led process in redefining Western military approach has been the adoption of a high-tech perspective to armed forces. The Revolution in Military Affairs and military transformation became the military "hype" or buzzwords in the late 1990s and also during the decade after that.²⁶ This process of "going techno" is very expensive and has meant a need to cut military manpower heavily and has resulted in small European states developing tiny or "Lilliputian" armies with only a few high-tech systems, as these states really cannot afford to develop balanced militaries with at least a critical mass of modern systems.²⁷

European militaries are becoming dysfunctional and can only operate cooperatively. The problem with this is that there is no collective European strategic outlook or European-wide common security interest. States from the Mediterranean see security differently from those facing the Atlantic Ocean or those located close to Russia. Europe is too fragmented to form a credible and coherent military policy. In reality, a view of Europe as a military actor is mostly a fiction – it does not exist. Furthermore, the transformed militaries of European states cannot operate except in cooperation with others. And they have been preparing for operations against poorly equipped and ill-trained third-rate states during the last twenty years. Counter-insurgency operations, based on high-tech

force protection, state-building and counter-terrorist operations have become the bread and butter of many Western armed forces. They are the kind of operations that small and expensive militaries of Europe can carry out. More large-scale deterrence and hard warfighting is a capability lost in Europe – or at least in many parts of Europe. It is noteworthy, however, that based on the redefined security and defence framework adopted in the West – most notably in Europe – during the post-Cold War period, this development is fully logical. If one does not believe in state-based military threats, why should one prepare against them? On the contrary, this new Western security outlook offered a promise for cashing in on the so-called "peace dividend".²⁸

The second aspect of the post-Cold War Western military development is based on this high-tech understanding of war. This second aspect touches on the professionalization of Western militaries. Since the early 1990s, many Western states have abandoned conscription-based military systems and have moved to all-volunteer professional militaries. This line of development has meant an increasing pressure to cut down military manpower. Small European states cannot afford to maintain soldiers on readiness without constant duties and operations in which to participate. European militaries have moved from division-based structures to battalion-based organizations. The end strengths of European militaries can be counted in tens of thousands of soldiers – at best.²⁹

The second aspect of this professionalization has been the process of creating a "push" to contribute forces to operations out-of-area. This has been a way of showing the society that the armed forces are in a way earning their salaries and that taxpayer Euros have been wisely spent. For small states profes-

sional militaries mean "use it – or lose it". It is difficult for small states to have credible professional forces for the mere prestige they bring, as is typical for great powers. Imitating great power militaries is most probably not the best way to develop a small-state perspective on armed forces.

The third aspect related to post-Cold War Western militaries is associated with the shift in geographical focus. There has been a move away from own territory – at least in many European countries – and according to the extensively widened security framework Western states have been actively engaged in military operations in faraway locations. The "new normal" of the West is to commit troops into multinational operations for humanitarian and other reasons.

For many European states it has been as important to participate in the new crisis management operations as it has been to succeed in them. Participation has become a matrix, according to which European states measure themselves vis-a-vis other European states. This is the reason why many states send only token forces – symbolic forces – to many different operations simultaneously. As Katharina Coleman has demonstrated in her research, in the post-Cold War troop contributions to UN peacekeeping operations the share of token forces – military contributions less than 40 persons – have risen from 10 % in the early 1990s to 55–65 % in recent years.³⁰

It is argued here that in many cases *participation* in crisis management operations has become an end in itself. Following this line of argument, Western states would benefit from more extensive research on the successes of our expeditionary military operations. How has the West performed? There is much evidence for concern: the situation in Afghanistan is still not very settled despite the fact that several elections have been con-

ducted; the American-led military operation in Iraq that lasted for more than 8 years did not produce very promising results – when evaluated from the framework of the cost of operations in blood and treasure; and the news from Libya today makes it very difficult to evaluate NATO's 2011 operation in Libya a success.

Of course reality is not as simple as this. There are naturally many reasons for Western military operations, whether in Afghanistan or Libya. But it should be acknowledged that not all operations have succeeded or that not all operations have actually decreased the violence in the target country. As the Human Security Report 2012 noted, outside interventions in armed conflicts may actually add to the cost in human lives. The report noted that:

Internationalized intra-state conflicts are, on average, twice as deadly as intra-state conflicts where no military intervention occurs. ...with interventions comes the increased risk of conflict escalation, which means that even humanitarian military interventions may not be helpful. On the contrary, one-sided support for rebel groups actually correlates with intensified and prolonged conflicts.³¹

The potential negative feature that needs to be discussed in public about post-Cold War era Western intervention policies is related to the often ignored long-term effect of lowering the threshold on the legitimate use of force in international affairs. When in Kosovo Western states intervened without a UN Security Council mandate, they created a first precedent of doing so – even when the motivations were good and noble – saving human lives amid humanitarian catastrophe. But as cases accumulate and the West and Russia and China disagree on the merits of humanitarian intervention

and the so-called Responsibility to Protect (R2P)³² over and over again, it is possible that the playing field has opened for more and more active use of military force in world affairs in the future – not only in Europe but more broadly.

Why Was the Crisis Over Ukraine a Surprise to the West?

The violent events in Ukraine gained momentum in December 2013 when President Yanukovych refused to sign the association agreement with the EU. After protests and riots, the Yanukovych regime was ousted and a pro-Western government was appointed. Following this, Russia grabbed the Crimean peninsula, a strategic piece of land which Russia has been interested in controlling ever since the Ukrainian independence.

In early 2014 Ukraine fell victim to a violent civil war between the separatists in the Eastern parts of the country and the military forces of the government. Russia has been backing the separatists with money, military personnel and material whereas the West has been supporting the government of Ukraine, although not with robust military capabilities. The West has also imposed political and economic sanctions on Russia – officially making the crisis over Ukraine a traditional political great-power conflict between Russia and the West.

So, why have many Western statesmen and security analysts become surprised with the conflict in Ukraine? Firstly, when Russia was trying to survive the post-Soviet survival game during the 1990s and even during the next decade, struggling for existence literally, the West was forging the new tenets for the post-Cold War international security architecture. And in this process the West paid little attention to the arguments of Russia. One can argue that this happened for a good reason: Russia's power was exhausted by internal issues during that time.

There have been many factors, where the West has been defining with "exclusive rights" the new rules of the game. Examples of the disagreement between Russia and the West include: NATO enlargement on several rounds of expansion, Western expeditionary military activity (Kosovo, Iraq, Libya and lately also about the case of Syria), the nuclear case of Iran, what was at stake in the Arab Spring, missile defence in Europe and the War in Georgia (2008), to name some recent examples.

In 2012, Russian president, Vladimir Putin, expressed his own views on the differences of security perspectives between Russia and the West. He noted that:

NATO [is] an organization that has been assuming an attitude that is inconsistent with a "defensive alliance." It seems that NATO members, especially the United States, have developed a peculiar interpretation of security that is different from ours.³³

Echoing the message of President Putin, the Minister of Foreign Affairs of Russia, Sergei Lavrov, noted in February 2015 in a speech at the Munich Security Conference that:

European security is based on the UN Charter and Helsinki Declaration principles, long sabotaged by the actions of the US and its allies. ... We would like to understand if our partners share our point of view or if they prefer to continue the course of deepening the split in the pan-European space and contrasting fragments. Do they want to create an architectural security with Russia, without Russia, or against Russia?³⁴

Thus after some two decades of post-Cold War redefinition of the international security architecture mostly by Western states, in Ukraine Russia has stepped up and

drawn a red line. Secondly, the West has been forging a new security outlook based on the policies of cooperation, engagement and enlargement. This has been a political project to see the world and international politics in a new light – vis-a-vis the grim outlook of the Cold War era superpower confrontation. Now when this vision has been publicly contested in Ukraine, with rhetorical and politico-military action, the West has for the first time received the message that some have argued for several years should be taken seriously.

In other words, the West and Russia do not have a common language or a shared framework to discuss and solve matters of international security. For the West, and moreover for Europe, denouncing power-political thinking and action has been a key in the process of redefining the security rules of the international system. Russia has not followed suit, and even the United States has reverted to policies that have been typical for great powers of the day for centuries. The most surprised parties in the crisis over Ukraine are the Europeans. The globalized world of new wars, humanitarian interventions and terrorist threats is just one – and a limited – interpretation of what are the core features of today's security arrangements in the world.

Where should we be heading?

Next, some very preliminary thoughts on the potential avenues of the development of the Western security perspective and associated security and defence policies will be presented. Firstly, the potential rethink of Western security perspective could mean that the analytical usefulness of the comprehensive approach to security would be separated from the implementation of states' security *policy*. Many of the "problems"

that we can pinpoint with our comprehensive approach to security, conceptually, do *not* meaningfully fall within the sphere of state security policy. Thus, for example, the effects of climate change would best be dealt with within the sphere of environmental policy – not security policy at all. The same applies to many cyber threats and energy security threats as well. Security-political logic is a special branch of state policy where decision-making and tools of statecraft differ from normal politics – as has been noted by the Copenhagen school within International Relations theory.³⁵ Securitization, i.e. dealing with "normal problems", such as security threats and even potential militarization of non-military issues such as climate change, terrorism or developmental issues, may actually increase the occurrence and level of international violence.

Second, one should critically examine whether the globalization-based strategic narrative on security – "pressuring" Western states to manage global problems with different means, including military ones – is actually conducive to the pursuance of national interests of European and other Western states, or international stability and peace.

Thirdly, it has been suggested, one could critically consider the adverse side-effects of managing the contemporary international order with military means. The active use of Western militaries in expeditionary operations during the post-Cold War era have not produced too many impressive security-related outcomes. In addition, small Western states are using their militaries in the same fashion that great powers have been doing for centuries.³⁶ I call into doubt that this will actually increase the politico-military security of Western states in the long run. At least it is possible that the continued use

of military force today in many different kinds of crises and operations could backfire in the future – when we could witness the return of more traditional great-power logic of world affairs. If such a development were to occur, the lowered threshold on the legitimate use of military force in world affairs could call into question the security of Western, or at least European, states. Thus, we should ponder the usefulness of the more traditional roles of military forces – being prepared, emphasizing deterrence and being ready to defend territory. At least we should acknowledge the potential adverse side effects of expeditionary military operations to a greater degree than we have done so far. Furthermore, we should also prepare to manage these negative outcomes of our military commitments abroad more actively than we have done so far.

It has not been the intent of this article to suggest that the West or some other actors has got it all wrong when they pursue their security interests in the contemporary security environment. The aspects of Western security perspective and the use of military force that has been presented are only some preliminary thoughts on the matter. What we need in the near future is more critical discussion about the future of Western security and defence policy, concerning both the practice executed by statesmen on a daily basis and the analytical constructs at our disposal for analysing the world around us.

The author is a Lieutenant Colonel in the Finnish Army, a docent of Strategy and Security Policy at the Finnish National Defence University and a fellow of the Royal Swedish Academy of War Sciences.

Notes

1. See Rasmussen, Mikkel, Vedby: *The Risk Society at War: Terror, Technology and Strategy in the Twenty-First Century*, Cambridge University Press, Cambridge 2007.
2. NATO: The Alliances New Strategic Concept agreed by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council 7-8 Nov 1991, http://nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm?selectedLocale=en. (2015-08-26)
3. Cf. Wenger, Andreas and Zimmerman, Doron: *International Relations: From the Cold War to the Globalized World*, Lynne Rienner Publishers, Boulder 2003.
4. Kaldor, Mary: *New & Old Wars – Organized Violence in a Global Era*, Polity Press, Cambridge 1999.
5. Olson, WM. J.: "Low-Intensity Conflict: The Challenge to the National Interest", *Terrorism*, vol. 12, no. 2, 1989, pp. 75-80.
6. Human Security Report 2009/2010: *The Causes of Peace and the Shrinking Costs of War*, Human Security Project, <http://www.hsgroup.org/human-security-reports/20092010/overview.aspx>. (2012-09-21)
7. Ibid.
8. Human Security Report 2012, <http://www.hsgroup.org/human-security-reports/2012/text.aspx>. (2014-07-31)
9. Weiss, Thomas and Collins, Cindy: *Humanitarian Challenges & Intervention*, Westview Press, Boulder 2000.
10. Bush, George, H.: *State of the Union Address*, Washington 1991-01-29.
11. Fukuyama, Francis: *The End of History and the Last Man*, Avon Books, New York 1992.
12. *An Agenda for Peace – Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping*, Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, A/47/277-S/24111, 1992-06-17, <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>. (2004-05-26)
13. Huntington, Samuel: "The Clash of Civilizations?", *Foreign Affairs*, summer 1993.
14. Cf. Brown, Michael E.: "NATO's Biggest Mistake. The Alliance Drifted From Its Core Mission – And the World Is Paying the Price", *Foreign Affairs*, 8 May 2014, [\(2014-07-31\)](http://www.foreignaffairs.com/articles/141404/michael-e-brown/natos-biggest-mistake)
15. NATO: "Conventional Arms Control: The Way Ahead", *Statement Issued Under the Authority of the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council*, 3 May 1988, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23453.htm?selectedLocale=en. (2015-02-07)
16. NATO: "The London Declaration", *Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance Issued by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council*, London 6 July 1990, <http://www.nato.int/docu/basictxt/b900706a.htm>. (2004-11-06)
17. NATO: *The Alliance's Strategic Concept Agreed by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council*, Rome 8 November 1991, <http://www.nato.int/docu/basictxt/b911108a.htm>. (2003-09-29)
18. NATO: *Final Communiqué – Ministerial Meeting of North Atlantic Council*, Berlin 3 June 1996. Press Communiqué M-NAC-1(96)63, <http://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-063e.htm>. (2004-11-16)
19. Buzan, Barry and Wæver, Ole and de Wilde, Jaap: *Security – A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Boulder 1998.
20. See Raitasalo, Jyri: "Moving Beyond the Western Expeditionary Frenzy", *Comparative Strategy*, Vol 33, n:o 4, 2014, pp. 372-388, <http://www.tandfonline.com/eprint/vz4aRiSUFBNzexX6ZZgS/full>. (2015-02-09)
21. See e.g. Worner, Manfred: "NATO may have lost an enemy but it has not lost its raison d'être: which is to be a provider of security and stability". Speech by NATO Secretary General to International Press Institute, Venice 10 May 1993, <http://www.nato.int/docu/speech/1993/s930519a.htm>. (2015-02-07)
22. Strobel, Warren: "The CNN Effect – How much influence does the 24-hour news network really have on foreign policy?", *American Journalism Review*, May 1996,

- [\(2015-02-07\)](http://ajrarchive.org/Article.asp?id=3572)
23. About “rules of the game” in Social Sciences and in International Relations, see, for example, Searle, John: *The Construction of Social Reality*, Free Press, New York 1995; Wendt, Alexander: “Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics”, *International Organization*, vol. 46, no. 2, 1992, pp. 391-425; Wendt, Alexander: *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge 1999.
  24. Krauthammer, Charles: ”The Unipolar Moment”, *Foreign Affairs*, Vol. 70, No. 1, 1990/1991, pp. 23-33.
  25. Raitasalo, Jyri: ”Military-Wise There is no Europe”, 2015. <http://warontherocks.com/2015/06/military-wise-there-is-no-europe>. (2015-09-01)
  26. Raitasalo, Jyri: *Constructing War and Military Power after the Cold War*, National Defence College, Helsinki, Department of Strategic and Defence Studies, Series 1, No. 21, 2005, <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201202141362>. (2014-07-31)
  27. Op. cit., Raitasalo, Jyri, see note 25.
  28. Cf. Arndt, Michael: Peace Dividend From Cold War’s End May Not Pay Off For Years, *Chicago Tribune*, January 12, 1992, http://articles.chicagotribune.com/1992-01-12/news/9201040110_1_peace-dividend-president-bush-budget-accord. (2015-09-01)
  29. Cf. *The Military Balance 2013*, International Institute of Strategic Studies, 2013.
  30. Coleman, Katharina P.: ”Token Troop Contributions to United Nations Peacekeeping Operations” in Bellamy, Alex and Williams, Paul D. (eds.): *Providing Peacekeepers: The Politics, Challenges, and Future of United Nations Peacekeeping Contributions*, Oxford University Press, Oxford 2013.
  31. Op. cit., Human Security Report 2012, see note 8.
  32. ”The Responsibility to Protect”: *Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*, International Development Research Centre, Ottawa, http://responsibilitytoprotect.org/ICISS_Report.pdf. (2012-09-21)
  33. Putin, Vladimir: ”Russia and the changing world”, 27 Feb 2012, <http://valdaiclub.com/politics/39300.html>, (2015-02-08) (originally published in *Moskovskiye Novosti*, <http://www.mn.ru/politics/20120227/312306749.html>. (2015-09-01)).
  34. Lavrov, Sergei: ”European Security sabotaged by the US”, Speech by Minister Lavrov in Munich 2015, <http://orientalreview.org/2015/02/07/minister-lavrov-in-munich-european-security-sabotaged-by-the-us/>. (2015-02-08)
  35. E.g. Buzan, Barry; Wæver, Ole and de Wilde, Jaap: *Security – A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Boulder 1998.
  36. See e.g. Morgenthau, Hans: *Politics Among Nations*, Alfred Knopf, New York 1967.

Fredsteknik¹

Årlig redovisning från KKVA avd IV den 11 mars 2014 av Bo Janzon, Lennart Axelsson och Jan-Erik Lövgren

Résumé

The Annual Report for 2014 of Section IV “The Science of Military Technology” of the Royal Swedish Academy of War Sciences, deals with ”Peace Technology”, i.e. non-military (technical) measures that can help remove obstacles to the return to (or creation of) a normal, peaceful society. The study focused on nations affected by war and armed conflict, in a situation where large-scale fighting has ceased, and the community should be geared towards normalization. There are often many obstacles, but some might be possible to eliminate or at least reduce through the use of existing technology. This study has mainly focused on relevant technologies available in Sweden, often as a spin-off from defence industry and projects. Some possibilities are described for providing assistance to affected nations in the form of technical measures to facilitate the transition to a peaceful society. Peace Technology could become a Swedish niche, where many more companies and organizations could contribute to creating a more peaceful world, perhaps especially relating to weapons control and the handling and demilitarization of ammunition and explosives!

AVDELNING IV:S ÅRLIGA redovisning för 2014 handlar om ”Fredsteknik”, d.v.s civila tekniska åtgärder som kan bidra till att undanröja hinder för återgång till eller upprättande av ett normalt samhälle. Studien inriktades mot krigs- och konfliktdrabbade nationer, i ett läge där de storskaliga stridigheterna har upphört och samhället borde kunna inriktas mot en normalisering. För detta finns oftast många hinder. Två länder, Bosnien-Hercegovina och Afghanistan anges som exempel. Vidare förtecknas några svenska företag och organisationer som bedöms kunna medverka med teknik och insatser.

Minor och minröjning är ett viktigt område, som dock bedömts som långt utvecklat och väl beskrivet² i andra skrifter. Det har därför bara behandlats kortfattat här, men stora behov av utveckling och förbättringar finns naturligtvis också inom detta område.

Rapporten har utarbetats av en grupp inom avdelningen, bestående av ledamöterna Bo Janzon (ordf), Jan-Erik Lövgren och Bengt Vretblad, senare utökad med Lennart Axelsson. Övriga personer som bidragit med underlag och synpunkter är ledamöterna Ulf Henricsson (avd I) och Håkan Rugeland (avd IV). Utom Akademien har benäget medverkat experterna Fredrik Johnsson, Swedec, Conny Åkerblom, MSB, och Jan-Inge Kull, Polismyndigheten. Redovisningen har i huvudsak utarbetats och redigerats av ledamoten Janzon.

En bakgrund till studien är det seminarium som anordnades på FHS den 8 september 2014 med ämnet ”Fredsteknik – Säkerhetspolitiska och kommersiella möjligheter”. Initiativtagare till detta var Hans Wallin, Cesium AB, professor Lars Ingelstam

och ledamoten Bo Janzon, som också utarbetade rapporten från seminariet,³ som har utgjort ett utgångsvärde för denna studie.

Bakgrund

Dagens teknologiska samhällen är anmärkningsvärt sårbara för haverier eller sabotage. Inaktiveras några kommunikationsnoder eller kraftledningar kan elleveransen lamslås för lång tid; datavirus kan inaktivera kommunikationsnät; gifter i central vattenförsörjning kan döda eller skada ett stort antal människor. Dessa tekniska sårbarheter är särskilt akuta inför militära angrepp. Några bomber eller attentat som träffar viktiga industriella anläggningar eller kommunikationsnoder kan vara förödande.

Ett sätt att minska den tekniska sårbarheten är att skapa annorlunda strukturerade tekniska system, särskilt decentralisade sådana. Ett energisystem baserat på energieffektivitet och lokala, förnybara energikällor, är mycket mindre sårbart för bomber eller sabotörer än enorma centralisade kraftkällor. Internet är mycket mindre sårbart för angrepp än ett fåtal stora TV- och radiostationer. Tekniska system baserade på nätverk, oberoende av ytter förstärjning, och med mindre konsekvenser vid påverkan, är i allmänhet avsevärt mer motståndskraftiga mot angrepp än stora, centraliserade, expertberoende, och potentiellt riskabla system.

I utvecklingsländer, särskilt sådana som nyligen utsatts för en väpnad konflikt kan infrastrukturen vara mindre utvecklad, och dessutom ofta skadad av våldshandlingarna. Förekomsten av fortsatt väpnat våld⁴ kan utgöra ett svårt hinder för varje form av normalisering.

I Sidas återrapport till regeringen om biståndet 2014 på området minhantering⁵

anges under ”Övergripande observationer” (s.2): ”Säkerhet och utveckling har ett starkt samband, vilket är tydligt för Sida och även konstaterades i Regeringens senaste utrikes-deklaration. I deklarationen nämns specifikt FN:s vapenhandelsfördrag Arms Trade Treaty, ATT, som trädde i kraft den 24 december 2014 och därmed utgör internationell lag, och är ett viktigt verktyg för att bekämpa olaglig handel med konventionella vapen, däribland små och lätta vapen. Sida anser att vapenhandelsfördraget innebär ett erkännande av de globala konsekvenserna av väpnade konflikter och väpnat våld. Konsekvenserna, som inom biståndet ofta benämns som utvecklingshinder, mäts inte enbart i mänskligt lidande utan även i brist på socio-ekonomisk stabilitet och utveckling.”

FNs åtta Milleniemål har under hösten 2015 ersatts av de 17 ”Sustainable development”-målen.⁶ Bland dessa kan man bl a utläsa:

- Säkerställa livsmedelssäkerhet.
- Garantera ett hälsosamt liv, och en inkluderande, rättvis utbildning.
- Uppnå jämställdhet.
- Garantera tillgång till och ett hållbart användande av vatten och sanitet, samt tillgång till prisvärd, pålitlig, hållbar och modern energi.
- Uppmuntra hållbar ekonomisk tillväxt, och fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling,
- Bygga upp en hållbar infrastruktur.

Inga av de här nämnda målen kommer att bli möjliga att uppnå i länder eller områden där inte ett normalt, fredligt samhälle kan upprättas eller återställas!

Folkrätt, avtal och internationella regelverk

Folkrätten består av alla de internationella lagar och principer som reglerar hur stater och andra internationella aktörer ska samarbeta och hur de får och inte får agera mot varandra. De folkrättsliga reglerna är bindande för stater, men möjligheten att utkräva ansvar när en stat brutit mot dessa regler är begränsad.

Inom området nedrustning och icke-spridning har världssamfundet överenskommen om ett antal avtal och regelverk som ska främja fred och säkerhet:

Genom icke-spridningsavtalet (NPT) har länder utan kärnvapen forbundit sig att inte skaffa dessa vapen, medan de fem länder som hade kärnvapen 1968 har forbundit sig att nedrusta och att inte sprida teknologin att utveckla kärnvapen.

Kemvapenkonventionen (CWC) förbjuder kemiska vapen. De stater som hade sådana vapen har åtagit sig att förstöra dessa. Konventionen har även en fungerande kontrollmekanism genom Organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW), med säte i Haag.

Konventionen om förbud mot biologiska och toxinvapen (BTWC) förbjuder utveckling, produktion, införskaffande, handel och lagring av mikrobiologiska, biologiska agenter och toxiner som stridsmedel. Konventionen har inte ett uttryckligt förbud mot användning av dessa vapen men utgör en grundläggande norm mot produktion, handel och användning av biologiska vapen.

Vissa vapen som har setts som särskilt inhumana regleras eller förbjuds i 1980 års vapenkonvention, däribland brandvapen, vissa landminor och IED, och permanent förblindande laservapen. En aktuell fråga på agendan är reglering av autonoma va-

pensystem, dvs vapensystem utan mänsklig kontroll.

Ottawakonventionen förbjuder användning av truppminor som kan detoneras av en människa.

Konventionen mot klustervapen förbjuder klusterammunition.

Ett FN-handlingsprogram och en EU-strategi med handlingsplan har tagits fram för att bekämpa illegal handel med små och lätta vapen (SALW).

Genom FNs vapenhandelsfördrag (Arms Trade Treaty, ATT) har ett internationellt bindande instrument skapats för en effektiv nationell kontroll av konventionella vapen, inklusive normer för vad kontrollen ska innefatta. Detta är det första bindande avtalet avseende handeln med konventionella vapen.

Inom de så kallade exportkontrollregimerna (Zanger-kommittén, Nuclear Suppliers Group, Australien-gruppen, Missilteknologikontrollregimen samt Wassenaar-arrangemanget) överenskoms på politisk grund om vilka produkter och teknologier som ska exportkontrolleras liksom andra exportkontrollrelaterade frågor.

Ett genomgående problem är att inte alla länder har tillträtt dessa avtal. Sverige har dock gjort detta för alla de nämnda.

IATG, SaferGuard mm

International Ammunition Technical Guidelines, IATG,⁷ är ett regelverk för hantering och lagring av ammunition och sprängmedel, som utarbetats av ett stort antal experter på FNs uppdrag, och som implementeras genom FN-programmet SaferGuard.⁸ Det får ses som ”state-of-the-art” inom ammunitions hantering.

IATG beskriver bl a principer för hur man ska administrera och avveckla lager av ammunition och vapen. Alla relevanta områ-

den berörs, som riskanalyser, risker för samhället, stölder och självantändning eller sabotage. IATG utgör en utmärkt gemensam bas för internationellt samarbete, och är lätt tillgängligt för alla via internet. Det kan införas i olika, logiska steg.

Sverige har anslutit sig till IATG, men har ännu inte implementerat regelverket nationellt, och har ännu såvitt känt ännu inte medverkat i något projekt inom SaferGuard.

Fredsteknik – några behov i olika länder

Bosnien-Hercegovina⁹

De motsättningar mellan Bosnien-Hercegovinas tre dominerande folkgrupper – bosniaker, serber och kroater – som orsakade inbördeskriget i början av 1990-talet medför fortsatta konflikter. Ungefär hälften av befolkningen är kristen, hälften muslimer, i huvudsak sunni. Huvudstaden Sarajevo domineras av muslimer. Politiken präglas av etniska konflikter, omfattande korruption och tung och korrupt byråkrati. Det har varit svårt att få i gång exporten efter kriget, och Bosniens redan tidigare svaga ekonomi har ett stort underskott i utrikeshandeln. Landet är naturskönt och har en mångtusenårig historia. Turismen har ökat kraftigt, och bidrar till att minska underskottet.

Landets statsskick skapades för att sätta punkt för det blodiga inbördeskriget 1992–1995, och innebär två självstyrande delar: det serbdominerade Republika Srpska och Federationen Bosnien-Hercegovina, med bosniaker och kroater. Centralregeringen är svag, och landet styrs i praktiken fortfarande till stor del av det internationella samfundet, med EU som dominerande part. Tilltron till politiken är låg, och låga löner och stor arbetslöshet gör det frestande att bli en del

av det korrumpta samhället. Kompetensflykt är ett stort problem, och många har lämnat landet för att skapa sig en bättre framtid på annat håll.

Det finns fortfarande mycket stora mängder landminor och OXA kvar i landet, som inte kan beräknas bli röjda inom överskådlig tid. Under senvåren 2014 föll enorma regnmängder under kort tid över Bosnien, vilket ledde till omfattande översvämningsar. En följd av dessa var att landminor från kriget på 1990-talet sköljdes fram ur den uppluckrade marken och ibland flyttades så att redan röjd mark återinfekterades.

OSSE och SFOR har lagt ner stor möda på att få kontroll och ordning på vapnen och ammunitionen i landet¹⁰ men det finns mycket kvar att göra. Man övervakar och samordnar vapenkontrollaktiviteter och försöker att förbättra landets kontrollkapacitet när det gäller handeldvapen och lätta vapen, övervakar förstöring och försäljning av lagren av militärt överskott och instabil ammunition, stöder övervakning och verkar för att höja säkerheten hos bosniska ammunitions- och vapenlager, demilitariserar anläggningar, organiserar vapenkontroll-verksamhet tillsammans med lokala och regionala partners och främjar deltagande i vapenkontrollutbildning i landet och utomlands;

Afghanistan

En positiv utveckling i Afghanistan är beroende av det koalitionsstödda arbete som genomförs av Afghanistans ledning för att modernisera landet och skapa en långsiktigt hållbar politisk och ekonomisk situation. Minst lika viktigt är det förstås att försvaga de krafter som verkar i motsatt riktning, bl a talibanerna.

Under de fjorton år som gått sedan den allierade interventionen har mycket förändrats i positiv riktning. Tillgång till fri och obun-

den information har skapats genom att det nu finns mer än 50 TV- och 150 radiokanaler. Nio av tio hushåll i städerna har mobiltelefon. Antalet skolelever har ökat från en knapp miljon, uteslutande pojkar, till ca 8 miljoner, varav 40 % flickor. Andelen läs- och skrivkunniga har ökat från 12 till 39 %. 64 % har tillgång till rent vatten mot tidigare 22 %. Den förväntade medellivslängden har ökat från 43 till 64 år, Afghanistan har kommit ikapp och i flera avseenden gått förbi grannländerna i utvecklingen mot ett modernt samhälle.

Stora kvarstående problem är statsekonomin som i allt väsentligt grundas på stöd från omvärlden. På grund av bristande säkerhet och dålig infrastruktur är det svårt att utvinna de naturrikedomar som finns. Skatteuppbördssystemet är inte utbyggt, utan endast ca 10 % av befolkningen betalar skatt och de förmögna placerar pengarna utomlands. Korruptionen är omfattande inom hela den offentliga sektorn och utgör ett stort hinder mot att åstadkomma den känsla av säkerhet och förtroende som behövs för en fortsatt positiv utveckling i landet.

Förtroendet för armén är relativt stort, både vad gäller förmågan att strida såväl som att uppträda korrekt med låg grad av korruption. Det afghanska försvaret är relativt väl utrustat, utbildat och övat tack vare det mångåriga stöd man fått från koalitionen. I många avseenden är man också redo att ta eget operativt ansvar. Ett resterande stort bekymmer är dock landets bristande förmåga att själv underhålla sin materiel. Den tekniska mognadsgraden generellt i Afghanistan är låg, och för de få tekniker som finns lockar inte ett farligt och underbeladt arbete i armén. En ändring skulle kunna ske med hjälp av modern datorstödd teknisk undervisning och interaktiv handledning vid reparations- och servicearbeten.

Förutom att stödja de goda krafterna gäller det att försvaga de grupperingar som motsätter sig en fredlig, demokratisk utveckling. Bland säkerhetspåverkande affärer och transaktioner i ett land som Afghanistan är vapenhandeln viktig. Kunderna är främst talibuner men även kriminella grupperingar och i någon mån IS under senaste året. Huvuddelen av varorna/tjänsterna som förmedlas är redan producerade och ute i omlopp. Leverantör kan vara producenten, en slutanvändare (exempelvis en stat) eller en legitim tredje part, men alltför ofta tillhandahålls krigsmateriel av olika slag av korrupta aktörer inom exempelvis statsapparaten. Kunderna kan ha egna betalmedel men affärerna sponsras ofta, både politiskt och ekonomiskt, av tredje part som inte deltar aktivt i stridigheterna men som av olika skäl vill påverka händelseförloppet. Kunder och leverantörer sammanförs av mäklare som övervakar marknaden avseende tillgång och efterfrågan och administrerar transferering av varor/tjänster och ersättning.

Kontextuella faktorer har en större betydelse än vad man som svensk föreställer sig. Man skiljer stort på behandling av vän och fiende, och underliggande, och historiska konflikter kan återuppväckas generationer efter begångna oförrätter. Tankar på allmängiltiga mänskliga rättigheter och ett universellt lika mänsklovärde är mycket dåligt förankrade och respekten för internationella överenskommelser är liten.

För att med fredsteknik minska dessa flöden så bör man påverka producentledet så att produktionen av krigsmateriel begränsas, slutanvändaravtal upprättas (och efterlevs), produktionen sker transparent och att materien görs spårbar. Leverantörsledet bör om möjligt begränsas till enbart aktörer med statligt stöd och acceptans från det internationella samfundet. Detta möjliggörs genom en strikt övervakning av marknaden och en

uppföljning av producerad materiel relativt utfärdade slutanvändarintyg. Producenternas ursprungsmärkning etc. är ett värdefullt verktyg, men internationella krav på kompletterande märkning av äldre krigsmateriel bör föras upp på agendan.

Sponsors och mäklares inflytande kan minskas genom en ökad transparens inom den lagliga vapenhandeln men även genom en förbättrad analys av värdekedjorna, så att överföring av krigsmateriel kan spåras via ekonomiska transaktioner. Mäklarna är som regel påverkbara genom rent brottsbekämpande insatser där risken för upptäckt bör ökas och påföljderna skärpas. Sponsorerna däremot är svårare att komma åt, dels för att de ofta är statliga aktörer och dels för att de som regel agerar utan kopplingar till världssamfundet och internationella överenskommelser. De har också goda möjligheter att agera med mellanhänder, vilket gör det svårt att spåra deras påverkan. Här krävs som regel kraftfullt internationellt agerande, vilket ofta försvåras av storpolitiska förhållanden i exempelvis FNs säkerhetsråd. Sammanfattningsvis behöver förstågan att identifiera och spåra krigsmateriel öka liksom möjligheterna att samköra olika databaser i jakt på illegala transféringar av krigsmateriel och pengar.

Problemområden av betydelse för fredsteknik

Icke-våldsmotstånd och civilt försvar

System för kommunikation

För att man ska kunna planera och organisera ett samhälle krävs kommunikation, som också blir allt viktigare i medborgarens vardag. Icke-våldsmotstånd är en etablerad metod för att undvika eskalering av

en inre konflikt. För att kunna organisera icke-våldsmotstånd krävs kommunikation, som i aktuella länder ofta är mindre utvecklad och otillförlitlig.¹¹

Kan god kommunikation skapas, t ex via mobilnät och smarta telefoner¹² så ökar möjligheterna att organisera icke-våldsatitioner snabbt och effektivt. Sådana system görs bäst i mindre skala, men med möjlighet att anknuta till omvärlden via länkar eller satelliter. Ett sådant system blir mindre sårbart, och kan också minska möjligheterna för en represiv regim att använda avstängning eller spärrning av nätverken som åtgärder mot befolkningen.

System för rapportering

I en miljö med hög våldsanvändning och ibland flera väpnade grupper som bekämpar varandra kan ett effektivt rapporterings- och varningssystem minska följderna för civilbefolkningen,¹³ genom att ge den möjligheter att undvika strider och farliga områden. Ett modernt mobilnät kan ge god möjlighet att skapa sådana system.

Skyddsutrustning

Utöver personlig skyddsutrustning som hjälm och skyddsväst finns det enkla åtgärder som kan förbättra skyddet i befintliga byggnader. Glas som krossas vid sprängningar eller beskjutning medför betydande risker för död eller svår skada för personer som befinner sig inuti byggnaden. En enkel polymerfilm som klistras på ett fönsters insida håller fast splittren om fönstret krossas och kan starkt reducera riskerna. För att vara effektiv bör filmen sitta fästad i fönsterramen. Byte av fönstermaterial till härdat eller laminerat glas minskar också riskerna starkt, liksom byte till rutor t ex tillverkade av polykarbonat. De senare läm-

par sig vid de högre risknivåerna, och förbättrar också inbrottsskyddet starkt.

Det starkaste skyddet mot stridshandlingar kan nås i skyddsrum. Även relativt enkla sådana kan medföra starkt ökad sannolikhet för överlevnad hos civila. Kan man gräva ner sig i marken är förutsättningarna ofta goda för att kunna nå ett gott skydd.

Också insatser av humanitär hjälp drabbas av våldet, ibland så att man inte ens kan verka i ett område. Behoven av både personligt skydd och bättre skyddade fordon ökar.

Övervakning m m

Ett mobilt nätverk kan också användas för övervakning av kritiska punkter och zoner, för att vidarebefordra larm m m i syfte att varna och alarma.

Samhällsstrukturen

Samhället i berörda länder är ofta starkt stört och sargat, civila myndigheter saknas eller har inte kontroll.

Demokratiuppbryggnad

Demokrati är en av de främsta garanterna för ett samhälle där våldet kan trängas undan. Demokratiutveckling kräver information och kommunikation, som kan erhållas via mobila nätverk. Kunskap och information kan spridas på ett attraktivt sätt via mobildatanät, t ex via olika typer av dataspel.

Utbildning är ett kritiskt område för att förbättra förhållandena i detta avseende.

Kritisk infrastruktur

Den kritiska infrastrukturen, som vatten-, el- och kommunikationsförsörjning är ofta skadad eller saknas. Snabba och temporära åtgärder krävs för att återställa funktion,

helst på ett sådant sätt att lösningen senare kan permanentas.

Uppbyggnad av småskalig infrastruktur

Hellre än att försöka bygga upp/återskapa stora försörjningssystem kan det vara enklare och mer driftsäkert att återuppbrygga dem som mindre, av varandra relativt oberoende system. Som nämnts minskar detta både sårbarheten och konsekvenserna av en skada.

Administrativa system

Stater under uppbyggnad saknar ofta fungerande administration och system för detta. Exempel kan vara folkbokföring och skatter.

Förekomst av objekt som främjar/underlättar våldsanvändning

Efter en nyligen inträffad konflikt finns det i samhället oerhörda mängder materiel som kan användas vid fortsatt våldsanvändning.

Vapen, särskilt vapen av militär typ (t ex automatkarbiner, pansarskott)

Militära typer av automatvapen, t ex den ryska Ak47, finns normalt mycket lättillgängliga i berörda samhällen. En del är överskott efter striderna, andra är stulna eller förskingrade vapen från legala källor, t ex militär eller polis.

Många vapen stjäls, förskingras och hamnar via illegal handel hos krigsherrar, terrorister och i sista hand hos vanliga kriminella. Nationer betraktar också ofta överskottsvapen och -ammunition som tillgångar hellre än som skulder, och exporterar hellre än förstör dem.

Länderna har också ofta dålig bokföring och kontroll över vapen, ammunition och sprängmedel, och de förvaras ofta med dålig säkerhet. En del vapen har inte ens serienummer, vilket gör det svårt att lagföra någon som stulit ett sådant. Märkningen av ammunition är ofta också dålig.

Det är inte ovanligt med katastrofala förluster av statsägda vapen, t ex ”försvann” år 2003 hela 4,2 miljoner finkalibriga vapen i Irak¹⁴ och så sent som 2014 kom 750 000 amerikanska vapen på villovägar i Afghanistan.¹⁵

Ammunition och sprängmedel

Också militära och andra sprängmedel brukar finnas tillgängliga i stor mängd efter en väpnad konflikt. Det kan röra sig om överbliven ammunition, som ofta finns i stora ”dumpar” eller i förråd med otillräcklig säkerhet och övervakning. De senaste 10 åren har olyckor skett med ammunitionsförråd i mer än 60 länder, c:a 20 000 människor har dödats och många fler skadats.¹⁶

Blindgångare och annan oexploderad ammunition (OXA) är en annan källa, särskilt farlig eftersom de kan vara armerade och bringas att detonera för minsta påverkan. Ytterligare en källa är minor, som också är mycket farliga om de inte desarmeras eller röjs på rätt sätt. Också civila sprängämnen som används vid anläggningsarbeten mm är ofta under otillräcklig kontroll och lätta att stjäla. Stulen ammunition och sprängmedel är de viktigaste komponenterna för att tillverka vapen som används vid terroristangrepp, och denna typ av bomber och IED används vid majoriteten av alla sådana.

Råvaror för sprängmedelstillverkning

I det civila samhället vanliga ämnen kan användas för att tillverka hemmagjorda sprängämnen. I princip behövs bara ett

bränsle och en oxidator som blandas i rätt proportioner och med rätt kornstorlek, eller binds i en kemisk förening.

Inom EU har det på senare tid införts ökade kontroller och begränsningar för en del ämnen som kan användas för att tillverka illegala sprängämnen. USA har gjort likartade ansträngningar. I resten av världen saknas i stort restriktioner, men efter de senaste svåra spränglyckorna i Kina, bl a den svåra olyckan i hamnen i Tianjin, har också ökad uppmärksamhet skapats i Kina för reglering och kontroll av denna typ av ämnen.

Minor, IED, oexploderad ammunition

Minor, IED, oexploderad ammunition (OXA), överskottsmmunition och -sprängmedel, finns ofta överallt i samhället och miljön efter en väpnad konflikt.

Landminor och minfält

Särskilt minor, och IED kan effektivt förhindra tillträde till och användning av ett område för t ex jordbruk. Flyktingar kan förhindras att återvända, transporter kan försvåras eller omöjliggöras. Minvapenkonventionen innehåller ett förbud mot personminor, men trots dess bestämmelser finns det och kommer det i framtiden att finnas ett mycket stort antal utlagda sådana minor, för vilka resurser saknas att röja dem. Militära styrkor måste enligt minvapenkonventionen och också i självbevarelsesyfte föra register och kartor över minfält och enskilda minor, men för områden som beskjutits av bögge sidor, kanske inkluderande relativt oorganiserade väpnade grupper, under en fram och tillbaka böljande strid, finns normalt mycket sämre eller alls ingen dokumentation. Olika stridande, icke-statliga faktioner kan också anse sig obundna av konventionen och lägga ut nya

eller begagnade minor eller IEDer. Däri-
genom kan områden som redan röjts åter
infekteras, vilket stör samhällets verksam-
het och uppbyggnad och medför behov av
nya röjningsinsatser och tar resurser från
huvuduppgiften, att röja befintliga minfält.
t ex översvämnningar och sandstormar kan
också bidra till att redan röjd mark blir mi-
nerad igen.

Oexploderad ammunition

Oexploderad ammunition, OXA eller
”blindgångare” kan finnas överallt där stri-
der förekommit, ibland också på andra
platser, eftersom felaktig beskjutning eller
bombning ofta kan ske.

Ammunitionsförråd och -dumpar

Överskottsmmunition finns ofta i väldiga
”dumpar”, som i värsta fall ligger utomhus
utan skydd. Deras placering kan också vara
mycket olämplig, mitt i städer, nära bostä-
der, andra lokaler och transportleder, och
ofta är de dåligt eller inte alls inhägnade
och bevakade, vilket gör det enkelt att stjä-
la explosiva ammunitionseffekter som kan
användas som IEDer. Om inte finns ammu-
nitionen i förråd, som kan vara lika dåligt
säkrade och bevakade. Explosiv ammu-
nition som legat utsatt för temperaturcykling
under längre tid kan bli farlig att hantera,
och t o m explodera av sig själv. Är klima-
tet varmt och fuktigt tillkommer ytterligare
svåra problem.

Överbliven eller utgången ammunition kan
ha dumpats på olika platser utan att den har
blivit förstörd, som i havet, sjöar och floder
eller i gruvor. Ligger ammunitionen under
vatten så förhindras en del av de mekanis-
mer som gör den farlig, bl a temperaturcyk-
lingen, men i stället kan stål- och metallkom-
ponenter rosta sönder. Militära sprängäm-
nen är normalt mycket resistenta om de lig-

ger under vatten och kan förbli ganska oför-
ändrade under hundratals år, men de eller
föroreningar i dem kan delvis lösas upp och
spridas till grundvatten, brunnar m m. De
flesta sprängämnen är mycket giftiga, med
olika effekter, och kan påverka människor,
djur och växter mycket negativt.

Hantering av explosivämnen kräver sär-
skild kompetens och erfarenhet. Självständigt
arbete med okänd explosiv vara är en av jor-
dens farligaste verksamheter, där ett enda fel-
grepp kan leda till ögonblicklig död!

Ofta vill inte utbildade tekniker arbeta
med sådana uppgifter, varför det krävs ut-
bildning av nya specialister. Med modern
teknik, som datorstödd utbildning och inter-
aktiv handledning skulle situationen kunna
förbättras. Dessutom krävs mångårig prak-
tik, effektivt övertagande av tidigare genera-
tioners erfarenheter och rätt psyke.

C-stridsmedel och kemiska ämnen

Också i det civila samhället finns många
farliga kemikalier som kan tänkas använ-
das som kemiska stridsmedel, bl a insekti-
cider. Många av dessa har förbjudits i
väst, men kan tänkas finnas kvar i olika ut-
vecklingsländer. Att syntetisera och hantera
dessa kräver dock viss kompetens. Vissa
C-stridsmedel, t ex nervgaser, kan man ock-
så hitta syntesrecept för på Internet, men
C-stridsmedel och prekursorer till sådana
är genom C-vapenkonventionen förbjudna
att innehå, hantera eller handla med, vilket
gör dem svårare att få tag på.

Några andra fenomen och objekt som utgör risker för samhälle och befolkning och hindrar uppkomst av ett fredligt samhälle

Brist på samhällskontroll. Samhällsappa-
ren är ofta störd eller förstörd. Samhällskon-

troll kräver statligt våldsmonopol, som är svårt eller omöjligt att upprätthålla om illegala faktioner och miliser är överlägsna polis och militär, kanske i både numerär, utrustning och motivation.

Avsaknad av demokrati och inflytande. Detta skapar många konflikter som ökar frustrationen och benägenheten att männskor tar till våld.

Dålig respekt för människoliv. Efter en väpnad konflikt med stora förluster risikerar man att människoliv värderas mycket lägt, och att således tröskeln för våldsanvändning sjunker.

Korruption. Ett mycket stort och svårt problem i många samhällen, som starkt försvårar återuppbyggnad och skapandet av ett normalt samhälle, och också ökar klyftorna och motsättningarna mellan olika grupper. Korruption är också en starkt försvårande faktor vid olika hjälpinsatser, och medför ofta att hjälpen inte når dem som bäst behöver den. De enda sätten att minska och eliminera korruptionen är utbildning och förändring av attityder, och att ett effektivt och oberoende rättssystem finns och fungerar väl.

Inbyggda konflikter. Dessa kan vara mycket djupa, gamla och infekterade, mellan olika folkslag, religioner, klaner, familjer eller andra grupper, och kan vara svåra eller omöjliga att påverka eller eliminera. Det kan krävas många generationer för att ändra de attityder som skapats genom konflikten.

Våldsanvändning. I ett samhälle med mycket våld riskerar t ex humanitär hjälp att aldrig nå fram, eftersom olika hjälpsorgan inte släpps in eller inte kan operera i området. Utsatta personer och folkgrupper drabbas därigenom ännu svårare.

Våldsanvändning gynnas av riklig tillgång till vapen, ammunition och sprängmedel, som i sin tur gör att konsekvenserna av våldet blir allvarligare och drabbar fler. Detta gyn-

nar också uppkomst och permanentning av konflikter mellan grupper!

Hög våldsanvändning försvårar eller omöjliggör varje ansträngning till uppbyggnad av ett ”normalt” samhälle.

Brist på livsnödvändiga fornödenheter, som mat och vatten! Detta kan bero på en sann brist, men ofta på otillräckliga resurser för transport mm och icke eller dåligt fungerande annan infrastruktur. Ofta hinner mat ruttna innan den kan distribueras på grund av brist på lämpliga lager, transportmedel mm.

Bristande eller inte fungerande infrastruktur är ett naturligt uppkommende problem efter en väpnad konflikt. Mycket av infrastrukturen, som vatten-, el- och kommunikationsförsörjning kan vara skadad eller utslagen, och kan ofta ha varit bristfällig redan innan konflikten.

Andra hinder för uppkomst av ett fredligt samhälle

Konflikter mellan folkgrupper, klaner, ...

Sådana konflikter kan ibland vara sekelgamla, och man kan t o m ha glömt varför de uppstod, utan man vet bara ”att det alltid har varit så”. Ofta handlar det om makt över ett område och dess resurser. Gamla konflikter kan ibland komma upp till ytan genom mindre incidenter, reaktiveras och innebära stora steg i fel riktning.

Utomstående staters inblandning

Det är vanligt att angränsande stater ser en intern konflikt eller en kollapsande stat som en anledning att intervenera på olika sätt, också militärt, för att skaffa sig fördelar. Också världssamfundet ingriper också, ofta med gott syfte, men också tyvärr ofta med negativa följer.

Bristande kontroll och avsaknad av en effektiv statsapparat

Kan inte en legal regering upprättas som kan skapa kontroll över det egna landet, kommer ett fredligt samhälle inte att kunna realiseras. Saknar regeringen förtroende hos den egna befolkningen fungerar samhället dåligt, och har man inte tillräckliga organ i form av polis, militär och rättsystem, eller är dessa korrupta, så är utsikterna dåliga.

Brist på vatten¹⁷

Det har alltid från tid till annan förekommit brist på vatten på vissa ställen på jorden, vilket ibland kunnat leda till konflikter. Men människor har oftast lärt sig att hantera dessa problem. De första människorna följde vattnet, och flyttade allteftersom sjöar eller floder torkade ut. I vår tid flyttar vi i stället vattnet till människan genom att bygga dammar, reservoarer, kanaler, akvedukter, vattenledningar, pumpstationer och vattentorn. Under de senaste hundra åren har världens befolkning ökat starkt, urbaniseringen ökat enormt och många medgäständer uppkommit. Vattenförbrukningen *per capita* har också sjudubblats, och det naturligt förekommande vattnet räcker inte längre till för att släcka vår törst, rengeöra oss själva och vår miljö, och att också förse t ex jordbruksmark med tillräckliga mängder, varför konkurrensen om vattnet ökat både lokalt och regionalt. Många stora floder har t ex i dag nästan inget vatten kvar när de når havet. Dessutom medför människans verksamheter och klimatförändringarna risker för dramatiska omfordelningar av vattenresurser.

Liknande problem finns också i Sverige!

Explosiva kvarlämningar finns också i stor omfattning på olika platser i Sverige, fast-

än Sverige haft fred och undvikit krigshandlingar sedan 1814. Det är självskrivet att andra europeiska nationer som varit utsatta för både första och andra världskriget har ännu mycket mer omfattande och ofta okända problem. För Sveriges del gäller det bl a övnings- och skjutfält, som i en del fall kan ha använts i hundratals år, och där ingen längre har överblick över vad som kan finnas inom dem. Mycket överbliven, utgången eller defekt ammunition har också dumpats i havet, sjöar och övergivna gruvor, såväl av försvarsmakten som av olika ammunitionstillverkare.

Röjning av mark och vattenområden

Önskemål om ny mark- eller vattenanvändning uppkommer ofta när områden avvecklas av försvaret. På vissa platser som haft regementen kan sådana områden vara nära lokaliserade till stadskärnor, och därigenom vara attraktiva både för privata investerare och kommuner.

I samband med behov av ny användning av sådana markområden uppstår problem. Det är ofta kommuner som propstar på att få använda sig av markområden som försvaret avvecklar, vilket skett i mycket stor omfattning de senaste åren. Röjningsuppdrag upphandlas ofta på marknaden, och någon kvalitetssäkring av kompetensen hos det företag eller den organisation som vinner kontraktet finns inte. I många fall har de visat sig synnerligen inkompenta, varigenom både byggare och allmänhet utsatts för stora risker.

Har ett område beskjutits med t ex artilleri, eller i ännu högre grad med flygbomber, så kan OXA finnas många meter ner i marken. Säker röjning av ett sådant område skulle kräva att allt material ner till det djup som bedöms som säkert skulle schaktas och fraktas bort, till en kostnad som of-

ta bedöms som helt oacceptabel. Själva arbetet kan ibland också medföra betydande risker för både genomförandepersonal och allmänhet. En 15,5 cm artillerigranat har vid statisk sprängning ett normalt riskområde för splitter med radie 600 m, en stor flygbomb mycket mer, som 1 500 m! Även utanför dessa riskområden kan material kastas, deras storlek är resultatet av en riskavvägning för försvarets ändamål, och medför inte nödvändigtvis att området utanför är helt riskfritt.

En total riskbild saknas. Rollfordelningen mellan olika aktörer är inte klarlagd. Ingen har, eller har tagit på sig, ansvaret för områdena. Tvärtom verkar de olika aktörerna ofta för att frånsäga sig ansvar och därav följande kostnader. Ofta har regeringen beslutat om avvecklingen, Försvarsmakten har disponerat området, som dock normalt ägts av Fortifikationsverket. Området kan komma att överlätas t ex till en kommun, som i sin tur tar på sig ett ansvar för något som man helt saknar kompetens för, inte ens för att upphandla en röjningsinsats. Kostnaden blir starkt styrande, och om felaktiga krav ställts kan både pengarna komma att ”kastas i sjön” och stora risker uppkomma. Att klara ut ansvarsfrågorna och fastställa riktlinjer hur saneringsärenden av detta slag ska handläggas får bedömas som högst angeläget.

Samhällsnytta

Från samhällsekonomisk aspekt bör nytan av en ny användning av ett ”inflektérat” område ställas i relation till kostnaden för att sanera det. En sådan jämförelse skulle sannolikt i många fall visa att det är bättre att låta området ligga obearbetat. Detta behöver inte hindra att det utnyttjas på vissa sätt, t ex som rekreationsområde. Allmänheten har länge haft tillträde till

olika skjut- och övningsfält utan att mer omfattande olyckor inträffat, och så länge man inte gräver i marken eller tar upp och hanterar olika ammunitionseffekter som kan finnas, så kan riskerna betraktas som små. Undantag kan naturligtvis finnas, och för sådana områden får man besluta om de ska röjas, eller inhägnas och tillträde ska förbjudas. Dock medför ammunitionseffekter som finns i skog och mark två typer av risker – den ena är att de kan medföra olyckor om någon skulle störa eller av okunskap ta upp något, t ex ett tändrör, som kan sprängas och skada eller döda, och den andra är att intresserade, t ex ungdomar eller kriminella, aktivt kan söka efter och omhänderta sprängladdade föremål för att använda dem i olika syften. Det finns ett förbud i Sverige mot att använda metalldetektorer, främst i syfte att hindra plundring av fornminnen, men detta torde inte hindra skrupelfria personer från att använda dem för att hitta sprängämnen.

Regelverk och standarder

Det saknas regelverk och kvalitetsstandarder i Sverige för röjning av övergivna skjut-, övningsfält och andra berörda områden. Enligt FNs rekommendationer, som de t ex anges i IATG, skall sådana finnas och tillämpas, och det skall också finnas en central myndighet med samlat ansvar för all ammunitions- och minröjning. Dessa finns i många utvecklingsländer, men tyvärr ännu inte i Sverige. Sverige har antagit IATG, men ännu gjort mycket litet för att implementera dess regler och rekommendationer.

Dumpning

Det finns många platser i Sverige där ammunition och sprängmedel tillverkats, förvarats eller dumpats, bl a i havet, i sjöar och

i övergivna gruvor och stenbrott. Vidstående karta visar utbredningen av problemen. En del dumpar är förhållandevis väl avgränsade, avspärrade och inte lätt att komma åt, medan andra kan vara mycket dåligt skyddade. Det finns t o m exempel på sjöar där ammunition ibland syns över ytan vid lågt vattenstånd. I havet har många olika nationer dumpat enorma mängder ammunition, och sjöminor från både första och andra världskriget finns fortfarande, trots stora röjningsinsatser, kvar i mycket stora antal i både Östersjön, och utefter Västkusten. Sjöminor, som normalt är förankrade vid havsbotten, kan ibland efter mångårig korrosion slita sig lösa och bli drivande med vind och strömmar! Också C-stridsmedel, främst senapsgas, som dumpats främst av Hitlertyskland, finns i södra delen av Östersjön, och fångas ibland upp av fiskare. Också dessa, mycket omfattande problem, skulle vinna på att en central myndighet fick ansvaret för att hålla samman alla insatser mot problemen.

Behov av svensk profil inom SALW och SCA

Sakområdena Small Arms and Light Weapons (SALW) och Stockpiles of Conventional Ammunition (SCA) har fått ett förenyat internationellt fokus. Sverige är en erkänd aktör som efterfrågas i de internationella projekt som bedrivs för att främja den globala säkerheten kring vapen och ammunition. Främst genom resurser ur Försvarsmakten deltar Sverige i s k PSSM-projekt (Physical Security and Stockpile Management), men verksamheten är fragmenterad och följer ingen uttalad svensk strategi. En svensk profil som inbegriper såväl myndigheter som näringsliv skulle gynna Sverige.

Ett globalt problem

Den bristande kontrollen av vapen och ammunition är ett globalt problem som i allt högre grad uppmärksamas av internationella aktörer. Den illegala handeln med vapen och ammunition är nära relaterad till narkotikahandel, organiserad brottslighet, människohandel och terrorism, och är härigenom ett av de dominerande säkerhetshoten mot vårt globaliserade samhälle. ATT (Arms Trade Treaty) förbättrar möjligheten att utöva kontroll av handeln.

Genom att man begränsar spridningen på ett tidigt stadium kan konsekvenserna lindras. Detta har gjort att aktörer som FN, OSSE, AU (Afrikanska Unionen) och EU driver och främjar projekt som bedrivs i stater där kontrollen över vapen och ammunition är bristfällig. PSSM-projekt är ett verktyg som används för att hjälpa den behövande staten och genomförs bara i stater som är positiva till hjälp och som efterfrågar stöd. Sverige är en efterfrågad aktör som besitter unik expertis inom området.

De senaste åren har PSSM-projekten genomgått en transformation som inneburit att verksamheten gått från rådgivning till kapacitetsbyggande. Tidigare genomfördes besök av expertgrupper som överlämnade rekommendationer till den utsatta staten för att höja säkerheten kring vapen och ammunition. Det praktiska effekterandet överlämnades sedan till staten själv att hantera, i bästa fall med ekonomiskt stöd från det internationella samfundet.

Den nya typen av projekt innebär avsevärt mer omfattande stöd. Ett antal friviliga länder går normalt samman och bildar en projektgrupp som ansvarar för en långsiktig plan för kapacitetsbyggande i det behövande landet. Inledningsvis levererar de stödjande staterna allt stöd, t ex utbildning och materiel. Successivt överlämnas sedan

ansvaret bit för bit till den mottagande staten tills de utför all verksamhet helt i egen regi. Detta innebär att åtagandena är mer långsiktiga än tidigare och efterfrågar en annan typ av resurser.

Den nya generationen av projekt har även inneburit en tydligare profilering avseende vilken typ av stöd som levereras av olika aktörer. Någon tydlig svensk profil är svår att urskilja, varför rollen upplevs som otydlig och fragmenterad mellan olika projekt.

Ammunitionsteknisk kompetens efterfrågas

Det har visat sig att Sverige har unik kompetens inom det ammunitionstekniska området, vilket efterfrågas då den utgör ett naturligt komplement till övriga länders expertisområden. Inom Försvarsmakten är det nästan uteslutande resurser ur Totalförsvarets Ammunitions- och minröjningscentrum (Swedec) och Försvarsmaktens Logistik (FMLOG) som används.

Swedec har arbetat för att prioritera de områden som man har unik kompetens inom, vilket har inneburit att en svensk ammunitionsteknisk profil har börjat ta form i de projekt som bedrivs. I det EU-ledda PSSM-projektet i Bosnien-Hercegovina ansvarade Sverige för att dokumentera förekommande ammunitionstyper och producera en ammunitionsteknisk handbok. Produkten fyllde ett tydligt behov och efterfrågas nu i andra projekt. Motsvarande handbok kommer i år att tas fram av Swedec i det OSSE-ledda PSSM-projektet i Moldavien.

Hittills har den ammunitionstekniska profilen uteslutande byggts kring expertis som finns inom Försvarsmakten. Men, Sverige har ytterligare unik expertis och resurser som kan förstärka och komplettera denna profil. Sverige bedriver unik forskning (FOI) och har specialiserad industri inom ammu-

tionsövervakning, världsledande industri avseende säkra förvaringslösningar och expertis inom skyddsteknik. Dessutom har Sverige industri som är unik avseende miljövänlig destruktion. Tillsammans skapar detta grunden för ett komplett svenskt koncept inom det ammunitionstekniska området.

Några svenska företag/organisationer med möjliga lösningar¹⁸

ABB¹⁹

Företaget är en global ledare inom elkraft och automation. Man levererar effektiva och högkvalitativa anläggningar med minimierad miljöpåverkan, bl a för solkraft och därtill anpassade kraftlagringsanläggningar. ABB finns i många länder runt jorden. ABB:s verksamheter i Sverige finns på ett 30-tal platser, bl a i Västerås och Ludvika.

Cesium AB

Ett helt svenskägt bolag²⁰ med huvudkontor, utveckling och produktion i Katrineholm, som utvecklar, tillverkar och marknadsför tillgreppsskyddade förråd och transportcontainers, och andra kostnadseffektiva förvaringslösningar avsedda för säker förvaring av dyrbar eller farlig materiel och sprängämnen.

I produktprogrammet finns prefabricerade säkerhetsvalv, förråd, dörrar, portar och större säkerhetsbyggnader som serverhallar och hangarer. Produktlösningar från Cesium levereras skräddarsydda efter kundens önskemål och är certifierade enligt europeisk säkerhetsstandard (EN 1143-1, Grade III eller högre) eller skottskyddade enligt standard (EN 1522).

Exempel på några produkter är:

- MSV Explosivämnesförråd (Grade III-IV).
- MSV Mobila säkerhetsvalv (Grade V-VI).
- Säkerhetsbyggnader, permanenta eller demonterbara (Grade IV-V).
- MSV Mobila säkerhetsvalv, max 60 kilo sprängmedel
- Säkerhetsdörrar (Grade IV-VI).

Företaget, som finns i Katrineholm, har mycket stor potential för tillväxt, bl a pågår ett joint venture-projekt i Kina för att bygga en stor fabrik i Chongqing för att förse den kinesiska marknaden, främst på statlig sida, med säkra förvaringsutrymmen för vapen, ammunition och sprängmedel. Intresset i andra delar av världen för Cesiums innovativa produkter är också stort.

Dynasafe

Dynasafe International AB²¹ är en internationell koncern som är global marknadsledare inom behandling av oexploderad ammunition och andra farliga material. Ammunitionsförstöring är ett segment av ”CBRNE”, som omfattar skydd mot och begränsning av kemiska, biologiska, radio logiska och kärntekniska risker och sprängladdningar.

Dynasafe har över tjugo års erfarenhet av arbete i regioner som drabbats av landminor, OXA eller terroristverksamhet och kan leverera transport- och skyddssystem som integrerade lösningar.

Dynasafe Demil Systems utvecklar, tillverkar och marknadsför säkra lösningar för återvinning, demontering och destruktion av ammunition, från militär sådan och sprängämnen till civila sprängämnen, -avfall och fyrverkerier. Man erbjuder bl a demonter-

ings- och förbränningssutrustning, från små mobila enheter till storskaliga anläggningar som kan hantera både konventionella och kemiska stridsmedel, från handeldvapen till stora kalibrar.

Alla lösningar är utformade för att rena gaser eller vätskor som produceras under processerna från alla skadliga ämnen, och anläggningarna kan fjärrstyras från säkert avstånd.

Dynasafe Protection Systems erbjuder inneslutningslösningar för att skydda personal, företag och organisationer mot effekterna av explosioner. Man levererar utrustning till bland annat försvar, polis, flygplatser, säkerhetsföretag, industri och forskning.

Dynasafe Area Clearance har mer än 23 års erfarenhet inom min- och ammunitionsrörjning och erbjuder rörjning av minor och OXA på land och under vatten. Man har genomfört över tusen framgångsrika OXA/minrörningsprojekt globalt, innefattande ammunitionsdetektion och -rörjning med maskiner eller manuellt, och även med stöd av minhundar.

Dynasafe-koncernen har huvudkontor i Kista, och har bl a en fabrik för skydds- och destruktionssystem i Karlskoga. År 2014 fanns koncernen i 16 länder.

Ericsson²²

Det är Sveriges näst största och mest multinationella industriföretag, med verksamhet i mer än 180 länder, och är världens största och mest betydande tillverkare av telekomutrustning. Man tillhandahåller kommunikationsnät, telekomtjänster och supportlösningar.

Ericsson är en drivande kraft bakom Networked Society och är världsledande inom kommunikationsteknik och -tjänster. Bolaget har långsiktiga relationer med alla större telekomoperatörer i världen. Tidigare

såldes man främst utrustning till telekomoperatörer, i dag levererar man ofta kompletta system, inklusive uppsättning, idrifttagning och underhåll, och arbetar då oftast med lokala entreprenörer.

Utöver den vanliga verksamheten inom telekommunikation så finns också internt en hjälpgorganisation bestående av frivilliga Ericsson-anställda – Ericsson Response – som är ett globalt initiativ som tillhandahåller kommunikation, kompetens, utrustning och resurser i tider av nöd. Idag är ca 140 volontärer aktiva i detta nätverk. Syftet är att underlätta för humanitära hjälpgorganisationer med kommunikationsteknik och kompetens, för att bidra till ett bättre och snabbare svar på mänskligt lidande när katastrofen är ett faktum.

Folke Bernadotteakademien²³

En statlig myndighet med den övergripanden uppgiften att stödja internationell fredsstötande verksamhet, verka för en rättvis global utveckling och bidra till internationell fred och säkerhet och att förbättra levnadsvillkoren för människor som lever i fattigdom och förtryck.

FBA bedriver utbildning, forskning och metodutveckling, och samverkar med en rad svenska och internationella organisationer. Man rekryterar civil personal till internationella fredsinrättningar som leds av t ex FN, EU och OSSE, och är en av de största utsändande myndigheterna för krishantering i Sverige, och har ett samordningsansvar för andra utsändande myndigheter av civil personal, t ex MSB och Polismyndigheten, inom civil krishantering.

FOI

FOI – Totalförsvarets Forskningsinstitut,²⁴ en statlig myndighet, har bred och hög kompetens inom hela området CBRNE, d v s

kemiska, biologiska, radiologiska, nukleära och explosiva stridsmedel.

FOIs forskningsområde ”vapen, skydd och säkerhet” arbetar huvudsakligen för försvarets behov av kunskap inom vapen- och skyddsteknik. Stödet till det civila samhällets säkerhet ökar snabbt och fokus ligger på konsekvenser och möjliga motåtgärder vid terrorhandlingar. Riskreducerande åtgärder i samband med farlig eller riskfylld verksamhet (t ex tillverkning och transporter av energetiska ämnen) utgör en annan viktig del av stödet för samhällets säkerhet.

FOI har framstående kompetens inom området energetiska material, deras hantering och säkerhet och har provplatser, avancerade laboratorier för tillverkning och analys av sprängämnen och kraftfulla beräkningsresurser vid Grindsjön på Södertörn.

FortV

Fortifikationsverket²⁵ är en statlig myndighet, som också, utöver sin roll som ägare och förvaltare av alla försvarsfastigheter, upprätthåller särskild kompetens inom skyddsteknik och säkerhet för byggnader för speciell användning, bl a inom fortifikatoriskt skydd. FortV finns i Eskilstuna.

ISP

Inspektionen för strategiska produkter²⁶ är en statlig myndighet som, utöver sitt uppdrag att utöva kontroll och tillsyn för krigsmateriel och produkter som också kan användas för militära ändamål, också har viktiga internationella uppgifter.

För att få den internationella exportkontrollen att fungera är det viktigt att ha ett väl utvecklat samarbete, dels inom EU, dels med länder utanför EU. Detta genomförs via ett antal exportkontrollarrangemang samt multi- och bilateralt samarbete.

Genom att utbilda och informera stater där exportkontrollen inte är lika utvecklad, kallat internationellt stöd och bistånd eller ”outreach”, stärks arbetet med exportkontroll och icke-spridning, och den globala säkerheten ökar. ISP deltar regelbundet i outreach-arbete arrangerat av EU eller ISPs tillsammans motstånd BAFA.

LTEAB

Life Time Engineering AB²⁷ har en personalkärna av experter som är kvalificerade specialister på livstidsbedömningar. De är experter på att hantera och utreda energetiska material i samband med hållbarhetsprovning och produktutveckling. Desse material kombineras alltid med någon annan typ av material eller anordningar, vars livslängd också är begränsad av de miljöfaktorer som de kommer att utsättas för under sin livstid. Analysmetoderna används både i produktutvecklingsaktiviteter och för övervakning och underhåll. Ammunition och missiler är typiska tillämpningsområden

Ett område där LTEAB har stor expertis är att bedöma tillståndet för ammunition, krut och sprängmedel i olika typer av lager och som exponerats för besvärliga miljöer. Utbildning inom området är en annan aktivitet. LTEAB finns bl a i Karlstad.

Milsec

Milsec AB²⁸ leverar säkra rum för att trygga människor mot attentat, rån, inbrott, skadegörelse och angrepp med vapen. Med globala möjligheter följer också nya hotbilder. Varje hotbild och situation är unik. Tillsammans med kunden definierar Milsec den aktuella hotbilden och som Byggmästare i Säkerhet levererar man en kom

pletts anpassad säkerhetslösning, bl a beskjutningsskydd, fordonsramningsskydd, tryckvågsskydd, metalldetektering och röntgen, grindar och staket. Milsec finns bl a i Enköping, Karlstad och Stockholm.

Mojang AB

Sveriges största dataspelutvecklare,²⁹ som sedan 2014 ägs av Microsoft. Bolaget största produkt är ”Minecraft”, ett av världens mest populära dataspel.

MSB

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap³⁰ har betydande resurser för internationella hjälpinsatser, som är efterfrågade av EU, FN och andra. Det handlar inte bara om att snabbt rycka ut och rädda människoliv efter en katastrof, utan det mer långsiktiga arbetet med katastrofriskreducering får allt större betydelse. Normalt driver MSB 50-60 insatser utomlands samtidigt.

Varje år dödas 20 000 människor av landminor och oexploderad ammunition (OXA). MSB arbetar med det som internationellt kallas ”Mine Action”, på svenska ”minhantering”.

Urban sök och räddning – SWIFT USAR – är en avancerad sök- och räddningsstyrka som används vid händelser med kollapsade byggnadskonstruktioner, orsakade av t ex naturkatastrofer, olyckor eller avsiktlig förstörelse.

MSB ansvarar för en kunskapsbas beträffande skyddsrum, deras konstruktion och byggnation, och är också tillsynsmyndighet för explosivämnen och deras hantering i Sverige. MSB finns på flera ställen i Sverige, och huvuddelen av verksamheten finns i Karlstad.

Nammo

Nammo Vingåkersverken AB³¹ har arbetat med demilitarisering och återvinning av ammunition i mer än 40 år.

Företaget har utvecklat ett antal processer för att miljövänligt avlägsna explosivämnen ur ammunition och har särskild höghastighetsdemonteringsutrustning för alla typer av sprängämnen och ammunition. Man producerar unika civila sprängämnesprodukter från det återvunna materialet och återvinner allt metallskrot. Verksamheten bedrivs i Vingåkers kommun.

NCC AB³²

Ett av Sveriges största bygg- och fastighetsutvecklingsföretag, med omfattande verksamhet i andra länder, som utvecklar och bygger bostäder, kommersiella fastigheter, industrilokaler och offentliga byggnader, vägar och anläggningar. Nära hälften av koncernomsättningen skedde i utlandet.

Polisen

Polismyndigheten³³ är sedan 1 januari 2015 en enda myndighet för polis i Sverige. Sverige har en strikt vapenlagstiftning, med noggrann kontroll över legala vapeninnehavare och försäljningsställen för vapen och stränga krav på hur de ska förvaras. De vapen (kulgevär, hagelgevär och automatvapen) som polisen beslagtar (vapen som är föremål för en brottsutredning inte medräknade) eller som lämnas in på polisstationer har ursprungsland till 75 % Sverige eller Belgien, för enhandsvapen oftast något av de forna östländerna, och vapnen är oftast tillverkade före 1960. Polisen tar emot ammunition, både civil och militär, vilket har ökat avsevärt de senaste åren.

NFC – Nationellt Forensiskt Centrum – f d Statens kriminaltekniska laboratorium.

NFC arbetar i första hand åt rättsväsendet och är sedan januari 2015 en avdelning inom Polismyndigheten. Man undersöker bl a vapens funktion, spår, fingeravtryck osv för att se om ett vapnen har använts vid brott, och analyserar också patroner och tomhylsor. I ett nationellt register sparas alla uppgifter om vapen, patroner och tomhylsor, och detta register har en del andra länder tillgång till och omvänt. De kriminaltekniska laboratorier som finns inom respektive EU-länder samarbetar i allt större utsträckning. NFC skrotar också allmänhetens vapen, vilket inte längre är tillåtet för vapenhandlare eller privatpersoner.

Svensk polis i utlandet

Svensk polis medverkar i freds- och säkerhetsfrämjande missioner. Polisens internationella engagemang är en viktig del av svensk polis arbete och man är efterfrågad för internationellt arbete. Uppdraget kommer från utrikesdepartementet som beslutar var man ska verka. De leds normalt av FN, EU eller OSSE.

Polisens roll i internationellt arbete är långsiktig och ska hjälpa det aktuella landet att få igång ett fungerande rättsystem och rättssäkert polisarbete. Oftast är arbetet inriktat på att stödja uppbyggnaden av det lokala polisarbetet. Det läggs mycket arbete på att ändra synsätt hos en korrupt poliskår som t ex kan sälja beslagtagna vapen och ammunition, dock mycket olika i olika länder.

I ett fåtal missioner och i specifika funktioner arbetar poliser med exekutiva uppgifter, dvs som ersättare eller komplement till den nationella poliskåren. Då är svensk polis beväpnad.

Varje år rekryteras ca 150 svenska poliser för tjänstgöring i polisens utlandsstyrka för tjänstgöring både i kortare och längre perioder.

2014 tjänstgjorde ca 110 svenska poliser i ca 25 olika insatser, bl a:

- Särskild familjeväldsenhet i Nicaragua.
- Närpolisverksamhet i Kenya.
- Kriminaltekniskt träningscenter i Serbien.
- Polisiära insatser i Moldavien.

Saab

Saab AB³⁴ är Sveriges största försvars- och säkerhetsföretag, och arbetar, utöver inom flygsystem, annan aerospace, ubåtar, radar mm, också med avancerade lednings-, kontroll- och kommunikationssystem. Man är aktiv inom många områden av betydelse för fredsteknik. Några exempel ges nedan:

Soft Armour är en patenterad teknik som använder en stor mängd sfäriska kulor av hårt keramiskt material för att skydda män-niskor och känslig utrustning från finkaliber- och pansarbrytande ammunition. Soft Armour är självläkande, tål flera träffar i samma område, och är ett miljövänligt och rikoschettfritt skydd mot projektiller och splitter med en anpassningsbar skydds-nivå, som är lätt att transportera och sätta upp. Soft Armour kan också återanvändas och lagras i bulk. Det kan användas i konstruktionslösningar, som väggar, sköldar och mjuka beläggningar.

SAFE är en plattform som möjliggör säkra, robusta och kostnadseffektiva lednings- och samordningslösningar för säkerhetsar-be-te. SAFE kan enkelt justeras och anpas-sas för att matcha olika krav, och är mo-dulärt. Olika funktioner kan enkelt läggas

till eller tas bort, också för system som redan är i gång.

Paratus är en produktfamilj, speciellt utvecklad för räddningstjänster, brandkårer, ambulans och polis mm. Systemet är använder-vänligt och mångsidigt och omfattar allt från handdatorer och kompakta navigatorer för ambulanstransporter till komplexa sys-tem för brandkår och polis och ger bl a:

- Pålitlig och användarvänlig informa-tion, alltid till hands när den behövs.
- Gemensam lägesbild.
- Delning av information mellan lednings-centraler och operativa enheter.

Saab har också specialiserat sig på robust och säker kommunikation och radiolös-ningar för både inom- och utomhusverk-samhet. Saabs lösningar täcker alla stör-re radiotekniker, som TETRA, DMR, P25, LTE, UHF, VHF etc. Saab finns på många platser i Sverige, med huvudverksamheten i Linköping.

Secoil³⁵

Namnet står för Secure Oil – Säker driv-medelsförvaring – och företaget utvecklar och säljer modulbyggda drivmedelsanlägg-ningarna för användning på land eller marint, med högsta säkerhet inom miljö och stöld-skydd. Anläggningarna är försedda med ett patenterat skalskydd mot stöld och in-brott, och samtliga produkter är certifie-rade. Secoil samarbetar med de tre största globala företagen av dispenser- och betal-system, med tillhörande serviceavtal. Secoil finns i Katrineholm.

Scrab

Scrab Security Research³⁶ är ett företag med lång erfarenhet av forskning och tek-nik för säkerhet och försvar, och är bl a:

- Konsulter inom säkerhet, kampen mot terrorism, effekter, skydd, säkerhet och miljö kring explosivämnen och extremt snabba förlopp, vapen och avancerad bergsprängning
- Utvecklare av nya tekniker för outplånlig stöldskyddsmärkning, särskilt för stöldbegärliga metaller som koppar, brons och bly, och för vapen och ammunition.

Secrab samverkar nära med Trace-in-Metal Ltd,³⁷ Storbritannien, som marknadsför stöldskyddsprodukterna.

SIDA

SIDA³⁸ administrerar större delen av det svenska utvecklingsbiståndet. Man verkar för att stimulera hållbar utveckling och rädda liv, och efter att leda de förändringar som utrotar fattigdom.

SIDA verkar inom många viktiga områden, som:

- Demokrati, mänskliga rättigheter och yttrandefrihet
- Jämställdhet
- Miljö och klimat
- Hälsa
- Marknadsutveckling
- Lantbruk och Livsmedelsäkerhet
- Utbildning
- Hållbar samhällsbyggnad
- Konflikt, fred och säkerhet
- Humanitär bistånd

SIDA finansierar bl a insatser inom minhantering och humanitär minsanering.

Skanska AB³⁹

Ett världsledande projektutvecklings- och byggföretag med synnerligen omfattande verksamheter i andra länder, och också Sveriges största byggföretag sett till den totala omsättningen. Man har mycket omfattande erfarenhet av stora projekt och uppbyggnad av infrastruktur. Mer än 2/3 av Skanska-koncernens verksamhet bedrevs utom Sverige 2014.

Skatteverket⁴⁰

Skatteverket har i många år bedrivit en framgångsrik internationell verksamhet i ett flertal länder, stödd av Sida och utförd av egna experter. Mest omfattande har samarbetet varit redan under 1990-talet med Sydafrika, där skatteintäkterna kunde tredubblas tack vare samarbetet. På senare tid tycks tyvärr verksamheten ha stannat av, kanske beroende på tidigare förekomst av vissa oegentligheter och problem med viss ansvarig personal.

Swedec

Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscenter⁴¹ (Swedish EOD and Demining Centre) är en del av Försvarsmakten, är Sveriges kompetenscentrum för nationella och internationella uppgifter inom ammunitions- och minröjning, och arbetar både i militär och humanitär verksamhet, med fokus på utbildning, utveckling och operativt stöd.

Swedec bidrar till ökad säkerhet och effektivitet genom information och utbildning och ger tekniskt och praktiskt stöd inom ammunitions- och minröjning. Centret samordnar och driver materiel- och metodutveckling inom ammunitions- och minröjning (EOC). Personalens spetskompetens kompletteras av samarbete med internatio-

nella experter och humanitära organisationer. En stor del av Swedecs personal arbetar med utbildning och erbjuder en rad olika kurser riktade mot både militär och civil verksamhet. Swedec finns i Eksjö.

Swedecs kompetens omfattar bl a:

- Expertis inom ammunitionsteknik
- Teknisk informationshantering (helheten)
- Utbildning och utbildningsutveckling (amtek)
- Fältmässig ammunitionsövervakning
- Risk management
- Anpassade skyddslösningar
- Mobila destruktionsanläggningar

Några möjliga svenska åtgärder

Jämför man listan på företag och organisationer ovan med den tidigare redovisade problemlistan så kan man lätt se många möjligheter till nya insatser. Några tankar beskrivs i tabellen på nästa sida.

Några slutsatser

Av beskrivningarna av behoven och möjligheterna, och redovisningen av några svenska organisationer och företag ovan framgår att det finns många områden där dessa effektivt skulle kunna framgångsrikt medverka i svenska insatser. Många fler företag och organisationer som skulle kunna delta! I nuläget upphandlas de flesta tjänster för svensk biståndsverksamhet på den internationella eller ibland de lokala marknaderna i aktuella stödländer. Genom detta missar man tyvärr att utnyttja en stor del av den betydande och framstående kompetens som finns i Sverige.

Hantering, kontroll, röjning, destruktion och återvinning av ammunition och vapen är områden som har särskild betydelse för att undanröja hindren för och underlätta uppbyggnaden av ett fredligt samhälle. Dessa komponenter är givetvis viktiga även inom en militär insats, men här talar vi om tiden efter en sådan. Det finns ännu mycket kunskap och teknik inom detta område i Sverige, men som tyvärr är i riskzonen för att försvinna, bl a eftersom försvarets finansiering inom området har minskat mycket kraftigt eller försunnit. I utlandet känner man ofta till den svenska kompetensen och efterfrågar den. En satsning på detta område, bl a som en del av utvecklingsbiståndet, skulle kunna medverka till att göra Sverige till ett unikt land, där man försöker eliminera rötterna till det onda snarare än att försöka lindra symptomen!

Genom att utarbeta en svensk strategi och profil inom ammunitionsteknik kan en unik helhetslösning för ammunitionskomponenten i PSSM-projekt skapas. Sverige skulle kunna ta ett helhetsansvar som tydligt skulle profilera svenska myndigheter, expertis och forskning samt främja inhemska industrier.

Det faktum att samma typer av problem med ammunition och sprängämnen som finns i krigsdrabbade utvecklingsländer tyvärr också förekommer i stor utsträckning inom vårt eget land borde öka motivationen för att säkerställa att erforderlig kompetens upprätthålls inom Sverige.

Sverige bör stöda arbetet inom SaferGuard och implementeringen av IATG i utvalda länder, och att göra detta borde ligga klart i linje med svensk utrikespolitisk och humanitär tradition. Sverige behöver också införa IATG:s principer för bruk inom landet!

Implementeringen av Arms Trade Treaty (ATT) i olika länder stöds genom ett EU-finansierat projekt, där Sverige har en hög profil. Detta skulle kunna vara en av möj-

Ämne	Möjlig åtgärd	Möjlig utförare
Icke-våldsmotstånd och civilt försvar		
System för kommunikation	Snabbuppbryggda, småskaliga mobilnät för GSM/4G, röst och datakommunikation	Ericsson
System för rapportering	Utnyttja mobilnät	Saab, Ericsson
Skyddsutrustning	Förstärkning av bostäder och kontor till högre skydds nivå, skyddade rum Snababyggda skydd	FortV, MSB, Milsec Saab
Övervakning m m	Utnyttja mobilnät för övervakning	Saab, Ericsson
Samhällsstrukturen		
Demokratiuppbryggnad	Utnyttja mobilnät Dataspelsteknik	Ericsson Mojang
Kritisk infrastruktur	Mobilnät, transportnät, vatten- och energiförsörjning Skydd för infrastruktur	Ericsson, NCC, Skanska, ABB, FortV, MSB, FortV, Milsec, Secrab
Uppbyggnad av småskalig infrastruktur	Uppbyggnad och iordningställande av mobilt kommunikationsnät Snababyggda lokaler, gator, vägar och broar, vatten och avlopp, Energiförsörjning	Ericsson, NCC, Skanska ABB
Administrativa system	Stöd till utveckling och införande av t ex skatteamministrativt system	Skatteverket, SIDA
Vapen (t ex automatkarbiner, pansarskott)	Säker förvaring Varaktig, o- eller svårutpläntig märkning av vapen	Cesium, FortV Secrab
Ammunition och sprängmedel	Kunskapsöverföring, PSSM-projekt, implementera IATG, stöda SaferGuard, säker förvaring, Livslångsdövervakning Varaktig märkning Återvinning och förstöring Utbildning av tekniker och annan personal	Swedec, Cesium, Secrab, LTEAB, FortV LTEAB Secrab Dynasafe, Nammo Swedec, LTEAB
Råvaror för sprängmedelstillverkning	Detektion och ”denaturering” av prekursorer	FOI m fl
Landminor och minfält	Minkunskap, röjning, destruktion	Swedec, SIDA, Dynasafe
Oexploderad ammunition	Ammunitionskunskap, röjning, destruktion	Swedec, Dynasafe
Ammunitionsförråd och -dumpar	Kunskap och personal för bedömning och röjning Implementera IATG	Swedec, LTEAB Swedec, Cesium, Secrab, LTEAB
C-stridsmedel och kemiska ämnen	Detektion, förstöring	FOI, Swedec, Dynasafe
Några fenomen och objekt som utgör risker för samhälle och befolkning och hindrar uppkomst av ett fredligt samhälle		
Brist på samhällskontroll Demokrati m m Respekt för människoliv Korruption Inbyggda konflikter Våldsanvändning Brist på förmödenheter Brist på infrastruktur	Stärka polis m fl Information och utbildning Information och utbildning Information och utbildning, uppfoljning, lagföring Information och utbildning Information och utbildning Organisation. Transporter Uppbyggnad	Polismyndigheten FBA, SIDA, Mojang FBA, SIDA, Polismyndigheten Ericsson, Mojang, FBA, Polismyndigheten FBA FBA, Polismyndigheten SIDA, MSB FBA, SIDA m fl SIDA, NCC, Skanska
Andra hinder för uppkomst av ett fredligt samhälle		
Konflikter mellan folkgrupper, klaner, ...	Information, kontaktmöjligheter, via bl a mobilnät och ”dataspel” Utbildning och information	Ericsson, Saab, Mojang, FBA
Utomstående staters inblandning	Övervakning via mobilnät	Ericsson, Saab
Bristande kontroll och avsaknad av en effektiv statsapparat	Utbildning, information	FBA, SIDA
Brist på vatten	Bygga upp infrastruktur med vatten och avlopp.	SIDA, NCC, Skanska

liga kanaler att föra ut och genomföra förslagen i föreliggande rapport.

Fredsteknik, inriktad mot att söka minskan vältet i världen genom att ge stöd för kontroll av och minskning av tillgången till illegala vapen och ammunition och ökad säkerhet för deras hantering skulle kunna ut-

vecklas till ett unikt svenskt profilområde! Både kompetens och verksamheter finns redan! Och ett starkt internationellt tryck, från både FN och en del berörda länder, gör att detta snabbt skulle kunna etableras!

Författarna är ledamöter av KKVA.

Noter

1. Tzovaras, Mickos (foto): *Non-violence, skulptur av C-F Reuterswärd, FN-byggnaden*, foto: FN, New York.
2. Se t ex www.gichd.org. (2015-08-24).
3. Janzon, Bo (red): *Fredsteknik – Säkerhetspolitiska och kommersiella möjligheter*, 2014, www.secrab.eu/documents/Initiativ%20fredsteknik%20rapport%2014-09-16.pdf. (2015-10-05)
4. OECD. Breaking cycles of violence. Key issues in armed violence reduction, OECD, 2011, <http://www.oecd.org/governance/peace/conflictandfragility/docs/48913388.pdf>. (2015-03-07)
5. SIDA, HUMASIELEN, Olofsson, Karin: *Återrapportering enligt Regleringsbrev år 2015 avseende sammanställning av Sidas bistånd år 2014 på området minhantering (landminor, klusterammunition och andra explosiva lämningar efter krig) och små och lätta vapen*, SALW, SIDA, Stockholm, 2015.
6. FN, Sustainable development, New York 2015, [https://sustainabledevelopment.un.org/sdgsproposal](http://sustainabledevelopment.un.org/sdgsproposal). (2015-10-05); United Nations General Assembly, A/68/L.61
7. UNODA, International Ammunition Technical Guidelines, 2015, <http://www.un.org/disarmament/un-saferguard/guidelines>. (2015-10-05)
8. UNODA, IATG Implementation Support Toolkit, 2015, <http://www.un.org/disarmament/un-saferguard>.
9. Henricsson, Ulf: Personligt meddelande (2015-01-30), <http://www.so-rummet.se>. (2015-10-05)
10. Ibid.
11. Martin, Brian: "Technology, Violence, and Peace", Oxford i Kurtz L R (red): *Encyclopedia of Violence, Peace, and Conflict*, Elsevier, 2008.
12. Banks, Ken: "Reflections on a Decade of Mobiles in Development", *Stability, International Journal of Security & Development*, 2(3), Vol. 51, 2013; Mancini, Francesco och O'Reilly, Marie: "New Technology and the Prevention of Violence and Conflict", *Stability, International Journal of Development & Security*, 2(3), Vol. 55, 2013; Puig Laurari, Helena och Kahl, Anne: "Technology for Peacebuilding", *Stability, International Journal of Security & Development*, 2(3), Vol. 61, 2013.
13. Martin-Shields, Charles: "Inter-ethnic Cooperation Revisited: Why mobile phones can help prevent discrete events of violence, using the Kenyan case study", *Stability, International Journal of Security & Development*, 2(3), Vol. 58, 2013.
14. Small Arms Survey, <http://www.smallarms-survey.org/fileadmin/docs/A-Yearbook/2007/en/full/Small-Arms-Survey-2007-Chapter-02-EN.pdf>. (2015-10-05)
15. Williams, Carol J: "Pentagon audit finds poor control of weapons given to Afghan Forces", *Los Angeles Times*, 2014-07-29, www.latimes.com/world/afghanistan-pakistan/la-fg-afghanistan-us-weapons-20140728-story.html.
16. Small Arms Survey, 2014, <http://www.smallarmssurvey.org/weapons-and-markets/stockpiles/unplanned-explosions-at-munitions-sites.html>. (2015-10-05)
17. Cosgrove, William J (red): *Water Security and Peace*, UNESCO SC-2003/WS/51, 2003, p. 122.

18. Informationen om företag och organisation kommer i huvudsak från respektive hemsidor (2015-08-24).
19. www.abb.com
20. www.cesium.se
21. www.dynasafe.com
22. www.ericsson.com
23. <https://www.fba.se>
24. www.foi.se/sv/
25. www.fortv.se/
26. www.isp.se
27. www.lifetime-engineering.com
28. www.milsec.se
29. <https://mojang.com/>; Mojang har här angetts som exempel på den svenska spelindustrin, det finns många fler varav en del ganska stora.
30. www.msb.se
31. <https://www.nammo.com/who-we-are/locations/sweden/nammo-vingakersverken/>
32. www.ncc.se.
33. <https://polisen.se/>
34. www.saab.com
35. www.secoil.se
36. www.secrab.eu
37. www.trace-in-metal.com
38. www.sida.se
39. www.skanska.com
40. [\(2015-08-24\)](https://www.skatteverket.se/omoss/omskatteverket/varauppgifter/internationelltssamarbete.4.76a43be412206334b89800051601.html)
41. <http://www.forsvarsmakten.se/sv/organisation/totalforsvarets-ammunitions-och-minrönningscentrum-swedec/>. (2015-08-24)

Har Sveriges geopolitiska läge förändrats?

Årlig redovisning från avd VI den 7 oktober 2015 av Mats Bergquist och Tomas Bertelman

Avd VI:s årliga redovisning består av två delar. Ledamoten Mats Bergquist behandlar frågeställningen om Sveriges geopolitiska läge har förändrats och ledamoten Tomas Bertelman tar upp vårt lands strategiska läge. Under år 2015 har den årliga redovisningen getts formen av en dialog om Natofrågan – som under 2014 och 2015 behandlats ett flertal gånger vid avdelningens möten – mellan avdelningens ordförande vars argumentationslinje varit emot, medan ledamoten Tomas Bertelman argumenterat för en anslutning.

Résumé

The debate whether Sweden should apply for NATO membership tends to deal with immediate issues such as the state of the country's defences, President Putin's aggressive foreign policies, etc. But it is evidently a question of grand strategy that should be considered very carefully. Sweden's and – from 1917 – Finland's security challenges have not fundamentally changed during the last 300 years when, around 1700, Swedish domination was replaced by a Russian one. A smaller state's relations with a great-power neighbour can be arranged in three different fashions: bandwagoning, seeking support from another great power or a neutral or non-aligned foreign policy. Sweden (and Finland) has tried all three strategies; for Sweden's part, for the last 200 years, a policy of non-alignment (with some rather short-term deviations). The adherents of NATO accession argue that Sweden and Finland should act together. But they never spell out that Finland also has a bilateral agenda with Russia, which must enter the picture. Nor do they address the lack of domestic consensus, which, in both countries, would make an application for membership very complicated.

Mats Bergquist:

DEBATTEN OM VÅRT förhållande till Nato tenderar att handla om kortssiktiga problem som den sittande ryske presidenten Putins agerande, vårt svaga försvar, akuta hot mot Baltikum m m Men ett beslut om vi ska söka medlemskap i Nato eller inte rör mera långsiktiga frågor, "grand strategy", en förändring som inte bara skulle beröra vårt land, utan den nordeuropeiska regionen och Europa som helhet. Geopolitiken förekommer således sällan i debatten. Men den svenska – och numera

sedan 1917 – och den finska statens säkerhetsproblem är i grunden inte annorlunda än 1721, då freden i Nystad stäfaste det maktpolitiska skiftet i Nordeuropa från svensk dominans till rysk. Sedan dess har asymmetrin cementerats. Alla svenska och finska statsledningar har, sedan man efter den katastrofala freden 1809 och med hjälp av en importerad fransk marskalk insett sakernas tillstånd, haft att hantera denna asymmetri.

Denna hantering kan i princip ske på tre olika sätt:

- ”bandwagoning” vilket innebär att man försöker etablera ett rimligt gott förhållande med stormaktsgrannen som Karl XIV Johan gjorde med 1812 års politik och Finland med VSB-pakten 1948–1989.
- Allians med annan stormakt som Sverige med England 1808–1809, Sverige med novembertraktaten 1855 (då Oscar I var frestad ingripa i Krimkriget på Englands och Frankrikes sida), och Finland 1918 och 1941–1944 med Tyskland.
- Alliansfrihet syftande till neutralitet i krig för svensk del under större delen av tiden efter 1812; helt linjär har politiken givetvis inte varit, men detta har varit huvudlinjen. Alliansfriheten har efter det kalla krigets början successivt, och mot bakgrund av erfarenheterna under andra världskriget, kompletterats med visst praktiskt samarbete med Nato-stater, för den händelse det enda tänkbara krigsfallet skulle inträffa, nämligen någon form av rysk attack som skulle beröra Sverige.

Nu hävdar anhängarna av medlemskap i alliansen att det strategiska läget i Nord-europa radikalt förändrats. De baltiska staterna har återfått sin självständighet och liksom Polen gått med i Nato. Alliansens utvidgning i vår region och provokativt ryskt uppträdande i luften och till sjöss har förvandlat regionen från ett lågspännings- till ett högspänningsområde. Ett ryskt angrepp i någon form mot ett eller flera baltiska stater kommer därfor oundvikligen att involvera svenskt territorium, menar man. Risken har onekligen ökat markant. Men frågan blir då om man skall ta det politiskt laddade steget att söka medlemskap vilket skulle *garantera* att Sverige automatiskt kom med i en konflikt? Det finns ett uppenbart värde i att Sverige – och Finland – står för ett slags strategisk kontinuitet i

regionen. Skall man ändra vår ”grand strategy” måste detta också ske i någon form av inrikespolitiskt samförstånd. Ett sådant föreligger inte.

Och hur bedömer man Finlands situation? De allra flesta anhängarna av ett medlemskap bedyrar att en ändring av vår huvudlinje ska ske i tillsammans med Finland. Det finns onekligen mycket goda skäl för en dylik syn. Våra säkerhetspolitiska problem hänger nära samman. Man undrar dock ibland hur noga Nato-anhängarna satt sig in i Finlands läge, som ur geopolitisk synvinkel är annorlunda än Sveriges och vars eventuella Nato-anslutning oundvikligen får större konsekvenser än en svensk dylik.

Tomas Bertelman:

Strategiskt läge, geostrategiskt läge, geopolitiskt läge används vardagligen som synonyma, och de avser alla Sveriges bilaterala asymmetriska förhållande till Ryssland, så som ledamoten Bergquist har påpekat ovan. Men det finns inbyggt en viss reduktionism och determinism i denna fokusering.

Geostrategiskt läge är inte detsamma som säkerhetspolitiskt läge. Det senare påverkas av den egna politiken. Norges geostrategiska läge är i den snävare bemärkelsen detsamma som 1818. Men knappast dess säkerhetspolitiska läge.

Några teser hämtade från allmängods:

1. Vårt strategiska läge har blivit bättre genom Sovjetunionens upplösning och baltisk/polskt Natomedlemskap.
2. Men livlinan har blivit tunnare: USA är mer frånvarande, har mycket annat att tänka på, också de europeiska Natoländernas styrkor är väsentligt mycket mindre. Vad gäller hotbild och uppledda intressen råder också viss splittring. Konsekvensen är att den hjälp som eventuellt kan komma kräver längre tid och mycket mer förberedelser,

samtidigt som överrumplingsmomentet har blivit mer framträdande i de senaste årens konflikter.

3. Paradoxen är alltså följande: vårt läge är mer gynnsamt, men det har samtidigt blivit mer sårbart om det utmanas. Framförallt blir vårt eget agerande mycket viktigare för både vår och andras säkerhet. Det var förstas inte oviktigt under det kalla kriget, men den nya kraftmätningens "frontier" går nu genom Östersjöområdet på ett annat sätt. Fördelen av ett mer gynnsamt läge kombineras med den nya bördan av att vi själva har blivit mer betydelsefulla för dess bevarande.

Dessa punkter gäller objektiva förändringar i vår omgivning. Härtill kommer förändringar som vi själva svarar för. Först och främst förstas vår kraftigt minskade förmåga till eget territoriellt försvar. Men framför allt har vårt eget agerande redan i andra avseenden ändrat vårt säkerhetspolitiska läge. Genom 20 års medlemskap i en politisk allians och genom vår nära samverkan med Nato och vår solidaritetsförklaring deklarerar vi, precis som försvarsministern, var vi hör hemma. Ligger inte vår linje egentligen lite närmare Gustav IV Adolf än Östen Undén?

I den mån diskussionen gäller ett svenska Natomedlemskap, snarare än frågan om vårt strategiska läge har förändrats, så finns det ytterligare en sak att begrunda. I dagens konflikt, vilken är som det numera heter icke-linjär, är oklarhet och tvetydighet om våra planer inte längre spänningstämpande utan kan snarare bidra till missförstånd och därmed felkalkyler, det enda sätt på vilket en konflikt på lägre nivåer kan tänkas övergå till en på högre nivåer i vår del av världen.

Dagens konflikt manifesteras som ett slags geopolitiskt guerillakrig, som utkämpas främst med icke-militära medel (Gerasimov). Det syftar till att underminera motstånda-

rens övertygelser och funktionsduglighet ("hybrid war is a war on governance") och skapa osäkerhet och splittring. Rysslands ambition är inte att dominera väst (det har man förstas inte resurser till). Ryssland begränsar sig till att dominera västs vilja och förmåga att motsätta sig det som Ryssland vill göra i sitt eget närområde, d v s återupprätta en egen inflytandefär. Hur långt denna ambition sträcker sig vet nog inte Ryssland själv, eftersom den är en funktion av det motstånd den möter.

I denna gerillakamp om övertygelser spelar traditionella militära resurser och militär planering mindre roll än tidigare, men de är förstas inte betydelselösa. Ty föreställningarna om styrkeförhållandena och om en eventuell militär konflikt och dess utgång påverkar just vårt och andras självförtroende, vår övertygelse och vår osäkerhet (d v s just det som ryssarna vill åt), och därmed vår och andras mottaglighet för den icke-linjära krigföring som bedrivs på lägre nivåer.

Därför gör ett Natomedlemskap Sveriges position klarare och tryggare och gör landet mera motståndskraftigt på de nivåer där konflikten utkämpas. Det skulle också göra våra grannländer tryggare och mer motståndskraftiga. Eller i mer klartext: om Natos garantier till Baltikum framstår som mer trovärdiga med ett svenska Natomedlemskap, så betyder det att självförtroendet på andra sidan Östersjön är större och därmed också motståndsförmågan mot ryska penetrationsförsök med icke-militära metoder. Därmed förstas inte sagt att vi skall gå med i Nato för våra baltiska grannars skull. Det är för vår egen säkerhets skull. Problemet med det förändrade strategiska läget är att det ena hänger mycket mer ihop med det andra än tidigare.

Författarna är ambassadörer och ledamöter av KKVA.

A theoretical framework of Maritime Air Power

by Gjert Lage Dyndal

Abstract

Maritim luftmakt har siden luftmaktens tilblivelse falt mellom forsvarsgrenenes fokus og doktriner. Dette på grunn av kamp mellom forsvarsgrener om innflytelse og makt, så vel som teoretikeres og utdanningsinstitusjoners naturlige interesse for enten sjømakt eller luftmakt. Forfatteren argumenterer her for at maritim luftmakt må forstås som både sjømakt og luftmakt. Det foreslås i denne artikkelen et helhetlig teoretisk rammeverk hvor sjømakts-teori legger grunnlaget for å forstå den maritime luftmaktens mål og hensikt. Basert på dette utledes et naturlig sett med kapabiliteter: Informasjonsutnyttelse, overflate-, undervanns- og luftkrigføring, samt styrkeprosjeksjon. Fra disse kapabilitetene, som er varige og robuste, sorteres både varige og nye roller av utøvd luftmakt – avhengig av situasjon og teknologisk utvikling. For å forstå maritim luftmakt er det fundamentalt og vel så viktig å forstå det sjø-militære filosofiske teoretiske grunnlaget som å forstå den tekniske og taktiske utøvelsen av luftmakt, og vice-a-versa.

MARITIME AIR POWER developments have from the earliest days of air power history fallen between the focus of the navies and the soon developed air forces. Already from the beginning the communities separated, where air power enthusiasts argued the supremacy of air power, for the sake of creating independent services. Due to the early separation there has hardly been developed a theoretical common understanding between the air power and sea power theorists. Still today, we find ourselves with a clear gap with regard to a cross-service body of literature and thought between naval and air force researchers, strategists and philosophers. There exists great volumes of sea power literature on theory, as well as some on air power, although few but any on the intersection. Ben Laite's book *Maritime Air Operations* from 1991 is the closest to be regarded as a theoretical

framework of maritime air power, but it clearly has its shortfalls and the perspectives put forward there need to be widened. Most obviously, Laite disregards the elements of naval air power in his approach to and understanding of maritime air power, which I will argue against in this article. Geoffrey Till's monumental book *Sea Power* partially discusses the issue, but only indirectly deals with maritime air power as his main and wide perspective is on sea power in all its width. The same goes for Ian Speller with his book *Understanding Naval Warfare*. Other literature, which is more explicit on air operations in the maritime theatre, is either empirical or includes historical case studies, and does not place this in a wider theoretical framework. This article aims at nothing less than creating a practical theoretical framework for the subject of "maritime air power".

What should then such a framework, across the naval and air services, constitute? As there are few who have dealt with this exact issue before, the methodology will necessarily be explorative and philosophically theoretical in its approach. By the very term “maritime air power” we see that this is fundamentally about the maritime domain, and thus should be founded in sea power theory. We need to appreciate and understand sea power theory. However, it is also air power applied – with the principles, qualities and limitations of air power included. This gives a framework for the discussion towards a theoretical framework.

The article argues for a broad and three-level understanding of maritime air power based on an acceptance for sea power theory for developing *maritime objectives*, followed by a defined level of *core capabilities* and finally a fluctuating set of specialized *roles* for applied air power in the maritime environment. Understanding and accepting the link between the roles of air power and their maritime rationale is crucial for understanding maritime air power.

As the basic foundation is sea power theory, a discussion of central terminologies and conceptual understanding of established thinkers is necessary for appreciating the objectives of maritime air power and for framing the development of some core capabilities for a theoretical framework. This first part is a theoretical discussion. The proposed and structuring of capabilities and roles derives from this basis. The following discussion of specialized roles are, however, original and based upon own practical maritime aviation experience, research and lecturing. Throughout the discussion, I will mainly use the British debates and contemporary doctrines as case-studies and examples, as the long British history of inter-service rivalry and organization of a maritime air force and

naval forces makes their challenges relevant for both smaller and greater nations with maritime interests. However, the article aims at meeting a wide international audience, as this classic challenge is equally relevant to most nations and armed forces.

Defining Maritime Air Power

In the British case, the *Joint Doctrine Publication* (JDP 0-01, fourth edition), the *British Air and Space Power Doctrine* (AP 3000, fourth edition) and the *British Maritime Doctrine* (JDP 0-10) should provide a knowledge base for students, sailors and aviators. The British doctrines, professional practice and academic discussions provide a great case study relevant to most nations due to its reasonable size of armed forces and air power capabilities in all services. However, even these contemporary doctrines largely fail to adequately explain maritime air power and the intersection between the naval and air forces. The British AP 3000, for instance, avoids defining maritime air power, and jumps straight into the roles of anti-submarine warfare (ASW), anti-surface warfare (ASuW) and Aerial Mining.¹ Is there not more to be said for maritime air power than these few specialized roles?

The British Maritime Doctrine neither gives a definition nor a thorough description of maritime air power. The maritime doctrine states that “the military dimension of maritime power is delivered primarily by the Royal Navy, supported by the British Army, the Royal Air Force and other elements...”² At least in the former maritime doctrine of 1999, the introduction made a point of the fact that: “An airforce fighter ... may well be components of a maritime force because the word ‘maritime’ refers to the environment in which they are operating, not to that

institutional part of the UK's armed forces that might be providing them.”³

From the dispersed understanding of and great span between different definitions, “maritime air power” might be summed up in the following perspectives:

One often used perspective is the naval organic aircraft category often expressed by navies, which by the naval heritage and physical integration and interaction is obviously an important part of maritime warfare. *Organic aircraft* is a common and international naval term meaning *sea-based* aircraft, including anything from combat aircraft from carriers to light helicopters and unmanned aerial vehicles (UAVs) operating from the deck of ordinary surface ships. This is most correctly labelled *naval air power*. The old British Naval War Manual from 1958 and 1961 stated: “The adjective ‘naval’ is reserved for matters which are the exclusive concern of the RN (e.g. Naval Discipline, Naval Establishment)”.⁴ Naval air power would consequently involve all air-assets and operations that are owned, administrated, executed and commanded by a navy. On the other hand, a great deal of the contemporary carrier-based naval air power, specifically naval force projection by the use of air power, should be understood as solely *air power* in many cases, and all theories and principles for air power in general should prevail. There is no point in describing separate theories for different types of aircraft – depending on the take-off and landing platform. A naval combat aircraft operating over, for example, Afghanistan uses the same concepts and is commanded by the same structures as its air force counterparts.

The second perspective states that maritime air power is “land-based air power operating at sea”. This perspective is well exemplified by Laite’s book *Maritime Air*

Operations.⁵ The book was published in 1991, but is still relevant as it is one of the few that discusses maritime air power in a conceptual and theoretical framework. However, the definition of “maritime” made by Laite is evidently based purely on the (then) British organization of forces, and the trends of the Cold War. “Maritime air operations may be defined as the activities of land-based, fixed wing aircraft in pursuit of a nation’s military policy, strategy and tactics at sea”.⁶ He separated maritime forces as land-based, as opposite to the naval seaborne forces. This has classically been, and still is, an often expressed view. However, it should be irrelevant where the aircraft are based – it should be about their purpose.

A third meaning of maritime air power, which is argued for in this article, is about all aspects of air power applied in the maritime theatre. Even though it is hardly the understanding you will get from reading doctrines, this is a view shared by many military thinkers, for example Till where he states that: “Maritime airpower includes land-based airpower intended essentially for maritime use whether ‘owned’ by the navy (as in case of Japan and the US) or not (as in the case of Britain).”⁷ There are also some useful articles by Till, Richard Mason⁸ and Alan G. Hicks⁹ which include both land-based and naval air power in their perspectives on maritime air power, but these are too short to give an insight into its complexity.

This broader understanding of maritime air power is the focus of this article. Whether the air asset is organic (sea-based) or land-based, administered and commanded by the naval forces or an air force – the “mission objectives” are what defines the application of air power as maritime air power. Consequently, the broader understanding is clear but there is a lack of a concise definition of maritime air power. From the above

perspective, a cross-service, inclusive and descriptive definition of maritime air power would be:

Maritime air power constitutes the parts of air power which are being applied in the maritime theatre to fulfil maritime objectives, as well as achieving the necessary degree of air control for maritime operations within this area of interest.

By this understanding, we notice that to the extent that there exists a theory of maritime air power, this is – or should be – based on sea power theory. However, it is air-power applied and thus a theoretical framework must deal with and accept the qualities and limitations of air power. This requires lecturers and students, aviators and sailors involved in maritime air operations to understand the nature of both air and sea power and warfare to be able to understand maritime air power.

The Maritime Objectives

A Sea Power theory foundation

Sea power is a concept that is hard to describe. Some of the reason may be that it has been a central part of warfare and international relations for centuries, long before the theorists who largely defined the contemporary language of naval warfare in the late 19th Century. Many have tried to define it, and some have tended to avoid it. These never-ending circles have probably led to the various ways that the terminology of sea power has been understood. According to Andrew Lambert, historians tend to discuss sea power as cultural realities of historical studies, while strategists and political scientists are concerned with the utility of sea power rather than its meaning.¹⁰ Lambert argues that we have seen a shift from debates of Command of the Sea,

which largely dominated from the 1890s till the end of the Cold War, to an increased focus on power projection due to the fact that the West has largely been involved in such strategic challenges over the last two decades (e.g. the Balkans, the Middle East and Afghanistan). We may expect that discussions on Command of the Sea will re-emerge as the world again becomes more militarily multi-polar. However, it seems clear that there are some enduring elements of sea power including both *commanding the sea* and *using the sea for greater purposes*, and it is thus necessary to understand these two greater lines of thought.

The terminology *Command of the Sea* (or Mastery) has been a central part of maritime military literature for more than a century. Alfred T. Mahan is seen as a representative for a fight for Command of the Sea, and well known for his belief in the “decisive battle” as the main tactic for achieving this aim. Julian Corbett was in contrast to Mahan not so much occupied with the thought of Command of the Sea as that of “communication”. Even though Corbett is viewed as a counterpart to Mahan’s stress on Command of the Sea and the decisive battle as the means – Corbett did appreciate it. He stated: “First, there is the general recognition, always patent to ourselves, that by far the most drastic, economical, and effective way of securing control is to destroy the enemy’s means of interfering with it”.¹¹

Corbett argued that the use of the sea – what he called “communication” – was the object of naval warfare. He argued that with safe communication as the sole purpose, the fundamental requirement was the means of exercising sea control for being able to use the sea.¹² Raoul Castex also noted the importance of communication: “...(when) communication is open, this permits a dou-

ble action, economic and military, against the enemy.¹³

Mahan and Corbett are viewed as the most significant classical writers on sea power, and their main works should therefore be read by any student and reader interested in maritime military affairs. However, it may be challenging as they both wrote extensively and then naturally expressed views in one context which may be the opposite in meaning in another. Many have since been influenced by Mahan and Corbett and applied the general thoughts in their context and time, and may thus be just as good a starting-point in the discussion of central topics of sea power theory, and the constantly discussed term “Command of the Sea”.

Till, maybe the most reckoned with sea power theorist of today, argues that Command should be understood in a relative sense and introduced the term “...degree of Command” some years back.

Being in Command of the Sea simply means that a navy, in that happy state, can exert more control over the use of the sea than can any other. The degree of Command varies greatly and is primarily illustrated by the extent to which it confers the capacity to use the sea for one's own purposes and prevent the enemy from using it for his. Command of the Sea is about the use of the sea, not its possession.¹⁴

Till argues in his latest edition of “Seapower” that: “... the value of commanding the sea lay not in its physical conquest or possession...”, and he continues stating: “If maritime strategy is about the use of the sea, then commanding it means you can use it for your purposes and prevent the enemy from using it for his”.¹⁵ These overall perspectives are in line with Corbett and are not much disputed today. However, is it useful to use the terminology “...degrees of

Command”? Or is it, rather, a cultural phenomenon or a state of affairs one arrives at as a result of a general capacity to use and deny others the use of the sea? With this, we touch a subject that has been at the centre of many discussions on sea power (as well as air power) about control versus command. One of those trying to clarify the difference is Bernard Brodie, arguing that Command of the Sea is something different than a complete degree of sea control. Command of the Sea is that state where one can use the sea for own commerce and to stop that of the enemy. One may well suffer losses, but nothing so serious that it will be decisive. Like Till, Brodie clearly thinks of Command of the Sea as a relative term, and ends by stating that he “...prefers to speak only of control”.¹⁶ He further argues: “Sea power is the ability of states to secure, deny and exploit the seas for military and political purposes, in war and peace – the destruction of the enemy fleet was just one means by which these tasks were accomplished, not the sole object of maritime forces”.¹⁷ These perceptions by Brodie stand out as a very including, sound and useful description of sea power.

Much discussion has been on sea control. Castex was actually more occupied with those nations that were not able to seek out the enemy for any large or decisive battles. His answer was to build a navy on the maritime strategy and tactics of *manoeuvre*.¹⁸ This included naval raids on enemy communication and less capable ships, the uses of mines, and amphibious operations. He constituted clearly an alternative to Mahan and those in favour of the decisive battle. His thoughts are very important for the medium and smaller powers that face superior forces. Castex's theories also leads one into the arms of Sergei G. Gorshkov. Early Soviet

strategies (prior to the Second World War) have been paralleled to the principles of the French *Jeune Ecole*¹⁹ tradition of the late 19th Century, followed by a classical large-ship build-up under Stalin, and finally the new thoughts of Gorshkov. The period from the late 1950s till the early 1980s saw a build-up of an alternative but impressive navy focused around submarines and long-range air power, supported by the surface fleet. In this sense, Gorshkov promoted much of the same fundamental ideas as Castex. Gorshkov built naval and maritime air forces for manoeuvre and sea denial.²⁰

To conclude, I support the notion that one should understand Command of the Sea in a relative sense. This in line with Brodie, Castex and Till – who are all easily traceable back to Corbett's thinking. It is not about possession, but about achieving a situation where one safely and effectively can use and exploit the sea for all own purposes, both militarily and commercially. As Brodie says: "Command has never meant control which was either complete in degree or unbounded in maritime space".²¹ Based on this notion, Command of the Sea cannot be a concept or aim of any naval forces – as it is, rather, a relative term one may use of a supreme sea power that is unchallenged on the general use of the sea. This is as Lambert argues in his historian's perception of sea power as a cultural phenomenon. For instance, the US Navy today may say that it has Command of the Sea by the fact that it can secure and use the lines of communication, maintain safe sea basing for force projection – and at the same time deny most opposing forces use of the sea in those areas they define. At the same time, it is important to note that they in many cases will hardly achieve full control of the littorals.

From general Sea Power theory to concrete Objectives

As we experience that Command of the Sea is not a concept or something one will be able to break down for applicable strategies or concepts, practical sea power boils down to the principles that enable the delivery of effects *at sea* and *from the sea*, which in turn are the foundations for those aspiring to maritime power, and possibly Command of the Sea.

At sea: Sea Control – always to an accepted risk

In contrast to Command of the Sea, which has just been argued to be understood as a relative term, Sea control differs by the fact that it is a definable and achievable aim of a military commander. Sea control is limited in both *space* and *time* – and must be safeguarded at all times.

The latest British maritime doctrine states: "Sea control is the condition that exists when there is freedom of action to use an area of the sea for one's own purpose for a period of time and, if necessary, deny its use to an opponent".²² It further refers to the NATO Allied Joint Publication 3.3.3 Air Maritime Coordination doctrine stating: "Sea control depends upon control of the surface and sub-surface environments (including the seabed) and the air above the area in which sea control is required".²³

Consequently, it must be reckoned that sea control has two fundamental dimensions:

- First, control is about *denying* the opponent from effectively using the defined area for his purposes and to interfere with one's own use of the sea. (Sea denial may also be an objective in its own right. This is discussed in next sub-chapter).

- Second, control is about *safeguarding* own operations, military as well as commercial, to an acceptable risk level. This includes all the dimensions of subsurface, surface and air.

Sea control includes blockade and barrier operations, as well as embargo and interdiction operations. This concept of control is offensive in nature, where one part has an aim of securing a defined area and uses his forces actively to expel or direct the opponent. The aim of area sea control is extensive and will require both great and balanced fleets – still, this condition is not unlikely to be achieved by any major power over a weaker opponent. Today, with the introduction of readily available smart munitions, with short to long range, precise satellite navigation and communication, stealth and computer technology, area sea control may well prove hard to achieve in a conflict between greater powers. Till argues: "...having control of great chunks of the world ocean does not necessarily mean controlling the littorals. Finally, the world's smaller navies may be able to mount asymmetric challenges to the larger ones, and may eye each other in distinctly traditional sea control terms."²⁴

In case of more local sea control aspirations, such as for the protection of offshore installations, ports and inlets, as well as the protection of Sea Lines of Communication (SLOC) by convoying and escorts, they are different in nature. Concepts of local sea control become less extensive than area sea control, as this does not necessarily aim at denying the enemy the use of the sea for his own purposes – it is, rather, about safeguarding own defined forces and activities.

Sea Denial

An objective of *sea denial* has classically been the preferred concept of land-powers or smaller maritime nations. If one is not able to secure the necessary degree of control, or finds the cost too expensive or unnecessary for the greater strategies, one should limit oneself to a strategy of sea denial.

The latest British Maritime Doctrine defines sea denial as: "...when one party prevents an adversary from controlling a maritime area without being able to control that area oneself". The purpose is to place an "unacceptable level of risk to enemy surface units".²⁵

Sea denial is the most likely maritime objective possible to achieve solely by the use of land-based air power and weapons systems. Air power may effectively deny an enemy to freely use the sea for his own purposes. This was a definitive concept of the Soviet maritime forces from the 1960s onward – and was one of the main factors of NATO's, Great Britain's and the USA's strong interest in keeping northern Norway out of the hands of the Soviet Union. With a Soviet grip on northern Norway, it would have had full access to use long-range land-based air power (with their emphasis on missile technology) against naval surface forces, as well as directly against the British Isles and opening a flank to northern continental Europe. This was a Soviet strategy of sea denial against the naval forces, rather than aiming for any positive degree of control of the Norwegian Sea, the North Sea and the northern Atlantic Ocean.²⁶

Then and today, nuclear submarines and long-range aircraft with missiles are the most potent systems for sea denial on the blue oceans. Surface forces may also be part of the forces used in a concept or strategy of

denial, but in this case we are soon in the grey areas where in reality one is fighting for a degree of control. For the littorals, land-based air power, missile systems, conventional submarines and mining are common sea denial forces. For concepts and objectives of sea denial, the main purpose is to pose such a threat that it will be unacceptable for the opponent to carry on.

From the sea: Power Projection

Power Projection from the sea is also an important element of sea power and warfare.²⁷ Strategic power projection, applied by military forces as “force projection”, has ranged from naval bombardment against targets on land – to full-scale invasion in amphibious warfare. Today this may also include the global reach of both conventional and nuclear long-range smart munitions, as well as organic air power. The British Maritime Doctrine defines that:

...maritime power projection is the threat, or use, of national power at a range from the UK mainland to influence events from the sea. It exploits sea control and maritime manoeuvre to achieve access in order to threaten or project force ashore using a combination of amphibious forces, embarked aircraft, land attack weapons and special forces.²⁸

The doctrine further states that maritime force projection is fundamentally proactive, although not necessarily offensive. It also includes the roles naval forces have of withdrawing forces or civilians ashore.²⁹

By the definition of maritime air power based on maritime objectives outlined in the beginning, force projection against naval assets and infrastructure on or by land should also be defined as maritime air power. However, force projection for influence on the land war will not be a part of mari-

time air power – though still be clearly defined as naval air power.

Thereby the Objectives of Maritime Air Power

Maritime objectives are the concretization of sea power theory. Using the British as a case, their maritime doctrine defines three “strategic principles” that are clearly based on classic sea power theory, doctrine and tactical teaching. These strategic principles, which may also be defined as the enduring, or at least robust, maritime objectives includes *sea control* and *sea denial* for concepts relating to the use of maritime (air) power at sea. In addition, sea power is about using maritime power from the sea. *Force projection* is an important naval objective, and air power often plays a crucial part. However, this objective should be limited to amphibious warfare and tactical strikes against naval forces and support facilities in the case of maritime air power. For ground-attack exceeding the imminent maritime facilities, such as docks and naval infrastructure, the theories or concepts are already well described by existing air power literature and doctrines. This is a natural crossing-line between maritime air power and air power theories in general.

These “strategic principles” and maritime (air) power objectives have been essential since the early days, and are still with us. They are prerequisites for and include all the concepts of a more descriptive nature as littoral access and force protection, barrier and blockade operations, embargo and containment, convoying and escort, and fleet-in-being, etc. These concepts, are variants of the enduring objectives, evolved to describe trends in the military and political state or focus of the time, but often in time disappear or give place to new con-

cepts. The contemporary application of sea power is well discussed in Till's *Seapower* and Speller's *Understanding Naval Warfare*, and those books should be a natural starting-point for any students or readers also of maritime air power.

Based on the British Maritime Doctrine and the sea power theorists we may summarize that maritime operations include all forces and capabilities that may contribute to achieve the grand ideas of Command of the Sea, but foremost the more concrete and defined objectives of sea control and sea denial, as well as the ability to project power from the sea. It is also clear that maritime operations range from peacetime operations to operations in times of tension and war-fighting. These elements may be placed under an umbrella of two main dimensions of sea power: first the aim for *a degree of sea control (or denial)* and secondly *power and force projection*.

Defining the Core Capabilities and (specialized) Roles

The Evolution

From the early days of aviation, the military explored the use of these modern and potential platforms – the new aircraft – for support of the commanders on land and at sea. The first and quite obvious role of the aircraft was to scout for enemy forces, both for surveillance of the battlefield, the coastlines and defined seas of the maritime theatre, as well as for directing fire-power from land-based and seaborne artillery. Also, but to a lesser degree, the aircraft were used for delivery of small bombs or grenades at the enemy. Still, reconnaissance and surveillance must be recognized as the first and primary roles of military aviation. Soon aviators needed to think

about the “fight” for controlling the air, both for being able to use it for their own purposes as well as denying the enemy to use it for his purposes.

After the First World War, theories evolved around the strategic effect of air power. The prospects of air power mobility could be used to avoid the static situation of the main battlefronts between the industrialized great armies. In British, Italian and American army communities the thoughts of “strategic air power” won influence. In the Russian and German armies the use of aircraft in support of the existing land forces became the primary focus. Among the greater maritime powers “floating bases” – aircraft carriers – were developed. These ship-based aircraft first had a reconnaissance role, but were soon able to conduct attacks on naval surface forces. Aircraft in use against surface forces matured and proved effective during the Second World War. Great examples are the many battles of aircraft carriers at sea throughout the war in the Pacific; the hunt for the German cruisers and battleships by both land-based and carrier-based maritime air power forces; the British decisive attack on the Italian fleet in Taranto of 1940 and of course Pearl Harbour of late 1941. As an answer to the evolving submarine fleet, especially that of Germany, land-based aircraft were also put into the role of hunting and destroying submarines with great success. During the Second World War, the aircraft made its permanent entry into the maritime theatre.

Maritime air power became crucially important for reconnaissance and surveillance for the naval surface forces, as well as for fighting surface battles and hunting submarines. In addition, it was recognized that the fight for controlling the air domain, or at least for self-defence, was a prerequisite for all naval forces. Maritime air power had

set its position, but there ensued extensive political arguing on organization, development and fighting for control of the air assets. This has since restricted the evolution of maritime air power theory and conceptual developments. As noted, there hardly exists complete and thorough descriptions of maritime air power, be it theoretical or doctrinal, at least one that has been adopted by naval and air forces and philosophers.

Doctrinal discussion of Capabilities and Roles

According to the latest British Air and Space Power Doctrine there are three roles of maritime air power: *Anti-Surface Warfare (ASuW)* and *Anti-Submarine Warfare (ASW)*, and *Aerial Mining*.³⁰ However, in studying sea power, there is obviously a greater variety of roles played by air power in the maritime environment. The magnitude may be lost if we do not define the roles air power should play in relation to sea power theory, concrete maritime objectives and core capabilities.³¹ As maritime air power theory and concepts are not defined, there is neither a directly useful defined terminology which naval and air force literature has agreed upon.

The contemporary British Air and Space Power Doctrine defines a set of “fundamental roles”, and introduces the term “specialised roles”. The air force understanding of “fundamental roles” includes *Control of the Air and Space*, *Air Mobility*, *Intelligence and Situational Awareness* and *Attack*.³² The specialised roles of air power are subordinate to the former. And for maritime operations, the doctrine only defines three of them as earlier noted: *Anti-Surface Warfare*, *Anti-Submarine Warfare* and *Aerial Mining*, which is clearly an inadequate description of maritime air power.

What are then the equivalent naval terms and understanding? The contemporary British Maritime Doctrine uses the term “role” in a different way from that of the air force, with an overarching three-level split of the doctrinal roles of *War Fighting*, *Maritime Security* and *International Engagement*.³³ This article limits the discussion to the more classical roles of warfighting and maritime security. At a more practical level, and more paralleled to air force doctrinal thinking and its use of the term “fundamental roles”, it is for naval concepts and tactics common to organize and think in terms of “warfare areas”, such as *Surface*, *Subsurface* and *Air Control Warfare* for the capabilities relating to sea power concepts and tactics *at sea*, and the core capability of *Force Projection* in concepts and tactics *from the sea*. In addition, for the ability to build and maintain a good situational awareness, various roles of *Information Exploitation* are recognized as a crucially important capability that air power plays for the maritime forces.

Towards a common cross-service understanding

As we see, there is no mutually agreed upon and established set of capabilities (or whatever one chooses to label it) and roles of maritime air power. There are disagreements across the service doctrines, and even internally the naval and air force doctrines have changed their definitions and terminology for each revision of the doctrines.³⁴ The aim of this article is to try to bridge this disagreement. As sea power theory and maritime objectives define the strategic purposes, it is also natural to develop this into core capabilities more resembling the naval tradition. The specialized roles are derived from both naval and air force communities.

However, the main point here is not to create a new set of terminology, but most importantly to define a functional three-level comprehensive understanding where: (1) sea power theory and *maritime objectives* lay the foundation, (2) the term *core capabilities* describes the overarching and enduring capabilities – often joint – of maritime power, and (3) the *specialized roles* includes the tactical and technical air power roles applied. These specialized roles tend to come and disappear as strategic challenges change from scenario to scenario and over time, both due to political and geographical conditions, and not least as a consequence of technological developments.

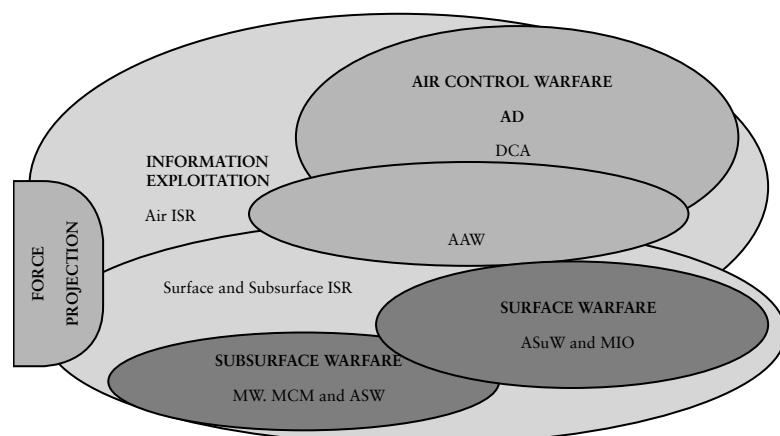
Consequently, what we may define as the core capabilities of maritime air power includes: *Information Exploitation, Surface Warfare, Air Control Warfare, Subsurface Warfare and Force Projection*.

After defining this set of core capabilities of maritime air power, it is possible to methodically define and sort the “specialized roles”, where a “role” describes the specific purpose of a unit in military operations. For instance, subordinate to the core capability of Subsurface Warfare, we will find the applied roles of Anti-Submarine Warfare, Mine Warfare and Mine Countermeasures

operations. New roles, subordinate to the core capabilities, may well arise or disappear with different scenarios and technology. In addition, there might well be other forces in supportive roles, e.g. Electronic Warfare (for example jamming) support within the role of Anti-Surface Warfare.

This separation of *core capabilities, specialized roles* and even *supporting roles*, as separate levels are important for not losing sight of the span of maritime roles. Too often maritime air operations are simply divided into ASW and ASuW, which are only two out of all the important roles of maritime air power. This is the pitfall if one does not first describe a supreme level of core capabilities. As mentioned, this is an apparent problem in the contemporary British Air and Space Doctrine (and many other air force doctrines), where it fails to mention many of the actual roles air power plays in the maritime domain.

The span and complexity of core capabilities and specialized roles of maritime air power may be visualized in the following model, where the core capabilities are robust and enduring, and the specialized roles are more fluctuating as scenarios change and technology evolves:

Figure 1: The five Core Capabilities and the contemporary Specialized Roles of Maritime Air Power.

Describing the Core Capabilities and (specialized) Roles

The first Core Capability: Information Exploitation

The first core capability – *Information Exploitation*, includes the specialized roles of intelligence, surveillance and reconnaissance. This capability with its three roles is important for all dimensions of warfare, both for the success of most tactical missions and for the greater operations and campaigns. Information Exploitation includes the process of collecting data, as well as the evaluation and fusing of the information for achieving an integrated intelligence picture. In contemporary writing and concepts this is often referred to as *ISR* – Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance.

Intelligence operations range from the lower tactical levels to the top political level. As for maritime air forces, they are constantly involved in roles of intelligence gathering. Military intelligence must truly be stated as a necessity for military and state power. By holding the relevant information and making the correct evaluations, the strategic decision levels are able to take the correct actions. These will in most cases stop conflicts before the parties commit themselves to unnecessary military confrontation.

Surveillance means systematic observation of all the dimensions of cyber, space, air, land and sea (both surface and subsurface). Maritime theatre surveillance includes the surveillance of all activity that would be inflicted on the maritime theatre. Surveillance is conducted and compared over a period of time. The maritime core capability of Information Exploitation also includes the

surveillance of the air dimension. For air surveillance and early warning, both land-based and seaborne aviation, as well as surface ships are important. Contemporary Airborne Early Warning (AEW) also includes command and control capabilities and responsibility.

The third role within Information Exploitation is *Reconnaissance* and this is about obtaining information on the *positioning, activities* and *resources* of an opponent. This level of information gathering is more local in both time and space than surveillance. Reconnaissance is basically all spot-observation, and an integrated part of most activity at the tactical level. Surveillance, as well as reconnaissance roles performed by air power, are perhaps some of the most significant ones for the naval surface forces. In maritime warfare the reconnaissance role gives invaluable inputs to the Recognized Maritime Picture (RMP), which includes the subsurface, surface as well as the air dimensions.

Today the ISR roles of maritime air power, both with greatly enhanced sensors, effective space-systems and a rapid introduction of new unmanned aerial systems (UAS), have dramatically changed the tactics and concepts of maritime warfare. To a great extent, no naval surface forces are able to operate concealed – not even the “stealthy” vessels. However, asymmetric surface forces, for example small civilian vessels loaded with explosives or armed with small but sophisticated missiles, and piracy from fishing vessels still pose great challenges to maritime forces.

Finally, it is important to realize that all the elements of Information Exploitation are integrated in and make up the foundation for the three following core warfighting capabilities of Surface, Subsurface and Air Control Warfare for securing sea-basing.

The second Core Capability: Surface Warfare

The second core maritime air capability is *Surface Warfare*. Surface Warfare is about controlling the enemy or denying him the use of the sea, and if necessary destroying his maritime forces and capabilities. Surface Warfare for maritime air forces may be divided into the two specialized roles *Anti-Surface Warfare (ASuW)* and *Maritime Interdiction Operations (MIO)*.

To start with the latter, MIO have to a great extent become the “daily” role of maritime air forces in peace, crisis and limited war operations, especially in the case of organic helicopters and maritime patrol aircraft. MIO encompass seaborne enforcement measures to interdict the movement of certain types of designated items into or out of a nation or specific area, for example smuggling, piracy and drug trafficking.

For the classical warfighting roles within Surface Warfare, they are all embraced by the role of ASuW. The common contemporary understanding of ASuW is that this includes all actions against an adversary’s surface forces or merchant ships in order to achieve sea control or sea denial and to disrupt his sea lines of communication. In littoral waters fast attack boats, which are operated by many nations, may pose a threat to own civilian shipping and naval operations. Due to political as well as navigational constraints, larger warships may not be suited to operate freely in these waters. Fast patrol boats, operating together with larger warships and helicopters, may at the same time offer the best solution to counter this threat. Air power may (and should) in these operations both be tasked for building a recognized maritime picture, as well as for delivering lethal and non-lethal effects of power.

Today, there are three major missile technologies developed for strikes against surface forces. The traditional missiles are widespread, and they are still useful. They are relatively cheap, and may actually strike most targets except for the most modern and larger vessels with effective self-defence systems. Today, hard countermeasures such as anti-air missiles and guns, as well as soft systems as chaff and flares, defend the larger naval vessels. These targets are difficult to strike with older generations of missiles, unless they are launched for a “missile overload” purpose from an attacker or attackers. More modern missiles are either based on low-signature (stealth) to be able to close in on the bigger targets, or are being developed to have multiple times supersonic sprint at the final stage towards the target to penetrate modern defences.

The role of ASuW is crucially dependent upon the roles of ISR and effective targeting to be able to direct the application of force. Non-lethal ASuW includes anything from third-party target-reporting to electronic warfare. Third-party targeting is a contemporary terminology, but the ideas and use have obviously been around since the birth of air power. The spotting and reporting of gunfire has since evolved to include specified procedures for voice over radios, later for link systems and the evolving networked concepts. All types of communication are used for this purpose, and as missiles were designed for long ranges during the Cold War, third-party targeting became crucially important and necessary. Electronic Warfare (EW) includes both offensive and defensive exploitation of the electromagnetic spectrum for the purpose of combat.³⁵ Jamming, an effective role of air power, either aimed at electronics, communication or other, is considered offensive although still non-lethal.

To sum up on Surface Warfare: it is about the all-embracing ASuW concept and MIO for control of the activity at sea. For ASuW, the fleets of aircraft armed with missiles have largely become the successor to the battleships for fighting the surface war.

The third Core Capability: Subsurface Warfare

The third core capability of maritime air power is *Subsurface Warfare*. This core capability classically as well as contemporarily comprises the roles of *Anti-Submarine Warfare (ASW)* and *Mine Warfare (MW)*, including *Mine Countermeasure operations (MCM)*.

Both during the Second World War and the Cold War ASW in the conventional navies became focused on the convoying system. Operations were intended for denying the opponent the effective offensive tactical use of his submarines against one's own forces and shipping. The protection of forces has been conducted by a principle of "defence in depth" and has required close co-ordination between ships, helicopters, maritime patrol aircraft, shore-based facilities and friendly submarines. Additionally, ASW was developed to hunt the nuclear armed strategic submarines that saw the light of day by the end of the 1960s. The force of strategic submarines came to be a dominant part of the Cold War stand-off, and thus ASW became central for fighting these warships. The strategic submarines did not diminish after the Cold war, but have attracted less focus. Today, as the stand-off between Russia and the West has re-emerged, the strategic forces will most likely again come to the forefront of strategic thinking.

Anyhow, over the last decade many smaller nations have been investing in conventional submarine forces. Conventional submarines

are affordable and still pose a great, often strategic, threat to greater nations. Due to the strong focus on land warfare and asymmetric challenges for more than two decades, the expensive and long-term investments in ASW technology and capabilities have largely stopped. As the gap between submarine technology and ASW technology and concepts widens, the classical conventional perspective of ASW as a defensive way of warfare should come to an end. For the limited wars of today and near-future conflicts between asymmetric forces, the greater nations should, rather, aim for an offensive ASW approach. *Offensive ASW* here means operations aiming at finding and neutralizing or controlling enemy submarines before they can constitute a threat. This has to a limited degree existed, not in the main naval concepts, but more as a secret part of the Cold War with the triad of SOSUS³⁶ and intelligence ships in co-ordination with the offensive capabilities of hunter submarines and ASW aircraft. For the last decade, the US Navy has promoted and used a term "hold at risk," which describes and can be used about offensive ASW. A great maritime power today must be able to achieve full control of the limited numbers of submarines of smaller nations. The conventional, smaller, yet powerful submarines pose a significant threat to the greater democratic nations. Not so much as an equal adversary (mainly because of the small numbers) to stop military forces in total, but they might easily overthrow the campaigns or operations, as the willingness of a state or alliance to accept the loss of one or a few of the naval or commercial ships has its limits. In today's global political and media world, the few and small conventional submarines have met with a far greater relative importance – almost strategically. Therefore, the greater nations and alliances should apply

offensive ASW concepts to seek out and control the limited numbers of submarines of their asymmetric adversaries for safe access to the littorals and ensuring a strategic safety of own military and significant civilian shipping. Going out and searching for, and knowing their location at all times for achieving sea control – this is “holding at risk” in offensive ASW. This issue of offensive ASW operations raises the delicate question of pre-emptive actions against a potential capability of another state. If one should choose to neutralize a submarine “held at risk”, this may well be against international law and may also escalate the situation. This should not normally be the option to choose. Offensive ASW, and the concept of “holding at risk” are not necessarily about destroying (in peace or crisis) enemy forces – it is also about knowing the position and status of the enemy. Through the use of maritime aircraft and satellites with long-range cameras and synthetic aperture radars, or human intelligence, one may even achieve control just by detecting the enemy forces in port. If they leave port, deployable surveillance systems, hunter submarines and aircraft must try to maintain contact, and if they do so – the commander at sea does have control of the enemy.

For future large-scale wars between somewhat equal forces in the maritime theatres, one will still probably have to fall back on the defensive perspective of ASW to avoid the threat or limit the submarines’ possibility to operate effectively. The submarine is still a potent and demanding opponent.

Mine Warfare (MW) includes the laying of mines, as well as actions taken to counter the threat of an adversary’s mines. For MW, including *Mine Countermeasure operations* (MCM), organic and autonomous unmanned underwater sensors for detecting mine threats are evolving. For the sur-

face ships, self-protective defensive systems against torpedo-mines are being implemented, but the true capabilities are at best questionable.

MCM may for aircraft involve actions taken to prevent an adversary from successfully laying mines by attacking adversary minelayers and by traditional mine hunting and sweeping. Most nations use surface ships in this latter role while some, especially the US, have extensively used organic helicopters in this mine-clearing role since the Vietnam War. Today the US Navy further explores this MCM role with their MH-60S helicopters using LIDAR³⁷ system for mine search, as well as for shallow water ASW search. For the destruction, the helicopters may use a gun-system of a special precision 30mm supercavitating projectile³⁸ to penetrate and destroy surfaced and near surface mines. The technological company Thales has even developed mine-hunt dipper sonars for helicopters.

Minelaying, or the threat of mining, can either be protective, defensive or offensive.³⁹ *Protective minefields* are laid inside territorial waters with the aim of securing friendly forces or shores. *Defensive minefields* laid in international waters must be announced, and are aimed at restricting or channelling an adversary’s movements. *Offensive minefields* are laid in waters controlled by an adversary in order to force the adversary to take action such as closing ports or re-routing shipping. Aircraft capable of carrying large quantities of mines have been used for mining by many nations. This is an important capacity of maritime air power, though it is seldom talked about. Mine Warfare, especially in the case of minelaying, is clearly an important role for maritime air power, though not too often acknowledged and discussed.

The fourth Core Capability: Air Control Warfare

The fourth core capability, *Air Control Warfare*, deals with the necessary degree of control of the air. This includes the prerequisites of radar and electronic air surveillance, command and control, as well the fundamental fighting capabilities of combat aircraft and surface-based air defence systems from naval ships and land. Both naval organic and land-based combat aircraft have an important role to play for achieving the necessary degree of air control for other maritime forces to function. In the maritime warfare perspective, the approach to air control is in fact defensive. The aim is seldom air control *per se*, but denying all enemy air activity to be able to freely use own submarine and surface capabilities.

The navies and NATO maritime doctrines define the total effort as Anti Air Warfare (AAW), including all defence of friendly forces in the maritime environment against air threats posed by aircraft and weapons launched from air, land, surface, or sub-surface platforms. Contemporarily, AAW is carried out by a principle of “layered defence”: first, by obtaining early warning by passive means such as intelligence and signal interception, as well as long-range air surveillance radars from land, ships and aircraft. The organic AEW aircraft has in the maritime theatre an especially important complementary capability to cover the low-level axis below the cover of the surface radars. After the early warning and recognition cycle, the combat forces of fighter aircraft and long-range missile systems cover the outer defences, complemented by medium-range missile systems. The short-range systems of missiles and guns are for self-defence. This is further complemented by chaff and flare

systems, and in some instances active jammers against incoming missiles. This complete and layered AAW system is still a necessity for ships with reasonable self-defence systems, since even the most sophisticated systems do have a critical “missile-overload” threshold.

It might further be useful to break down AAW into *point air defence* and *area air defences* for getting into discussions on air power. Point air defence systems consisting of guns, short-range missiles and lasers are solely for self-defence of a unit, and should not be labelled as air power. Area air defences are, on the contrary, an important element of maritime air power. Area air defences include integrated medium-range to long-range surface-to-air defence systems, as well as fighter aircraft in the outer area on Combat Air Patrols (CAP) in direct support of the naval surface force. The role and these operations are labelled *Defensive Counter Air* operations by air forces. With all these different roles of air power a commander will try to achieve an effective air defence and a necessary degree of air control or denial, which is crucial for other air and sea operations.

The joint effort of Air Defence – or AAW in the naval case, is interesting for examining the intersection, or crossing-lines, of air and sea power. It clearly includes roles of air power, but it obviously also has a maritime objective for the defence of and as a pre-requisite for all other maritime operations to take place.

To achieve a higher level of air control (*air supremacy* or *air superiority*) over any extensive area in the dimensions of time and space – air power is normally most effectively used in more offensive concepts. We are then discussing the applied air power role of *Offensive Counter Air* operations, such as attack on airfields, aircraft logisti-

cal facilities and suppression of enemy air defences. Arguably, we then move the discussion on use of air power over into *ordinary air power concepts and theory*, and this may be viewed as a natural limit or grey area between sea power and air power concepts, theory and doctrines. We may identify another crossing-line between maritime air power and air power theories and doctrines in general.

The core capability of Air Control Warfare for achieving the necessary degree of air control has been – and will be – a pre-requisite for all conventional maritime forces.

Force Projection – a “fifth” Core Capability

Force Projection is a fifth core capability. It is about using military forces for amphibious warfare and for using firepower attack/strike towards land – perhaps even far inland. It is about using sea-based military forces to actually influence the land war itself. In many cases, this includes no maritime objectives. When discussing operations of Force Projection we often find ourselves in a hazy area of objectives, reason and responsibility between the three military services (and maybe even a fourth part-service, the “Marines” territory). I will argue that some of the operations of Force Projection are within the scope of maritime air power, while others are not.

Effective *amphibious operations* are important for the safe and timely delivery of seaborne forces to a coastal objective. Access to the littorals and coastlines have historical importance, for example, with the landings in Normandy and during the Korean War. Contemporarily, the Iraqi wars are good examples. Great efforts were put into preparation of the landings and ensuring access followed by the landings. This was very im-

portant both for opening a new front and for logistical support by sea. Amphibious operations became less important in the greater Cold War play, but have become the prime focus of the larger maritime forces over the last two decades as navies have largely been unchallenged at sea, and therefore gradually have focused more on strategic concepts *from the sea*. The US Navy went from the Cold War blue ocean focus, last described in their “Maritime Strategy” of 1986, through the doctrines “From the Sea” of 1992, “Forward from the Sea” of 1994, the “Sea Power 21” concepts, and most recently the much debated Air-Sea Battle Concept, in co-operation with the US Air Force.⁴⁰ These offensive force projection concepts all require sea control forces (ASW, AAW, ASuW and MCM) for the defence of shipping and own naval forces.

There is normally talk of four types of amphibious operations⁴¹, which shows the width of this field: “Amphibious demonstration”, “amphibious raid”, “amphibious assault” and “amphibious withdrawal”. *Amphibious assault* is the principal type of amphibious operation, which involves establishing a force on a hostile or potentially hostile shore. *Amphibious withdrawal* of forces by sea has often been used to evacuate political personnel or Special Forces. An *amphibious demonstration* is a show of amphibious force with the purpose of influencing an enemy into a course of action favourable to friendly forces. An *amphibious raid* is a landing from the sea on a hostile, or potentially hostile, shore involving swift incursion into, or a temporary occupancy of, an objective followed by a planned withdrawal. Raids are conducted for such purposes as: inflicting loss or damage, securing information, creating a diversion or capturing or evacuating individuals and/or materiel.

Maritime forces can contribute to *fire-power strikes* against targets ashore using carrier-based strike aircraft, sea-launched cruise missiles, as well as classical naval guns.⁴² In maritime operations, particularly in the coastal environment, air forces work in close co-operation with naval forces to ensure the most effective use of available air assets for air cover and in strike roles. As for the roles of strikes on naval forces by aircraft, these operations are mainly covered in the chapter on Surface Warfare. The cases that differ are when aircraft are to attack naval support facilities and ships in harbour. This strike role, in contrast to strikes against targets out at sea, requires more understanding of air strikes in general: land avoidance, tactical flying for hiding in the terrain, continuous short-range SAM threats, and the targeting itself. During the Second World War, Bomber Command and US bomber aircraft contributed to the maritime war by attacking ships in harbour, production and repair facilities and oil supplies.⁴³ This should be reckoned as maritime air power.

Discussing strikes against targets outside of the immediate naval support facilities and harbours, the theories and concepts of sea power may no longer be best suited to describe all elements and their rationale, even though the aircraft may be operated from carriers. General air power theory and doctrine comes into play. This is another crossing-line between maritime air power, which is about maritime objectives, and general air power concepts. Force projections from ships against targets far inland (e.g Afghanistan) are not about maritime objectives – it is in fact aircraft operating from carriers for purely land warfare objectives. This is, or ought to be, more correctly labelled *naval air power*, which is an administrative and organizational rather than object-based description.

Conclusion: a theoretical framework of Maritime Air Power

This article has had a twofold purpose; first of all to try to define a broad and common perspective on maritime air power, for both students and readers of air and naval services, to understand and accept. Secondly, I have argued for a conceptual framework which takes its basis from sea power theory, but also acknowledges that it is air power which is being applied. Maritime air power is both sea power and air power in nature.

Understanding the elements of maritime air power starts with appreciating and creating an understanding of the *maritime objectives* and then, based on this knowledge, appreciating the two levels of applied air power in the maritime environment, both the *core capabilities* and the applied specialized *roles* of maritime air power. These specialized roles come about and disappear over time, as the strategic framework changes and technology develops. It is essential to appreciate all these three levels to have a comprehensive understanding of this special field of military art, which is both about sea and air power. One can hardly achieve a complete understanding of the operational and doctrinal aspects without a study of the tactical and technical aspects of air power. Similarly, one can hardly understand maritime air power without knowledge about sea power theory and the maritime objectives.

The study of maritime air power shows that it is fundamentally “joint” and thereby it is necessary to take into account the differences in culture, terminology and doctrine. The argument is that maritime air power must be recognized wholly as both air power and sea power. The one-service, sailor or

aviator, student or reader disregarding this has not grasped the subject.

The conceptual framework of *maritime objectives, core capabilities* and (*specialized roles*) is essential. This split in levels is too often overlooked, and thereby one often loses sight of the great span of roles within the field of maritime air power, and their pur-

pose. Maritime air power is so much more than just ASW and ASuW, which is often stated in air force doctrines.

The author is a Colonel and doctor, heading the Department for Military Studies and Doctrine at the Norwegian National Defence College.

Notes

1. British Air and Space Power Doctrine, *AP 3000, Fourth Edition* (2009).
2. British Maritime Doctrine, *JDP 0-10* (2011), p.vi.
3. British Maritime Doctrine, *BR 1806* (1999), p.3.
4. British Naval War Manual, *BR 1806* (1957/1961) (declassified RESTRICTED), p.3.
5. Ben C. Laite, *Maritime Air Operations* (London: Brassey's, 1991).
6. Laite, *Maritime Air Operations*, p.4.
7. Geoffrey Till, "Maritime Airpower in the Interwar Period: The Information Dimension" in *The Journal of Strategic Studies* (Vol.27, nr.2, June 2004), p.322.
8. Richard A. Mason, *Air Power, An overview of Roles* (London: Brassey's Defence Publishers, 1987), pp.101-117.
9. Alan G. Hicks, "Maritime Air Power", in Richard A. Mason ed, *War in the Third Dimension. Essays in contemporary air power* (London: Brassey's, 1986), pp.169-186.
10. Andrew Lambert, "Sea Power" in Georges Kassimeris and John Buckley, *The Ashgate Research Companion to Modern Warfare* (Farnham: Ashgate, 2010), p.82.
11. Julian S. Corbett, *Some Principles of Maritime Strategy* (Annapolis: Naval Institute Press, 1988), p.118.
12. Corbett, *Some Principles of Maritime Strategy*, p.112.
13. Raoul Castex, *Strategic Theories* (Annapolis: Naval Institute Press, 1994), p.41.
14. Geoffrey Till, *Maritime Strategy and the Nuclear Age* (New York: St.Martin's Press, 1982), p.16.
15. Geoffrey Till, *Seapower*, 3rd edition (London: Routledge, 2013), pp.144-146.
16. Bernard Brodie, *A Guide to Naval Strategy* (Princeton: Princeton University Press, 1944), p.91.
17. Bernard Brodie, *A Guide to Naval Strategy* (New York: Praeger, 1965), p.226.
18. Castex, *Strategic Theories*, pp.184-202.
19. The terminology "Jeune Ecole" was introduced in 1884 by Admiral Hyacinthe-Laurent-Theophile. It advocated torpedo boats and fast commerce raiders (Castex, *Strategic Theories*, p.xiv). For a good account of the Jeune Ecole tradition, see Arne Røksund, *The Jeune Ecole. The strategy of the weak* (Boston: Brill, 2007).
20. Gjert Lage Dyndal, "The rise of the Soviet Navy, a re-visited Western view", KKRVA, Nr 3 July/September 2013.
21. Brodie, *A Guide to Naval Strategy* (1944), p.91.
22. British Maritime Doctrine (JDP 0-10), pp.2-10.
23. Ibid.
24. Geoffrey Till, "The Royal Navy in a New World, 1990-2020", in Patrick O'Brien ed, *Technology and Naval Combat in the Twentieth Century and Beyond* (London and Portland: Frank Cass, 2001), p.227.
25. British Maritime Doctrine (JDP 0-10), p.2-11.
26. Dyndal, "The rise of the Soviet Navy, a re-visited Western view".
27. Readers will experience for the terms "power projection" and "force projection". The difference is essential, and must be noted. The difference is that "power" refers to the greater strategic outcomes. The term "force" is more useful for the description of applied

- roles of air power. The British Maritime Doctrine labels the total concept as “maritime power projection”. (JDP 0-10, pp.2-14)
28. British Maritime Doctrine (JDP 0-10), pp.2-14.
  29. Ibid., pp.2-15.
  30. British Air and Space Power Doctrine, *AP 3000, Fourth Edition* (2009).
  31. Air force terminology does not cover a maritime air level above the roles of ASW and ASuW. However, the AP 3000 has a good description of the general air power capabilities, and this is a derivation from this terminology.
  32. British Air and Space Power Doctrine, *AP 3000, Fourth Edition* (2009).
  33. British Maritime Doctrine, *JDP 0-10* (2011).
  34. There are no agreed and robust definitions of the various levels of applied air power. Terminology, including definitions and the relationship between the definitions, is constantly changing. This has been the case for British development, as for most other nations. The current US Air Force Doctrine Document 1 (2011 edition, pp.42-43) labels this mid-level as “core functions”, while it previously labelled this as “core duties and responsibilities” and “capabilities”.
  35. British Maritime Doctrine, *BR 1806* (1995), p.213.
  36. Description: The established term SOSUS stands for “SOund SUrveillance System” – and provides deep-water long-range detection of faint acoustic signals. The antennas consist of high-gain long fixed arrays. The first detection systems were operational by early 1950s. Downloaded from <http://www.fas.org/irp/program/collect/SOSUS.htm>
  37. LIDAR (Light Illumination Detection and Ranging), laser which detects targets at depths between 5-50 metres, depending on the clarity of the water. This technology came as a ASW search system in the early 1960s, but until the 1990s, component technology has not been capable.
  38. RAMICS (Rapid Airborne Mine Clearance System).
  39. NATO even divides minelaying in strategic and tactical mining.
  40. There are often references to the Air-Sea Battle Concept. However, the main documents are classified. Basically this is a concepts created in the period 2009-12 for meeting the threats of enemies posing anti-access and area-denial challenges to the US global forces. (Philip Dupree and Jordan Thomas, “Air-Sea Battle: Clearing the Fog” in *Armed Forces Journal* (May 2012). Increased use of both unmanned aerial and underwater systems are defined as especially relevant in high-risk areas as the ASBC tries to cope with Daniel Goure, “A new kind of Carrier Air Wing”, in *Proceedings Magazine* (September 2012 Vol. 138), and John Richardson and Joel Holwitt, “Preparing for Today’s undersea Warfare”, in *Proceedings Magazine* (June 2012, Vol 138).
  41. NATO Allied Joint Publication, *AJP 3.1* (2004), pp.2-23.
  42. Naval guns may again get a renaissance with the evolving technologies. The US 127mm rocket assisted ERGM (Extended Range Guided Munitions) has ranges several times those of ordinary naval guns and are GPS guided. With the evolution of electronic rail-guns with 155mm canons – ranges of 200nm are proposed. This may give the gun-ship a re-birth...
  43. British Naval War Manual, (1957/1961), p.65.

”Fingret i magen”

Ryska utmaningar för svensk-finskt försvars politiskt tänkande

av Lars Nicander och Linnéa Arnevall

Résumé

This research note describes the triggered challenges as a result of the last few years' change in the Russian threat posture in Europe and among the Nordic-Baltic countries – specifically regarding planning against these types of pre-war asymmetric threats. They will have a direct impact on the operational-tactical level within the national defence planning efforts, as well as on the strategic/national and the international/security policy levels. The bureaucratic seams and responsibilities for countering these types of asymmetric threats between military and civilian authorities are in many important respects blurred; therefore, specifically Sweden – and also in some cases Finland – faces a couple of extensive challenges as the government's stove-pipe structures could be at odds on how to manage these threats. One approach could be to revisit the total defence concepts and their robust holistic structures that existed until the turn of the millennium, but which all the Nordic countries in several important respects have dismantled.

DEN SÄKERHETSPOLITISKA försämringen i Östersjöområdet de senaste åren beror i mycket på Rysslands förändrade attityd gentemot omvärlden. Detta har tydligt åskådliggjorts genom olika former av asymmetrisk krigföring, dels de ”anonyma” cyberattackerna mot Estland 2007 och vid Georgien-kriget 2008, dels metodiken vid annekteringen av Krim 2014 och den ännu fortgående konflikten med Ukraina. Fortsatta påverkanskampanjer kan även skönjas i de tre baltiska staterna, vilka har uppmärksammat hotet och förbereder sig för olika former av hybridkrigföring.¹ Ubåtskränkningen mot Sverige i oktober 2014 implicerar att även de nordiska länderna kan vara i blickfånget.

Det strategiska syftet verkar vara att återskapa en geopolitisk buffertzon runt Ryssland likt den som Sovjetunionen hade under det kalla kriget – trots att detta då kan trigga Natos kollektiva försvarsgarantier å de bal-

tiska staternas vägnar. Den överenskommelse om närmare operativt samarbete som den svenska och finske försvarsministern tillkännagav den 17 februari 2015 ligger i linje med att det traditionella militära hotet från öster nu börjat uppmärksammats.² Den kanske viktigaste aspekten är dock att fundera kring de nya formerna för icke-traditionell maktutövning.

Operativ-taktisk nivå – hybridkrigföring

Det ryska säkerhetspolitiska agerandet har skett på tre skilda men koordinerade nivåer. På den första nivån, den operativ-taktiska, har vi upplevt så kallad hybridkrigföring som likt cyberattacker handlar om att utnyttja anonymiteten med omärkta militära enheter (”små gröna män”) som t ex i fallet med Krim och i Ukraina.³ Avsaknaden av nationalitetsbeteckningar gör det svårt

för ett utsatt land och omvärlden att öppet anklaga en stat som förövare. Dessutom är de nationella regelverken i ett utsatt land att bekämpa denna typ av förband i många fall också begränsad av uppdelningen polis-iärt-militärt.

Ett annat inslag på denna nivå är möjliga militära förberedelser såsom den undervattensverksamhet som pågått i Sverige, eller ryska privatpersoners tvivelaktiga inköp av fastighetsmark vid militärgeografiskt viktiga områden i Finland.⁴

Strategisk nivå – påverkansoperationer och cyberattacker

På den andra nivån, den strategiska, tillkommer cyberattacker och påverkansoperationer med desinformation, där så kallade nättroll har i syfte att styra mediedebatten i väst. Nättrollen utnyttjar västliga mediers ”krav på opartiskhet” vilket gör att ren desinformation på så sätt får oproportionerligt stort inflytande. Detta förstärks sedan med en omfattande etablering av Moskva-styrda TV-kanaler såsom Russia Today och Sputnik i drygt 20 länder – bland annat i Finland.⁵

Samtidigt skapas ett informationsmonopol för den inhemska befolkningen i Ryssland. Befolkningen utestängs i hög grad från alla åsikter och nyheter som går emot dem som regimen vill framhäva.⁶ Detta försvarar i sin tur ett kritiskt förhållningssätt eftersom alternativa informationskällor stängts ner, och internet samt sociala medier kontrolleras hårt. Jämfört med Sovjetunionen under kalla kriget finns det en kvalitativ skillnad där befolkningen närmast utgick från att regimen överdrev och for med osanning, vilket medförde ett klimat där satirtidskrifter

och regeringsskämt kunde frodas men som idag inte är fallet.

Säkerhetspolitisk nivå – tre påverkansvägar

På den tredje nivån, den säkerhetspolitiska, har det ryska agerandet under en längre tidsperiod varit tydligt kopplat till att förminska västvärldens – främst EU:s och Natos – förmåga till enighet, t ex rörande sanktioner mot den ryska militära expansionen på Krim och i Ukraina. Detta har skett med hjälp av ekonomisk-politiska åtgärder eller ”vapen” gentemot europeiska länder i form av påverkan i energi-, finans- och handelsfrågor.

Energivapnet användes inledningsvis främst mot Ukraina, men även Slovakien, Rumänien och framför allt Tyskland har påverkats. Tysklands beslut om att avveckla kärnkraften har gjort landet än mer beroende av den ryska energin. Det har funnits en strategi⁷ att skapa flera gasledningsnät som går utanför rysskritiska länder som t ex Polen i norr, detta tillsammans med tillkomsten av gasledningen Nordstream. I det senare projektet värvades även som styrelseordförande den tidigare tyske socialdemokratiske förbundskanslern Gerhard Schröder, vars opartiskhet kan ifrågasättas då han umgåtts mycket nära med Putin och firats av denne i Petersburg på sin 70-årsdag. Foga förvånande tillhör även Schröder dem som i Tyskland vädjat om förståelse – både inom och utanför sitt parti – för Putins agerande.⁸

Finansvapnet har som ett exempel använts i form av ryska investeringar på finansmarknaderna i London City, vilket i sin tur gett upphov till ett visst försiktigare agerande från brittisk sida gentemot Ryssland.⁹ T ex avhöll britterna sig från att åtalा mördarna av den ryske dissidenten Aleksandr Litvinenko, vilket i dagens mer skärpta läge omprövats.¹⁰

Stora penningbelopp och lukrativa uppdrag har också getts till utpekade politiker och lorder i överhuset, vilka i tidningsartiklar – i likhet med Schröder i Tyskland – manat om återhållsamhet rörande sanktioner mot det ryska agerandet.¹¹

Handelsvänet¹² i sin tur illustreras bäst av de två amfibiefartygen av typ Mistral som Frankrike överenskommit om att tillverka och sälja till Ryssland – en affär med sidoavtal värd cirka 20 miljarder Euro. Ett psykologiskt spel har pågått, där USA och andra länder försökt gjuta mod i premiärminister François Hollandes vankelmodiga hållning samtidigt som Ryssland skickat ut inbjudningskort i samband med det tänkta överlämnandet. Till slut skickades de ryska besättningsmän som flyttat ombord på fartyget hem igen med oförrättat ärende.¹³

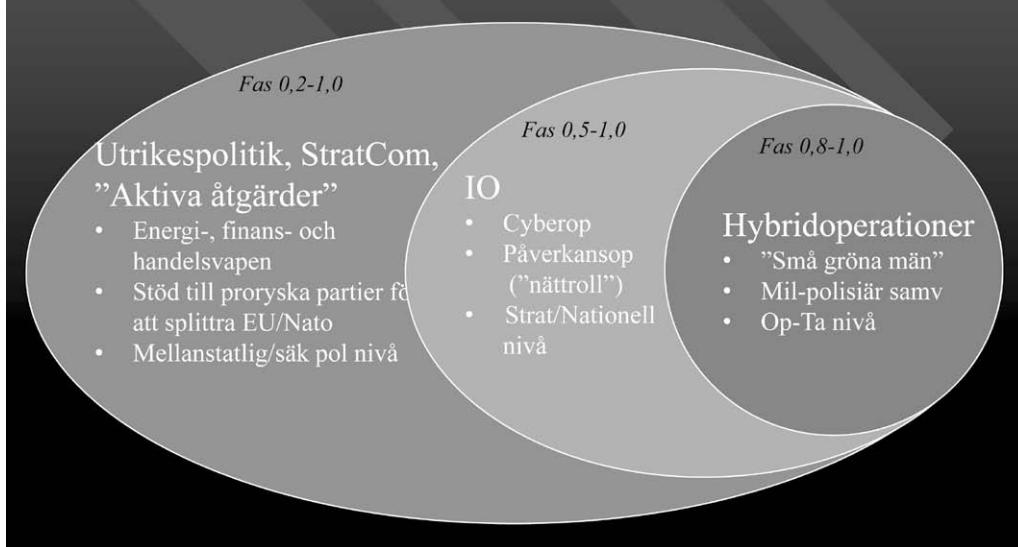
Till de politiska åtgärderna på den säkerhetspolitiska nivån hör även kultiveringens av högerpopulistiska partier i t ex Ungern,

Slovakien och i Storbritannien, men också vänsterpopulistiska partier i t ex Grekland. En uppenbar risk – och troligen det avsedda ryska syftet – är att dessa länder kan bli ”trojanska hästar” som blockerar beslut i det Europeiska Rådet (EU) eller i North Atlantic Council (Nato), där det i bågge fallen krävs konensus rörande sanktioner respektive militära aktioner.¹⁴

Utöver kultivering av partier tillkommer också stödet till nystartade ickestatliga organisationer i syfte att värna ryskspråkiga minoritetsbefolkningar i de baltiska grannländerna.¹⁵ Detta för att skapa en förment bild av missförhållanden som kan motivera ryska interventioner likt Ukraina.

Dessa tre hotnivåer i ”gråzonen” – som alla äger rum i fredstid innan krigshandlingar har brutit ut – skulle kunna beskrivas enligt bilden nedan, där förenklat fas 0 avser fredstid medan fas 1 avser ett skede med någon form av höjd beredskap.

Asymmetrisk krigföring i ”Gråzonen”

Utmaningar för försvarsplaneringen i vid mening

Hur kan då berörda länder som Sverige och Finland bemöta denna form av asymmetrisk krigföring och utmaningarna den medför i och med Rysslands förändrade säkerhetspolitiska agerande? Debatten synes ha varit mer tidig och öppen i Finland än i Sverige där bland annat försvarsmaktens kommandör Jarmo Lindberg betonat vikten av att det nya hotfenomenet beaktas.¹⁶ Låt oss först definiera några delkomponenter i denna form av asymmetrisk krigföring.

Den gamla klassiska formen av ren militär krigföring vidgades under andra världskriget när Joseph Goebbels talade om ”det totala kriget” vilket drabbade hela samhället. Detta ledde till att Sverige – och till del även andra nordiska länder – under efterkrigstiden byggde upp ett totalförsvar med både militära och civila försvarsverksamheter som samplanerades. Inte minst uppbygget av det psykologiska försvaret för att detektera och skydda den fria opinionsbildningen mot styrd vilseledning förtjänar här att framhållas.

I och med IT-revolutionen och informationssamhällets framväxt på 1990-talet skapades nya sårbarheter i samhällets kritiska informationsinfrastruktur, där el- och tele-system kopplas samman med internet och andra digitala nätverk och därmed kan styras digitalt. Denna utveckling av sårbarheter och hur de kan utnyttjas för säkerhetpolitiska syften hade få länder tagit höjd för, och ett första tecken på det nya läget var de (ryska) digitala överbelastningsattackerna mot Estland 2007. I de militära doktrinerna tillkom dessutom på strategisk nivå begreppet informationskrigföring/informationsopera-

tioner, där bland annat cyberattacker kombineras med ”mjuka” påverkansoperationer via internet och medier i ett samlat syfte att få motståndaren att bete sig som den attackerande parten önskar.¹⁷

För att framgångsrikt motverka denna typ av asymmetriska krigföringsmetoder krävs samverkan och lag spel på flertalet olika byråkratiska nivåer. Den mellanstatliga nivån med EU och Nato är svår att påverka, men på den nationella nivån finns det ett antal utmaningar för både regeringskanslier och myndigheter vilka beskrivs närmare nedan.

Totalförsvarsarvet

De nordiska länderna hade under det kalla kriget någon form av totalförsvarssystem, där lagrum och samverkan civilt-militärt var harmoniserade. Grundförutsättningen var i de flesta fall att det fanns en klar åtskillnad på fredstid och beredskaps tillstånd. En del kunskaper och samverkansmönster kan troligen återskapas från totalförsvars-koncepten, men med dagens ”gråzonskonflikter” i åtanke måste samverkans- och samarbetsmönster ses över, då det numera krävs ett lag spel. Det handlar om att identifiera och förstå såväl öppna påverkans-kampanjer som dolda IT-attacker. Detta kompliceras ytterligare av att samhället måste kunna agera innan en händelse, eller en serie, identifierats som ett antagonistiskt hot med en ”tydlig” avsändare.

Idag har den svenska fredstida krisberedskapsmodellen ett nerifrån-perspektiv byggt på frivillig samverkan mellan de starka och självständiga myndigheterna vid olika kris-situationer, till skillnad från det mer inrikande och sammanhållna totalförsvarssystem med ett uppifrån-perspektiv vilket Sverige vid millennieskiftet avskaffade.

Totalförsvarssystemet bestod under drygt 50 år av fyra komponenter – militärt försvar, civilförsvar, ekonomiskt försvar och psykologiskt försvar. Till detta kom en omfattande så kallad administrativ beredskap som gjorde att Sverige skulle kunna styras även om delar av landet var ockuperat – alltsammans minst vart fjärde år övat på alla nivåer.

Uppdateringsbehov

Förutom den rent militära planeringen och styrkeuppbryggnaden finns det i ljuset av de utmaningar som den ryska icke-linjära krigföringsmetodiken medför viktiga områden att uppdatera för svensk inrikes samverkan.

För det första handlar det om en översyn av regelverken för att täppa till legala och verksamhetsmässiga ”glapp”, så att militära och polisiära enheter kan hantera angrepp av ”små gröna män” utan tidsspillan. Finland har i förhållande till Sverige ett försteg genom det militärt organiserade gränsbevakningsväsendet ordnat under inrikesministeriet, till skillnad från den skarpa åtskillnad på militär medverkan under fredstid som rått i Sverige sedan Ådalenhändelserna 1931.¹⁸

Ett andra område är återtagandet av gemensamma planeringsgrunder byggt på ett övervägt risktagande. Under det kalla kriget planerade Sverige för 30 dagars avspärrning, varför viktiga komponenter, drivmedel etcetera skulle förrådshållas. Det uppdrogs då åt alla civila beredskapsmyndigheterna att planera för detta. Det finns idag ingen sådan planering.

Ett tredje område är översyn av samhällskritiska försörjningssystem, där outsourcing och tillämpning av New Public Management medfört prioritering av kärnverksamhet på bekostnad av redundans.¹⁹ Detta har i Sverige inneburit mer av stuprör och mindre av

hängrännor mellan olika samhällssektorer. Försvarsmakten har t ex efter övergripande politiska inriktningar tvingats optimera sin helikopterverksamhet endast för egen verksamhet och inte som tidigare kunna utgöra en kostnadseffektiv resurspool för övriga samhällsintressen som räddningstjänst, polistransporter etc. Denna fråga ser dock nu ut att ha lösats av en snabbtillsatt statlig utredning.²⁰ Ett ytterligare exempel är när Försvarsmakten ålades med den statliga ekonomimodell som infördes på 1990-talet att betala ränta på ett fiktivt anläggningsvärd för befästningar vilka redan en gång är betalda.²¹ Med andra ord är det inte ovanligt att skattebetalarna kan tvingas betala samma sak två gånger.

Ett fjärde område är detektering av desinformationsförsök och påverkanskampanjer från ”främmande makt”. Till detta måste kopplas utbildningsinsatser för att öka källkritik gentemot mediainformation – såväl i tryckt och etersända media som i sociala medier.

En femte avgörande och helt central fråga är en nationell samordning inom regeringskansliet, där hot och planering vägs mot varandra oberoende av ekonomiska utgiftsområden. Det finns ett antal områden i många läanders regeringsapparater där ansvaret är splittrat mellan de olika departementen – krishantering, underrättelsetjänst, förebyggande och motverkan mot terrorism, skydd mot påverkansoperationer samt cybersäkerhet. Den gamla termen ”civilt försvar”, där även andra departement än Försvarsdepartement blev inkopplade, har varit närmast bortglömd.

Dessa nya samverkansområden måste sedan, som tidigare, prövas vid regelbundna övningar på regeringsnivån för att man ska komma in i rätt ”mindset” och hitta flaskhalsar i beslutsprocesser. Tankar kring att återskapa ett uppdaterat totalförsvars-

systemen ”2.0”, så att Sverige och Finland får ett hybridförsvar kombinerat med ökad samhällelig motståndskraft, mot påverkanskampanjer och cyberattacker, är något som både försvarsberedningar och forskare i Finland och Sverige börjat uppmärksamma.²² Finlands president Sauli Niinistö har till och med föreslagit att EU borde skapa ett hybridförsvar.²³ Det faktum att det fortfarande finns ett slumrande totalförsvarsarv har gjort att både Sverige och Finland kanske är relativt sett bättre rustade än andra länder i vårt närområde.

Slutord

Med ovan förändringar skapas nödvändiga och bättre förutsättningar att hantera den nygamla ryska maktutövningen, där angri-

paren likt inom manöverkrigföringen försöka hitta de svagaste och mest sårbara flankerna hos en motståndare. Det kan också uttryckas som om provokatören sticker fingret i magen på en motståndare så långt det går tills det tar emot. Men, nota bene, till slut måste handla om att de folkvalda politiska ledarna har egen inneboende kraft, vilja och integritet för att stå upp mot denna typ av politisk maktutövning.

Lars Nicander är Politicies doktor och chef för Centrum för Asymmetriska Hot- och Terrorismstudier (CATS) vid Försvarshögskolan samt ledamot av KKVA.

Linnéa Arnevall (MA) är forskningsassistent vid CATS vid med en inriktning på underrättelsetudier och civilt försvar.

Noter

1. “Ambiguous Threats and External Influences in the Baltic States and Poland, Phase 1: Understanding the Threat”, Asymmetric Operations Group, John Hopkins Applied Physics Laboratory, 2014.
2. Berzins, Janis: “Russia’s New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvia Defense Policy”, *Policy Paper no 2, National Defence Academy of Latvia Center for Security and Strategic Research*, 2014.
3. Ljungman, Jakob: ”Rysk psykologisk krigföring i Lettland”, *Frivärld*, 2015-02-23, <http://www.frivarld.se/rapporter/rysk-psykologisk-krigforing-letland/>.
4. Regeringen: ”Förslag på närmare svensk-finskt försvarssamarbete”, 2015-02-17, <http://www.regeringen.se/artiklar/2015/02/forslag-pa-narmare-svensk-finskt-forsvars-samarbete/>.
5. Bergquist, Mats: ”Skev maktbalans i Europa”, <http://kkvva.se/skev-maktbalans-i-europa/>.
6. Landor, Pär: ”IL: Airiston Helmi övervakar och kan stänga farleder”, 2015-01-19, <http://www.abounderrattelser.fi/news/2015/01/il-airiston-helmi-overvakar-och-kan-stanga-farleder.html>.
7. Laurén, Anna-Lena: ”Ryssland gör storsatsning i informationskriget”, *Hufvudstadsbladet*, 2014-11-10, <http://hbl.fi/nyheter/2014-11-10/680421/ryssland-gor-storsatsning-i-informationskriget>.
8. Gatov, Vasily: ”How the Kremlin and the Media Ended Up in Bed Together”, 2015-03-11, <http://toinformistoinfluence.com/2015/03/11/how-the-kremlin-and-the-media-ended-up-in-bed-together/>.
9. Szabo, Stephen F: *Germany, Russia, and the Rise of Geo-Economics*. Bloomsbury Publishing, 2014. <http://www.bloomsbury.com/uk/germany-russia-and-the-rise-of-geo-economics-9781472596321/>.
10. RP Online: ”In der SPD wächst die Kritik an Gerhard Schröder”, *Rheinische Post*, 2014-07-28, <http://www.rp-online.de/politik/gerhard-schroeder-und-putin-in-der-spd-waechst-der-unmut-aid-1.4413943>.

- Küchler, Teresa: "Schröder får kritik för stödet till Putin", *Svenska Dagbladet*, 2014-03-28, http://www.svd.se/nyheter/utrikes/kritik-mot-schroder_3413928.svd.
9. Cohen, Nick: "Why London turns a blind eye to Russia's adventurism", *The Guardian*, 2014-03-15, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/15/ukraine-crimea-sanctions-russian-investment-london>.
  10. Buxton, Charlotte: "Polisen: Tre mordför-sök på ex-spion". *Svenska Dagbladet*, 2015-01-27, http://www.svd.se/nyheter/utrikes/ny-utredning-tre-mordforsok-pa-alexander-litvinenko_4286165.svd.
  11. Holehouse, Matthew: "Lord Mandelson to attend Putin's 'vanity summit', *The Telegraph*, 2014-05-07, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/10813114/Lord-Mandelson-to-attend-Putins-vanity-summit.html>; "UK Lord nominates Putin for Nobel Peace Prize over Syria plan", *Russia Today*, 2013-10-15, <http://rt.com/news/putin-peace-nobel-syria-222>.
  12. Det är ofta svårt att skilja legitim affärsverksamhet från utnyttjandet av finans- och handelsväpnets. Jämför t ex med den svenska affärsmannen och tillika svensk honorärkonsul i Genève Thorbjörn Thörnqvist och hans köp av Gennady Timchenkos andelar (43 %) i Gunvor Group. En affär som genomfördes mycket snabbt och precis innan Timchenko sattes upp på USA:s sanktionslista med anledning av Rysslands agerande i Ukraina. För mer information se: Råvarumarknaden.se: "Torbjörn Törnqvist tar över Gunvor Group", 2014-03-21, <http://ravarumarknaden.se/torbjorn-tornqvist-tar-over-gunvor-group/>.
  13. "Russian sailors hope to return to Saint Nazaire to take first Mistral-class helicopter carrier in March", *Russia Beyond the Headlines* 2015-01-13, http://rbth.co.uk/news/2015/01/13/russian_sailors_hope_to_return_to_saint_nazaire_to_take_first_mistral-cl_42838.html.
  14. "NATO's assessment of a crisis and development of response strategies", *North Atlantic Treaty Organization*, 2011-05-10, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_75565.htm.
  15. Pabst, Sabrina: "Is the Kremlin financing Europe's right-wing populists?", *Deutsche Welle*, 2014-11-29, <http://www.dw.com/en/is-the-kremlin-financing-europes-right-wing-populists/a-18101352>.
  16. Goble, Paul: "Moscow Using Russian Organizations to Destabilize Latvia, Riga Officials Say", *Window on Eurasia – New Series*, 2015-03-09, <http://windowoneurasia2.blogspot.co.uk/2015/03/moscow-using-russian-organizations-to.html>.
  17. von Kraemer, Maria: "Försvarets kommandör: Krissituationer allt diffusare", *Svenska Yle*, 2014-09-15, <http://svenska.yle.fi/artikel/2014/09/15/forsvarets-kommendor-krissituationer-allt-diffusare>.
  18. Franke, Ulrik : "War by non-military means – Understanding Russian information warfare", FOI-R--4065—SE, 2015-03-12, <http://www.foi.se/en/Top-menu/Pressroom/News/2015/War-by-Non-Military-means/>.
  19. Hood, Christopher: "A public management for all seasons?", *Public Administration*, vol 69 1991 s 3-19, http://www.ipf.se/static/files/12/hood_the_paper.pdf.
  20. "Helikoptern i samhällets tjänst", SOU 2008:129, 2008-12-15, <http://www.regeringen.se/contentassets/a3f811c0b5304cb9855-af822149430b1/helikoptern-i-samhällets-tjanst-hela-dokumentet-sou-2008129>.
  21. "Kapitalkostander inom försvaret – Nya former för finansiell styrning", SOU 1991:20, 1991, https://data.kb.se/datasets/2015/02/sou/1991/1991_20/librisid_1688883.pdf.
  22. Salonius-Pasternak, Charly och Limnell, Jarno: "Preparing Finland for hybrid warfare: Social vulnerabilities and the threat of military force", *The Finnish Institute of International Affairs*, 2015-02-17, http://www.fia.fi/en/publication/488/preparing_finland_for_hybrid_warfare/.
  23. Bjon, Sylvia: "Sauli Niinistö: EU kunde skapa hybrideförsvar", *Hufvudstadbladet*, 2015-01-23, <http://hbl.fi/nyheter/2015-01-23/710866/sauli-niinisto-eu-kunde-skapa-hybrideforsvar>.

In connection with the presentations which were made at the seminar on military power conducted at the Royal Swedish Academy of War Sciences on 14-16 May, 2014 and which are to be found in the book *Military thinking in the 21st Century*, a number of prepared comments from some specially invited participants were added in a supplement. The comments have been assessed as being of interest to our readers, and for this reason the authors have been asked to elaborate on their comments in the form of articles. Four of these are reproduced below.

Tommy Jeppsson, Editor

On the future of conventional warfare From closed minds to open systems

by Dennis Gyllensporre

Resumé

Vid den internationella konferensen *Military Thinking in the 21st Century* som genomfördes våren 2014 i Stockholm presenterade Martin van Creveld och Emilie Simpson varsitt perspektiv på teoriutvecklingen för konventionell krigföring. Denna artikel reflekterar över deras bidrag och konstaterar att interaktion är den gemensamma nämnaren, trots att perspektiven och argumenten skiljer sig åt i flera avseenden. Utveckling av teorier för konventionell krigföring måste i större utsträckning beakta ömsesidiga beroenden. Krigföring bör ur ett teoretiskt perspektiv betraktas som ett öppet system med växelverkande delsystem och en ständig yttre påverkan. Linjär och deterministisk logik ger inte längre en tillräckligt god grund för att förstå konventionell krigföring. Metaforer och koncept som utvecklas inom andra vetenskapliga områden kan vara till stor nytta. I detta sammanhang är det särskilt värdefullt att studera kaos- och komplexitetsteori.

THIS ARTICLE PROVIDES reflections on the future of conventional warfare against the backdrop of thoughts provided by military theoreticians Martin van Creveld and Emilie Simpson during the conference on military thinking in the 21st century held in Stockholm last spring.¹ Notwithstanding the value of their individual contributions the common denominator may not be apparent at first glance. The aim of this chapter is to synthesise their findings to address the seminar questions:

- Does the future lie in new technology or in new approaches?
- Is there a single future for conventional warfare or several?
- How can we cut through the exaggerations that often accompany new concepts?

Indeed, these questions are challenging and beg for more elaborative considerations than are possible in this entry. Consequently, the ambition is to provide one narrative to

approach the questions. The key argument is straightforward; a theory for conventional warfare must to a larger extent be underpinned by the notion of interconnectivity and increasingly be construed as an open system.

A generational typology of warfare

Before reviewing the contributions a frame of reference is needed. To this end the concept of generational evolution of warfare, postulated by William S Lind et al., is chosen as a point of departure.² It is a concept that has received broad acceptance amongst scholars and practitioners.³ For the purpose of this study it is straightforward and addresses key aspects beyond the core of warfighting, including actors, technology and societal aspects.

The original article, summarized in this paragraph, posits that first generation warfare (1GW) revolved around the tactics of line and column without any operational art, although exercised by some commanders like Napoleon.⁴ In second generation warfare (2GW) smoothbore muskets were replaced by rifled muskets, barbed wire, machineguns and indirect fire. Other technological advances included the telegraph and the railway. Operational art emerged primarily from the Prussian Army. Instead of massing manpower, success was achieved by massing firepower. The battle was linear, or at least there was a desire for linearity on the battlefield. While third generation warfare (3GW) emerged after World War I, doctrine, for instance in the USA, remained focused on 2GW until the 1980's. In practice warfare made the leap into 3GW during World War II. Mindful that several nations had new technologies in their military inventories, like aircraft, radars, telecommu-

nications, armoured vehicles, only Germany excelled in making full use of them through her Blitzkrieg.

3GW is encapsulated in manoeuvre warfare. Like its predecessors, 3GW is associated with technological advances and new weapons systems, however to a lesser extent. As the Germans understood that they could not overcome the U.S. industrial base, focus was shifted from attrition to manoeuvre. This shift complicated a move towards non-linear tactics. Still the conceptual ideas revolved around the sovereign enemy and the duel between forces that served as instruments to their political leadership. Operational art became more occupied with time than location. Combined and joint forces, at sea, on the ground, in the air, are coordinated in time and space to outmanoeuvre the enemy. This concept was further developed by John Boyd in his OODA (Observe-Orient-Decide-Act) loop.⁵ Arguably, this is the conventional way for nation states to plan and conduct warfare against other nation states. During the Gulf War, in 1990–91, 3GW was at its pinnacle. The success of the coalition propelled the debate on Revolution in Military Affairs. It is underpinned by the idea of networking of a well-informed but geographically dispersed force and enabled by new technology.⁶

In the late 1980s fourth generation warfare (4GW) theory gained traction in the face of new challenges.⁷ Nation states monopoly on violence eroded and forces had to prepare to fight non-state opponents, including insurgence and guerrilla forces.⁸ In a provocative statement Sir Rupert Smith, a retired top British general, went even further, claiming that: "War no longer exists... War as battle in a field between men and machinery, war as a massive deciding event in a dispute in international affairs: such war no longer exists".⁹

4GW has its roots in Mao Zedong's uprising and his 'long march' to ascend in power in China.¹⁰ This development marks a significant change, for the first time the ideas emanates from a non-western society. At the core lies the formula for a weak actor to defeat a superior power. Persistence to fight for decades and the willingness to accept casualties are important factors. In response western forces, spearheaded by the U.S. and the United Kingdom have developed counterinsurgency (COIN) doctrines. However their effectiveness remains disputed.¹¹ Thomas X Hammes should be recognized as a key contributor to refine this concept. Also Martin van Creveld has been instrumental in the early phase of forging a notion of 4GW.¹² Notably, 4GW does not equal terrorist action by employment of low-technology systems.¹³ Terrorism is mere a tactics, and the original paper on 4GW identified directed energy weapons, robotics, and artificial intelligence as viable for the future. 4GW puts primacy on psychological objectives as opposed to physical objectives. Lind et al. recognise that 4GW is in essence a return to warfare conducted prior to the Westphalian peace in 1648 when the nation states emerged, the new aspects being 'who fights' and 'what they fight for'. Furthermore the novelty also includes the use of 'new tools' and operating in a new international system.¹⁴

There is a growing acceptance of fifth generation warfare (5GW) as a notion to encompass unrestricted warfare. It is attributed to Qiao Liang and Wang Xiangsui based on their book *Unrestricted Warfare: China's Master Plan to Destroy America*.¹⁵ In essence they argue that "the use of all means whatsoever; means that involve the force of arms and means that do not involve the use of arms, means that entail casualties and means that do not entail casual-

ties – to force the enemy to serve one's own interest".¹⁶ They argue that the American way of warfare is myopic. Mindful of the RMA it is too focused on technical aspects in the military realm. Six other fields are elevated to nullify the USA advantage in high-technology weaponry: diplomatic, economic, financial, cyber, media/information and network warfare.¹⁷ The concept uses the term 'super-empowered individuals' that relates to individuals and small groups that have the ability to render western military power obsolete by for instance by employing weapons of mass destruction or launching cyber-attacks. John Robb calls this 'open source warfare'.¹⁸

Most recently sixth generation warfare (6GW) has been fielded as a way to capture the Russian warfare in relation to Ukraine. It currently receives significant attention, albeit under different labels. The EU and NATO seem to gravitate toward the term *Hybrid Warfare*. It combines the logic of *realpolitik* with legalism and soft power. According to Jānis Bērziņš Russia subscribes to the notion that the strong and powerful will ultimately successful and thus defining what is legitimate.¹⁹ The perceived weakness of the west, including the USA, in their early responses perpetuates this point. Seizing the legal high ground is important. The Russian president, Mr. Vladimir Putin, requested authority from the Parliament (Duma) to use force. Moreover the annexation of Crimea was based on the outcome of a referendum, i.e. self-determination. The number of Russian troops in Crimea never exceeded those that were authorised under the bilateral agreement. Clearly, in the view of the west these legal aspects are eclipsed by the breach of international law as well as the Budapest Memorandum on Security Assurances. Also Russia did not employ its forces directly into the conflict. Instead she

intimidated Ukraine at its borders, conveying a deterrent message on her ability to act militarily if needed. The Russian forces also mixed personnel and equipment into separatist units without the insignia that would alter the jurisdiction of their actions under international humanitarian law. The conflict also created and exploited a porous boundary between war and peace. According to the Chief of the Russian General Staff, Valery Gerasimov, ‘military actions starts by groups of troops during peacetime, war is not declared at all’.²⁰

New science in support of new thinking

The generational topology has received criticism for *inter alia* its simplicity and lack of novelty.²¹ Another area that has been subjected to criticism is the distinct sequencing of phases of warfare.²² Rather than quantum leaps they should be regarded as intellectual bannisters that coexist. However for the purpose of this treatise these shortfalls can be neglected. Instead we focus on some trends in the overview provided.

Van Creveld argues that soldiers are exposed to chaos and that their perspective has not been properly reflected in military theory. This misses somewhat a key point, namely that chaos is present at all levels of warfare, and is discretionary to neither specific command levels nor selected personnel categories.²³ If chaos is the norm in warfare, perhaps chaos theory could be useful in the progress of military theory? Indeed, theory on chaos and non-linear systems has made significant strides the last decades and is increasingly being applied in other scientific fields.²⁴

One of the key features is increased complexity with regards to the actors involved. The early generations of warfare were based

on a closed and linear system. Their deterministic nature was reinforced prescriptive guidance by theorists like Antoine-Henri Jomini. This thinking can be traced back to Sir Isaac Newton.²⁵ By defining absolute time and space and explaining the universe with a Majestic Clockwork metaphor made people understand an orderly and predictable nature.²⁶ Newton’s laws of motion provided exhaustive explanatory power in the realm of physics. The trajectory in warfare is towards less determinism and increased complexity. It is a far cry from being confined to duels between two military forces of similar composition under clear political authority by acclaimed nation states. While it is tempting to predict the evolution of warfare through the development of technology and weapons, studies show that technology is a necessary but not exhaustive condition to make leaps in warfare. Other critical factors include societal change, and economic progress.²⁷ Arguably, globalisation with its instant and universal connectivity has not yet been fully captured. There is an increasingly blurring of the line between war and peace. Warfare is also migrating to other domains than the military, partly to offset the USA military supremacy. Other areas of society are becoming increasingly nested in activities that relate to war and new actors have entered the scene.

This approach opens up for new entities and new interactions. According to Hammes there is an “exponential increase in the number and type of players on the international scene,” including international, transnational and subnational actors in addition to states, economics (greater interdependence, which has eroded sovereignty, and a greater divide between rich and poor), and society (with a huge variety of non-traditional networks – including ethnic, cultural, and religious – reducing the allegiance of citizen

to state, and meaning that less and less of “international politics” is actually conducted through official channels).²⁸

Today we know that Newton’s laws fail to provide a sufficient explanation as to how nature behaves, but we remain committed to the *Majestic Clockwork* metaphor despite the significant progress from the early generations of warfare. In his seminal work on scientific revolutions, Tomas Kuhn argued that intellectual and scientific advances displacement of one paradigm, which has become incapable of providing a framework for new findings, as well as acceptance of a new paradigm that it is perceived as better than its predecessor.²⁹ “Today science has provided us with more refined tools to understand how complex systems behave. The nonlinear paradigm encapsulates a cognitive approach to enhance understanding of complex systems in uncertain environments”.³⁰ The next generation of paradigm, or scientific theory, consistent with the aforementioned evolution of warfare has to accept complexity, uncertainty and interactive behaviour as the norm.

Arguably, relevant theories are emerging, albeit under different labels; chaos, complexity, non-linear, chaoplexic, string systems.³¹ These systems defy proportionality. They may demonstrate unpredictable behaviour through disproportionately large or disproportionately small outputs, or they may involve interactions in which the whole is not equal to the sum of the parts.³² The collective behaviour of a nonlinear system can be greater or lesser than the addition based on the interactions. Systems are sensitive to initial conditions (SIC), nearly similar inputs, can diverge into two trajectories with no correlation. Systems bifurcate into multiple states and eventually reach the equilibrium zone, where the system is stable without change, organization of the system changes

without significant external influence.³³ It is claimed to be the same variation and natural selection processes as the driven processes of evolution.³⁴ Albert Saperstein describes Self-organization criticality (SOC):³⁵

Elements and their interactions come into and go out of existence as part of the ongoing process; the field of endeavour may change in size, structure, and constituents with time. Thus states, armies, military and civilian units, may be born, grow, thrive, decay, die and disappear, as part of the process which also creates, distorts, and dissolves, the structures of which they are – if perhaps only temporarily – parts and foundations. States may be created out of, or dispersed back into, smaller groups of people as a result of war or other interactions between other states or people groupings. ‘Official’ or ‘unofficial’ military units form or dissolve as a result of anticipated or actual conflict between existing, nascent, or hopeful nations. Economic, political, or other classes, come and go through turmoil engendered by other groupings in the system of nation or nations. In sum, the system determines its apparent elements rather than conversely.

Although introduced by a biologist, systems theory is an interdisciplinary theory.³⁶ Systems thinking originate from a desire to shift focus from the part to the whole.³⁷ As such it resonates with the operational desire for comprehensive approaches to conflicts.³⁸ To fully understand a phenomenon it is not sufficient to disintegrate it into subparts, a holistic perspective is also required.³⁹ Its basic feature is a constant interaction with its external environment, which is not controlled by the system. The application of open system thinking to understand how nature behaves has drawn on modern science and several complex systems concept have evolved, one of those is Complex Adaptive Systems. The

importance interaction is further manifested in the concept of Complex Adaptive Systems, another important construct of the non-linear approach. Systems in nature, for instance the immune system, that are characterized by complex behaviours that arise as the result of nonlinear interactions among a large number of components or subsystems and lack of (strong) central direction, are defined as Complex Adaptive Systems.⁴⁰ They are made up of large numbers of active and diverse components; all living organisms satisfy the requirements of Complex Adaptive Systems.⁴¹ The basic building blocks of the Complex Adaptive Systems are agents that seek to maximize some measure of goodness or fitness, by evolving over time.⁴²

Mitchell Waldrop describes complex systems as: (1) having a great number of interacting independent agents, (2) allowing the system to undergo spontaneous self-organization, (3) active adaptation to gain advantage, and (4) possessing a dynamism compared to static but complex systems.⁴³ Mindful that the generational shift of warfare is moving towards a human centred concept the non-linear paradigm is a better reflection of human behaviour than the linear paradigm.

Martin van Creveld's ten dictums

In van Creveld's "the crisis of military thought" the main proposition is that there is no relevant theory for conventional warfare. Only two theorists have prevailed, Sun Tzu and Clausewitz. Van Creveld underpins his proposition with ten concise arguments outlining areas in which these great minds failed to anticipate influences in future warfare. Indeed, these observations are insightful. It is striking that in laws of war,

causes of war, economical aspects have by and large been ignored. Still there are some points of reflections regarding his statements. Although Sun Tzu and Clausewitz stand out as the most brilliant minds, many others have certainly made critical contributions. Imagine what the collective body of knowledge on warfare would be without the contributions of Beaufre, Boyd, Corbett, Douhet, du Picq, Fuller, Galula, Jomini, Liddell Hart, Mahan, Mitchell, and Tukhachevsky, to name a few?

The aspiration of formulating a general unified theory on warfare that would survive the generational evolution is admirable, but is it realistic? Clausewitz, a product of 2GW, is recognized for his non-linear thinking, something that distinguished him from his contemporary colleagues, Jomini and von Bülow, who also aimed at providing a comprehensive theory.⁴⁴ Arguably few scientific fields enjoy that convenience of a comprehensive theory. For instance, is there any comprehensive theory in political science? Arguably neither of the two original schools, Realism and Idealism, provides a complete body of theory, although they have evolved over time with many scholars providing key input. Notwithstanding the aspiration is sound, but perhaps the question should be revised: Why has the contemporary sizeable body of scholars in military theory failed to shoulder the responsibility of moving theory forward in a comprehensive manner?

Rather than spending efforts on scrutinizing van Creveld's arguments further it is more fruitful, for the purpose of this chapter, to briefly reflect on the reason for this theoretical deficit and at the same time reflect in why Sun Tzu and Clausewitz have managed to prevail. My observation is that both their strength and weakness have a

common trait; the embraced interconnectivity and open systems thinking.

In the case of Clausewitz interconnectivity had an internal and external dimension. The trinity connected the military, the people and the government within a belligerent. Clausewitz argued that ‘the very nature of interaction is bound to make it unpredictable’.⁴⁵ In fact he makes a compelling case of self-organization criticality (SOC) how an entity, mainly by internal factors, changes. His elaborations on fog, friction and chance on the battlefield testify on the complexity and uncertainty that would follow an encounter with an opposing force. Still his view was narrow of the battlefield perspective resembling a closed system with clearly confined and limited military actors. Sun Tzu, on the other hand, had a wider scope of war beyond the military. Peace and war are connected and difficult to distinguish in war, military and non-military activities interact. As a consequence warfare is associated with infinite complexity something that he illustrates with several poetic metaphors. This mind-set correlates to that of an open system.

Sun Tzu viewed warfare as a process of ‘ceaseless change’ and he recommended that principles of warfare should be applied fluidly in response to the actual moves of the enemy. Hence, his thinking also correlates with some the principles of Complex Adaptive Systems.⁴⁶ The combination of Clausewitz and Sun Tzu provides a powerful combination to build a lasting theory on. At the same time their perceptions had significant limitations as articulated by van Creveld. In particular in relation to causes of war, technology, legality and new forms of asymmetric warfare they bear witness of their inability to fully view warfare as an open and evolving system.

Emile Simpson’s enemies

Emile Simpson offers another perspective on the subject in his *The Concept of the Enemy in Contemporary Conflict*. His point of departure is understanding warfare through the perception of the enemy. To this end three jurisdictional conceptions are presented: the sovereign enemy; the common enemy of mankind; and the enemy within the sovereign state.

The sovereign enemy provides a clear example of a closed concept. The belligerents as well their contexts are well defined. It is one sovereign military force under state control against another similar force, confined geographically by their territories. The logic of the battlefield is essentially defined by military organisations’ duel. It fits well within the accepted legal and political frameworks. In many ways the construct resonates with the thinking unpinning the first three generations of warfare (1-3GW).

The common enemy of mankind disrupts this orderly construct. This enemy poses a universal threat that transcends national borders and state controlled actors. Methods and laws become blurred as new entities and interactions enter the fray. International terrorism and piracy are cases in point. The threshold to become an enemy is low. A loose network of like-minded in possession of for instance any type of weapons of mass destruction and the will to inflict mass casualties and other losses can enter the world stage. There is not necessary military logic that will dominate the struggle as the actors have other affiliations.

The third construct, the enemy within a state, reflects the increased relevancy of interstate conflict. In this case the belligerent do not acknowledge the legitimacy of the nation state’s jurisdiction. Consequently, if the state denies the legality of the state’s en-

emy actions it will render peace treaties unattainable. As for the enemy of mankind, this belligerent will operate with an ambiguous status, between criminal and warfighter. Simpson concludes that the two latter enemies are regarded as open systems. The openness makes the boundaries of the enemy opaque and in absence of a clearly defined entity to oppose, victory becomes an elusive concept.

Moreover, it is argued that all three enemy construct can coexist, Afghanistan being a case in point. As important the delineation between war and peace becomes blurred. Notably, these features are highlighted in later generational warfare (4-6GW). Both the enemy of mankind and the enemy within the state change the role of the citizens. The will of the people becomes a factor of strategic importance in that their support cannot be taken for granted. A salient point in Emile Simpson's thesis is the information revolution as agent for driving interconnectivity.

A key characteristic in 4GW is longevity. Simpson also alludes to this notion when elaborating on common enemy of mankind and the enemy within the state. This correlates with another characteristic of open systems; negative entropy or 'negentropy'. It suggests that eventually all systems will disorganize into decay, referred to as entropy. However with external input to the system, this could be put on hold indefinitely.⁴⁷ If we regard conflict as an open system, including its actors, then the logic becomes useful. Simpson refers to the insurgents in Afghanistan as a franchise movement, rather than a cohesive force, that attracts different audiences. By exploiting global interconnectivity through social media outlets successfully, when attacked as well as when attacking, new operatives are recruited and external funding generated. Hence, both success

and failure breeds resilience. Moreover, it invalidates the traditional logic of body count as a means of measuring success on the battlefield. Inherent in the notion of 'franchise warfare' is a decentralisation in the conduct of operations. Clearly, clusters of enemies can operate differently yet reaching the same objectives. In open systems theory this is explained through '*equifinality*'. It is the principle that refers to open systems reaching the same end state, starting from conditions and/or taking different paths.⁴⁸ To advance the application of open systems Simpson contends that the analytical paradigm of war should be complemented with a construct based on armed political activity that could harbour an alternative jurisdiction in conflicts with porous boundaries.

Observations

The presentations by Martin van Creveld and Emile Simpson suggest that there is a need to further develop the theoretical foundations of conventional warfare. This article has identified one common conceptual denominator based on their contributions. They address interaction, albeit in different ways. Their combined effort point in the same direction; a theory for conventional warfare must to a larger extent be underpinned by the notion of interconnectivity and understood as an open system. Consequently, the aforementioned questions should be addressed accordingly:

Does the future lie in new technology or in new approaches?

The brief review on the evolution of generational warfare suggests that the impact of military technology is descending. Technology is a necessary but not exhaustive condition to make leaps in warfare. The

increasingly wider perspective on warfare, beyond the confined military battle space, puts technology in a broader context. The introduction of new technology does not take place in isolation; rather it represents a trigger for interaction. While it can be sensitive to new input and demonstrate an un-proportional reaction and exhibit oscillating, chaotic, or exponential behaviour, it will find a new steady-state system including entities that seek equilibrium. The new technology is “integrated”. A new steady state for the system is accomplished. Consequently, the impact of the new technology will be tempered. Every manoeuvre has a counter-manoeuvre, the impact of the initially superior technology will be mitigated in different ways such as new doctrine and/or counter-technology. For instance, van Creveld asserts that the importance of airpower reached its peak during WWII, ever since it has been descending due to its reduced cost/benefit ratio.⁴⁹

Is there a single future for conventional warfare or several?

Equifinality suggests that success in warfare can be accomplished in different ways. Conventional warfare must be regarded as a ‘big tent’ with plenty of room to accommodate different developments and concepts. Simpson’s conceptualisation of the enemy is a case in point. New concepts are generated through interaction; the future of warfare becomes less of a revolution but rather an evolution. Although beyond the scope of this chapter, an examination on current conflicts would reveal panoply of concepts. The belligerents in, for instance, Gaza, Afghanistan, Iraq, Ukraine, Mali, Nigeria, Democratic Republic of Congo or South Sudan apply significantly different concepts. However, to comprehend the

disparity it can be underpinned by a common theoretical foundation. This foundation needs to reflect the current scientific regime. Open systems and connectivity do not only provide a common thread between van Creveld and Simpson, these concepts have to conflate and influence current thinking. Survival through adaptation based on negentropy suggests that in order to maintain a viable theory of warfare requires a mind-set of inclusiveness to adapt to the changing operational environment. Clausewitz utilised linear scientific metaphors, such as culmination, pendulum, and friction. Based on Kuhn’s understanding on scientific paradigms they were the dominant theories at that time; the mechanistic view, as discussed above, dominated by Newton’s laws. Notably there is progress. For instance military theorists in airpower (Douhet, Mitchell, Trenchard, Warden, McNamara), products of 3GW, have increasingly recognised the non-linearity in operational art of airpower and the enemy has by the more recent theorist been perceived as a Complex Adaptive Systems.⁵⁰ Military theory is developed and should be understood based on its scientific context⁵¹ and military history.⁵²

How can we cut through the exaggerations that often accompany new concepts?

While SIC can explain an initial dramatic change in outcome given, even small changes, in new concepts, the new scientific paradigm also anticipates that the interactive system involving the new concepts as well as the plausible enemy responses will bifurcate into multiple states and eventually reach the equilibrium zone, where the system is stable without change, innovation, growth, or progress implying

that the system will settle down in a steady state. At that point the impact of the new concept has been mitigated and stabilized. The emergence of 3-5GW have all been efforts by adversaries to mitigate the military supremacy of the USA. The discussion on history also suggests that the progression of new concepts need to be put in context. For instance, warfare involving non-state actors is habitually ascribed to as new warfare. However this has been rule, not the exception. Arguably state centric warfare is to be regarded as modern as it has

a short history, dating back to the peace of Westphalia.

To prepare for the future of conventional warfare, modern scientific metaphors will be instrumental to enhance the cognitive awareness regarding interconnectivity, open systems and other key concepts. The future belongs to open minds.

The author is a Lieutenant general, associate professor at The Swedish National Defence College and fellow of the Royal Swedish Academy of War Sciences.

Noter

1. Their contributions are provided in the conference proceedings by Persson, Gudrun and Vendil Pallin, Carolina and Jeppsson, Tommy (eds.): *Military Thinking in the 21st Century*, The Royal Swedish Academy of War Sciences, Stockholm, Sweden 2015.
2. Lind, William S. et al.: "The Changing Face of War: Into the Fourth Generation", *Marine Corps Gazette*, 73(10), 1989, pp. 22-26.
3. See for example Hoffman, Frank G: *Conflict in the 21st century: the rise of hybrid wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, VA 2007; and Phelan, Pat: "Fourth generation warfare and its challenges for the military and society", *Defence Studies* 11(1), 2011, pp. 96-119.
4. Op. cit. Lind, William S. et al., see note 1.
5. Boyd, John: *A discourse on winning and losing*, A collection of unpublished briefings and essays, Document No. M-U 43947, Airforce University Library Maxwell AFB, AL 1987.
6. Cebrowski, Art and Garstka, John: "Network-centric warfare: Its origin and future", *US Naval Institute Proceedings*, 124(1), 1998, pp. 28-35.
7. Op. cit. Lind, William S. et al., see note 1.
8. van Creveld, Martin: "Through a glass, darkly", *Naval War College Review*, 53(4), 2000, pp. 25-44.
9. Smith, Rupert: *The utility of force: the art of war in the modern world*. (p.1), Random House LLC, London 2008.
10. Hammes, Thomas X: "*The sling and the stone: on war in the 21st century*", Zenith Press, St. Paul, MN 2006.
11. See for example Evans, Michael: "Elegant irrelevance revisited: A critique of fourth-generation warfare", *Contemporary Security Policy*, 26(2), 2005, pp. 242-9; Eland, Ivan: *The Failure of Counterinsurgency: Why Hearts and Minds Are Seldom Won: Why Hearts and Minds Are Seldom Won*, Praeger, Santa Barbara, CA 2013; and Ucko, David & Egnell, Robert. *Counterinsurgency in Crisis: Britain and the Challenges of Modern Warfare*, Columbia University Press, New York, NY 2013.
12. van Creveld, Martin: *The transformation of war: The most radical reinterpretation of armed conflict since Clausewitz*, The Free Press, New York, NY 1991.
13. Benbow, Tim: "Talking 'Bout Our Generation? Assessing the Concept of "Fourth-Generation Warfare".", *Comparative Strategy*, 27(2), 2008, pp. 148-163.
14. Somkuti, Balint and Kiss, Peter: "Are we there yet? A critique of 5GW", *Academic and Applied Research in Military Science*. 8(2), 2009, pp. 261-274.
15. Qiao, Liang, and Xiangsui Wang: *Unrestricted warfare: China's master plan to destroy America*, Pan American Publishing Company, Panama City, Panama 2002.
16. Ibid., p.43.
17. Ibid.

18. Robb, John: "The Open-Source War", *New York Times*, Op-Ed, 15 October 2005.
19. B rzi š, Jānis: *Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defence Policy*, National Defence Academy of Latvia Center for Security and Strategic Research, Riga, Latvia 2014.
20. Ibid.
21. Op. cit. Phelan, Pat, see note 2.
22. Op. cit. Benbow, Tim, see note 12.
23. Gyllensporre, Dennis: *Adding Nonlinear Tools to the Strategist's Toolbox*, Army Command and General Staff College, Ft Leavenworth, KS 2001; Gyllensporre, Dennis: "Decision Navigation: Coping With 21st-Century Challenges in Tactical Decisionmaking", *Military review*, 83(5), 2003, pp. 20-31; and Vego, Milan: "Systems versus Classical Approach to Warfare", *Joint Force Quarterly*, 52, 2009, pp.40-48.
24. Overman, E. Sam: "The new science of management: Chaos and quantum theory and method", *Journal of Public Administration Research and Theory*, 6(1), 1996, pp.75-89.
25. Vego, Milan: "Science vs. the Art of War. *Joint Force Quarterly*", 66, 2012, pp. 62-70.
26. Op. cit. Gyllensporre, Dennis 2001, see note 22.
27. Hammes, Thomas X.: "War evolves into the fourth generation". *Contemporary Security Policy*, 26(2), 2005, pp.189-221.
28. Op. cit. Benbow, Tim, see note 12. The paragraph as whole is cited from page 150. Within this paragraph Thomas Hammes is quoted.
29. Kuhn, Thomas: *The Structure of Scientific Revolutions*, 2d ed. University of Chicago Press, Chicago, IL 1962.
30. Op. cit. Gyllensporre, Dennis 2001, see note 22, p.21.
31. See for example Bousquet, Antoine: *The scientific way of warfare: Order and chaos on the battlefields of modernity*, Colombia University Press, New York, NY 2009; Lawson, Sean T.: *Nonlinear Science and Warfare: Chaos, Complexity and the US Military in the Information Age*, Routledge, New York, NY 2013; and Osinga, Frans: *Science, strategy and war: The strategic theory of John Boyd*, Routledge, New York, NY 2007.
32. See Beyerchen, Alan: "Clausewitz, non-linearity, and the unpredictability of war". *International Security*, 17(3), 1992, pp.59-90; and Gyllensporre, Dennis: "How much is enough? An examination of military strategic planning at the Swedish Armed Forces", *The Royal Swedish Academy of War Sciences. Proceedings and Journal*, 2.häftet 2014, pp. 6-27.
33. Czerwinski, Thomas J: *Coping with the Bounds: Speculations on Nonlinearity in Military Affairs*, National Defense University, Washington, DC 2003.
34. Op. cit. Gyllensporre, Dennis 2001, see note 22.
35. Saperstein, Alvin: *Complexity, Chaos, and National Security Policy: Metaphors or Tools?*, p.106, in Complexity, Global Politics, and National Security, eds. David S. Alberts and Thomas J. Czerwinski, National Defense University Press. Washington, DC 1997.
36. von Bertalanffy, Ludwig: "General system theory", *General systems*, 1(1), 1956, pp. 11-17.
37. Jackson, Michael: *Systems Thinking: Creative Holism for Managers*, John Wiley & Sons, Ltd, Chichester, UK 2003.
38. Op. cit. Vego, Milan, see note 22.
39. von Bertalanffy, Ludwig: *General System theory: Foundations, Development, Applications*, George Braziller, New York, NY 1968.
40. Op. cit. Gyllensporre, Dennis 2001, see note 22.
41. Holland, John: *Hidden Order: How Adaptation Builds Complexity*, Addison-Wesley Publishing, Reading, MA 1995.
42. Ibid.
43. Waldrop, Mitchell: *Complexity: The emerging Science at the Edge of Order and Chaos*, Simon and Schuster, New York, NY 1992.
44. Kelly, Patrick: *Modern Scientific Metaphors of Warfare: Updating the Doctrinal Paradigm*, School of Advanced Military Studies, Army Command and General Staff College, Ft Leavenworth, KS 1993.
45. Op. cit. Beyerchen, Alan, see note 31.
46. Dent, Eric B, and Cameron G. Holt: "CAS in war, bureaucratic machine in peace: The US Air Force example", *Emergence, A Journal of Complexity Issues in Organizations and Management* 3(3), 2001, pp. 90-107.
47. Katz, Daniel, and Kahn. Robert : *The Social Psychology of Organizations*, II ed. Wiley and Sons, New York, NY 1978.
48. Ibid.
49. van Creveld, Martin: *The Age of Airpower*, PublicAffairs, New York, NY 2011.

50. Op. cit. Dent, Eric B, and Cameron G. Holt, see note 40.
51. Op. cit. Bousquet, Antoine, see note 30. See also Pellegrini, Robert: *The links between science, philosophy, and military theory: understanding the past, implications for the future*. Airforce University, School of Advanced Airpower Studies, Maxwell AFB, AL 1997.
52. Black, Jeremy: *Rethinking military history*. Psychology Press, London, UK 2004.

Sea Power and Air Power. Some thoughts about the future¹

by Lars Wedin

Resumé

Den maritima arenan är av vitalt intresse i detta det 21 århundradet. Detta är en följd av globaliseringen som driver fram en maritimisering av världspolitiken. De marina stridskrafterna blir därför allt viktigare. Deras roll är, liksom tidigare, att hävda egnas intressen i fred, kris och krig samt att motverka eventuella motståndares intressen. Skillnaden är att uppgiften blir allt mer komplex på grund av den teknologiska och geopolitiska utvecklingen. Även i framtiden kommer marin närväro att vara en grundläggande uppgift. Konfrontationen mellan maktprojektion och dess motsats (A2/AD) kommer att driva teknologi- och doktrinutveckling. Luftmakt är en integrerad del av operationer till sjöss och till lands. ”Ren” luftmakt har emellertid inte levt upp till de förväntningar som entusiaster som Douhet och Warden hoppats. Dess framtid är något osäker till följd av att luftförsvaret generellt blir allt starkare och de mest kvalificerade flygplanen allt färre.

NAVAL POWER AND air power have some similar aspects but they also have some important differences. Both kinds of power are pursued in an environment where man needs technical equipment to survive, move and work. Governments are situated on land where its citizens live most of their lives even if many of them, more or less frequently, take to the sea or travel by air. Indeed, as the French strategist Admiral Castex (1878–1968) put it: “Sea power is mainly interesting according to the extent it contributes to victory on land; it does not secure victory by its own except in exceptional cases”.² The same could be said about air power.

Another resemblance is, according to classic theory, that control of the domain – sea

or air, respectively – has to be secured as a precondition to other operations in or from this domain. A third resemblance is the absence of natural frontiers.

There is no clear line between the two kinds of power. Air power constitutes an important part of maritime power. On the other hand, naval power is often part and parcel of air power as it offers theatre-wide and local air defence, air control³ and projection of power with cruise missiles and carrier-based aircraft.

Finally, both air power and sea power are dependent on space-based assets for surveillance and communication as well as on cyberspace *i.a.* for their important data-links.

There are also important differences. The most important is perhaps that sea power,

or maritime power as we say today, is a vast subject of which naval issues are just a part. A navy is bipolar as it is both part of the maritime world and part of the Joint Force. It has standing missions such as presence and keeping good order at sea. Air power, however, is basically military in its scope.

Maritime Power

What is maritime power?

Mahan has given us the classic definition of naval strategy:[]”Naval strategy has indeed for its end to found, support, and increase, as well in peace as in war, the sea power of a country”.⁴ He never defines sea power but he gives us the elements of which it consists: “I. Geographical Position. II. Physical Conformation, including, as connected therewith, natural productions and climate. III. Extent of Territory. IV. Number of Population. V. Character of the People. VI. Character of the Government, including therein the national institutions”.⁵

Today, the maritime arena is of vital interest. Maritimisation of politics and economy is perhaps the most important factor of globalisation, in turn the most important contemporary trend.

Traditionally, naval warfare has focused on the protection and attack on the Sea Lines of Communication (SLOC). Corbett famously wrote that “Command of the sea, therefore, means nothing but the control of maritime communications, whether for commercial or military purposes. The object of naval warfare is the control of communications, and not, as in land warfare, the conquest of territory. The difference is fundamental”.⁶ Today, however, the sea itself, including the seabed, is increasingly important. Oil, gas, pipelines, fish farms, and other resources within the seabed, as

well as wind, tide, and wave-powered electrical generators, are all assets that require safety and security. A modern definition of maritime power must, hence, encompass all these aspects.

Power, in turn, cannot be restricted to hard power but must also include soft power and smart power.⁷ Furthermore, power in itself cannot accomplish anything. To make use of power, there is a need for political will and leadership in order to achieve a designated political project.

Power is translated into political objectives through strategy. We can now adapt Mahan’s definition of naval strategy into the following: maritime strategy has for its end to found, support, and increase, as well in peace as in war, the maritime power of a country and to achieve political objectives through the use of this maritime power.

The quest for maritime strategy

A modern maritime strategy must, as we have seen, be a comprehensive strategy. It has to draw on a number of strategies – or policies – of the state like industrial strategy, financial strategy, diplomatic strategy and strategy of defence. These relations are reciprocal: an efficient maritime industry depends on the existence of an industrial strategy which emphasizes the maritime aspects; in return the maritime industry will give impetus to the industrial strategy and feed the financial strategy. The strategy of defence must give the military part of maritime strategy a high priority and gets an important strategic tool in return. It is quite obvious that all this requires a general political will that gives priority to the maritime aspects – a grand strategy with a maritime focus.

A maritime strategy could be seen as composed of three sets of strategies: a strategy

of wealth, a strategy of means and a naval strategy. A strategy of wealth considers the exploitation of the richness existing at sea: the transport of goods, the exploitation of gas and oil, etc. A strategy of means regards the conception and construction of the means needed: ships, platforms and the like. Naval strategy finally is the strategy of action in the maritime field. Naval strategy uses maritime forces to achieve its objectives.

Naval strategy

Maritime forces,⁸ in cooperation with other military forces, have five basic strategic missions:

- Knowledge and anticipation. This is a very broad mission that forms the basis for all other actions. It encompasses missions like oceanology and hydrography, intelligence and surveillance. The latter mission should lead to the creation of a Recognised Maritime Picture (RMP), basically answering the question: who does what and where?
- Prevention by the creation of a favourable strategic situation – changing the *status quo* in our favour. This could be done by wisely using persuasion and coercion. Naval diplomacy plays a very important role in this regard.
- Deterrence, which very much looks like prevention. The difference is that while prevention is offensive, deterrence is defensive. It strives to keep the *status quo*. For countries having the capacity, nuclear forces serve as the ultimate deterrence. But these forces cannot handle threats against our interests at lower threat levels – they are important but not sufficient.
- Protection. This mission encompasses the classic mission of protection of

SLOCs. But today it must be much wider as there is much more to be protected, such as ports and all kinds of infrastructure at sea.

- Intervention, finally, is also very broad. At the lower end, it covers interventions against smugglers, Search and Rescue (SAR). Generally, it is also a question of keeping good order at sea, to borrow a term from Geoffrey Till. On the high end, there are missions like interventions against enemy assets at sea as well as projection of power.

Maritime forces strive to achieve these missions basically through four modes of action: fighting against enemy forces including blockades, attacking and defending communications, and the projection of power and presence.

The fight against enemy forces aims at giving us the liberty to use the sea while denying this liberty to the enemy or, in short, to achieve a reasonable degree of sea control. We write “reasonable” because control of the sea can never be total in time and space. To sea control, we need to add the control of space and cyberspace.

Castex has very well formulated what sea control means: “Depending on whether you have control of the sea, you can or you cannot:

- in an offensive mode, intercept the maritime communications of the enemy and attack his territory by the sea;
- in a defensive mode, guarantee your own communications and interdict the enemy from attacking your own territory by the sea”.⁹

The term power projection is usually preferred before “attack his territory”. This implies that forces at sea project power

– forces, ammunition, etc. – against targets on land. The term was coined by Richild Grivel in his book *De la guerre maritime avant et depuis les nouvelles inventions* from 1869, and was influenced by the Crimean war – one of the biggest operations of power projection in history.¹⁰

Presence, finally, is the basic naval mission in peace and in a crisis. Presence means creating influence. The posture of the naval force decides whether this influence is positive/offensive or negative/defensive.

Some thoughts about the future

Let us finally address the questions initially posed.

What purposes will sea power serve in the 21st Century?

Sea power will basically serve the same purposes in this century as it “always” has: furthering own interests at sea in peace, crisis and war as well as negating the interests of adversaries. The formula given by Sir Walter Raleigh (1552–1618) still contains basic truths: ”whoever commands the sea, commands the trade; whosoever commands the trade of the world commands the riches of the world, and consequently the world itself”.¹¹ Today, however, control of the sea is not just about trade but also about the resources of the sea, the possibilities for power projection and maritime diplomacy. The adversary is not just an enemy in times of war, but also the forces of chaos: pirates, mafias, rogue states etc.

There are two major reasons for why maritime power today is so important. The first one stems from the fact that today’s globalised world is dependent on the sea for transport and resources – what we call maritimisation. The second is the freedom of naviga-

tion guaranteed by the UN Convention on the Law of the Sea (UNCLOS). This right, together with the abilities of modern navies, gives maritime power a unique strategic mobility. However, countries like China strive to negate this right through a process known as territorialisation of the sea – basically extending its sovereignty out on the high seas, which traditionally and legally are *res communis* (belonging to all mankind). As this right is upheld by maritime powers like the USA and the EU, this is a fundamental cause of conflict.

Will naval presence and power projection remain pre-eminent, or will access-denial anti-access make power projection increasingly difficult?

Power projection is a vast subject. It encompasses attacks on assets on land through artillery, missiles, aircraft and troops. To these “traditional” missions, one can add: C⁴ISTAR,¹² air defence including defence against ballistic missiles, but also the evacuation of wounded (MEDEVAC) and threatened citizens. But land also projects power towards the sea. There is a balance between the influence of land upon the sea and, vice versa, the influence of the sea on land. This is well described by Castex: “The influence of maritime power in the crisis of this world is dependent on the air-land force it is able to deploy and the influence of the land power is at the same time measured by the naval-air force it is able to put into the balance.”¹³

In “pentagonese” one talks about Anti-Access/Area Denial (A2/AD) and Counter A2/AD, respectively.¹⁴ This aspect is particularly pertinent between China and USA. China

strives to control the near seas and to keep the US out, while the US wants to be able to project power against the Chinese mainland. These two adverse strategies contain, however, a much broader concept than just applying military force: it is about diplomacy, control of space and cyberspace and so on. It is quite possible that these two strategies will have a profound importance for the development of high-end naval capacity. Generally, technology will give the land power an increased strategic reach over the sea while the reverse is at least as true.

In a more general sense, the two pre-eminent naval assets – the capital ships in traditional parlance – are the nuclear-powered attack submarine with its long-range cruise missiles and the aircraft carrier with its air wing.

Both systems are highly mobile both strategically and operationally. They can extend naval power well into land and thereby influence the decision-makers of (potential) adversaries. A carrier air wing is a more flexible instrument than cruise missiles of a submarine but there is, evidently, an important difference in the cost of the platform. But there is also a fundamental difference in how influence is created. The submarine builds on its stealth and, hence, its capability to create uncertainty and strike surprisingly. The carrier on the other hand builds on the visibility of its presence, which is enhanced by gesticulation with its air wing.

Presence, finally, is the basic mode of action of any maritime power. Without presence, no strategic or operational effect can be created, neither in peacetime nor in a crisis and war. Without presence the five strategic missions enumerated above cannot be carried out.

Is even a new contest between major fleets on the horizon?

A fleet-to-fleet action like Jutland in 1916 or Leyte Gulf in 1944 is highly unlikely. But the likelihood for a maritime contest between major maritime powers like USA, China, and India is at the very least not unlikely. Such a contest will use all maritime forces both at sea and those based on land and will make heavy use of space and cyberspace. Within such a struggle, there will, of course, be naval engagements – ship against ship – of various importance.

Naval engagements on a lesser scale are, on the other hand, quite common as states try to extend their influence and reduce the influence of adversaries. The struggle for and against the freedom of navigation in the China seas is one example. Russian pressure on, below and above the Baltic Sea is another. One should also not forget the permanent missions of maritime forces such as keeping good order at sea, search and rescue operations, and fighting against trafficking and pirates.

Air Power

The question was: Has air power finally come of age, fulfilling the prophecies of Douhet and others? Or are conflicts still decided on the ground, albeit with assistance from the air?

What is Air Power?

Air power is a more limited concept than maritime power; basically it is about influencing the outcome of a conflict in our favour while limiting the influence of the adversary's air power. To this one should add the industry, research, infrastructure, etc., that is needed to acquire, train and use air power. So far, there is no difference between

air and maritime power. But unlike the latter, air power is not normally seen to encompass the civilian use of the air for economic and other reasons. Unlike maritime power, air power does not create wealth.

A problem with the definition of air power is that the use of the air is an integral part of both terrestrial strategy and maritime power. But there is also “pure” air power or strategic air power, which is not tactically a part of another arena. According to the “founding fathers” of air power, strategic air power should be able to win wars all by itself. For the Italian general Douhet, air power would create such terrible damage that the war would quickly be won: first, cities should be bombed with explosives to create ruins, then with fire bombs to create fires, and finally with gas in order to halt any attempts to fight the fires for a long time and to kill the maximum number of people. In that way, Douhet assures, large areas can be completely destroyed by a fairly limited amount of explosives.¹⁵

The American colonel John Warden III is a representative of more modern thinking. His idea was to paralyse the enemy by attacking his vital functions – the leadership of the state, basic functions of society like electricity supply, infrastructure, population and deployed forces.¹⁶ Paralysis is to be achieved simultaneously by physical destruction and the destruction of morale.¹⁷

Has Air Power come of age?

So far, air power has played a very important role but by itself it has not achieved the success hoped for by these enthusiasts. Operation *Allied Force* against Serbia became a success when Milosevic understood that there was no hope for Russian aid. In operation *United Protector* against Gadhafi, attack helicopters based at sea and

rebel ground forces played a decisive role. Against the weak air defence of Iraq during operation *Iraqi Freedom* 2003, the allies had to use 1 440 missions and 400 missiles of the type HARM.¹⁸ No one seems to believe that the “alliance” can win over Daesh¹⁹ with air power alone.

From these experiences one could perhaps propose a more modest definition of strategic air power: the main purpose of strategic air power is to project power in order to influence the adversary’s decision-makers and to generally create favourable conditions for own forces while negating the fighting power of the adversary.

During the conflicts of the last 25 years, Western air power has been deployed over enemy territory where it has enjoyed air supremacy thanks to weak adversaries and a high capacity for Suppression of Enemy Air Defence (SEAD). This “happy” situation seems, however, to have become history. This is for several reasons. One is the extremely high cost of the most modern aircraft like the F-22. Another is the development of air defence weapons in particular missiles. A third reason is the ground threat against air bases on foreign territory. A fourth reason stems from western dependence of datalinks and, hence, vulnerability to cyber-attacks.²⁰

Drones have played an ever more important role in recent conflicts. They are now more or less indispensable for land warfare and, soon at least, for naval warfare. Drones are also extremely important for ISTAR at the operational and tactical level. We will see them in a direct combat role when UCAVs (Unmanned Combat Aerial Vehicles) become operational. But it is not clear – at least not to this author – if this development will change the very concept of air power.

To conclude – air power is an extremely important part of any strategy but it cannot win wars by itself. In that way, it has not “come of age”.

Final thoughts

The aircraft carrier, loosely discussed above, represents the strategic junction between naval power and air power. Europe has, however, today just one real carrier: the French *Charles de Gaulle*. The new British *Queen Elisabeth* and *Prince of Wales* are, hence, of vital strategic importance not only for Great Britain but for Europe – regardless of whether we are talking about NATO-Europe or EU-Europe. Why is it so? There are several reasons:

1. War is back in Europe and its southern and southeastern borders are in turmoil. The time for rearmament is now.
2. A question of strategic standing. All major navies, in particular those of the UN Security Council, have or are in the process of acquiring carriers.
3. Aircraft carriers offer a very important asset for cooperation with the USA, who will remain a vital ally for Europe.
4. Thanks to the building of these carriers, Europe has an industrial and operational knowledge that has taken decades to acquire, although such knowledge disappears quickly.
5. An aircraft carrier is the tool for naval diplomacy *par excellence*. Even a stupid dictator understands the threat posed by a carrier group on the horizon.
6. Cruise missiles from submarines and frigates are important. But an aircraft is more flexible than a missile, it can strike at a greater distance and more often (one missile=one strike!), and it

has a greater capacity for the avoidance of collateral damage.

7. Effective control of the airspace during a power projection operation requires air power, which can often only be based at sea.
8. A carrier group offers unmatched strategic mobility and flexibility.

But what about vulnerability? All military systems are obviously vulnerable, so are aircraft carriers. But an aircraft carrier is a rather tough target to seriously damage. Furthermore, it has always an impressive escort. Finally, at least American and French carriers have nuclear weapons on board. It is impossible for an outsider to know but, arguably, they are part of those vital interests that are “protected” by the nuclear deterrent – a part of the sanctuary.

* * *

This short article has only touched on the two vast subjects of sea power and air power. The use of smaller ships has not been discussed – just the very high end. Neither has the missions of maritime forces in keeping good order at sea or in support of diplomacy been discussed – just to mention a few omissions. Air power is even less discussed. Air diplomacy and the strategic role of transport aircraft has been completely left out, as well as the balance between the defensive and the offensive in air warfare. And so forth.

But, as general Lucien Poirier (1918–2013) used to say: The strategic construction site is never closed.

The author is a Captain (N, retd.) and a fellow of the Royal Swedish Academy of War Sciences.

Notes

1. This article is, regarding sea power, based on Wedin, Lars : *Stratégie maritime, stratégie navale. La modernité de Castex*, NUVIS éditions, Paris 2015.
2. Castex, Amiral [Raoul] : *Théories stratégiques*, Institut de Stratégie Comparée and Économica, Paris 1997, vol 1, p. 81.
3. During operation Unified Protector against the forces of Gadhafi in Libya (2011), frigates of the type *Horizon* have played the role of C2 Primary Unit in the Air Tasking Order (ATO).
4. Mahan, A.T.: *The Influence of Sea Power upon History 1660 – 1783*, Sampson Low, Marston & Company, London, no year given, probably 1889, p. 23.
5. Ibid. p. 29.
6. Corbett, Sir Julian S.: *Some Principles of Maritime Strategy*, Conway Maritime Press, London 1972 [1911], p. 90.
7. Nye, Joseph S.: *The Future of Power*, Public affairs, New York 2011, pp. 20–21.
8. Maritime forces are all forces that have a vocation to act on the sea: navy, possible coast guard, maritime air based on land and so forth.
9. Op. cit. Castex, Raoul, see note 2, vol. V, p. 87.
10. Depeyre, Michel : *Entre Vent et eau. Un siècle d'hésitations tactiques et stratégiques 1790-1890*, Économica and Institut de Stratégie Comparée, Paris, p. 486.
11. Quoted in Coutau-Bégarie, Hervé: *Traité de Stratégie*, Économica and Institut de Stratégie Comparée, Paris 1999, p. 481.
12. Command, control, computers, communications, intelligence, surveillance, target acquisition and reconnaissance.
13. Ibid. p. 247; In French one uses the terms ‘force aero-terrestre’ and ‘aero-navale’, respectively.
14. See Tangredi, Sam J.: *Anti-Access Warfare. Countering A2/AD strategies*, Naval Institute Press, Annapolis 2013.
15. Douhet, [Guilio]: *La Guerre de l'air*, Présentation de M. Étienne Riché, préface du général Tulasne, Journal « Les Ailes », Paris 1932, p. 56.
16. Warden III, John A.: « L'ennemi en tant que système », *Stratégique* No 59, Institut de Stratégie Comparée, Paris 1995, p. 28.
17. Ibid. p. 9.
18. AGM-88 High-speed Anti-Radiation Missile (HARM) is a missile fired against air defence radars.
19. Called IS for « Islamic State » – it is, however, NOT a state even if wants to be one.
20. See Brustlein, Corentin; Durand, Étienne de; Tenenbaum, Élie: *La suprématie aérienne en péril. Menaces et contre-stratégies à l'horizon 2030*, Centre d'études stratégiques aérospatiales, La documentation Française, Paris 2014.

The Normality of Asymmetric Warfare av Tormod Heier

Resymne

Asymmetrisk krigføring ses ofte på med et nedlatende blikk i Vesten. Men også Vesten fører asymmetrisk krig. Blant annet utnyttes egne komparative fortrinn samtidig som motpartens sårbarheter utnyttes. Det er slik asymmetriske fordeler oppnås, og som gjør at asymmetri i krig er et tidløst fenomen. Dette vet også motstanderne til Vestlige styrker. Opp gjennom historien har krigførende parter derfor alltid utnyttet hverandres sårbarheter. Det er derfor en fordel om vestlige styrker stopper bombingen i tide. Med andre ord: for mange bomber og totale seire på taktisk nivå kan fort bli kontraproduktivt på det politiske – fordi motpartens *modus operandi* endres fra symmetrisk til asymmetrisk karakter. Derfor: Med mindre vestli-

ge styrker ikke underlegges en sterkere sivil kontroll nedover i kommandokjeden vil det det fortsatt vinnes mange kriger på det taktiske nivået. Men en form for politisk uttelling vil neppe skje. Dette åpner opp for tettere integrasjon mellom diplomati, militærmakt, økonomisk, juridisk og humanitær bistand. Hvis ikke kan Vestens sterke sider raskt bli en del av problemet snarere enn en del av løsningen.

SCRUTINISING WARS' REVOLUTIONARY change after the French Revolution, Carl von Clausewitz codified a perennial doctrine: «War is nothing but a duel on a larger scale». In this duel, opponents fight for the ultimate objective, which is to compel the other to do our will.¹ Protecting one's own shortcomings while exploiting the opponent's weakness is therefore instrumental for political success, and may be regarded as relevant today as in previous times. In this article, the continued importance of asymmetry is scrutinised. Partly by describing challenges that tend to arise when «the West» employs overwhelming force against inferior opponents in unfamiliar societies. And partly by taking into account the increasingly short *warning-time* that tends to arise as Western forces are dragged into megacities and urban warfare.

The perennial logic

The timelessness of asymmetry is most clearly encapsulated in the oriental school of thought. As pointed out by Sun Tzu, asymmetric warfare should deliberately exploit own advantages in order to strike towards the opponent's shortcomings.² This doctrine has ever since been a universal rule of thumb, and hence a key imperative for any rational use of force. Being a key feature in European, Russian and American military thinking, it may be claimed that asymmetry is the most rational and necessary principle undertaken by any party, at any time, in any war.³ But is asymmetric warfare as

relevant for the stronger party as it is for the inferior one? After all, superior states and alliances, such as the United States and NATO, seem to emphasise symmetry rather than asymmetry; as preparations for the next war against Russia or any other conventional opponent is made, conventional deterrence and decisive battles seems to prevail.

A conventional military mindset inside Western command structures may therefore blur the perennial normality of asymmetry. This may particularly be so for politicians and military strategists that are intimately associated with some of the world's most sophisticated and agile war-fighting systems, but who often tend to associate asymmetry with illegitimate breaches of universal norms and regulations codified in the International Laws of War. Asymmetric wars are therefore often associated with something uncivilised, something brutal or cowardly, and often pursued by subtle or elusive insurgents, such as the Islamic State in Syria and Iraq or the Taliban and Al Qaida in Afghanistan. Maintaining the «moral high ground», asymmetric warfare is often associated with uncontrollable «rag-tags» – insurgents that employ unconventional and low-tech means of reaching increasingly radical ends.⁴ Exalted by even more spectacular and intimate media reports, US and NATO forces may even be outraged as insurgents improve their methods and progressively adapt to new rules of the game to counter Western technological superiority. Avoiding Western preferences for decisive battles on a

transparent and clear-cut battlefield, asymmetric warfare can be seen as an integral part of any viable strategy.

Refining asymmetric warfare

Hence, asymmetric warfare may therefore be interpreted in a broader context. This is a context that goes beyond the Western effort «... to compel the enemy to do our will» in order to «... render the enemy powerless».⁵ Instead, asymmetric warfare can be regarded as a universal phenomenon that has gained more momentum in the 21st century. This is particularly so as Western forces have pursued wars of regime change inside militarily inferior states in the South. One of the most stunning outcomes from these interventions, whether it is in Afghanistan, Iraq, Mali, Libya or Syria, is that inferior opponents have refined, improved and professionalised their asymmetric *modus operandi*. Their primary operational incentive, whether they are states or non-state actors, is to maintain their «stealthiness». That is, keeping their combat signature below the global radar of Western military intelligence, surveillance and reconnaissance systems. The asymmetric *modus operandi* may of course contrast the «symmetric war» of conventional forces, traditional inter-state war, or «proper war». But it allows even the most inferior opponents to protect their operational and political vulnerabilities while counterattacks against the superior's own shortcomings are planned and executed.

Rather than ditching «asymmetric warfare» into the hands of the inferior, therefore, to make a clearer distinction to the preferable Western «symmetric» way of war, the universal logic of asymmetry could be a fruitful reminder to the Western employment of force in the post-Cold War era. Even «the

West's» most likely symmetric opponent, Russia, operates increasingly asymmetrically. In Ukraine in 2014, Russia's so-called «hybrid war»⁶ is first of all spelled out by means of neatly synchronised and highly asymmetric manoeuvres. Precisely guided towards the weakest point of its opponents, which is the Western ability to rapidly forge a cohesive and united counter-measure, Russia's primary target seems to be the mindset of its own population, the people in Ukraine, and the often too fragmented security community inside the EU and NATO. Subtle campaigns by ingenious forces, blended with information operations, paramilitary intimidation and subversion from «rag-tag» militias originating from the Russian diaspora, not only blend with conventional operations. They even dominate the campaign.⁷ Why is the timeless wisdom of asymmetric warfare so important to the West?

The relevance of asymmetry

Firstly, a clearer comprehension of asymmetric warfare is likely to stir more knowledge into the realm of strategy. This is particularly so with regard to how Western forces are employed and how a consistent ends-ways-means relationship between military forces and political objectives is attained. Exploiting one's own advantages while attacking the opponents' vulnerabilities has traditionally been used for defeating conventionally armed enemies, leaving irregular opponents untouched.⁸ Throughout history, however, there has always been an intimate relationship between regular and irregular forces. This regular-irregular dualism thereby helps us to comprehend a basic fact: there is seldom «a proper decisive conventional war» available in a theatre of operations. Even though some wars, such as the Falklands War

(1982), the first Gulf War (1991) or the Kosovo War (1999) proved to be rather short and decisive, academics and officers have often tended to neglect the uncomfortable and improper sides of asymmetric warfare.⁹ Instead, the many duels between regular and irregular forces have been labelled as something else, such as small wars, guerrilla wars, Stability Operations, Peace Support Operations, or even Military Operations Other Than War.

Secondly, and more important than academic and intellectual ignorance, are Western strategic failures in the post 9/11-environment. The failure relates primarily to the inability of US and NATO forces to translate their military advantages into lasting and favourable political outcomes. The wars in Afghanistan, Iraq, Libya, Mali and Syria provide fertile ground for this admonition, but require a thorough clarification: Asymmetric warfare is a normal feature in any war. It may even be claimed that additional aspects should be included, such as the basic fact that any employment of force – symmetric or asymmetric – always leads to numerous unintended consequences. These consequences often provide fertile ground for new and even more vicious opponents that operate in a more radical and brutal manner than the original opponent. The growth of the Islamic State in the aftermath of the US operation *Iraqi Freedom* in 2003 is but one example. Unintended consequences from this invasion continues to stir long-term social resentments, increased radicalisation and ultimately a more polarised political landscape for Western civilian diplomats to work on. As there are increasingly fewer moderate elements left to negotiate with (in a society that has been decisively bombed by the strongest party), it may seem as if Western strengths and advantages should

be used with more caution and diplomatic sensitivity. What may this imply?

Civilian control over military means

Clearly, a more gentle approach as to how Western military advantages are exploited, and how an opponents' vulnerable forces are annihilated, has little resemblance with Clausewitz' doctrine of «rendering the enemy powerless», which according to Western military thought is the «true aim of warfare».¹⁰ By this recognition, we may also take a more critical stance towards arguments where own forces should «give full play to its own advantages». Could it be that Western military advantages have become too predominant in 21st century warfare? Have Western forces played their comparative strength too far? Are Western forces too deadly, acting too decisively or employing their weaponry too efficiently? In other words, are the opponents' weaknesses exploited too ruthlessly? Questioning the fragile balance between calibrated coercive diplomacy and decisive annihilation thereby triggers new questions that deal with civilian control over their military servants' professional autonomy. Have Western forces become too independent from their civilian masters? In other words, have politicians and their diplomatic advisors no longer control over the outcome of the violence performed by their military subordinates?¹¹

Empirical evidence from the initial stages of the wars in Afghanistan, Iraq and above all Libya underscore the relevance of the question. In all the three wars, Western forces fought extensively asymmetrically. US and NATO advantages were ruthlessly exploited: precision-guided munitions, night vision goggles, air-ground-surveillance, signals in-

telligence and stealth aircraft all contributed to an almost perfect and rapid military victory. Through these comparative strengths, the opponents' weaknesses were systematically attacked; conventional Taliban, Iraqi and Libyan formations were effectively decimated as their military weaknesses were exposed – and ruthlessly exploited.

But in each of the three wars, the consecutive effort to translate stunning tactical victories into lasting political outcomes, with a vibrant civic community at its core, led to the opposite: a large, complex, unruly and unpredictable *power vacuum* which seemed to paralyse not only the civilian political elite, but also their military servants. The effort to neatly integrate the military instrument into a broader spectrum of civilian instruments of power failed.¹² Instead, the evolving vacuum absorbed an increasing number of regular and irregular forces into a never-ending quagmire, leaving few incentives behind for diplomatic negotiations with moderate opponents that had not been decisively beaten.

It may therefore be claimed that Western forces' exploitation of own advantages has become their worst enemy: politicians at home and their diplomats abroad seem unable to influence, regulate or sufficiently adjust the level of violence employed against their opponents' vulnerabilities in due time. The overwhelming attacks and the successive collapse of Taliban formations in October–December 2001, of Iraqi conventional forces in March–June 2003, and of Libyan governmental forces in June–October 2011, instead lead to a number of humiliating defeats. Western asymmetric advantages were used to an extent so overwhelming that a shift towards an asymmetric *modus operandi* was the only rational way left for the

opponent's battered remnants. Where does this leave us? In other words, what are the implications of a Western doctrine aiming at rendering militarily inferior opponents powerless?

Slippery concepts and morphing forces

The questions invite us to scrutinise more thoroughly the balance between coercive means and diplomatic accommodation. Based on experiences from the post-9/11 environment and the «war on terror», the outcome seems to be «a morphing of Western forces into open-ended asymmetric wars».¹³ This may partly be so because Western forces still seem to be stuck in a «symmetrical war paradigm» where bothersome wars against elusive opponents in Afghanistan will soon come to a welcomed end, and where concerns over Russia's assertive role in post-Soviet client states have renewed our interest in «proper war».

Asymmetric warfare, however, particularly with regard to unequal number of troops, fighting style and degree of legitimacy, may nevertheless be of continued importance. This is first of all because there are similarities between wars that are fought «out-of-area» against insurgents in Afghanistan, Iraq and Syria, and wars that are prepared for conventional battles against Russia. Even though NATO-Europe refocuses its defence efforts against Russia's conventional forces, experiences from the Spanish War of Liberation against Napoleon's armies (1808–1812), Hitler-Germany's attack on the Soviet Union in 1941 or Soviet forces' fight against insurgents in the Baltic States in the 1950s, rests on the same logic as used on the Crimean Peninsula or Eastern Ukraine in 2014 and 2015. Despite their long time span, a com-

mon feature is the absence of a clearly defined *Centre of Gravity* in the local theatre of operations – the hub from where all combat energy derives from.¹⁴ This is a point that designates itself as the most attractive target for any Western conventional force that fosters doctrines of short wars and decisive conclusions. As asymmetric warfare goes beyond «out-of-area» operations, the persistent blurring of symmetric and asymmetric war is relevant in Europe as well.

Morphing towards asymmetric warfare

Empirical evidences that underscore the trend may be found in the following three examples. Firstly, the unprecedented rise of Special Forces. This secretive and low-profile capability plays a much more prominent role today as compared to previous decades. From being a largely marginalised group in the 1980s and 1990s, at least among smaller Western states with few colonial interests, Special Forces have increasingly become more stealthy and «civilian look-alikes»; they have become more political in their outreach, and more integrated into states' political decision-making processes, even at the top ministerial levels. Special Forces have even become an integral component in states' embassies and in diplomatic consulates worldwide.¹⁵

Secondly, the morphing metaphor between regular and irregular forces is also recognised inside powerful military-industrial complexes with a global outreach. The BAE Systems in Sweden is but one example: developing so-called «adaptive camouflage» to their Armoured Personnel Carriers (the CV 90), the infrared signature from Hagglund's combat vehicles becomes significantly similar to the signature derived from commercial cars inside modern civic societies.¹⁶ The

military advantage is obvious: conventional forces may more easily hide among civilians, seek protection in densely populated areas, and attack opponents by surprise in an increasingly blurred, complex and compound civil-military battlefield.

And thirdly, as pointed out in the American *Small Wars Doctrine* from 1940 (and confirmed throughout the Western campaign in Afghanistan), «when there is no king to conquer, no capital to seize, no organized army to overthrow, no celebrated strongholds to capture and no great centres of population to occupy»,¹⁷ Western forces tend to transform. Morphing into «civilian look-alikes», manoeuvring with white Toyota Land Cruisers, drilling wells, building schools and acting as humanitarian NGOs, Western forces communicate civil-military ambiguity and contradictory intentions. On the one hand, humanitarian benevolence towards popular demands and expectations are accommodated. On the other hand, complex combat operations are spearheaded towards insurgents in the same area, by the same forces, at the same time.¹⁸

The morphing metaphor is thereby challenging the conception of war, reminding us of the blurred framework between «us or them», «friend or foe», «victory or defeat», «peace or war». These slippery concepts should stir more research on how Western adaptation to asymmetric wars challenge the universal Laws of Armed Conflicts, and the Geneva Protocols in particular – where the distinction between combatants and non-combatants, between civilians and militaries, between legal and illegal targets, are at stake. The crucial overriding question may be this: How far can Western forces go in their effort to become truly asymmetric before they fall victim to the same values and belief systems they are set to defend?

Asymmetry into Megacities

The question above urges us to scrutinise more thoroughly future operational environments. Being accustomed to rural COIN strategies in the Afghan countryside, it can be argued that «the West's» operational focus should be rebalanced. The emergence of so-called «mega-cities» requires Western forces to pay more attention to an increasingly compound and complex urban environment.¹⁹ Reflecting on a more prominent role for Western forces under such circumstances, the ever-increasing trends towards shorter strategic *warning-time* is striking.

Mass incitement in urban environments seems to accelerate by a global development and dissemination of cheap, user-friendly and sophisticated information and communication technology. These devices empower huge masses – with both violent and non-violent intentions – to take rapid, unexpected and decisive action. This ability not only induces more pressure on the individual soldier or unit employed in a megacity, whose role as «strategic corporal» may become even more important than previously known,²⁰ but the unpredictability arising from these technologies, often through social media, significantly also reduces states' *warning-time*. States may therefore find it increasingly difficult to find short-time remedial actions-points to address unexpected and rapidly evolving crises. This again may also trigger broader regional engagements, particularly so as neighbouring states tend to intervene openly or by clandestine operations. This may partly be motivated by a desire to prevent a crisis from escalating, or causing instability on one's own territory, but it may also be a «window of opportunity» for other states to change a regional balance of power.

The US and NATO operations against Libya in March 2011 can be seen in this context. The humanitarian suffering portrayed through the social media inside the rebel stronghold of Benghazi significantly decreased the strategic warning-time. This was the case for decision-makers in the US and Europe as well as for the Libyan leader Muammar al-Gadhafi himself.²¹ In retrospect, short time-spans in crises management seem to be a serious challenge for Western politicians. As decision-making processes accelerate, military outcomes also become less transparent and less controllable. A short strategic warning-time thereby makes it difficult – for politicians and their civil servants – to neatly regulate the use of force so that it is neatly harmonised and calibrated with the other civilian instruments of power. This difficulty may often be due to the absence of trimmed and cohesive command structures,²² and may have a negative impact on the civilian effort to regulate military force inside a broader political tool-box.²³

Conclusion

The argument that «insurgency will always be present in history as long as outraged segments in any population find it useful»²⁴ encapsulate a common feature throughout this article: The logic of asymmetric warfare effectively prevents militarily superior opponents to gain a decisive political outcome. This is why asymmetric warfare is a perennial phenomenon. As long as the weaker side chooses to dissolve its conventional forces and reach for a stealthy signature, and hence engage in a symbiotic relationship with the civil community, a clearly defined – and much appreciated – *Centre of Gravity* cannot be found for Western forces. The absence of opponents with a clear symmetric *modus operandi*, including clear

political intentions and clearly defined conventional capabilities, thereby degrade the political usefulness and superiority of Western forces. This opens up for a new thinking on what relevance and impact military forces may have in comparison with other instruments, such as diplomacy, economic and juridical assistance. Unless Western strengths are neatly controlled and integrated into a broader political project, where

other civilian instruments of power define the premises for success, Western superiority may easily become part of the problem rather than part of a political solution.

The author is a Lieutenant Colonel in the Norwegian Army and holds a Ph. D. in Political Science.

Notes

1. Clausewitz, Carl von: *On War*, edited and translated by Michael Howard and Peter Paret, Princeton University Press, Princeton, N.J. [1831] 1976.
2. Sun Tsu: *The Art of War*, transl. by Harald Bøchmann, Gyldendal norsk forlag 1999.
3. See among others Earle, Edward Mead: *Makers of Modern Strategy. Military Thought from Machiavelli to Hitler*, Princeton University Press, Princeton, N.J. 1971; Gat, Azar: *A History of Military Thought. From the Enlightenment to the Cold War*, Oxford University Press, Oxford 2001; Heuser, Beatrice: *The Evolution of Strategy. Thinking War from Antiquity to the Present*, Cambridge University Press, Cambridge 2010; Paret, Peter: *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*, Princeton University Press, Princeton, N.J. 1986.
4. Paul, Christopher; Clarke, Colin P.; Grill, Beth and Dunigan, Molly: *Paths to Victory*, RAND Corporation, Santa Monica, CA. 2013.
5. Op cit, Clausewitz, see note 1, p. 75.
6. Berzins, Nanis: "Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defence Policy", *Policy Paper*, No. 2, April, Center for Security and Strategic Research, National Defence Academy of Latvia 2014.
7. Jones, Sam: "Ukraine: Russia's new art of war", *Financial Times*, 28 August 2014.
8. Berdal, Mats: "The 'New Wars' Revisited", Ch. 6 in Strachan, Hew and Scheipers, Sibylle (eds.): *The Changing Character of War*, Oxford University Press, Oxford, UK 2011, pp. 109-134.
9. Strachan, Hew: "War and Strategy", Annual Defence Lecture at Chatham House, London, 20 September 2007, <http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/200907strachan.pdf>.
10. Op cit, Clausewitz, see note 1, p. 75.
11. Heier, Tormod: "Politisk styring og nasjonal kontroll: Norges deltagelse i krigen mot Libya" [Political Guidance and national Control: Norway's Participation in the War Against Libya], Ch. 7 in Hansen, Ola B.; Heier, Tormod and Matlary, Janne H. (eds.): *Strategisk suksess? Norsk maktbruk i Libya og Afghanistan* [Strategic Success? Norwegian Force in Libya and Afghanistan], Universitetsforlaget, Oslo 2013, pp. 127-141.
12. See also Gopal, Anand: *No Good Men Among the Living: America, the Taliban, and the War through Afghan Eyes*, Metropolitan Books, New York 2014; and Suhrke, Astrid: *When More is Less: The International Project in Afghanistan*, Columbia University Press, New York 2012.
13. Heuser, Beatrice: "Long-term aspects and challenges of COIN", Ch. 5 in Persson, Gudrun; Pallin, Carolina Vendil and Jeppsson, Tommy (eds.): *Military Thinking in the 21st Century*, The Royal Swedish Academy of War Sciences, Stockholm 2015, pp. 87-10.
14. Op cit, Clausewitz, see note 1, p. 485.
15. Engebretsen-Skaret, Sigrid S.: "Spesialstyrker i internasjonale operasjoner" [Special Forces in International Operations], Ch. 16 in Heier, Tormod and Kjølberg, Anders (eds.): *Norge i internasjonale operasjoner*

- joner [Norway in International Operations], Universitetsforlaget, Oslo, 2014, pp. 188-200.
16. Eskhult, Emelie Molen: "Folkerettliga problem vid användaded av adaptivt kamouflage" [Problems Regarding The Use of Adaptive Camouflage in International Humanitarian Laws], *Bachelor Thesis*, Swedish Defence University College, Stockholm 2014.
  17. Citation from the Small Wars Doctrine in Frantzen, Henning-A.: *NATO and Peace-Support Operations, 1991-1999*, Frank Cass, London 2005, p. 24.
  18. Norwegian Ministry of Foreign Affairs: *St. Meld. nr. 40* (2008-2009) 'Norsk humanitær politikk' [White Paper on Norwegian Humanitarian Policy], Oslo, 29 May 2009, <http://www.regjeringen.no/pages/2196988/PDFS/STM200820090040000DDDPDFS.pdf>.
  19. Mackinlay, John: "Incitement and Urban Violence in the Next Strategic era", Ch. 7 in Persson, Gudrun; Pallin, Carolina Vendil and Jeppsson, Tommy (eds.): *Military Thinking in the 21st Century*, The Royal Swedish Academy of War Science, Stockholm 2015, pp. 119-137.
  20. Krulak, John: "The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War", *Marines Magazine*, Vol. 83, no. 1, September 1999, pp. 18-23.
  21. Hastings, Michael: "Inside Obama's War Room", *Rolling Stone*, October 13, 2014, <http://www.rollingstone.com/politics/news/inside-obamas-war-room-20111013>; Johnson, Adrian and Mueen, Saqeb (eds.): "Short War, Long Shadow. The Political and Military Legacies of the 2011 Libya Campaign", *Whitehall Report* no. 1/12, 2012, https://www.rusi.org/downloads/assets/WHR_1-12.pdf.
  22. Joint and Coalition Operations Analysis: "Libya: Operation Odyssey Dawn (OOD). A Case Study in Command and Control", Suffolk, Virginia, 4 October 2011.
  23. Heier, Tormod: "Is out-of-area also out of-control? Small States in Large Operations", *RUSI Journal*, Vol. 160, no. 2, March 2015, pp. 57-63.
  24. Op cit, see note 15.

Technology and Warfare – the Implications of Change, Especially for Small States

by Tor Bukkvoll

Resyme

Militærteknologisk utvikling kan med fordel deles inn i inkrementelle og revolusjonære nyvinninger. De første endrer avgjørende måten militære operasjoner utføres på. De andre øker effekten av ting man allerede gjorde før. En av de største revolusjonære endringene man kan tenke seg er hvis den militærteknologiske utviklingen etter hvert fjerner mennesket fra slagfeltet. Dette kan ha stor betydning både for villigheten til å bruke våpenmakt og for etiske problemstillinger rundt hvordan denne våpenmakten brukes. Et mindre studert tema innenfor dette området er hvordan små stater skal klare å henge med i teknologikappløpet. Her finnes det en rekke mulige strategier. For det første kan små stater bare kjøpe færre enheter. Dette er antakelig mere en nødvendighet enn det er en strategi. For det andre kan små stater gå sammen om både utvikling og kjøp av ny teknologi. For det tredje kan små stater, hvis de er rike nok, prioritere teknologi over personell. For det femte er det mulig i noen tilfeller å satse på spesialisering. Dette betyr at man bruker sine begrensete ressurser til å bli god på en eller noen typer operasjoner, og satser på lån fra andre på de områdene man selv er svak. Dette siste fordrer selvfølgelig god koordinering av politikk på det sikkerhetspolitiske området.

THE ROLE OF technological transformation in the development of warfare is central. Much has been written on the topic, but little from the perspective of small states. I will try to make a small contribution in this regard at the end of this short essay, where I discuss what options small states have when challenged to keep up with the technology race. First, however, I discuss the two questions: what do we mean by “new” technologies”; and what may be some of the consequences if new technologies remove the human being from the battlefield?

Revolutionary and incremental technological progress

New technologies may mean both technologies that did not exist before, and it may mean significant improvements to types of technology that have been around for a while. Thus, the analysis of technology and warfare may benefit from introducing a distinction between “revolutionary” and “incremental” technological advances. Revolutionary here means a technology that fundamentally changes the ways operations are conducted. Incremental means changes that make it possible to improve things that have been done before. For example, precision-guided munitions may be said to have been revolutionary. These munitions significantly transformed operations by making permanent installations highly vulnerable and in many cases irrelevant. On the other hand, the increased firepower of many weapons systems may have significantly improved the ability to fight, but would still only be incremental. This is because they did not radically alter the way forces fight.

The border between revolutionary and incremental technologies will naturally be blurred. For example, some would see 5th generation fighter aircraft as revolutionary and some would see them as incremental. The first would emphasize changes to how such planes operate because of new capabilities, whereas the latter would accentuate the fact that fighters have existed at least since the First World War. Still, future studies may profit from making this distinction between revolutionary and incremental technologies when studying the effects on warfare.

Some scholars assume that certain new technologies have the potential to gradually remove the human being from the battlefield. If true, that would indeed be an example of revolutionary change. Such a development opens up for a number of fundamental questions about the future of warfare.

Removal of the human from the battlefield

First, will the removal of the human being from the battlefield be an incentive for a more liberal use of military force? Will it contribute to more wars in the future? At least for most developed countries, and probably also for many developing countries, the fear of many deaths is a serious restraint when deciding on the use of force. A necessary clarification here is whether we are talking about the removal of all humans from the battlefield, or just the military ones. If the latter is the case, then an easier resort to military force could still be curbed by the fear of numerous civilian deaths. However, if we are talking about the total removal of humans from the battlefield, then resorting to war could largely become a question of economics. The one with the strongest economy is likely to be the one who has the highest readiness

to sacrifice military hardware in order to achieve political goals.

Second, will national defence become more or less expensive as a result of the removal of the human being from the battlefield? Personnel costs, again at least for many developed countries, seem to be rising dramatically as a percentage of overall military costs. Fewer humans on the battlefield would thus again reduce that part of defence outlays. However, the trend is at the same time for military hardware to become more expensive. The net effect probably depends much on whether military hardware can ever achieve price effects similar to what we see in many civilian industries. In the electronics industry, for example, single item costs have dropped substantially. There are expectations that, for example, the cost of drones may see a similar development in the future. However, the military, in contrast to civilians, always need to be at the very forefront of technology in order not to lose the next battle. This may negate a price drop mechanism for the military similar to what we have seen in many civilian fields.

Third, the new technologies may alter the balance of power between state and non-state actors. At least some of these new technologies already have, or are likely to become, available on the civilian market. To the extent that this is the case, it is likely to substantially increase the capabilities of non-state actors. Thus, the general balance of power between them and state actors may adjust in favour of the former.

Fourth, there is also a worrying ethical side to the question of removal of the human being from the battlefield. If this is done by gradually delegating more and more decision-making to robots, it opens up very troubling questions about who is responsible for what. Some argue that there are natural technical limits to how similar ro-

bots can be to humans, and that the problem may therefore not become very severe, whereas others seem to see a more fluid distinction between humans and machines in the future.

Small states and the technology race

Finally, what can small states, with more limited resources than the bigger ones, do in order not to fall too far behind in the military technology race?

The first thing they can do is to buy fewer items of each system. This is probably less a strategy than a necessity. A decision to buy fewer items than one would have done with earlier systems can, in addition to cost saving arguments, be justified militarily by the enhanced capacities of new systems. Fewer items need not necessarily mean less capability. However, procurement and maintenance costs for each item will naturally rise. There is also the further problem that if the number of items sinks below a certain threshold, it may be problematic to uphold the necessary level of domestic expertise to run the systems. Expert milieus can often not be sustained if they drop to just a few individuals.

Another strategy small states may adopt is joint development and procurement. This strategy is sustainable if the transaction costs of cooperation are lower than the expected gains of cooperation, and if the operational requirements of each participating state are relatively similar. The Danish, Dutch, Belgian and Norwegian joint programme for burden-sharing in terms of maintenance and upgrades to the F-16 fighter fleet is a successful example, whereas the stranded Norwegian-Swedish project to jointly develop and procure new submarines is an example of the opposite. While there are various reasons

why the latter attempt failed, one of the main causes was that operating requirements for submarines in the Atlantic in contrast to the Baltic Sea were just too different.

Furthermore, small states, if they are rich, may give priority to technology over people. Salaries tend to be high in rich countries. Therefore, they may cut in the number of troops and instead purchase technologically advanced systems. These systems can compensate in terms of military capability for the reduced number of troops. One potential problem with this strategy is that it is mostly suited for domestic territorial defence. In *international* military operations troops are often greatest in demand. Thus, if the small country in question also gives substantial contributions to international operations, then the technology at the cost of manpower strategy may be problematic. Small countries contribute to such operations both because they believe in their usefulness, and because they want to maintain close military relations with stronger alliance partners in this way.

Additionally, small states may specialize and/or integrate with each other. Specialization is different from joint development and procurement in the sense that each state here concentrates on certain capacities under the assumption that it can borrow other capacities from allied states when needed. Thus, Denmark, for example, no longer has an air defence. Should a need for this arise, they expect to borrow it from allies. The decision to abandon air defence has freed up means that Denmark can spend on other capabilities, such as for example more special forces. Integration without

specialization is also possible. For example, the Netherlands and Belgium now basically have a joint navy.

To finish, in addition to the four strategies discussed above, small states are also likely to profit from possessing domestic purchasing competence even if they do not have their own arms industry. By purchasing competence I mean a pool of national military-technological expertise, preferably at least semi-independent from the armed forces. This competence is necessary both for bargaining with external providers and for the political leadership to be able to question the demands generated from the domestic military services. The latter will have a tendency to order more of what they already have instead of contemplating whether there may be other, better, and/or cheaper ways of doing the same. Someone always needs to ask the question “can this function be filled by other and cheaper means”?

Technology always has and will continue to change warfare. Sometimes this change is revolutionary, but most often it is incremental. Both types of change are likely to have different consequences for different actors. One relatively understudied issue is the consequences of technological change for the militaries of small states. The comments above point towards some of the issues in need of further study in order to understand these consequences. For these small states themselves, this is an issue of far more than academic interest.

The author is senior researcher at the Norwegian Defence Research Establishment.

Sverige före den 9 april

av Olof Santesson

TITEL:

Kriget kommer! Den hemliga svenska
krigsplanläggningen under vinterkriget 1939–1940

FÖRFATTARE:

Arvid Cronenberg

FÖRLAG:

Svenskt Militärhistoriskt Biblioteks förlag,
Livonia Print, Lettland 2015

NITTIOFYRA ÅR GAMMAL har ledamoten Cronenberg levererat en beredskapsanalys från sin skrivmaskin. På litet mer än hundra sidor, inklusive ett generöst tilltaget bild- och karturval, berättar han om den svenska krigsplanläggningen fram till och under de tre månader 1939–40 när med Finlands vinterkrig andra världskrigets ofärd först drabbade Norden. På nytt får vi historien om hur ett litet land med stora brister i sitt försvar försökte förhålla sig när dess granne drogs angreps av en stormakt; kanske är det något som går igen tre kvarts sekel senare.

Det är inte att begära att läsaren ges en uppseendeväckande annorlunda version av vår säkerhets- och militärpolitik före tyskarnas anfall på Danmark och Norge den 9 april 1940 då Sverige blev inringat. Den påläste känner igen sig, det må gälla 1927 års försvarsplan, försvarsbeslutet 1936, 1937 års provisoriska krigsorganisation, planeringsinsikten om det nya krigsfallet Tyskland, 1939 års allmänna försvarsplan, Ålandsfrågan, Stockholmsplanen, Finlandaktivismen och 2. armékårens uppmarsch vid Finlandsgränsen i norr, inledd dagarna före jul 1939. Andra

kan med hjälp av vår störste militärhistoriske forskare på området ta till sig vad som är värt att känna till om centrala frågeställningar. På köpet får de glimtar av beredskapsandans födelse, personalvård och krigsperationer när sådant var nytt.

Akademien känner Arvid Cronenberg som en stridbar företrädare av ett intellektuellt förhållningsätt. I hans uppfattning har vi aldrig bort driva några linjer som lobbyister för specifika försvarslösningar. Syftet är inte att ge svar utan att ventilera problem och ställa de oumbärliga frågorna. Hans bestämda hållning ter sig främmande för en del av den produktionsiver som präglar senare års akademiverksamhet.

För en man uppväxt som soldat, verksam från början inom småstatsförsvaret, med om dess utveckling fram till sekelskiftets förfall, är det hela tiden vänet av hemlandet som måste stå i centrum för forskning och engagemang. Svenskt expeditionskårstänkande kring sekelskiftet 2000 var varken i hans smak eller lödigt tänkt. Nu när Sverige har gått tillbaka till att försvara landet verkar det följdriktigt att han än en gång har velat berätta hur det hela gick till, den gången

nationens överlevande kändes stå på spel. I linje med sin upptagenhet av landet Sveriges trygga fortlevnad har han på sistone också valt att sälla sig till dem gått ut i kamp mot vad de ser som en farlig nationell strömning efter Natomedlemskap.

Nu gäller det alltså den nya skriften. Vad som just i den sparsamma texten på något sätt kommer extra tydligt fram är kanske två ting. Det ena är energin i försvarsstabs uppfattning att Sverige militärt skulle försvaras i Finland, en envetenhet som borde ha gett en återhållsam regering allvarliga bekymmer. Det andra är hur västmakterna i väst under dygn av tilltagande nervspänning ställde försiktiga svenska ministrar mot väggen. Frågan var hur man utan besvärande återverkningar skulle hantera den ogenomtänkta fransk-brittiska planen i mars 1940 att via Norge och övre Norrland öppna en ny front och komma till Finlands undsättning; det genomskinliga syftet var att be-sätta gruvorna i norr och beröva Hitler en till synes livsnödvändig tillgång till malm. Risken för att Skandinavien skulle dras in i kriget måste avlägsnas utan att Sverige skulle framstå som ytterligare kallhamrat mot det kämpande Finland.

I båda frågorna spelar försvarsstaben en alldeles egen roll, knappt hörsam mot rikets ledning – eller inte alls. I efterhand har man svårt att förstå hur Finlandsaktivistiska officerare som Axel Rappe, Carl August Ehrensvärd och Nils Björk kunde få hållas; alla blev generaler. Kanske säger det något om styrkan hos Per Albin Hansson och hans närmaste medhjälpare att de lätt militären att bakom ryggen på dem driva sin önskelinje, så länge den inte kunde utlösa någon formell statskupp. Man litade på ÖB Thörnell, annars knappast mannen att leda krigsmakten ”om vi skulle komma i krig för Finlands skull”, som frågan till militärledningen vid ett tillfälle ställdes.

Framför allt denne Rappe, som Cronenberg sedan gammalt har ett gott öga till. Rappes upptagenhet av Finland kom under kritiska månader att stå i spänningens centrum för den säkerhets- och försvars-politiska debatten. Han om någon måste ha vetat hur illa det var ställt med krigsmakten, befälets svaga kompetens, den gammalmodiga utrustningen och för litet ammunition; läs Cronenbergs självupplevda erfarenheter. Allt borde ha pekat på att det vi hade i militär väg endast dök till försvar, och det i bästa fall. Istället gjorde Rappe svagheten till en styrka för sina argument. Bristerna hos försvars-grenarna var sådana att vårt försvar endast ihop med finländarna kunde göra någon nytta mot Sovjetmakten i Karelen. Tillsammans, känns något igen?

Gång på gång återvände Rappe till sin stora tanke. I ett kritiskt skede av vinterkriget såg han till att läcka ut Sveriges vägran att stödja Finland med reguljära truppförband, detta i syfte att pressa regeringen närmare. Öppet framförde han genom promemorior och framställningar till regeringen kraven på svenska militärt deltagande, i hemlighet uppmuntrade han finländarna att ställa sådana krav som den svenska regeringen hade svårt att värlja sig mot. Så t ex drev han på Finlands ledare att vädja om västmakternas hjälp. Och hans förtrogne Björk reagerade vredgat när överbefälhavaren Thörnell – nu på regeringens fredslinje – i avskräckningssyfte ville marschera upp vid norska gränsen med två av landets fem fördelningar, som om det hade varit en fullkomligt vansinnig idé.

Det var inte så, att generalen och hans folk ville låta västmakterna sätta sig på malmfältet. Det hotet, med förment löfte om hjälp till de kämpande finska trupperna, skulle regeringen avvärja med förhandlingar, men så att den psykologiskt närmast skulle tvingas att istället själv ingripa militärt i Finland.

Även sedan västplanen fallit och alla svenska diplomatiska ansträngningar gick ut på att dra Finland ut ur kriget, stretade Rappe emot. Han ville inte ha fred utan köra rysarna ut ur Finland, fast de militära förutsättningarna var obefintliga. Att en försvarsledning beter sig så framstår i Cronenbergs tappning som så nära trots mot en folkvald regering och landsförräderi man kan komma. Det märkliga är att aktivisterna i försvarsstabens inte kände det som om de var myterister.

Till det som kanske sällan berörs är svenska-norska stabsöverläggningar i mars 1940 om ett koordinerat försvar för att föregripa en västintervention. Om Norge blev angript av Frankrike och Storbritannien skulle Sverige komma till hjälp; om Tyskland gick till angrepp skulle det endast riktas mot Sverige, och då skulle vi få hjälp av Norge med t ex försvaret av Göteborg och kusten norr därom, trots att Rappe mycket riktigt insåg hur skralt det norska försvaret var. Att Norge skulle erövras av Tyskland föll inte Rappe in. Så mycket för hans stra-

tegiska fingerspetskänsla, han må sedan ha varit den spritglade fältherre vi hade behövt om kriget kommit.

Ett litet missförstånd när det gäller slaguppställningen i kriget i Polen 1939 är sådant som lätt uppstår i utkanten av det material som är författarens huvudföremål: det svenska agerandet. Men vad som på ett ställe verkar radbortfall skämmer förlagets redigeringsarbete, liksom återgivningen av en förlegad karta med enligt vanlig standard oriktiga förbandsbeteckningar.

Med sitt nya arbete visar Arvid Cronenberg att han, sedvanligt, står på fast grund. Denna gång har han utgått från vad han som 84-årig historiker i en vänbok till Kent Zetterberg 2005 avslöjade om Rappes bevekelsegrunder utifrån bl a Björks dagbok i krigsarkivet och med sina källor redovisade i fotnoter (har förlaget vägrat?). Man känner händelseutvecklingens huvuddrag, så ock hans säkra stil. Den inbjuder som alltid till förnyad läsning.

Recensenten är ledamot av KKVA.

Avgörande slag

av Bo G Hall

TITEL:

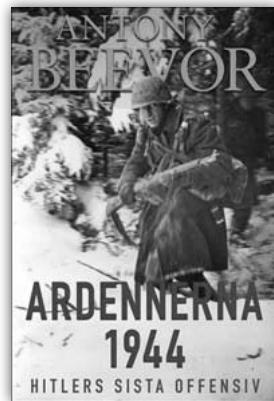
Ardennerna 1944. Hitlers sista offensiv.

FÖRFATTARE:

Antony Beevor

FÖRLAG:

Historiska Media

NÅGRA DAGAR EFTER Lucia 1944 anföll starka Werhrmacht- och WaffenSS-förband mycket överraskande en glest bemannad och helt oförberedd amerikansk försvarslinje söder om Liège vid den belgisk-luxemburgsk-tyska gränsen. Inledningsvis hade tyskarna visserligen en del framgångar, men framryckningen mattades av och upphörde definitivt redan den 25 december var efter de pressades tillbaka. Deras anfallsmål hade varit kuststräckan vid Antwerpen i avsikt att klyva de allierade styrkorna i två separata, mera lättbekämpade delar. Samtidigt skulle man störa deras livsviktiga försörningslinjer. Men detta uppnåddes aldrig, inte ens floden Meuse kom tyskarna fram till, och i själva verket var denna sista kraftsamling aldrig i närheten av någon framgång. Spekulationerna om att de amerikanska trupperna skulle gripas av panik och fly infriades inte.

Den framgångsrike brittiske militärhistorikern Anthony Beevor – bekant för en rad storsäljande verk, exempelvis om Stalingrad, slutkampen i Berlin eller D-dagen – har tagit på sig uppgiften att skildra detta Hitlers sista desperata försök att vända krigslyckan i väst;

kanske mest känt som Ardenneroffensiven. Han gör det med sin sedvanliga blandning av referat från skiftande militära nivåer – från de högsta cheferna ner till männen i ledet. På den allierade sidan tar han sålunda med läsarna såväl till den förvirring som anfallet skapade i Eisenhowers högkvarter som till den förvånansvärt sega försvars viljan hos många amerikanska soldater som här i blötsnö och skyttegravsfötter mötte sitt elddop. Bland tyskarna redovisas både en fanatism hos SS-förbanden och – i engageld – en närmast uppgiven stämning bland många ledande armégeneraler som här tvingades genomföra vad de upplevde som en huvudlös chansning av Führern. Hela uppslaget till offensiven som fick det tyska namnet "Herbstnebel" (Höstdimma) hade denne för övrigt fått liggande till sängs i sitt östliga högkvarter "Wolfsschanze" (Vargkulan) under en sjukdomsperiod i september.

Att de försvarande styrkorna togs med en sådan överraskning visar på ett visst övermod på de allierades sida. Där ansåg många att det bara var en tidsfråga innan kriget skulle ta slut eftersom man trodde att tyskarnas förmåga att göra motstånd höll på

att ebba ut. Framför allt är det slående hur grundligt de amerikanska och brittiska underrättelsetjänsterna misslyckades att upptäcka den tyska ansamlingen av trupp, som visserligen gjorts under största radiotystnad och i skydd av kraftiga molntäcken. Det fanns dock många informationsfragment som sammantagna kunde ha avslöjat de tyska avsikterna men – föga oväntat – avfärdade de högre officerarna allt som inte stämde med deras egna antaganden.

Den välskrivna boken – i utmärkt översättning av Kjell Waltman – bjuder på en lång rad detaljerade skildringar av enskilda stridsförlopp; stundom snarast av karaktärskärmytslingar. I längden blir detta ganska tröttande, eftersom läsaren förväntas samtidigt hålla reda på en mängd skilda stridande enheter – infanteri, fallskärmsjägare, pansar, artilleri, spaning och underhållsförband – och deras beteckningar samt ett antal parallella förlopp som de är inblandade i. Det hjälper inte att boken är försedd med en mängd kartor. Sannolikt hade behållningen ökat påtagligt om dessa avsnitt skurits ned något. Med sina dryga femhundra sidor är boken omfattande nog ändå.

Flera av de mest berömda allierade militära ledarna bestås för övrigt av allt annat än smickrande porträtt. Allra först ut råkar väl den amerikanske generalen Omar Bradley, chef för tolfta armégruppen. Tydligen hade han under ett antal dagar föga – om ens någon – uppfattning om det faktiska frontläget. Hans mentala hälsa var dessutom långt ifrån den bästa; framför allt tycks han ha misstänkt sin engelske kollega och rival Bernhard Law Montgomery för alla möjliga skumma biavskiter. Denne brittiske fältmarskalk – chef för tjugo första armégruppen och ibland beskylld för att ha ett ”överväldigande ego” – framstår i grunden som en osäker gestalt. Kanske hade han tvingats bli mer försiktig efter den tidiga höstens grund-

liga misslyckande med ”Operation Market Garden” som ju ursprungligen varit hans idé. Bland de allierade militära ledarna är det egentligen bara George Patton som finner nåd i Beevors ögon, främst genom att han på rekordtid lyckades vända huvudinriktning på sin tredje amerikanska armé och skynda till undsättning.

Nu hade sålunda den tyska offensiven i realiteten ingen chans till framgång. Så fort molnen skingrades och det allierade attackflyget – som hade totalt luftherravälde – återigen kunde agera fritt var utgången given. Dessa attackplan – i boken möjligen lite oegentligt kallade jaktbombare – straffade obönhörligt allt som rörde sig ner på marken; vilket tyvärr inte så sällan drabbade civila.

Striderna i Ardennerna rymde också inslag av barbari som annars inte hade någon motsvarighet på fronten i väst. I sammanhanget konstaterar Beevor att skjutandet av krigsfångar alltid varit betydligt vanligare än vad krigshistorikerna normalt veplat medge. Tyskarnas meninglösa – och direkt folkrättsstridiga – summariska arkebusering av amerikanska fångar i Malmédy-Baugnez är dock ofta omtalad, och att amerikanska soldater därefter utkrävdé hämnd är kanske inte så förvånande. Däremot menar han att det är klart chockerande att flera amerikanska generaler, från Bradley och nedåt, öppet godkände att fångar sköts som vedergällning.

För båda sidor blev priset för Ardenneroffensiven fruktansvärt högt; först för tyskarna som förlorade 80 000 döda, stridskadade och saknade. Men också de allierades förluster var stora; amerikanerna förlorade nästan 75 500 man, varav drygt 8 400 stupade. Britterna var aldrig riktigt berörda; striderna fördes inte på deras frontavsnitt men ändå förlorade de drygt 1400 man, varav 200 döda. I detta sammanhang förtjä-

nar författaren en särskild eloge för att han ägnar rätt mycket utrymme åt civilbefolkingens lidanden och elände; ofta hamnade den i en hoplös klämma mellan de stridande parterna. Dess utsatta situation förvärrades ytterligare av att striderna under några veckor böjlade fram och tillbaka och givetvis även medförde en grundlig förstörelse av boskap, byggnader, vägar och broar.

Den store vinnaren var faktiskt Röda armén, vars anfallsvågor i öst som just närmade sig Oder. Den tyska truppkoncentrationen inför Ardenneroffensiven innebar att en

hel del styrkor drogs undan från östfronten där de hade behövts bättre. På så vis underlättades det ryska framträngandet mot väst inklusive erövrandet av Berlin – något som sovjetiska historiker dock varit ovilliga att erkänna. Paradoxalt nog blev sålunda möjlig en bestående effekt av Ardenneroffensiven att den järnridå som efter krigsslutet sänktes tvärs över Europa kom att förskjutas ett antal mil i västlig riktning.

Recensen är fil dr, f d kommersråd och ledamot av KKVA.

EU och den svåra säkerheten

av Olof Santesson

TITEL:

The EU and Security. A handbook for Practitioners

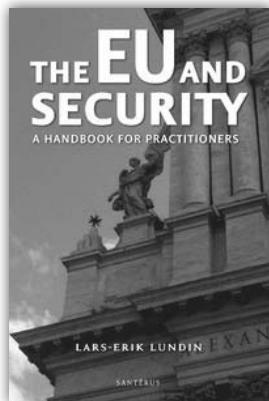
FÖRFATTARE:

Lars-Erik Lundin

FÖRLAG:

Santérus Academic Press, BOD Germany 2015

TILL EU:S FÖDELSE hörde drömmen om utveckling till en global maktfaktor. Alla var inte ene om detta mål, britter och fransmän ville behålla gamla kolonialmakters grad av självständighet i säkerhetspolitiken. Fortfarande råder ingen enighet om vare sig säkerhetspolitiska mål eller medel. En egen utrikesstjänst är likafullt på plats, EEAS (European External Action Service), men resultaten hittills imponerar inte.

Pröva tanken att EU kan genomföra ett eget säkerhetsarbete vid sidan av Nato, något som förvisso kan ifrågasättas. Vilka är då möjligheterna för en starkare, och kanske efterlängtad, roll? Om någon kan reda ut förutsättningarna när det gäller europeisk organisation och drivkraft på försvars- och säkerhetspolitikområdet är det ledamoten Lars-Erik Lundin, en av Akademien rätt fåtaliga verkliga EU-kännare. Han har nu med en intellektuell ansats samlat sina långvariga erfarenheter till ett resultat han blyggt kallar för ”handbok”.

Boken utkommer vid en tid när få kan känna sig imponerade av vad EU i allmän bemärkelse har åstadkommit för att stärka medlemsstaternas säkerhet. Vi ser mindre

av vad unionens resurser verkligen står för – t ex drygt hälften av allt utvecklingsbistånd och att det endast är med dess ekonomiska bistånd som AU, den afrikanska unionen, kunna håller igång en rad fredsbevarande insatser – och mer sådant som kommissionens olyckliga hantering av Ukrainafrågan, för att inte tala om rådets oförmåga att sammordna flyktingshanteringen.

Författaren har en erfarenhet som ingen annan svensk diplomat av hur EU-maskineriet verkligen fungerar på säkerhetsområdet. Här hade han sin uppgift efter att år 2000 ha fått en hög säkerhetspolitisk post under dåvarande kommissionären Chris Patten. Det var en befattning som hade innehavts av en fransman, denne och andra förvånade sig över att den inte fortsatte att besättas av en tjänsteman från ett Natoland. Vid den tidpunkten var det många som undrade över om EU alls skulle syssla med säkerhetspolitik. Nu skriver Lundin en bok som kan användas vid utbildning av högre EU-tjänstemän, och det blir väl de som kommer att bedöma hur användarvänlig hans framställning är. Organisations- och EU-experterna på säkerhetsområdet lär mera i detalj granska fak-

ta och argument. Vi andra får kanske stan-
na vid att konstatera att det handlar om hö-
ga ambitioner.

För en civilist att syssla med säkerhets-
frågor inom EU kan inte vara alldelens lätt.
Att nalkas det rena försvarsområdet var nog
att utmana ödet. Den militära uppfattning-
en har varit att det är mycket här som andra
inte ska lägga sig i. Lundin konsterar med
ett beklagande att civila aspekter grovt un-
derskattats i den europeiska säkerhetsdebatt
som ligger honom så varmt om hjärtat.

Alla är i ord överens om vikten av att ar-
beta över sektorsgränser Unionen må ha som
mantra nödvändigheten av ”comprehensi-
ve approach”, omfattande samarbete, men
verkligheten är motspänstig. Lundin tror att
en avgörande vändning till det bättre kom-
mer första när man på allvar har misslyckats
längs gamla spår. Där är EU inte ännu.

Man undrar ändå över hur det är ställt
med tilliten till den egna förmågan på olika
EU-nivåer efter finanskriser och uppenbara
problem att få länder att gå i takt. Kan man
ena stunden hålla på att stärka sanktioner
mot Putin-etablissemansen och den andra,
kanske i samma grupp, arbeta för nödvän-
digt samförstånd med Ryssland på viktiga
områden? Som mest pessimistisk frågar förfat-
taren om EU:s kadrar alls kan verka utan
order uppifrån. Finns det då någon annan än
rådet självt som ha den ledarförmågan?

Många vill snarare dra undan makt för
Bryssel, men Lundin hör uppenbart till dem
som verkligen tror på EU som en globalt
viktig säkerhetspartner. Vid sin presentation
av arbetet vid ett seminarium på Drottning
Kristins väg dolde han ingalunda att mycket
går i fel riktning. Européer som vill verka
i omvärlden tvingas inse att vi står inte högt
i kurs hos andra. Vad han särskilt trycker på
är behovet av information och förmåga att
sätt in den i sitt sammanhang. Alltför många

nyutbildade inströmmar i Bryssel utan kun-
skap och historisk medvetenhet.

Fokus i boken ligger på problem, frågor,
utmaningar och möjligheter som kan kom-
ma att aktualiseras på medellång till lång
sikt. Tanken är att detta, i den mån de går
att hantera, ska kunna öka tyngden av EU:s
säkerhetsrelaterade politik. Idéer om vad
som behöver och kan göras har växt fram
hos Lundin ur tillgänglig litteratur och ge-
nom ett omfattande intervjuarbete.

Medlemsstaterna har instruerat alla, med-
borgare, regeringar och EU:s egna institu-
tioner att handla i överensstämmelse med
Lissabonfördraget och Euratom. Men de har
inte utpekat någon särskild instans att im-
plementera dessa åtaganden och de har inte
definierat ett enda sammanhängande mål för
det gemensamma arbetet i säkerhetstermer,
skriver Lundin. Det brister i krisplanering.
Här finns uppenbart mycket för den huga-
de att sätta tänderna i.

Författaren vill påvisa hur CSDP (Com-
mon Security- and Defence Policy), unionens
gemensamma säkerhets- och försvarspolitik
är behängd med stora svårigheter: svagt ka-
pacitetsbyggande, isolering från andra poli-
tikområden, dålig mikrohantering i proce-
durarbetet, avsaknad av långsiktiga och stra-
tegiska mål. Grannskaps- och utvidgnings-
frågor är inte samordnade utan hanteras i
stuprör där den eftersträvade gemensamma
hanteringen inte har skett systematiskt, lik-
artade strategier inte utvecklats och en all-
varligt menad utvärdering, inklusive smärt-
samma omvärderingar, saknas.

Snarast eviga är problemen med riskhan-
teringar, där kriser i olika områden gång på
gång belyser avsaknaden av en EU-planering
för olika tänkbara utfall och tillräcklig för-
måga att innan krisen har utvecklats försöka
ta laddningen ur den och förhindra den.

EU har mycket att lära, om vi vill att in-
te enbart Nato utan även unionen med sina

resurser, svaghet och styrka, ska bidra till allas vår säkerhet. Lars-Erik Lundins studie ska förhoppningsvis leda till bättre genom att hjälpa dem som praktiskt ska föra EU-institutionernas arbete vidare att orientera sig i säkerhetsfrågor i bredast möjliga perspektiv. En bok för blivande tjänstemän och specialister – i det europeiska allmänintressets namn.

Recensenten är ledamot av KKrvA.

En framgångsrik ämbetsman minns

av Olof Santesson

TITEL:

Ryssland och svensk säkerhetspolitik
– 50 år i utrikespolitisk tjänst

FÖRFATTARE:

Sven Hirdman

FÖRLAG:

Hjalmarson & Höglberg, Bookwell AB, Finland 2015

SVEN HIRDMAN

Ryssland
och
svensk
säkerhetspolitik

50 år i utrikespolitisk tjänst

Hjalmarson & Höglberg

INOM AKADEMIEN HAR ledamoten Hirdman skaffat sig en profil. Efterhand som det mörknade över Putins Ryssland framträdde han allt tydligare som motståndare mot den allmänna svenska kritiken. Stridbar drar han sig inte från att gå emot vad han uppfattar som en illa eller felaktigt informerad opinion. De senaste åren har han lika kraftfullt ställt in sig i nejfalangen mot svenskt Nato-medlemskap. Hans beslutsamhet har dokumenterats i såväl Akademien bok *Nato – för och emot* som samlingskriften *Bevara alliansfriheten – nej till Nato-medlemskap*, båda 2014. När han nu presenterat sina hågkomster avslöjas inga nya ståndpunkter. Men han har en hel del att berätta inifrån svensk statsförvaltning och gör det med ett slags självklar kompetens.

Det är en framgångsrik ämbetsman som minns sitt halvsekel i det allmännas tjänst med flera hopp från och tillbaka till sitt ursprungliga diplomatyrke. Med sin exotiska mamma föddes Sven Hirdman, vågar man säga, in i ett liv där hans handlingskraft och språkkunskaper skulle komma till sin rätt. Vägen från den första kullen av folkskolan

förberedde honom inte minst för tjänstgöring som diplomat i Sovjetunionen och nära trettio år senare som svenskt sändebud i Ryssland, där han verkade i ett decennium och blev diplomatiska kårens doyen.

Vad Hirdman samlat sig till syftar inte till att ge en levnadsbeskrivning. Han vill ge oss ord på vägen om sådant där han tycker vi är illa underrättade. Själv ser han sina kapitel om Ryssland, Sveriges förhållande till detta Ryssland och värderingen av alliansfriheten som de viktigaste.

Väl så intresseväckande är ändå avsnitten från Kina med Nordkorea och Vietnam, Israel med Cypern och avbrottet som biträddande direktör för fredsforskningsinstitutet Sipri, statsekreterare i försvarsdepartementet och krigsmaterielinspektör.

I försvarsdepartementet tycks Hirdman ha hamnat för att tillföra säkerhetspolitisk kompetens i en miljö som hade blivit rundad av folk som med sina ärenden gick direkt på Försvarsmakten.

Egen avsaknad av erfarenheter från det politiska livet bekymrade honom karaktäristiskt nog föga, Här fick han nära på sitt livs roll i besluten att anskaffa JAS Gripen.

I ett avgörande ögonblick körde han förbi plötsliga socialdemokratiska betänksamheter. Det är också spännande att ta del av hans berättelse hur han på egen hand gav två FOA-forskare tillsstånd att på platsen forska om U 137 bar kärnvapen. Beslutet är nog typiskt hirdmanskt.

Från sin tid som krigsmaterielinspektör har han med sig övertygelsen att det är regeringen som själv måste ta ansvaret för potentiellt eller faktiskt kontroversiella beslut, inte gömma sig bakom tjänstemännen. Politiken, dess irrgångar och dess svårigheter verkar han aldrig ha imponerats av eller bekymrat sig för – inget att bli det minsta nedslagen över.

När det så gäller bokens huvuddel, den om Ryssland, har Hirdman mycket klokt att säga, även om det knappast lär ändra läsarnas bild. Vi får många porträtt av mänsklig skor han mött, politiker, intellektuella och oligarker. Han går med på att svenskarna har visat stort intresse för rysk kultur och idrott, men anser att vi på ett snarast uppörande sätt har försummat att försöka förstå oss på en stor granne som vi har all anledning att ha goda kontakter med. Istället framstår Sverige som västvärldens kanske mest Rysslandskritiska land.

Flera gånger ger Hirdman den svenska allmänheten och massmedierna skulden. Man undrar hur mycket han verkligen har följt duktiga journalisters försök att göra sitt jobb; att han inte har någonting till övers för FOI:s, FHS' och Utrikespolitiska institutets Rysslandskännare är uppenbart.

Hirdman har givetvis rätt om nyttan av bättre ömsesidig förståelse och intensivare kontakter. Han berör själv svårigheter att

nå dit genom att tala om rysk paranoja och med kritiska kommentarer till Rysslands annektering av Krim och intrång i Ukraina. Hirdman undviker stora europeiska ödesperspektiv och långgående slutsatser om var vi och Ryssland är på väg. Han tror att Putineran tar slut, om inte 2018 så 2024. Men han ser inte Vladimir Putin som en samvetslös korrumperad envåldshärskare i färd med att kullkasta försöken till att skapa en hållbar säkerhetsordning. Regimen är välorganiseras. Vad som skulle kunna hota den vorre kanske en pensionärsrevolt. Det är en på det hela taget optimistisk bild av Rysslands framtid som vi får.

Kanske ska man se det som en omedveten (?) kontrast att Hirdman så uppfordrande varnar för vad ett svenskt Nato-inträde skulle föra med sig av säkerhetspolitiska farligheter. I botten ligger uppfattningen att vi för vår egen skulle måste ta hänsyn till vår geostrategiska närhet till en stor granne som försöker ”återta den ryska rollen”. Argumenten är väl kända för att likafullt återges i ännu en skrift. Typiskt är han upp repar sitt avsnitt ”Tio steg mot ett svenskt medlemskap i Nato”.

Många har vid det här laget lärt sig i massmedier, av oräknliga föredrag och genom andra framträdanden var Sven Hirdman står. Att han själv känner sig stå stadigt vittnar den välskrivna minnesboken om. Den kompletteras av hustru Mariannes berättelse om den medföljande diplomatkraftens dubbla liv – den officiella värdinnans och förälderns – kollektivt krönt med framgången av en pensionsuppgörelse.

Recensenten är ledamot av KKVA.

Sverige – det extrema

av Olof Santesson

TITEL:

Beredskap i kris. Om livsmedelsstrategi och försörjning

FÖRFATTARE:

Susanne Gäre och Gunnar Lyckhage

FÖRLAG:

Civil AB för Civilförsvarsförbundet
och Svenska Blå Stjärnan,
Leanders Grafiska AB 2015

VI SES OFTA som landet lagom. Men är Sverige istället ett extremt land som sticker ut i aningslöshet, där varken medborgare eller myndigheter tar ansvar för att trygga tillgången på livets nödvändigaste, nämligen mat och vatten? Detta är ingen fråga, eller möjligen retorisk sådan, i denna anklagelseskrift av två journalister och författare på uppdrag av Civilförsvarsförbundet och Svenska Blå Stjärnan.

Syftet med denna bok, i pamflettens enkla form, är inget mindre än att åstadkomma en hel samhällsförändring – tillbaka till den tid när vi kunde klara det mesta av våra nationella behov med resurser inne i landet. Det kan låta nostalgitiskt. Förmår vi, vill vi, någonsin gå tillbaka till det som fordom var? Men som läsare har man svårt att inte ta intryck av den väl dokumenterade uppfattning att något i landet gick snett kring sekelskiftet, när man från regeringen och nedåt sangviniskt släpptे taget inte enbart kring det militära försvaret utan snart sagt allt vad gällde beredskap för vargtider – eller helt enkelt bara det oväntade.

Vi kom i EU-gemenskapen 1995, men övergav både produktionsmål och kravet på en

nationell försörjningsberedskap. Bort rationaliseras de sista tankarna på beredskapslagring. Allt såldes och alla lager avvecklades. Om vi ändå fick några problem skulle de lösas på ”andra sätt” än genom fredstida livsmedelslagring, hette det. Det betydde förmodligen att om det gick riktigt illa så skulle EU komma till vår hjälp. Det är bara det att EU inte har några sådana lager av vare sig livsmedel eller insatsvaror från vilka i en kris oförsiktiga medlemmar som Sverige skulle kunna ta för sig av vad de behövde. Där kan Sverige stå. ”I klartext har staten abdikerat från sitt självklara ansvar”, lyder det hårda omdömet.

Vad som framträder är förstås inte minst jordbruksintressen, det är inget som döljs av bokens uppdragsgivare. Lantarbetet lider av dålig lönsamhet med högre arbets- och produktionskostnader än omgivningens, känt senaste genom den allt livligare mjölkdebatten. Snart lönar det sig bara att satsa på lamm, kycklingar och värvphöns. EU:s vattendirektiv, som tar bort åktermark ur produktionen, kallas för ett dråpslag. Nästan hälften av allt fossilt bränsle, något som jordbruksproduktionen har blivit totalt be-

roende av, kommer från Ryssland. Ett stopp – och svälten är nära.

Sverige förefaller att vara tämligen ensamt om att helt sakna mål för landets livsmedelsproduktion. ”Marknaden” får klara säkerheten i brist på beredskap för att säkerställa tillgången av livsmedel, insatsvaror till jordbruket eller bränsle för de transporter som är nödvändiga för produktion och distribution. Det måste inte ens i dessa dagar obevekligt vara så. I Finland har staten tagit det ansvar som författarna efterlyser. Landet har beredskapslager för tolv månader och en självförsörjningsgrad på 80 procent. Vi har 50-55 procent. Den av Finlands strategi intresserade hänvisas i boken till skriften *Morgondagens mat. Förslag till nationell livsmedelsstrategi*.

MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, har inget totalansvar utan endast ett samordningsansvar. Ansvarsbörden fördelar på regeringen, landsting, kommuner och oss själva som medborgare, dvs på ingen bestämd. Urvalet av intervjuer pekar på att något måste göras. Regeringen har också tillsatt en utredning som våren 2016 ska lämna förslag om en livsmedelsstrategi, men vad den ska innehålla är oklart. Frågan sägs nu i alla fall ha högsta prioritet.

Den ökade sårbarheten är ett mantra. Att den även gäller maten på bordet är inte allom uppenbart. Om man lyssnar på författarna skulle riskbilden faktiskt också delvis vara vårt eget fel, resultatet av en avsiktlig politik.

Recensenten är ledamot av KKVA.

Hur vi rustade hemma – så länge vi hade råd

av Olof Santesson

TITEL:

Militärisch-Industrieller Komplex? Rüstung in Europa und Nordamerika nach dem Zweiten Weltkrieg

UTGIVARE:

Dieter H. Kollmer

FÖRLAG:

Rombach Verlag KG, Germany 2015

MIC FÖRKNIPPAR VI framför allt med USA:s gigantiska militära rustningar. Det var ju presidenten Dwight Eisenhower som skapade bilden av det ”militärindustriella komplexet” med sina berömda avskeds- och varningsord i januari 1961 om att ge detta ett opåkallat inflytande. Men också Västeuropa har haft liknande inslag. Det är egentligen deras svanesång vid hör i det här arbetet, baserat på en konferens i Potsdam den 8-9 november 2011 mellan forskare verksamma i Tyskland, på det tyskt grundliga temat ”Für Frieden und Freiheit oder Shareholder Value und Auslastungsquote. Rüstung in Europa und Nordamerika nach dem Zweiten Weltkrieg”, förenklat uttryckt ”För fred och frihet mellan aktieägare och nationella ambitioner”.

Majoriteten papers skrevs av tyskar och presenterades på tyska, några på engelska. De skulle avse stater med en betydande rustningsindustri, där beslut fattades inom ett integrerat maktcentrum. Militär förmåga har ingått som en betydande del av det nationella identitetsskapandet. Den väpnade styrkan med samlad kraft kunde åstadkomma skulle vittna om grad av självbe-

stämmande och i den del fall möjligheter till militär maktprojektion. I 2000-talet har inget demokratiskt styrt land i Europa råd att ensamt rusta. Endast så länge skatteuttagen förslog kunde stridskrafter och industrifolk vara pådrivande i att skapa nationella överenskommelser och avtalsreglerade samförstånd.

För att få fram hur det här på sin tid fungerade hade man trummat samman ett dussintal experter med uppgift att skildra förhållandena inom fyra olika nationsgrupper. Första gruppen gällde supermakterna USA och Sovjetunionen, där den senare med sin kommandoekonomi får anses ha fallit utan ramen. Grupp nummer två gällde ”medelmakterna” Storbritannien och Frankrike. Tyskland hamnade i en egen grupp tillsammans med DDR som ju inte heller kan anses ha haft en MIC-försvarsindustri. Sist kom de ”små och neutrala” (”kleine” låter litet ynkligare): Österrike, Schweiz, Sverige och Danmark, där egentligen endast svenskarna hörde naturligt hemma inom konfrensramen.

Vid denna Potsdams internationella workshop var nog utgångspunkten att samman-

flätningen militärer-industrimän-politiker-forskare-medier hängde samman med det kalla kriget, när andra världskrigets segrarmakter och Sverige – de som det egentligen handlar – byggde upp en egen nationell rustningsförmåga innan den globalt-teknologiska utvecklingen och brist på resurser tvingade fram dagens mödosamma västeuropeiska samarbete. Men frågan är om de militärindustriella komplexen verkligen har sina rötter i efterkrigsperioden.

Holger Herwid, militärhistorisk professor i kanadensiska Calgary, hade i alla fall en helt annan historieskrivning när det gäller framväxten av USA:s MIC, det enda som till synes orubbat lever vidare även när amerikansk militär likt andra nödgas dra in på svångremmen.

Han beskriver hur djupt rotad nationens försvarsanskaffning är i förhållandena under 1770–80-talens revolution, frihetskrig och föreställningar om friheten som nationell dogm på statsmakten bekostnad. Systemet accentuerades under USA:s sena inträde i första världskriget och gick därefter aldrig tillbaka, till skillnad från efter tidigare krig, främst inbördeskriget 1861–65. Samarbetet mellan industrin, administrationen och de väpnade styrkorna tog fart redan under president Franklin Rooseveltts mobilisering i slutet av den s k mellankrigstiden av landets ekonomiska bärkraft redan innan inträde i andra världskriget med dess gigantiska rustningssprång. Vad som betonas är med andra ord en mer än tvåhundraårig amerikansk kontinuitet.

Herwig tar avstånd från vad han kallar en nymarxistisk tes med MIC i rollen av en ondskefull avsiktligt pådrivande kraft men också från en forskningsrealistiskt grundad uppfattning att komplexets försvagning kommer att leda till ”Fort Amerika”, en isolatistisk garnisonsstat. Båda är ett för enkelt

sätt att se på drivkrafterna bakom supermakten försvars- och säkerhetspolitiken.

Det följande kapitlet om Sovjetunionen tar naturligtvis fasta på den säkerhetspolitiken som en integrerad del av diktaturens politiska helhet och uppbyggnaden under 1930-talet till en ”försvarstat”. Tonvikten ligger här på allt som kärnvapnens framväxt förde med sig för vad som här ses som ett militärindustriellt och *akademiskt* komplex. En därmed oftast förknippad lobbyverksamhet var inget som markant utmärkte sovjetsystemet och lämnade inget uppenbart arv till Putins Ryssland

Det brittiska kapitlet utgår från försvarsplan 2010, som visade den f d stormaktens bekymmer att upprätthålla ett allsidigt försvar med storkoncernen BAE som kärna. Sparkrav har direkt inverkan på försvarsmaktens operativa effekt, 2020 väntas man inte längre kunna upprätthålla vad som kallas ”full spectrum”-förmåga. Storbritanniens är kanske den stat som starkast har förlorat sin gamla militärställning ett kvarts sekel efter det kalla kriget. Falklandskriget var det sista som militären kunde föra utan civilt stöd. Från nationellt ägarskap har rustningsförmågan övergått till aktieägarna och börsen. Londonbaserade forskaren John Louth ifrågasätter om politikerna riktigt har insett läget.

Frankrike, under mellankrigstiden västvärldens starkaste krigsmakt, fick efter andra världskriget starta om och bygga upp en egen rustningsindustri. Enligt gammal fransk mercantilistisk tradition skulle man vara egenförsörjande, endast inhemska anbud på vapensystem kom ifråga, President de Gaulle hade lagt fast en fransk nationell autonomi i fråga om försvaret, inte minst kärnvapnen, men Frankrike har nu tydligt måst gå in för europeiskt försvarssamarbete. Intressant är att den tyske kapitelförfattaren Florian Seiller i Frankrike tycker sig se en samman-

vävning av stat och industri som inte finns någonstans annars än i Sverige.

I den sista ländergruppen får vi en bild av hur i Schweiz som en ”halvdirekt” demokrati gör upp sina försvarsaffärer mellan företag, politiker och medier. Bidraget om Danmark handlar mest om hur efter kriget och den tyska ockupationen den danska flottan kunde återuppföras med brittisk och amerikansk hjälp och så småningom genom kompletterande egenproduktion på civila varv, innan man kom på inhemska speciallösningar.

Mest angeläget åtminstone för en svensk känns här berättelsen för en internationell publik om hur Sverige i samband med krigsutbrottet 1939 byggde upp en försvarsindustri nästan från scratch. Författaren, Uppsalahistorikern Niklas Stenlås, kunde kanske ändå ha sagt något om att Sverige faktiskt hade en gammal försvarsindustriell tradition att bygga på, tidigare under tretiotalet med Bofors och varven som byggde örlogsfartyg. Drivkraften bakom det svenska bygget var framför allt de behov som sex års isolering alstrade. Politiska partier, försvarsforskning och industriledare nådde samförstånd i full enighet. Författaren tar inför det utländska auditoriet ut svängarna lite mer än man är van vid när han, i ett resonemang om omvändelsen från antimilitarism och pacifism, delar in det kalla krigets ledande socialdemokrater i ”hökar” och duvor” och gör Tage Erlander till hök.

Stenlås beskriver hur tekniken skapade den moderna nationalstaten. Han menar att

vårt land kände ett behov att rätfärdiga sitt icke-deltagande i andra världskriget. Att visa ett oberoende, särskilt vad det gäller militär teknologi, och kompetens var i så fall ett mål i sig under de tidigare efterkrigsåren. Svängningen kom med 1968 års beslut, när den militära expertisens tyngd bromsades. Nittonhundranittiolet kan ses som vattendelaren, när man inte längre vare sig kan eller småningom vill fortsätta med ”den svenska profilen”.

Fanns det då några verkligt genuina militärindustriella komplex utöver det amerikanska? Bokens frågetecken kvarstår nog. Rubriken på Sverigekapitlet lyder i översättning i alla fall ”Uppgång och nedgång för det svenska militärindustriella komplexet”, det som i liten skala faktiskt kanske bäst av alla kan jämföras med det amerikanska. Så vad kan man då säga om det svenska MIC eller MIK? Amerikanarna drevs av det kalla kriget, kapprustningen och alla sina krig, Korea, Vietnam, Kuwait, Irak och Afghanistan. I Sverige legitimerades vår faktiskt oproportionerligt starka rustning med neutralitet, alliansfrihet och fredsbevarande insatser.

Det var en nationell stolthet att vi kunde utveckla vår teknik, militärt som civilt. Numera får vi försöka hävda vår svenska förmåga på annat sätt, tillsammans med andra; flertalet i sammanhanget rätt små.

Recensen är ledamot av KKVA.

En fallen reformman

av Olof Santesson

TITEL:

Karl Staaff – försvaret och demokratin
Karl Staaff – arbetarvän, rösträttskämpe
och socialreformator

FÖRFATTARE:

Hans Lindblad respektive Marika Hedin,
Håkan Holmberg, Anders Johnson och Svante Nylander

FÖRLAG:

Ekerlids Förlag, ScandBook AB, Falun 2015

HATAD OCH FÖRTALAD avled Karl Staaff den 4 oktober 1915. Den tidens högerkampanj mot den liberale ledaren saknar motstygke i Sverige och lämnade spår efter sig. Än idag finns kanske hos några en vag känsla av att han bromsade försvarets nödvändiga utbyggnad, när stormmolen drog ihop sig till vad skulle bli första världskriget. Konservativa historiker och militärer har här gjort vad de kunnat. Den orättvisa och felaktiga bilden vill Hans Lindblad rätta till i sitt bidrag till den box *Karl Staaff – fanförare, buffert och spottlåda* som kommit ut till hundraårsminnet. Bland akademiledamöter är han själv präglad av rollen som Försvarsmaktens mest ambitiöse riksdagskritiker, i stort som smått.

Innan vi kommer till Lindblads framställning – i hans tappning gäller det ett sekels försvarsmissgrepp – först några ord om det i blygsam format ambitiösa Staaff-projektet. Det ger en rad aspekter på en parlamentariske banbrytare; ”den svenska demokratins genombrottsman” som det sas när boken presenterades. Till det mest intressanta hör förfre DN-redaktören Svante Nylanders kapitel ”Arbetarnas advokat, bundsförvant och

ordningsman”. Han skriver där om vad han kallar ett Sverige med världens bäst organiserade arbetarklass och därmed också starkaste arbetarparti. Man talade under mellankrigstiden om en särskild svensk samhällsmodell, men kärnan bildades vid 1900-talets början mellan parterna på arbetsmarknaden. Vill man förstå denna samhällsmodell ”kan man inte gå förbi Karl Staff och liberalernas insats”.

Staaff hade inga lättköpta framgångar. Den liberale hövdingen – som utbildad jurist ville han gå under sin ämbetstitel ”vice häradshövding” – var principfast intill storighet, svårtillgänglig, aldrig gift, hade en läggning som ”låg honom i fatet”; därtill hälsoproblem. Det underlättade inte tillvaron som reformman på en rad områden, bland dem det militära fältet.

Föredömligt pedagogiskt leder Lindblad in oss till Staaffs kontroversiella position i motsättningarna kring försvaret vid en sedan länge svunnen tidpunkt, när värnplikten ännu inte satt sig och det militära stod för nästan halva statsbudgeten. I botten låg att högern inte fann sig i sitt nederlag i 1911 års val utan ville få bort Staaff som regerings-

chef. Kretsarna kring kungen, Gustaf V, hovet och hans hemliga rådgivare hade gripits av ren aversion mot Staaff och hans karga personlighet. I försvarsfrågan fann man en möjlighet att bli av med honom.

Lindblad beskriver Staaffs mål som ett planmässigt försvar inordnat i demokratin; man anar ett drag av identifikation. Statsministern ville spara på militärutgifterna. Han gick hårt fram mot vad han kallade ”ruttenheten” i förvaltningen: stora överskridande av övningsanslagen. Han ville få bort kungen som försvarsmakten högste befälhavare. Sådant gav ingen popularitet.

I sak rådde motsättningar kring båda förvargrenarna. Staaff instämde med amiralen Ludvig Sidner i förordet för en lätt flotta mot de så småningom upphetsade anhängarna av pansarbåtar. Han ville avlägsna det sjömilitära kotteri som gick under namnet ”system Dyrssen”. Framför allt ville statsministern satsa på armén. Han stödde den s k sommarlinjen för de värnpliktigas inryckning under den ljusa årstiden, men ville inte förlänga tjänstgöringstiden. Särskild vinterutbildning skulle de få under 40 dagar. Kungen hade däremot fastnat för vinterlinjen trots dess hälsorisker vid inryckning i en svensk november. Generalerna stod på kungens sida, det gjorde de alla på den tiden. Att högern sa nej till en kompromiss har dock senare generalen C A Ehrensvärd kallat olyckligt för framtiden, både militärt och politiskt.

Staaff avbröt beställningen på den s k F-båten. Han ogillade beslut ryccta ur ett större sammanhang och tillsatte fyra hela försvarsutredningar. I december 1913 höll han sitt berömda Karlskronatal med större

beredvillighet att höja anslagen än många hade väntat, något som försvarade samarbetet med socialdemokraterna. Staaff hade gått med på öka övningstiden, men det skulle ske först sedan väljarna sagt sitt. Vid det laget hade motståndarna samlat sig till bondetåget, som gav kungen den förevändning han behövde för att med borggårdstället totalt bryta med den folkvalda ministären. Lindblad kallar beteendet för en kupp. Överhuvudtaget ger han Gustaf V en större, mer aktiv roll än många trott kungen kapabel till.

Staaffs regering föll, personangreppen fördystrade hans sista aktiva månader, under vilka han slet ut sig och dog vid sextio års ålder. Bl a ”pansarbåtsinsamlingen” ledde till att vi i alla fall fick de tre F-båtarna, den kanske mest kända symbolen för svensk värnkraft under andra världskrigets beredskapsår. För Lindblad var de likafullt en felsatsning som fortsatte med de mer tydligt ifrågasatta kryssarna vid det kalla krigets början.

Det är ett välmotiverat äreminne som en grupp liberaler har rest över Karl Staaff som banbrytare i svenska offentlighet. När linjen dras ut ter det sig alltmer tydligt att mycket av det som Hans Lindblad har funnit fel med det svenska försvaret i hans ögon har sin upprinnelse i Staaffs nederlag 1914. Generaler har han inget till övers för. Jo, en, akademikollegan Carl Björeman som beskrivit Karl Staaff som ”den enda försvarspolitikern med framtidsvisioner under 1900-talet”. Det kan väl vara ett samtalsämne i vår krets.

Recensen är ledamot av KKVA.

Giljotin och säkerhetspolitik m/1794

av Olof Santesson

TITEL:

Terrorn: En berättelse om Franska revolutionens blodigaste tid

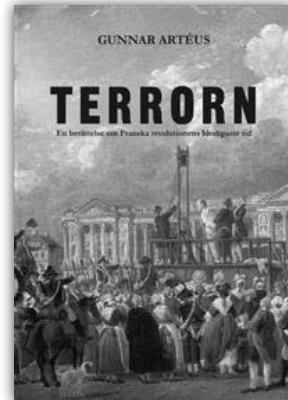
FÖRFATTARE:

Gunnar Artéus

FÖRLAG:

Medströms Bokförlag, Livonia Print, Riga 2015

FÅ SKRIVER SPARSMAKAT om stora ämnena. Ledamoten Artéus är en av dem.

Som kanske ingen annan i Akademien just nu är Gunnar Artéus inne i en produktiv fas. Elegant precis har han de senaste åren bland annat skriven om *Gustaviansk människosyn* och *Gustav III:s hov*. Här presenteras en tredje kunskapsrik framställning av denne militärhistoriker med 1700-talet som ett av sina specialområden. *Terrorn* rör faktiskt Akademiens viktigaste områden: försvars- och säkerhetspolitik. Det är god populärhistoria, utan kälforskning och fotnoter.

På knappa hundratrettio sidor, inklusive bortåt tjugotalet helsidesbilder, tränger författaren in i franska revolutionens händelsetveckling och dess nyckelpersoners tankevärld. Man frestras att säga att boken ger allt en läsare behöver veta om hur det var och vad som hände 1789–94. Det var en tid som krävde tusentals offer – alls inget som senare skedens miljoner. Men den västerländska världen blev sig aldrig lik.

Terrorn är Artéus' term för vad som ofta kallas ”skräckväldet”, det bara litet drygt tio månader långa revolutionsskedet mellan den 17 september 1793 och den 27 ju-

li 1794, den dag då Robespierre störtades. Trots kungaparets misslyckade flykt 1791, krigsförklaringen mot Österrike (april 1792), stormningen av Tuilerierna (augusti samma år), massakern på präster och adelsfamiljer (“septembermorden”) liksom halshuggningen av kungen (januari 1793) föregicks denna kulmen, med författarens ord, av en ”relativ händelselös” tid, då revolutionen hämtade andan efter 1789 med Bastiljens fall och kungaparets fångenskap i Paris. När det var över skulle man kunna tala om en stor utandning. Centralfigurerna var borta, giljotinerade också de. De överlevande kunde glädja sig, innan korsikanen kom med despotti, segergloria, nya rättsförhållanden och krigiskt massdödade.

Dessförinnan har läsaren raskt fått följa skeendet från statsfinansiell kris och de tre ståndens upplösning i den nya nationalförsamlingen, följt av den lagstiftade församlingen och denna i sin tur av nationalkonventet, de politiska klubbnarna, och det skräckinjagande välfärdsutskottet, säkerhetsutskottets polis och revolutionsdomstolens mördaråklagare, alla med Parisbefolkningen som pådrivande och ibland pådriven. Artéus spar

inte på omdömen och t ex påtalas Ludvig XVI:s oduglighet, för säkerhets skull uppreatat längre ned på sidan. Just detta karakteriseras inte andra personer i händelsernas centrum. Begåvade, äregiriga, vilseförda av upplysningens idéer, en del av dem fanatiska, andra snarast känslokalla, i uppskruvat tempo varandras dödliga fiender, ja allt detta var de.

Som nationens självgörande ledare åstadkom de en nationell militär kraftansträngning utan like med korttidsutbildade värnpliktiga som i kolonner knäckte yrkesarméernas linjer; ett kommande fruktansvärt vapen i Napoleons händer. Vad som skapade terrorn var sakens andra sida, i grunden den intellektuella minoritetens försvarskamp mot revolutionens yttre och inre fiender; en nationell säkerhetspolitik som i gilotinens skugga till sist löpte amok. De som tagit över makten hade hela den krönta europeiska världen till fiende och mötte vart de vände sig lokala eliter med andra mål. Som ”kungamördare” visste de att de inte

hade någon misskund att vänta om de förlorade kampen. De dränkte sitt verk i blod. Robespierre och Saint Just insåg inte faran i att eliminera alla som de ansåg ”landsförrädiska”. De omgavs av fler och fler som kände hotet nalkas och till sist i självförsvar slog tillbaka.

Förgrundsförfigurerna beskrivs i närmare tjugotalet minibioografier som är författarens styrka. Särskilt värdefullt låter han även revolutionärernas kämpande offer träda fram, flera av dem unga kvinnor. Bland de nyansetrat porträtterade finner vi också drottningen Marie Antoinette. Gunnar Artéus har här säkert haft goda skäl att förbigå Jean Paul Marat, men Davids målning av den mordade i sitt badkar har ju i alla fall blivit en av franska revolutionens ikoner.

Till sist: hur såg samtiden på revolutionssektens totala brytning med gällande samhällsordning innan den började egen uttrotning? Kanske som vi ser på IS och hoppas.

Recensenten är ledamot av KKVA.

Ihålig svensk säkerhetspolitik

av Magnus Petersson

TITEL:

Den dolda alliansen: Sveriges hemliga
NATO-förbindelser (fjärde utökade upplagan)

FÖRFATTARE:

Mikael Holmström

FÖRLAG:

Atlantis, 2015

MIKAEL HOLMSTRÖMS BOK *Den Dolda Alliansen: Sveriges hemliga NATO-förbindelser*, utkom för första gången på våren 2011. Boken fick ett mycket gott mottagande och beskrevs av flera recensenter som ett standardverk om Sveriges militärpolitiska förbindelser med västmakterna under hela det kalla kriget. Den har också mottagits väl av läsarna; den har sålt så bra att den har kommit ut i pocketversion och tre reviderade upplagor. Nu har boken kommit i en fjärde utökad upplaga med nästan 50 nya sidor, som på ett systematiskt och intresseväckande sätt analyserar och karakteriseras svensk säkerhetspolitik sedan det kalldala krigets slut. Den utgör det hittills viktigaste bidraget till den försvarsdebatt som förts i Sverige sedan Ryssland annekterade Krim våren 2013; den första systematiska försvarsdebatt som vi haft sedan ubåtskränkningarna i början av 1980-talet.

Den största styrkan med Holmströms bok är att författaren i de nya kapitlen tar sig an det som han inte riktigt mäktade med när boken kom ut 2011; att på ett systematiskt sätt diskutera och perspektivisera Sveriges numera öppna Natoförbindelser och för-

svarets utveckling och integration i de västliga försvarsstrukturen *efter* det kalla krigets slut. Originalversionens huvudfokus var – naturligt nog – det kalla kriget, och tiden därefter blev en slags restpost. I denna utökade upplaga finns en mycket bättre balans mellan dåtid och nutid och många intressanta återkopplingar och jämförelser görs som lyfter framställningen, bland annat parallellerna mellan ”Pragkuppen” och ”Krimkuppen”.

Pragkuppen 1948 – då kommunisterna tog makten i Tjeckoslovakien – var den enskilt viktigaste händelsen för framväxten av det kalla kriget och det som Holmström kallar ”Krimkuppen” 2014 anser han vara början till ”det nya kalla kriget”, geopolitikens återkomst i världspolitiken:

Vladimir Putins överrakande invasion och annektering av Krimhalvön i februari 2014 blev på samma sätt som Josef Stalins Pragkupp i februari 1948 en alarmklocka. Putins motsvarighet kan vi kalla Krimkuppen: inmarsch, ockupation och annektering av Krim följt av den fortsatt ekonomiska och psykologiska krigföringen mot Ukraina un-

derstödd av ryska trupper inne i grannlandet. (s. 578)

Genom detta skeende återkom också, enligt Holmström, krigshotet mot Sverige från Ryssland och därmed mycket av den säkerhets- och försvarspolitiska logik som präglade det kalla kriget i Norden: vikten av nordiskt militärpolitiskt samarbete, åtgärder mot den ryska propagandan, beredskap, territorialförsvar, starka band till ”skyddsmakterna” Storbritannien och USA och så vidare.

De nyttillskilda avsnitten utgör en orädd och viktig berättelse om ökad demokratisering och öppenhet kring försvars- och säkerhetspolitiken – från dolda till öppna Natoförbindelser, från ett läge under det kalla kriget då USA:s och Natos positiva roll för säkerheten i Europa inte nämndes eller beskrevs i negativa ordalag till en situation där försvarsminister Peter Hultqvist i riksdagen kan säga att ”det är viktigt att USA finns militärt representerat i Europa” (s. 594). I 2015 års försvarsproposition står också att Nato är en central aktör för euroisk säkerhet:

Att Nato upprätthåller förtroendet för de kollektiva säkerhetssäkerheterna är av stor vikt. Utvidgningen av Nato har gynnat säkerheten i Europa, inklusive för Sverige och vårt närområde. (s. 596)

Denna typ av formuleringar hade, vilket Holmström påpekar, varit helt otänkbara under det kalla kriget.

Men de nya avsnitten är också obehaglig läsning; *både* för att säkerhetssituations i vår del av världen markant har förändrats sedan boken kom ut första gången och för att svensk försvars- och säkerhetspolitik så till den grad har vanskötts under en lång rad år att vi inte längre har någon beredskap att hantera detta. Många av de viktiga poängen som Holmström gör i boken har han själv varit med om att – journalist som han är – ”gräva fram”; ”enveckas-

försvaret” och den ”ryska påskan” är kanske de bästa exemplen.

”Enveckasförsvaret” myntades efter en intervju som Holmström gjorde med ÖB Sverker Göranson på nyåret 2012–13. På en direkt fråga om Sverige kunde försvara sig mot ett angrepp från en stormakt – alltså Ryssland – svarade Göranson att Sverige kunde försvara sig i ungefär en vecka mot ett angrepp med ett begränsat mål på egen hand. Den ”ryska påskan” myntades efter det att Holmström avslöjat att ryska flygstridskrafter hade övat kärnvapenangrepp mot Stockholmsområdet långfredagsnatten 2013 när alla svenska Gripenpiloter fått ledigt, trots att man hade indikationer på att en övning skulle ske, vilket fick som följd att Natos luftstridskrafter var de enda som följde ryssarnas manövrer från luften. Båda begreppen har numer blivit etablerade i svensk försvarsdebatt, som en sammanfattnings av två lågvattenmärken i försvarspolitiken.

En annan sak som Holmström förtjänstfullt har lyft fram både som journalist och i boken är hur grannländerna reagerat på urholkningen av den svenska försvarsformagan. Under det kalla kriget var grannländerna och Nato vana vid att Sverige hade Nordens starkaste försvar och att landet i kraft av detta bidrog på ett positivt sätt till Nordens säkerhet; från norskt håll betraktades Sverige, med den pensionerade norske generalen Gullow Gjesets ord, som en ”kinesisk mur”. Nu betraktas, vilket Holmström visar i boken, Sverige som ett säkerhetsvakuum av grannarna.

Han lyfter också fram – vilket är väldigt upplysande – hur Nato-partnerskap skiljer från Nato-medlemskap. Det spelar ingen roll hur mycket samarbete ett partnerland som Sverige har med Nato; inte ens om man bidrar med mer stridskrafter till Natooperationer än Natos egna medlemsländer gör (som i Sveriges fall i Bosnien, Kosovo, Afghanistan

och Libyen). Om man inte är medlem omfattas man inte av Natos säkerhetsgarantier – ”en för alla, alla för en” (också kallad musketörsparagrafen) – så enkelt är det.

Ihåligheten i den svenska övergripande säkerhetsdoktrinen sammanfattas med andra ord på ett kärfullt sätt av Holmström i boken. Det är inte så klokt att utlova hjälp till andra samtidigt som ingen annan utlovar hjälp till oss och samtidigt som vi inte kan försvara oss själva i mer än en vecka. Trots en ökad öppenhet kring försvars- och säkerhetspolitiken, och särskilt samarbetet med Nato, blir Holmströms slutsats att en del av det kalla krigets svenska ”dubbelpolitik” lever kvar: ”I det nya kalla kriget är detta kanske en ännu farligare och ännu mindre demokratisk svensk säkerhetspolitisk linje än under det kalla kriget.” (s. 627) Det kunde knappast ha uttryckts bättre.

Recensenten är professor vid Institutt for Forsvarsstudier i Oslo

Litteraturöversikt

TITEL:

Snow & Steel. The Battle of the Bulge 1944–45

FÖRFATTARE:

Peter Caddick-Adams

FÖRLAG:

Arrow Books, Paperback, Great Britain 2015

Den här bastanta volymen innehåller det mesta om Ardennerslaget. Rader av böcker har skrivits om tyskarnas totalt oväntade offensiv veckan före jul 1944. Men författaren, en brittisk historiker, har som få analyserat den tyska sidan. Varenda armégrupp-, armé-, armerkår- och divisionsbefälhavare presenteras liksom en myriad lägre chefer och soldater, många avsuttna flygsoldater, sjömän, skolpojkar i hoppräfsade folkgrändjärdivisioner.

Hitlers hälsa, Wagnerdyrkan, dragningen till den dimmiga mörka skogen, de germaniska myterna, offerviljan – allt får mer än sin beskärda del. Medan väldet rämnande trodde Hitler sig mäktig att med en sista framgång kunna spränga isär britter och amerikanare. I sin drömvärld fick han Jodl och dennes skrivbordsoperatörer att organisera fäderneslandets sista flyg- och armé-tillgångar i ett omöjligt uppdrag. Om fienden var föga uppfattat och utspanat.

Även de amerikanska divisionerna innehöll otränade reservister, oförberedda på vinterkrigföring. Att de allierade kunde missa fiendens uppmarsch med 80 000 man var ett debacle för spaningarna med den topphemliga Ultra. När kampen om ”utbuktningen” (the Bulge) var över hade USA efter första

chocken satt in 600 000 man i sitt största slag någonsin och besegrat hälften så många tyskar. Båda sidor förlorade 80 000 man i stupade och sårade.

TITEL:

Jihadisternas återkomst. ISIS och det nya sunnimuslimska upproret

FÖRFATTARE:

Patrick Cockburn

FÖRLAG:

Celanders förlag, CPI Books, GmbH, Tyskland 2015

I juni 2014 gick världen in i ett nytt skeende. IS (ISIS), den ”islamiska staten” gjorde entré på förstasidor med sin erövring av Mosul, Iraks näst största stad. Patrick Cockburn, *Independents* man i regionen, skriver hur 1 600 krigare drev på flykten en armé som på papperet räknade 60 000 man. Sedan dess har det klartat hur jihadiska rörelser av al-Qaida-typ tagit ett brutalt grepp om norr Syrien och Irak; gränsen mellan länderna är utsuddad.

Förresten klartat? Nej, enligt framställningen har politiker, medier och allmänhet med president Obama i spetsen inte begripit någonting. Om man hade gjort det skulle man inte ha lierat sig med Turkiet, Saudiarabiens och shejkdomerna vid Persiska viken för att ”nedkämpa och förgöra” IS och inte tillgripit bombanfall som bara ytterligare retar upp sunniterna i dess allt mäktigare uppror. Och moderata krafter? Finns inte längre. I Syrien håller Assad med sina styrkor emot under pågående blodbad, Iraks regering försöker detsamma med shiasekteristiska miliser. Den

korrumperade armén är oduglig, så gick det med USA:s alla ansträngningar.

Är Syrien och Irak dömda till mardrömskrig? Författaren, som rönt mycken uppskattning, tror bara på lokala fredsförhandlingar. De skapar inte fred men kan rädda människoliv.

TITEL:

The Legacy of Iraq. From the 2003 War to the 'Islamic State'

REDAKTÖR:

Benjamin Isakhan

FÖRLAG:

Edinburgh University Press, Croydon,
U.K. 2015

Om ett katastrofalt misslyckande handlar denna bok med essäer skrivna av en rad forskare med stommen från Australien. Kapitel efter kapitel summerar vad som har gått fel i Irak, Mellersta Östern, FN och USA självt. Skulden för vad vi nu ser, sunnitiskt våld mm, läggs inte bara på amerikanarna. Den irakiska politiska eliten har gjort sitt för att förvärra läget.

Exempel på vad som tas upp är följande: shiiternas splittring, en illa utformad författning, etnisk rensning, tortyr, minoritetters trängda läge, tillbakatryckta kvinnor, en sargad kultur och rika arkeologiska tillgångar som den egna befolkningen inte tillåts eller förmår att tillägna sig.

Mörka erfarenheter har, kanske för lång tid, skakat tron på humanitära interventioner. Man må tro sig kunna skydda och rädda, men goda avsikter syns inte vara en förfnuftig grund för att lösa svåra problem. Tony Blair har beklagat felaktigt beslutsunderlag för Irakinvasionen men knappastbett om ursäkt. George Bush dy verkar ha lagt allt bakom sig. Men vad de lämnade i arv lade grunden för IS.

TITEL:

Ekot av kriget. Hur andra världskriget skildrades i dåtida svenska tidningar

FÖRFATTARE:

Axel Moberg

FÖRLAG:

Instant Book, Stockholm 2015

Bilden av andra världskriget är blek i den tids svenska tidningar. Efter den enastående granskning av många tusen artiklar som insamlaren, en pensionerad diplomat, har genomfört är detta ett av hans bestående intyck. Sverige framträder som ett klassamhälle med fasta könsroller, ett europeiskt land med stora band till Tyskland, intresse för och kunskap om europeiska länder och stor rädsla för bolsjevismen. Vi fick de tidningar vi förtjänade.

Tyngdpunkten ligger på nyhetsmaterialet, det som formade allmänna opinionen. Tidningarna, det dominerande mediet, hade en övervikts av tyskt material, i den mån de inte helt svalde vad det tyska propagandaskineriet åstadkom. Granskningen pekar dock inte på särskilt mycket antisemitism, även om den finns som ett "bakgrundsbrus". Ett engagemang liknande vinterkrigets för Finland återkom aldrig; svenskarna brydde sig om Norge men inte mycket om andra ockuperade länder, de allierade eller judarna. Då hade det ändå senast vid årsskiftet 1942/43 stått klart för tidningsläsare att Europas judar var utsatta för fysisk utrotning.

Synen på det dåtida *Aftonbladet* som tyskvänligt bekräftas; *Stockholms-Tidningen* kom ibland nära. Tidningarnas militära medarbetare ger inte särskilt mycket mer än den allmänna rapporteringen, skriver författaren. Så mycket för krigsmaktens bemöanden att påverka!

TITEL:
Is the American Century Over?

FÖRFATTARE:
Joseph S. Nye, Jr.

FÖRLAG:
Polity Press, Cambridge, Malden, USA
2015

Nej, det ”amerikanska århundradet” är inte över. I en liten tunn volym förklarar Harvardveteranen Joseph Nye varför USA kommer att behöva lyssna på andra, om en multipartner-värld ska skapas. Men detta är inget nytt. Supermakten har aldrig haft full kontroll över den globala utvecklingen och fått som den velat.

Ikorta välformulerade skisser av politiska, ekonomiska och sociala förhållanden tecknas den värld amerikanare möter, främst BRIC-länderna. Bättre snabböversikt ges inte. Läs och begrunda. USA kommer att behålla sin position åtminstone årtionden framåt, men behöver göra smarta val.

TITEL:
Ukraina – Gränslandet

FÖRFATTARE:
Anna-Lena Laurén och Peter Lodenius.
Foto: Niklas Meltio

FÖRLAG:
Atlantis, Nord Print ab, Helsingfors 2015

Största faran är att Ukraina glöms bort, skriver Anna-Lena Laurén, utrikeskorrespondent för *Hufvudstadsbladet* och *Svenska Dagbladet*. I denna bok i det blygsamma formatet har hon tillsammans med journalisten Peter Lodenius velat förhindra att så sker. Med sin rika intervjuinsamling på platsen är hon bestämd i sin uppfattning om majoriteten separatister i östra Ukraina. De är ryska medborgare: taxichaufförer, fabriksarbetare, legosoldater och ryssnatio-

nalister. Ukraina beröms för att ha hållit två demokratiska val men behärskar uppenbart inte sitt eget territorium. Och Putin väntar ut Kiev.

Lodenius, som förtjänstfullt redar ut Ukrainas trassliga historia, är den något större optimisten inte minst därför att EU visar ett annat intresse och ansvar för Ukraina än tidigare. Men med Putin kvar vid makten kan inga behövliga relationer med Ryssland skapas.

Intressant med tanke på en pågående rysk propagandakampanj inte minst mot oss är Lauréns uppfattning att kanaler som den engelskspråkiga satellitkanalen RT (Russia Today) är mycket populära i antiamerikanska kretsar i de nordiska länderna. Multimedieföretaget Rossija Segodnja vill öppna ett kontor i Helsingfors för sin utlandssatsning Sputnik News.

TITEL:
The Cause of All Nations: An International History of the American Civil War

FÖRFATTARE:
Don H Doyle
FÖRLAG:
Basic Books, New York 2015

Skärmynslingen vid Aspromonte i de syditalienska bergen den 29 augusti 1862 var inget stort slag för landets enande. För den amerikanska unionens fortlevnad var den dock nästan lika viktig som slaget vid Gettysburg. Bland förlorarna, svårt sårad, fanns Giuseppe Garibaldi. Det avgjorde saknen. Till hans konvalescentbädd strömmade sympatier utan like.

Vår tid vet inte vilken enorm kraft denne äventyrare, USA:s vän och slaveriets fiende, hade över människornas sinnen i Europa. Uppslutningen kring hans sjukbädd blev så stark att Storbritannien och Frankrike fann

det klokast att blåsa all tanke att medla mellan nord och syd i det amerikanska inbördeskriget och därmed erkänna konfederatien som stat. Förenta Staterna kunde då ha kluvits itu. Men för första gången avgjorde allmänna opinionen saken.

En i ett omskrivet ämne ovanlig bok erinrar om hur Lincoln länge drog sig för att tala om ett krig mot slaveriet, bl a för att inte efter flera nederlag på slagfältet framstå som desperat. Sydstaterna ville spela ned slaveriets roll och sökte stöd i dynastiernas och överhetens Europa; tsaren ensam höll på Lincoln. Napoleon III ville passa på att skapa ett latinskt välide med Mexiko som bas. Därav blev intet efter unionens seger. Kriget hade varit mödosamt. Men långt utanför USA kom det att framstå som en alla folks kamp för demokratiska principer.

TITEL:

Outpost: Life on the Frontlines of American Diplomacy

FÖRFATTARE:

Christopher R Hill

FÖRLAG:

Simon & Schuster, New York-London
-Toronto-Sydney-New Delhi 2014

Boken utmynnar i en förkastelse av de neokonservativa (männen bakom George W Bush) och deras medlöpare. Deras oförmåga att förklara vad de försökte åstadkomma i Irak kvarstår som ett av den amerikanska politiska elitens mest vanhedrandede beteenden, heter det. Det låter som om en utpräglad USA-kritiker har varit i farten, men förkastelsedomen uttalas av en av de senaste årtiondenas mest ansedda tjänstemän i State Department.

Christopher Hills bok ger en provkarta över supermaktens ansträngningar i Bosnien, Kosovo, Nordkorea, Irak. Samtidigt oftast beskt har han mycket att säga om

Washingtonkamarillans upprepade försök att mikrostyra ute på fältet. Det är god läsning om jobbiga villkor i 2000-talets stormarksdiplomati.

Böckerna är anmälda av Olof Santesson.

ANVISNINGAR TILL FÖRFATTARE

Författaren ansvarar för att artikel som insänds är språkgranskad och genomarbetad och sänder originalmanuskript i Word till redaktionen på info@kkrrva.se. Författarens namn, adress, e-postadress, telefon- och faxnummer anges i mailet. Författare till inträdesanförande och årliga redovisningar bör begränsa antal tecken (inkl blanksteg) till högst 30 000 resp 60 000.

Vetenskapliga artiklar inom Akademiens område bör innehålla 7-10 000 ord (d v s max 50 000 tecken utan blanksteg = max 60 000 tecken med blanksteg = max 20 A4-sidor i normal text med 12 punkter). Artikeln skall starta med ett abstract på engelska om det är en artikel skriven på skandinaviskt språk eller på skandinaviskt språk om artikeln är skriven på engelska.

Bilder: Förslag till illustrationer bifogas separat. Obs! Det räcker inte att bilderna är inmonterade i ett word- eller powerpoint-dokument. För tryck krävs att bilderna är bifogade som separata högupplösta bildfiler, dvs minst 300 dpi.

Tips: Akademiens skrivhandbok med våra skrivregler finns att hämta på hemsidan.

Redaktionen språkgranskar manuskriptet och återsänder det till författaren.

Författaren granskar redaktionens förslag till förtydliganden etc och meddelar skriftligen eventuella synpunkter.

BESTÄLLNING AV SÄRTRYCK OCH LÖSNUMMER

Särtryck beställs hos redaktionen, efter överenskommelse om pris, med uppgift om antal och adresser för leverans och fakturering. Lösnummer beställs hos redaktionen eller på admin@kkrrva.se som också svarar för utsändning och fakturering.

Helårsprenumerat:

400 kr (Sverige) 500 kr (Europa)

600 kr (övriga länder)

Lönsnummer: 105 kr inkl moms

ISSN 0023-5369

© Kungl Krigsvetenskapsakademien 2015